МӖʼО̄Р ʻАЙИН

מאור עין

МӖʼО̄Р ʻАЙИН

T. 96

АКАДЕМИЯ НАУК СССР
ОТДЕЛЕНИЕ ИСТОРИИ
*
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА

XCVI

Серия основана в 1965 году

«НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

МЁ'ŌР 'АЙИН

(«СВЕТОЧ ГЛАЗА»)

Караимская грамматика
древнееврейского языка

По рукописи 1208 г.

Факсимиле.
Издание текста,
перевод с древнееврейского языка,
исследование и комментарий
М. Н. Зислина

МОСКВА • 1990

ББК 81.2-2 Древнеевр.
М51

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ СЕРИИ
"ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА"

О.Ф.Акимушкин (зам. председателя), С.С.Аревшатян, А.Н.Болдырев, Г.М.Бонгард-Левин (зам.председателя), И.С.Брагинский, Г.Ф.Гирс (зам.председателя), В.Н.Горегляд, П.А.Грязневич, Д.В.Деопик, И.М.Дьяконов (председатель), Е.И.Кычанов, Л.Н.Меньшиков, Е.П.Метревели, Э.Н.Темкин (отв.секретарь), А.Б.Халидов, С.С.Цельникер, К.Н.Юзбашян

Ответственный редактор

И.М.ДЬЯКОНОВ

Ме'ōр 'айин ("Светоч глаза"): Караимская грамматика
М51 древнееврейского языка. По рукописи 1208 г. Факсимиле. Изд. текста, пер. с древнееврейск. яз., исслед. и коммент. М.Н.Зислина. — М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1990. — 216 с.: ил. (Памятники письменности Востока. XCVI).
ISBN 5-02-016769-X

Критический текст, факсимиле и перевод на русский язык грамматического сочинения на древнееврейском языке по уникальной ленинградской рукописи 1208 г. Сочинение написано в конце XI в. анонимным автором. Оно является одним из первых филологических сочинений, написанных на мертвом в то время древнееврейском языке. Сопровождается исследованием и комментарием.

М $\frac{4602020000-204}{013(02)-90}$ 100-90

ББК 81.2-2 Древнеевр.

ISBN 5-02-016769-X

© Главная редакция восточной литературы издательства "Наука", 1990

Полный список книг серий "Памятники литературы народов Востока" и "Памятники письменности Востока" за 1959—1985 гг. опубликован в брошюре "Памятники литературы народов Востока. Памятники письменности Востока. Каталог серийных изданий. 1959—1985". М., 1986. Ниже приводится список книг, вышедших в свет после публикации каталога и готовящихся к изданию.

XXXII, 4. Сыма Цянь. Исторические записки ("Ши цзи"). Т. IV. Пер. с китайского, предисл. и коммент. Р.В.Вяткина. М., 1986.

XXXII, 5. Сыма Цянь. Исторические записки ("Ши цзи"). Т. V. Пер. с китайского, предисл. и коммент. Р.В.Вяткина. М., 1987.

XXXII, 6. Сыма Цянь. Исторические записки ("Ши цзи"). Т. VI. Пер. с китайского, предисл. и коммент. Р.В.Вяткина. М., 1987.

LXI. Мела Махмуд Байазиди. Таварих-и кадим-и Курдистан ("Древняя история Курдистана"). Т. I. Перевод "Шараф-наме" Шараф-хана Бидлиси с персидского языка на курдский язык (курманджи). Изд. текста, предисл., указатели, оглавление К.К.Курдоева и Ж.С.Мусаэлян. М., 1986.

LXXIII, 2. Памятники индийской письменности из Центральной Азии. Вып. 2. Изд. текстов, исслед., пер. с санскрита и коммент. Г.М.Бонгард-Левина и М.И.Воробьевой-Десятовской. (Bibliotheca Buddhica. XXXIV).

LXXVI. Бай юй цзин (Сутра ста притч). Пер. с китайского и коммент. И.С.Гуревич. Вступит. статья Л.Н.Меньшикова. М., 1986.

LXXVII. Григор Нарекаци. Книга скорбных песнопений. Пер. с древнеармянского и примеч. М.О.Дарбинян-Меликян и Л.А.Ханларян. Вступит. статья С.С.Аверинцева. М., 1988.

LXXVIII. Книга деяний Ардашира, сына Папака. Транскрипция текста, пер. со среднеперсидского, введ., коммент. и глоссарий О.М.Чунаковой. М., 1987.

LXXIX. Мебде-иканун-и йеничери оджагы тарихи (История возникновения законов янычарского корпуса). Факсимиле рукописи. Изд. текста, пер. с турецкого, коммент. и введ. И.Е.Петросян. М., 1987.

LXXX. Махабхарата. Книга третья. Лесная (Араньякапарва). Пер. с санскрита, коммент. и предисл. Я.В.Василькова и С.Л.Невелевой. М., 1988.

LXXXI, 1—4. Измененный и заново утвержденный кодекс девиза царствования Небесное процветание (1149—1169). Изд. текста, пер. с тангутского, исслед. и примеч. Е.И.Кычанова. В 4-х кн.
Кн. 1. Исследование. М., 1987.
Кн. 2. Факсимиле, пер. и примеч. (гл. 1—7). М., 1987.
Кн. 3. Факсимиле, пер. и примеч. (гл. 8—12). М., 1989.
Кн. 4. Факсимиле, пер., примеч. и глоссарий (гл. 13—20). М., 1989.

LXXXII. Шихуа о том, как Трипитака Великий Тан добыл священные книги (Да Тан Сань-цзан цюй цзин шихуа). Пер. с китайского, исслед. и примеч. Л.К.Павловской. М., 1987.

LXXXIII. ʽАджаʼиб ад-дунйа (Чудеса мира). Критич. текст, пер. с персидского, введ., коммент. и указатели Л.П.Смирновой.

LXXXIV. ʽАли ибн Мухаммад ибн ʽАбдаллах ал-Фахри. Китаб талхис ал-байан фи зикр ахл ал-фирак ва-л-адйан (Краткое разъяснение к перечню последователей разных вер). Факсимиле рукописи. Изд. текста, вступит. статья, краткое изложение содержания, примеч. и указатели С.М.Прозорова. М., 1988.

LXXXV. Аннамбхатта. Тарка-санграха ("Свод умозрений") и Тарка-дипика ("Разъяснение к своду умозрений"). Пер. с санскрита, исслед. и примеч. Е.П.Островской. М., 1989.

LXXXVI. Васубандху. Абхидхармакоша (Энциклопедия Абхидхармы). Пер. с санскрита, исслед. и коммент. В.И.Рудого.(Bibliotheca Buddhica. XXXV). М., 1990.

LXXXVII. Вновь собранные записи о любви к младшим и почтении к старшим. Изд. текста, вступит.статья, пер. с тангутского, коммент. и прилож. К.Б.Кепинг. М., 1990.

LXXXVIII. Вопросы Милинды (Милиндапаньха). Пер. с пали, исслед. и коммент. А.В.Парибка. (Bibliotheca Buddhica. XXXVI). М., 1989.

LXXXIX. Дзэами Мотокиё. Предание о цветке стиля (Фуси кадэн), или Предание о цветке (Кадэнсё). Пер. со старояпонского, вступит. статья и примеч. Н.Г.Анариной). М., 1990.

XC. История Чойджид-дагини. Факсимиле рукописи. Транслитерация текста, пер. с монгольского, исслед. и коммент. А.Г.Сазыкина. (Bibliotheca Buddhica. XXXVII). М., 1989.

XCI. Махабхарата. Т. VIII. Карнапарва (Книга о Карне). Пер. с санскрита, предисл. и коммент. Я.В.Василькова и С.Л.Невелевой. М., 1990.

XCII. Мах Шараф-ханум Курдистани. Хроника дома Ардалан (Та'рих-и Ардалан). Пер. с персидского, примеч. и предисл. Е.И.Васильевой. М., 1990.

XCIII. Великое зерцало (Окагами). Пер. со старояпонского, исслед. и коммент. Е.М.Дьяконовой.

XCIV. Изведать дороги и пути праведных. Пехлевийские назидательные тексты. Введ., транскрипция, пер., коммент., глоссарий и указатели О.М.Чунаковой.

XCV. Кабир. Грантхавали (Собрание). Пер. с браджа, вступит. статья и коммент. Н.Б.Гафуровой.

XCVII. Норито. Сэммё. Пер. со старояпонского, коммент. и предисл. Л.М.Ермаковой.

XCVIII. Та'рих-и Бадахшан (История Бадахшана). Факсимиле рукописи. Пер. с персидского А.Н.Болдырева. Предисл. и примеч. С.Е.Григорьева.

XCIX. Хуэй цзяо. Жизнеописание достойных монахов (Гао сэн чжуань). Раздел 1. Переводчики. Пер. с китайского, исслед. и коммент. М.Е.Ермакова. (Bibliotheca Buddhica. XXXVIII).

СОДЕРЖАНИЕ

Введение 8

Светоч глаза 25

Комментарий 79

Приложения

Список терминов 102

Список сокращений 105

Текст 109

Факсимиле 163

Summary 214

Памяти моей матери
Юдифь Эльевны Зильберман (Зислин)

ВВЕДЕНИЕ

1. В истории изучения древнееврейского языка одиннадцатый век — это время утверждения теории о трехсогласном составе глагольного корня. Указанная теория была сформулирована уроженцем Северной Африки Йе̄хӯдой бен Давӣдом Ḫаййӯджем (рубеж X – XI вв.)[1]. Опираясь на труды Ḫаййӯджа, Абӯ-л-Валӣд Мерва̄н ибн Джана̄ḥ (первая половина XI в.) и другие еврейские языковеды мусульманской Испании создали в XI в. учение о грамматике и лексике древнееврейского языка.

Следует отметить, однако, что один из последователей Ḫаййӯджа, испанский филолог Самуил ха-Нагӣд (первая половина XI в.), оспаривал абсолютный характер правила о трехсогласном составе корня. Самуил ха-Нагӣд полагал, например, что так называемые пустые глаголы являются не трехсогласными, а двухсогласными[2]. Тем не менее нет основания считать, что Самуил ха-Нагӣд отрицал основы теории Ḫаййӯджа. Правильнее было бы сказать, что Самуил ха-Нагӣд, выдвигая собственные соображения по отдельным вопросам морфологии, углубил и дополнил теорию о трехсогласном составе корня, опираясь, разумеется, на достижения самого Ḫаййӯджа.

И все-таки мнение Деранбура[3] (H.Derenbourg), высказанное в 1880 г., о том, что победа теории трехсогласного корня была далеко не полной и что эта теория встретила возражения у современников, было более чем обоснованным.

Теоретическими противниками Ḫаййӯджа были караимские филологи Иерусалима. Самым выдающимся среди них в первой половине XI в. был Абӯ-л-Фарадж Харӯн ибн ал-Фарадж. Абӯ-л-Фарадж Харӯн создал на арабском языке два сочинения по грамматике древнееврейского языка: אלכתאב אלמשתמל עלי אלאצול ואלפצול פי אללגה̈ אלעבראניה̈. ("Al-Muštamil") 'Книга, объемлющая основы и производные древнееврейского языка'; כתאב אלכאפי פי אללגה̈ אלעבראניה̈ ("Al-Kāfī") 'Удовлетворяющая книга по древнееврейскому языку и арабский словарь к книгам Ветхого Завета[4]. Но его труды были утеряны и забыты еще в средние века. Сочинения этого караимского языковеда дошли до нас в виде многочисленных больших и малых разрозненных фрагментов, хранящихся в библиотеках СССР и Англии[5]. Кроме указанного автора в XI в. в Иерусалиме жил еще один языковед, условно названный нами "Вторым иерусалимским грамматистом". Фрагменты его сочинения на арабском языке, хранящиеся в Рукописном отделе Государственной Публичной библиотеки имени М.Е.Салтыкова-Щедрина, убеждают нас в том, что он был приверженцем и продолжателем идей Абӯ-л-Фараджа Харӯна[6].

---

[1] Коковцев II (см. список сокращений), стр. 1, 2 и 75.

[2] Коковцев I, стр. 59, прим. 119; Коковцев II, стр. 99 и 153.

[3] Opuscules, стр. XXII и сл.; Коковцев II, стр. 5, прим. 2.

[4] См. A.Harkavy, Mitteilungen aus Petersburger Handschriften, ZATW I.Jahrg. 1881, S.158; Bacher, Anfänge, S.389; Его же, Le grammairien anonyme de Jérusalem et son livre, REJ, 1895, p. 232—256; S.Poznánski, Aboul-Faradj Haroun ben Faradj, Le grammairien de Jérusalem et son Mouschtamil, REJ, 1896, p. 3—39; Его же, Nouveaux renseignements sur Abou-l-Faradj Haroun ben Al-Faradj et ses ouvrages, REJ, 1908, p. 5—32; G.Margoliouth, Ibn al Hitis Arabic chronicle of Karaite doctors, JQR, vol. IX, 1897, p. 429—433.

[5] См. Зислин, Ленинградские фрагменты, стр. 155—165.

[6] См. Зислин, Восточная школа, стр. 766—767.

Перечисленные караимские авторы излагали грамматику древнееврейского языка иначе, чем это делали языковеды-раббаниты, жившие в Северной Африке и в Испании. Во-первых, признавая подобно испанским филологам метод сравнения языка Ветхого Завета с арабским, филологи иерусалимской школы отрицали развитие древнееврейского языка во времени. Для караимов священным писанием являлись только книги Ветхого Завета. Еврейская литература, созданная после канонизации Ветхого Завета, в том числе и трактаты Мишны (II в. до н.э. — II в. н.э.), не была окружена в их среде священным ореолом[7]. Поэтому караимские языковеды в словоформах Мишны не искали ответов на возникающие вопросы об этимологии и семантике отдельных слов Ветхого Завета, как это делали филологи-раббаниты: Са'адйа Га'ôн (882—942 гг.), Ибн Джанāẖ и Самуил ха-Нагӣд. Во-вторых, что очень примечательно, караимские грамматисты в своих лингвистических рассуждениях исходили из того, что в древнееврейском языке существуют четырехсогласные, трехсогласные, большое количество двухсогласных и даже односогласные корни, т.е. они отрицали теорию Хаййӯджа. Не признавая трехсогласного состава глагола, караимские языковеды не могли определить функциональное значение всех глагольных приставок и не были в состоянии различать в языке категорию породы[8]. Караимские грамматисты во главе с Абӯ-л-Фараджем создали принципиально иное описание древнееврейского глагола, в котором не учитывается семантико-грамматическая категория породы. Караимские глагольные ряды учитывают только начальные и конечные гласные, по которым подобраны мнемотехнические знаки[9].

Эти отличительные особенности караимских грамматических воззрений получили свое выражение в сочинении "Mə'ôr 'ayin" — 'Светоч глаза', написанном на еврейском языке. "Mə'ôr 'ayin" состоит из четырех неравных по объему разделов. Первый раздел содержит характеристику трех частей речи и главу об образцах слов. Второй раздел посвящен глагольным парадигмам по караимской системе "знаков"; в третьем разделе рассматриваются взаимозависимость форм различных категорий глагола и некоторые вопросы структуры предложения; в четвертом — образцы и грамматические формы имени. Сочинение "Mə'ôr 'ayin" было, по-видимому, написано для учебных целей. В тексте нет открытой полемики ни по вопросам грамматики, ни по вопросам религиозного правопорядка. В "Mə'ôr 'ayin" изложена караимская система грамматики древнееврейского языка в "чистом виде".

2. Уникальная рукопись сочинения "Mə'ôr 'ayin" хранится в Рукописном отделе ГПБ. Мы обратили на эту рукопись внимание в процессе работы по восстановлению текста сочинения Абӯ-л-Фараджа Ҳарӯна "Al-Kāfi"[10].

Рукопись "Mə'ôr 'ayin" является частью сборника, который входит в состав Второго собрания Фирковича под шифром Евр IIA, № 132^1.[11] Первые, очень краткие описания этого сборника были выполнены А.Фирковичем и А.Гаркави. Эти описания в печати не появились и хранятся в качестве приложения к сборнику[12]. А.Гаркави уделил большое внимание этому сборнику в своем творческом отчете за 1916 г.[13-15]. Сведения, которые приводит А.Гаркави, носят, однако, предварительный характер, они не являются результатом специального исследования.

Сборник № 132^1 написан на плотной желтой бумаге размером 26½×17½ см. Текст занимает 21×14½ см, на каждой стр. 32-34 стк. В настоящее время он далеко не полон, в нем всего 32 листа. Этот сборник имеет следующий состав:

1) Лл. 1а-26а — грамматика מאור עיין "Mə'ôr 'ayin". Текст написан черными чернилами, полуквадратными буквами, очень четким почерком. В конце сочинения (л. 26а) имеется следующий колофон: 'То, что я написал для тебя о глаголе и

[7] Davidson, стр. 40—50.

[8] К караимской грамматической школе следует, по-видимому, отнести также караимского лексиколога Давӣда бен Аб̱рахама ал-Фāси, жившего в Иерусалиме или Тиверии в середине X в. Этот лексиколог, как и все языковеды доҳаййӯджевского периода, полагал, что в древнееврейском языке имеется значительное количество односогласных и двухсогласных глаголов, и на основе этой теории создал два весьма обширных этимологических словаря древнееврейского языка (см. Skoss, Dictionary, p. LXVIII и далее; Alloni, 'Eli, p. 89/15/, прим. 66, 67).

[9] См. Зислин, Харӯн о спряжении, стр. 164—165.

[10] См. Зислин, Ленинградские фрагменты.

[11] В дальнейшем этот рукописный сборник обозначается сокращенным шифром № 132^1.

[12] См. ниже, прим. 18.

[13-15] Дело А.Гаркави: Архив ГПБ, 1916 г., № 119, стр. 37. См. ниже, прим. 20.

имени, сделает твои глаза зоркими в выборе пути. Поэтому я назвал это сочинение "Mǝ'ôr 'ayin" ('Светоч глаза'). И Господь Бог образумит нас... своей премудростью и волей. Аминь, Селá! Благословен Господь в веках! И написано мною, Йĕхӯдой бен Йа'акобом бен Йĕхӯдой, здесь, в городе Гагра[16], и завершено в воскресенье, седьмого Элула 4968 года[17] со дня сотворения...'

2) Л.26б, оборотная сторона последнего листа предшествующего сочинения содержит начало вводной главы этимологического словаря древнееврейского языка Мĕнахема бен Сарӯка под названием "Maḥberet" ('Тетрадь'). Этот словарь был написан в Испании в 950–960 гг. (издан в 1854 г.). Л. 26б написан красными чернилами другим почерком и полуквадратными буквами. Из 32 листов данного сборника 132¹ к словарю относится только лист 26б. Ни А.Фиркович, ни А.Гаркави текст листа 26б не определили.

3) Лл. 27, 28 и 29 содержат начальные разделы полемического сочинения "Sēpēr tǝšūbōt Dūnaš ben Labraṭ" ('Книга возражений Дӯнаша бен Лабрата'), написанного около 960 г. и направленного против Мĕнахема бен Сарӯка. Это сочинение издано в 1855 г. Три листа рукописи этого сочинения в сборнике 132¹ написаны на такой же плотной желтой бумаге черными чернилами и тем же почерком, что и "Mǝ'ôr 'ayin".

4) Лл. 30, 31 и 32. Три фрагмента также написаны черными чернилами, но третьим почерком, полуквадратными буквами. Текст этих фрагментов, в отличие от предшествующих, написан на арабском языке. Эти листы содержат рассуждения по этимологии и лексике древнееврейского языка. Название сочинения нам не удалось установить. А.Гаркави в своем кратком описании характеризовал эти фрагменты следующими словами: "из еврейского словаря на арабском языке". А.Гаркави полагал, что эти фрагменты входят в состав данного сборника № 132¹.[18] Но поскольку сочинение написано на арабском языке, оно, по-видимому, первоначально в состав сборника не входило. Такой вывод можно сделать исходя из того, что рукопись первого сочинения сборника, а следовательно, и остальные были изготовлены в районе бассейна Черного моря, где арабский язык не был разговорным среди раббанитов и караимов.

Составной частью сборника № 132¹ является другой фрагмент Второго собрания Фирковича, хранящийся под шифром Евр. IIA 132². Этот фрагмент имеет четыре поврежденных листа того же размера, что и сборник № 132¹ (26½×17½ см), по 32–34 стк. на странице. Текст написан тем же полуквадратным почерком, что и л. 26б сборника № 132¹. Эти четыре фрагментарных листа А.Гаркави с некоторым сомнением относил к тексту сочинения "Mǝ'ôr 'ayin"[19]. Однако они оказались продолжением словаря Мĕнахема бен Сарӯка, начало которого имеется на обратной стороне последнего рукописного листа грамматики "Mǝ'ôr 'ayin" (л. 26б).

Таким образом, рукописный сборник № 132¹, написанный на еврейском языке, очевидно, содержал первоначально три сочинения: 1) "Mǝ'ôr 'ayin", 2) "Maḥberet Mĕnaḥem" и 3) "Tǝšūbōt Dūnaš ben Labraṭ". Последние два сочинения были опубликованы в середине XIX в. "Mǝ'ôr 'ayin" не было опубликовано, и в литературе об этом сочинении сведений найти не удалось.

3. Листы сочинения "Mǝ'ôr 'ayin" в сборнике перепутаны. Нами установлен следующий их порядок: 19, 20, 21, 22, 17, 18, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 2, 1, 16, 3, 4, 5, 6, 23, 24, 25 и 26а. Начальные листы до нас не дошли, и в середине также не хватает отдельных листов. Между 8-м и 9-м листами не хватает одного листа текста, между 15-м и 2-м листами отсутствует, по-видимо-

---

[16] См. ниже, прим. 21.

[17] То есть 1208 год.

[18] В кратком описании А.Гаркави читаем: "№ 132¹. Из сборника, заключав[шего]: 1. граммат. соч. Меор Аіин неизвест[ного] автора (м[ожет] б[ыть] Иехуды бен-Якова из Гагры) написано в 1208 г. по Р.Х. или скопировано в означ[енном] году. 2. Из евр. словаря на арабском языке. 3. Тешубот, возражения Донаша против соч. Менахема и стихотворения автора. 4. Копии Фирк. к стихотв. Донаша на 8 лл. II, VIII, 32 бум.л. 4º квадрат[ный] поч[ерк] ч[астично] поврежд[ено]. 32+8". Краткое описание А.Фирковича, к сожалению, не отличается ясностью. Оно дает основание полагать, что А.Фиркович приписывал авторство "Mǝ'ôr 'ayin" Дӯнашу бен Лабрату (60-е годы X в.). Мы, однако, исключаем возможность создания "Mǝ'ôr 'ayin" в X в. О времени написания данного сочинения см. ниже, стр. 19.

[19] См. вкладыш А.Гаркави к фрагменту Е IIA 132². В этом вкладыше мы читаем: "132². Из сочинения "Меор Аіин" (грамматика евр. языка Јегуды бен-Якова из Гагры (?). 4. бум.л. 4º Квадрат[ный] поч[ерк], ч[астично] поврежд[ено]".

му, несколько листов. Лл. 2 и 1 до нас дошли лишь частично: их верхняя часть оторвана. Между листами 1-м и 16-м также не хватает одного листа, а между лл. 6-м и 23-м — несколько листов. Дошедшие до нас 25½ лл. текста составляют, по нашим наблюдениям, примерно 60—70% первоначального текста "Mə'ôr 'ayin".

В рукописи имеются исправления, выполненные теми же чернилами и почерком, и, по-видимому, тем же писцом, который писал эту рукопись. Имеются также приписки и исправления, выполненные красными, т.е. другими чернилами и другим почерком. В большинстве случаев исправления, сделанные другими, чернилами и почерком, восстанавливают пропуски текста в рукописи. Можно допустить, что дополнения, написанные другим почерком, внесены в результате сверки с каким-то первоисточником.

4. В тексте колофона "Mə'ôr 'ayin" говорится, что рукопись написал Йĕхӯда бен Йа'ăḵоб̱ бен Йĕхӯда в 1208 г. А.Гаркави (в отчете за 1916 г.) высказал предположение, что Йĕхӯда бен Йа'ăḵоб̱ бен Йĕхӯда был, вероятно, не только писцом, но и автором сочинения "Mə'ôr 'ayin"[20]. Имя Йĕхӯды бен Йа'ăḵоба̱ известно не только по этому колофону. В 1207 г., т.е. годом раньше, в том же городе Гагра[21] он переписал другой сборник: "'Aḏaṯ dəḇōrîm" 'Рой пчел', который также хранится в Рукописном отделе ГПБ (шифр II Собр. Фирк. Евр. 161)[22]. В состав сборника № 161 входят масоретские сочинения, написанные на еврейском языке, в том числе и сочинение, которое первоначально было написано на арабском языке: "Kitāb al-ḫilāf li-Mišā'ēl ben Uzzī'ēl" — 'Книга о расхождениях Миша̄'еля бен Уззӣ'еля'. Это сочинение о расхождениях в системах огласовки Бен-'Ашера и Бен-Нафтали было использовано при подготовке критического издания текста Ветхого Завета, осуществленного П.Кале и Р.Киттелем на основе ленинградской рукописи B19a[23]. Само это сочинение было издано в 1962 г.[24]. Сборник № 161 был использован также при публикации текстов двух других масоретских сочинений: "Diqduqé haṭṭə'amîm"[25] и "Ma'ămar haššəwâ"[26].

Все исследователи, занимавшиеся сборником № 161, согласны, что Йĕхӯда бен Йа'ăḵоб бен Йĕхӯда был лишь переписчиком "'Aḏaṯ dəḇōrîm"[26a]. Создание сборника "'Aḏaṯ dəḇōrîm" датировалось 1060 годом[27], а в последнее время — 1110 годом[28]. Предположение о том, что Йĕхӯда бен Йа'ăḵоб̱ бен Йĕхӯда был не только

---

[20] В этом отчете (автограф) мы читаем: "II Собр. Фирк. № 132. Часть копии Тешубот (возражения) Доназа бен Лабрата против Менахема бен Сарука, вместе с оригинальным сочинением, написанным рукой того рекописта (вероятно, он же и автор) Иехуды бен Иакова. Заглавие этого неизвестного до сих пор грамматического сочинения Меор Айин (Просветитель глаз), и написано оно в пределах нынешней России, в городе Гагра на восточном побережье Черного моря в 1208 году по Р.Х." (Архив ГПБ, 1916, № 119, стр. 37).

[21] Город Гагра (גגרא) упомянут в колофоне сочинения "Mə'ôr 'ayin" и в колофоне масоретского сборника "'Aḏaṯ dəḇōrîm" (см. ниже). По-видимому, об этом же городе (גגראש) идет речь и в колофоне одной ленинградской рукописи Ветхого Завета (см. Pinner, стр. 13; Harkavy-Strack, стр. 206). Baer и Strack, опубликовавшие в 1879 году из сборника "'Aḏaṯ dəḇōrîm" текст сочинения "Diqduqé haṭṭə'amîm", полагали, что город Гагра находится на восточном берегу Черного моря ("Gagry an ber Ostküste des Schwarzen Meeres", см. Baer—Strack, стр. XXXII). А.Гаркави трижды отметил, что местоположение города Гагры — это "восточный берег Черного моря". Дважды А.Гаркави подчеркнул, что этот город находится в пределах нашей страны, т.е. в Грузии (см. חדשים וגם ישנים № 1, стр. 3; там же, № 2, стр. 11; Отчет А.Гаркави за 1916 г., см. выше, прим. 20). Того же мнения был и С.Познанский в 1917 г. (см. ZfHB, 1917, XX Jahr, № 1/3, стр. 80). А.Дотан, автор новой редакции текста "Diqduqé haṭṭə'amîm", касаясь вопроса о городе Гагра, где была изготовлена рукопись "'Aḏaṯ dəḇōrîm", писал: בגגרא לחופו המזרחי של הים השחור 'в Гагре, на восточном берегу Черного моря' (см. Lĕšonénu, 27—28, fasc. 3, 1964, стр. 190; Его же: "The Diqduqé haṭṭə'amîm", 1967, стр. 50). Академик Г.В.Церетели также полагал, что Гагра — это грузинский город (см. Г.В.Церетели, Тбилисская еврейская рукопись Пятикнижья Моисея, сб. Восточная филология, I, 1969, Тбилиси, стр. 132 (груз.). Существует, однако, предположение, что Гагра (Γαγγρα) — это византийский город (см. Zvi Ankori, Karaites in Byzantium, New York, 1959, p. 125—128).

[22] В дальнейшем этот рукописный сборник будет обозначаться сокращенным шифром: № 161.

[23] Biblia Hebraica, 1937, стр. VII.

[24] См. א.ליפשיץ,כתאב אלכלאף, в Textus, vol. II, стр. נח — א.

[25] См. Baer—Strack, стр. XXXII; Dotan, Diqduqé haṭṭĕ'amîm, стр. 50 и далее.

[26] См. Levy, Grammatik, стр. 35*, 36*, לט-מ.

[26a] См. Н.Аллони в Lĕšonénu, vol. 34, стр. 196, прим. 231.

[27] См. Biblia Hebraica, 1937, стр. VII; ср. VT, vol. I, 1951, стр. 165.

[28] См. Н.Аллони в Lĕšonénu, vol. 34, стр. 193.

переписчиком, но и автором сочинения "Mə'ôr 'ayin", сделано А.Гаркави, по-видимому, на том основании, что в колофоне "'Adat dəḇōrîm" завершение этого сборника в целом трижды обозначено глаголом šlm — 'завершать', тогда как в колофоне рукописи "Mə'ôr 'ayin" завершение этого сочинения обозначено не только глаголом šlm, но и глаголом ktb — 'писать'. Однако более тщательное изучение рукописи "Mə'ôr 'ayin" убеждает нас в том, что Йехӯда бен Йа'ăкоḇ бен Йехӯда был и в данном случае лишь переписчиком.

Глагол ktb — 'писать' использовался в XI–XIII вв. не только в значении 'писать', 'сочинять', но чаще в значении 'переписывать'. Доказательством может служить то, что этот глагол упомянут в колофонах рукописей Ветхого Завета, где он, как известно, не может иметь значения 'сочинять'[29]. О том, что Йехӯда бен Йа'ăкоḇ бен Йехӯда является лишь переписчиком "Mə'ôr 'ayin", а не автором, еще более убедительно говорит сама рукопись. В рукописи имеется несколько десятков пропусков и повторов[30]. Почти все эти недостатки являются результатом ошибок чтения и ошибок памяти[31]. Такие механические ошибки свойственны лишь переписчикам, они не могут появляться в автографах.

5. Грамматические примеры, грамматические термины и мнемотехнические слова в рукописи "Mə'ôr 'ayin" частично снабжены знаками тивериадской системы вокализации. Графические знаки других систем огласовок, т.е. палестинских, вавилонских, или графические следы других систем в рукописи не обнаружены. Можно предположить, что и сам автор этого сочинения снабдил свою рукопись именно тивериадскими гласными, ибо он, судя по фонетической терминологии сочинения, был приверженцем этой системы. Однако при реализации тивериадской системы в данной рукописи были допущены отклонения от нормы. Пятый тип глагольного ряда мнемотехнического "знака" שִׁירָה включает в себя формы корня מקק, который автор считает двухсогласным: в качестве формы pf автор дает форму נָמְקוּ[32], хотя у тивериадских масоретов она не зафиксирована. Масоретские формы — נָמַקּוּ (nif pf pl), т.е. автор (или переписчик) поставил гласную ḳāмец /å/ взамен гласной патаḥ /a/. Третий тип глагольного ряда "знака" מֵסַב включает в себя формы корня טהר. Формой pt автор считает מְטָהֵר[33] с гласной ḳамец, хотя hitp pt у масоретов зафиксирована 10 раз, но только с гласной патаḥ. Этот же тип глагольного ряда имеет форму הִנָּחֶם[34], хотя у масоретов зафиксирована форма הִנָּחֵם, т.е. сегôл /ε/ заменил цēрê /e/. Первый тип глагольного ряда "знака" עֲלִי включает в себя слово ראה, корень которого автор считает двухсогласным, а в качестве формы impf приводится форма יֵרָאֵה[35], тогда как у масоретов зафиксирована форма יֵרָאֶה (nif impf); в рукописи взамен обычно зафиксированной гласной сегôл дана цēрê.

Как известно, тивериадская система была принята почти во всех еврейских (раббанитских и караимских) общинах, но это не привело, однако, к унификации произношения. По свидетельству караимского писателя Киркисани (937 г.), древнееврейское произношение в странах христианской Европы не знало различия между гласными ḳāмец и патаḥ, а также между сегôл /ε/ и цēрê /e/[36]. По существу, в этих странах при чтении литургических текстов звучали лишь пять гласных фонем древнееврейского языка. Рукопись сочинения "Mə'ôr 'ayin", написанная в пределах Византийского культурного региона, в известной степени подтверждает свидетельство Киркисани[37].

---

[29] В колофоне известной ленинградской рукописи Ветхого Завета № B19a читаем: אני שמואל בן יעקב כתבתי ונקדתי (см. Harkavy Strack, Catalog, стр. 269; ср. Аллони в Lĕšonénu, vol. 34, стр. 194).

[30] Пропуски: л. 19а, стк. 24; л. 19б, стк. 24 и 25; л. 20б, стк. 31; л. 22б, стк. 19, 21 и 22; л. 17а, стк. 11; л. 17б, стк. 13; л. 9б, стк. 14; л. 11б, стк. 20; л. 12а, стк. 23; л. 13б, стк. 22; повторы: л. 21а, стк. 26; л. 22б, стк. 19; л. 18б, стк. 3; л. 10а, стк. 22; л. 13б, стк. 14–15; л. 14а, стк. 10; л. 14б, стк. 21; л. 15а, стк. 32.

[31] Д.С.Лихачев, Текстология. М.–Л., 1962, стр. 60–73, 365 и далее.

[32] Л. 11а, стк. 15.

[33] Л. 13а, стк. 21.

[34] Л. 13а, стк. 24.

[35] Л. 12б, стк. 13.

[36] Klar, Meḥkarīm, стр. 44.

[37] Примечательно, что в сочинении Второго иерусалимского грамматиста, написанном в Иерусалиме на арабском языке (середина XI в.) и представленном рукописью во Втором собрании Фирковича (см. Зислин, Восточная школа, стр. 758–770), в аналогичных глагольных формах таких

6. Автор "Мә'ôr 'ayin" полагает, что в древнееврейском языке имеются три части речи: имя, глагол и служебное слово[38]. В грамматической литературе X–XI вв. такое деление на части речи не было новшеством. О трех частях речи писали Са'адйа Га'ôн, Давӣд бен 'Авраҳам ал-Фāси, Дӯнаш бен Лабраṭ и Абӯ-л-Валӣд Мервāн ибн Джанāḥ[39]. Сама идея о трех частях речи восходит, по-видимому, к аристотелевской логике[40]. А еврейские грамматисты, очевидно, заимствовали это положение из арабской грамматической литературы[41]. Относительным новшеством являются положения автора о древнееврейском глаголе. Автор "Мә'ôr 'ayin" полагает, что, во-первых, глагол включает в себя понятие времени, во-вторых, что времен три: прошедшее, настоящее и будущее, и в третьих, что формы будущего и настоящего времен совпадают, но настоящее время выделяется добавлением слов 'th 'теперь', hnnh 'вот' и n' — выражение просьбы. Ни в одном из известных источников, предшествовавших сочинению "Мә'ôr 'ayin", особенности глагола так не характеризовались.

О том, что древнееврейский глагол включает в себя понятие времени, было известно еврейским языковедам, очевидно, из арабской грамматики[42]. Но грамматические формы глагольных времен представлялись языковедам того времени по-разному. 'Аҳарон бен Мôше бен 'Ашер (начало X в.) знал три категории времени. Однако, по его мнению, настоящее время выражается формой причастия действительного залога. А у Са'адйи Га'ôна настоящее время выражается формой инфинитива (אָמְרִי, דַּבְּרִי). Что касается Джанāḥа, то он полагал, что есть только две формы времени: прошедшее и будущее. А настоящее время, которое выражено формой будущего времени с прибавлением слова 'th, вызвало у него возражения. Джанāḥ полагал, что это лишь "предположения ученых"[43].

Принадлежит ли характеристика глагола в "Мә'ôr 'ayin" всецело самому автору?

По нашим наблюдениям, автор "Мә'ôr 'ayin" в данном случае заимствовал свои положения у Абӯ-л-Фараджа Харӯна. В неопубликованном сочинении "Al-Kāfī" Абӯ-л-Фарадж Харӯн говорит о прошедшем, будущем, а также о настоящем времени. И примечательно, что, по его мнению, настоящее время выражается формой будущего времени, к которой прибавлено слово 'th[44]. Мы, однако, должны отметить, что текст "Мә'ôr 'ayin" не является переводом соответствующего места из "Al-Kāfī". В "Мә'ôr 'ayin" характеристика трех времен более четкая и более ясная.

Но краеугольным камнем еврейской грамматической литературы X–XI вв. были, однако, не эти вопросы грамматики, а вопросы о составе корня, о структуре

отклонений от тивериадской нормы вокализации нет. В этой рукописи мы читаем: נָמֵקּוּ, מטהר и הִנָּחֵם, т.е. первые две формы совпадают с тивериадской нормой. Что касается четвертой формы, то в парадигме ее нет (II Собр. Фирк. Евр.-араб. I серия № 2591, л. 60б, стк. 14).

[38] Такой формулировки в дошедшем до нас тексте нет. Но сохранилась заключительная фраза: "И так как я растолковал тебе определения имени, глагола и служебных слов, то ты сможешь расчленить и разъяснить весь текст Ветхого Завета..." (л. 19б, стк. 11–12). Это положение о трех частях речи подкрепляется всем содержанием главы, хотя начало ее до нас не дошло (см. прим. 1 к гл. 1 текста).

[39] См. Skoss, Saadja, стр. 11; Alloni, Hassimanîm, стр. 6; Pinsker, Kadmoniyot, стр. 159 (евр.); Filipowski, Dūnash, стр. 5; K.L., стр. 19, стк. 3–10.

[40] См. Гиргас, Очерк, стр. 53; Frithiof Rundgren, Uber die griechischen Einfluss auf die arabische Nationalgrammatik, Uppsala 1976 (Acta Universitatis Upsaliensis), стр. 124, 125, 129, 138; Ср. Josef Weiß, Die arabische Nationalgrammatik und die Lateiner, ZDMG, Bd. 64, 1910, стр. 349–390; Г.М.Габучан, К вопросу об арабских грамматических учениях, в сб. — "Семитские языки", М., 1963, стр. 45; Л.М.Оруджева, Произведение Аз-Занджани "Мубадиу фит-Тасриф", Баку, 1977, стр. 19.

[41] См. Sibawaihi, I, стр. 1; Wilenski, Hariqma, стр. 30 (евр.).

[42] Само положение восходит к греческой грамматической литературе (см. Gesenius-Kautsch, стр. 124, прим. 1; Античные теории языка и стиля, М.–Л., 1936, стр. 124, 131; Hans Arens, Sprachwissenschaft, München, 1969, стр. 25). В 1874 г. С.Р.Драйвер доказал, что формы perf и impf выражают в древнееврейском языке категории совершенного и несовершенного вида, а не категории времени (Ср. Дьяконов, стр. 228–229, 400–401).

[43] Wilenski, Hariqma, стр. 33 (евр.); Ben Hayyim, стр. 61.

[44] II Собр. Фирк., Евр.-араб. II, № 2447, л. 1б. Возможно, что Мервāн ибн Джанāḥ, в трудах которого имеются ссылки на "неизвестного иерусалимца", имел в виду именно Абӯ-л-Фараджа Харӯна, когда он говорил, что третья категория времени с прибавлением עתה — это лишь "предположения ученых".

древнееврейского глагола. Структуру глагола автор "Mə'ôr 'ayin" представляет себе следующим образом.

1) Твердые глаголы בקש, ברך, כבד, פזר, קבר и שלך он считает трехсогласными.

2) Таковыми он также считает: 1. глаголы с начальными корневыми ', ḥ: חזק, חמד, עזר, עלס и עמד; 2. глаголы со вторым корневым h, ḥ: טהר, מהר, נחם, רחק; 3. глаголы с третьим корневым ', ḥ: בלע, שבע, שלח, שמע; 4. глаголы с корневым ': אכל, אנש, אסף, ברא, מצא, קרא, רפא и שנא.

3) Камнем преткновения были для нашего автора глаголы с одинаковыми вторым и третьим корневыми, хорошо известные Ḫаййӯджу и его последователям. Слово סוב, как он полагает, имеет только две корневые согласные, то же в слове חונן. Все формы корней גלל, חנן, סבב и רכך, которые Ḫаййӯдж и современные лингвисты считают трехсогласными, в "Mə'ôr 'ayin" отнесены к двухсогласным.

4) Глаголы с начальным корневым n он считает двухсогласными; к ним, по мнению автора, "приставлено" по одной букве из группы некорневых, частично несущих смысловую нагрузку (נעבד). Такие "приставки из некорневых букв" имеют и некоторые глаголы с начальным корневым y: ידע и ירד. Сами глаголы автор считает, однако, двухсогласными.

5) Так называемые глаголы со вторым корневым согласным w и y он считает двухсогласными.

6) Корни נטה, נכה, נצה и נשא, по мнению автора "Mə'ôr 'ayin", являются односогласными.

Взгляды автора "Mə'ôr 'ayin" по данному вопросу в принципе не отличаются от взглядов языковедов доḫаййӯджевского периода, не признававших возможности изменения согласных корня и полагавших, что в языке имеется значительное количество двухсогласных и односогласных корней.

Исходя из такого понимания структуры глагола в "Mə'ôr 'ayin" построены парадигмы без учета категории породы, но по системе "знаков". В качестве "знака" берется какое-то еврейское слово, состоящее из двух слогов. Этот "знак" включает в себя первые или последние гласные форм повелительного наклонения и перфекта. В парадигму включены также формы имперфекта и причастия. По этому принципу в "Mə'ôr 'ayin" перечислены 12 "знаков" по первым гласным и 5 — по последним гласным. Каждый "знак", в свою очередь, имеет от одного до 20 типов "спряжений". Такая система глагольного "спряжения" имеется в сочинениях караимского грамматиста Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа[45] и в сочинении Второго иерусалимского грамматиста[46].

7. Теоретическое обоснование глагольного "спряжения" по указанному методу дано в главе о правилах сопоставления грамматических форм. Глава называется: "Глава об образцах [слов]"[47]. Правила предусматривают, что сопоставляемые слова должны иметь одинаковую огласовку, одинаковое количество согласных корня (при этом соотношения устойчивых и неустойчивых согласных должны быть идентичными) и что согласные hḥ'r в сравниваемых словах должны занимать одну и ту же позицию. Сопоставляемые слова должны быть одинаковыми с точки зрения их временного значения, числа и типа глагольного словообразования. Учитываются также такие критерии, как близость сопоставляемых слов с точки зрения их семантики (предмет — признак и др.). Сопоставляемые слова должны быть одинаковыми по формам st.constr. и st.absol., по ударению и, наконец, они должны быть обязательно словами одного и того же языка. Содержание этой главы объясняет, почему караимским филологам, которые были приверженцами одно-, двух-, трех- и четырехсогласных корней, удавалось во многих случаях весьма точно сопоставлять формы слов.

В произведениях приверженцев теории Ḫаййӯджа аналогичную главу мы находим лишь в сочинении 'Aḇрахама Ибн 'Эзры (1092–1167 гг.)[48], но этот автор не приводит развернутых правил сопоставления слов.

8. Определенный интерес представляет собой теоретическая глава под названием: שער הקשרונים[49] ("Глава о связях"). Эта глава делится на большое количест-

[45] См. Зислин, Харӯн о спряжении, стр. 170 и 172.

[46] См. ниже, стр. 18.

[47] Л. 22б, стк. 1–34; л. 17а, стк. 1–2.

[48] См. Ṣaḥot, л. 9 (евр.).

[49] Л. 2б, стк. 8–18; л. 1а, стк. 1–25; л. 1б, стк. 1–25; л. 16а, стк. 1–33; л. 16б, стк. 1; л. 3а, стк. 5–33; л. 3б, стк. 1–34; л. 4а, стк. 1–34; л. 4б, стк. 1–34; л. 5а, стк. 1–6.

во разделов, которые дошли до нас не полностью. Глава посвящена формам глагола и взаимозависимости этих форм. Речь идет именно о взаимозависимости форм: почти в каждом разделе автор обусловливает форму одной категории формой другой категории[50].

На л. 1а, стк. 14–26 имеется раздел, посвященный префиксам имперфекта и их огласовке. Вначале автор говорит о глаголах, которые, по его мнению, являются двухсогласными. Он полагает, что префиксы имперфекта таких глаголов могут иметь одну из трех гласных. Первой возможной гласной, по его мнению, будет ḳāмец; в качестве примеров он приводит форму אָסֹב, т.е. глагол с одинаковыми вторым и третьим корневыми согласными, и форму אָשִׂים, т.е. глагол с вторым согласным йӧд. Вторая возможная гласная — цēрê; в качестве примеров он приводит формы אֵרֵד и אֵצֵא, т.е. глаголы с первым корневым йӧд. Третья возможная огласовка — ẖӣреḳ; в качестве примера он приводит форму יִגַּשׁ, т.е. глагол с начальным корневым нӯн. Все эти положения касаются основной породы qal, но здесь сопоставлены разные неправильные глаголы. Далее в этом разделе автор говорит, что если повелительное наклонение будет иметь в начале формы шәвâ, то все префиксы имперфекта будут иметь гласную ẖӣреḳ, за исключением формы первого лица, которая будет иметь гласную сегӧл. Это наблюдение, касающееся форм имперфекта, является весьма точным. (Вспомним קטל — пов. накл.; יִקְטֹל, תִּקְטֹל, תִּקְטֹל, תִּקְטְלִי, אֶקְטֹל и т.д.) Оно относится к формам основной породы qal разных глаголов: к правильным трехсогласным, к глаголам со вторым или третьим корневым ẖêт (типов שחט, שלח), глаголам с третьим корневым хê (типа גלה) и глаголам с конечным корневым 'āлеф (типа מצא). Но сам автор не называет ни породу, ни тип глагола, к которым это наблюдение относится. В конце раздела говорится о том, что если трехсогласный глагол имеет в начале форм повелительного наклонения одну из семи полных гласных, то согласный префикс будет всегда иметь в имперфекте шәвâ. В качестве примеров он приводит דַּבֵּר — пов. наклонение и אֲדַבֵּר — имперфект первого лица. С этим положением нельзя не согласиться. (Вспомним קַטֵּל קַטֵּל, יְקַטֵּל, תְּקַטֵּל и т.д.) Но оно относится уже не к основной породе, а к породе pi'el. Отметим, что в этом ряду не оговорено первое лицо ед.ч., имеющее, как известно, не простое шәвâ (как формы других лиц), а беглую гласную, окрашенную тембром ă (אֲקַטֵּל). А главное, не сказано, что с этим связано удвоение согласного и изменение качества глагола, т.е. наличие породы pi'el.

Другой раздел этой главы касается вопроса о префиксальной согласной мêм в формах действительного причастия[51]. Автор полагает, что если повелительное наклонение и перфект будут иметь в начале слова префиксальную согласную хē, то действительное причастие будет иметь префиксальную согласную мêм, например הַשְׁמֵד, הִשְׁמִיד→מַשְׁמִיד.

Это правильное утверждение, но у автора не сказано, что речь идет о породе hif'il. В этой главе имеются аналогичные по структуре разделы, в которых приведены формы пород nif'al hithpa'el также без указания породы.

Таким образом, сопоставляя глагольные формы, автор "Мә'ôr 'ayin" не учитывает категорию породы. Эта категория, известная Ẋаййӯджу и всем его последователям, ему неизвестна. Правда, в тексте сочинения встречается термин בנין, но не в значении "порода", как это принято в грамматической литературе начиная с XII в.[52], а в значениях синтаксической конструкции и структуры слова.

9. Грамматические термины в "Мә'ôr 'ayin" отражают в известной степени грамматические воззрения автора. Они также отличаются своей архаичностью, т.е. характерны для доẊаййӯджевского периода[52a]. Показательна в этом отношении сама методика образования терминов. Последователи Ẋаййӯджа — Мōше Ибн Джикиṭилла (50–80 гг. XI в.) и 'Аḇрахам Ибн 'Эзра, которые приняли новую теорию о трехсогласном составе корня, образовали глагольные термины на еврейском языке от корня פעל (p'l) — 'делать' по образцу арабского термина فعل[53]. Привер-

[50] Свободное изложение авторского текста с применением современного термина "категория".
[51] Л. 3б, стк. 16–19.
[52] PGT, стр. 35.
[52a] См. список терминов.
[53] См. BGT, стр. 1130; PGT, стр. 108–113.

женцы этих новых воззрений полностью отказались от терминов IX и X вв., образованных от корня עשׂה (также имеющего значения 'делать'), ввиду того, что עשׂה содержит фарингальную и слабую согласные. А в "Mə'ôr 'ayin" все термины, касающиеся глагольных категорий, последовательно образованы только от корня עשׂה [54]. Так, глагол именуется מעשׂה, переходный глагол — составным термином מעשׂה בזולת הנפש, непереходный глагол — также составным термином מעשׂה בנפש. Действительное причастие — עוֹשֶׂה ('делающий'), ж.р. — עוֹשָׂה ('делающая'), мн.ч. — עוֹשׂים, עוֹשׂוֹת. Страдательное причастие — עשׂוּי ('сделанный'), ж.р. — עשׂוּיָה ('сделанная'), мн.ч. — עשׂויים, עשׂויות. Все названия этих грамматических понятий переведены с соответствующих арабских терминов и "прозрачны", т.е. мотивированы с точки зрения древнееврейского языка. Перечисленные глагольные термины не имеют дублетов, хотя имеют варианты (например, переходный глагол — מעשׂה אשר הוא בזולת הנפש). Единственный термин, имеющий дублет, это שם מעשׂה — 'имя действия', который один раз встречается в арабском варианте מצדר (مصدر). С точки зрения древнееврейского языка последний термин, разумеется, немотивирован.

Категория времени обозначена терминами, которые применялись в масоретской литературе задолго до X в. и сохранились до наших дней, а именно עבר для perf, עתיד [55] для impf. Но для обозначения praesens в нашем сочинении имеется термин עומד (ср. араб. حال), бытовавший наряду с термином נצב в VIII–X вв. [56] и замененный впоследствии (в XII в.) термином בינוני [57]. Для выражения понятия "корневая буква" использован термин עקר (мн.ч. — עקרים, עקרות (!), который был распространен в XI–XII вв. наряду с שרש [58].

Столь же архаичны и термины для категорий имени (שם). Определенное состояние מיודע (араб. معرف); неопределенное — מֻנכּר (араб. منكر). Эти два термина и их варианты встречаются в караимском списке терминов (VIII–IX вв.) [59]. Status constructus и status absolutus именуются в "Mə'ôr 'ayin" סמוך и מוכרת, причем מוכרת здесь обозначает также и паузальную форму [60]. Мн.ч. обозначается двумя терминами: רבים и קבוץ, но от последнего в нашем сочинении многократно образованы и глагольные формы: perf קבצת, קבצו; impf תקבוץ; imp. קבץ. Аналогично арабской грамматике в "Mə'ôr 'ayin" встречается термин "ломаное множественное" — קבוץ שבור (араб. مكسر) в противовес термину קבוץ שלם. Очень своеобразны термины для местоимений. Личное местоимение именуется השמות הגלויות или שמות העושים הגלויים. Местоименные суффиксы именуются: השמות אשר המה עושות הנסתרות или השמות אשר אין הם גלויים (ср. араб. ضمير, مضمر). Ни один из указанных местоименных терминов в литературе не встречается.

Третья основная категория наряду с глаголом и именем именуется: משרתים — 'служебные'; этот термин является переводом арабского слова خادم. Последнее было использовано караимским филологом Давӣдом бен Аḇрахам ал-Фāси в качестве грамматического термина [61].

Очевидно, что грамматическая терминология в "Mə'ôr 'ayin" носит определенные черты архаичности, т.е. относится к дохаййӯджевскому периоду. Необходимо, однако, отметить, что в отличие от всей еврейской грамматической терминологии этого периода [62] термины в исследуемом нами сочинении системны и устойчивы, хотя имеются исключения. Термин לשון, например, имеет здесь много разных значений, а именно: 'язык', 'слово', 'глагол', 'корень', 'стиль', 'выражение' и 'форма'.

10. Текст "Mə'ôr 'ayin" не содержит прямых указаний на источники и на предшественников, хотя имеются ссылки на 'знатоков грамматики', 'языковедов'

---

[54] Имеется одно исключение: на л. 11б, стк. 1 читаем: ואין כמוהו לפועל, где подразумевается категория глагола. Трижды упомянуты формы הפעילות и по одному разу — формы פעילותיהם и פעילתם, но в разделе об имени. Эти слова имеют в данном контексте значение 'формообразование имен'.

[55] См. Alloni, Hassimanîm, стр. 9 (евр.), стк. 7; BGT, стр. 1131.

[56] См. Alloni, Munnaḥîm, стр. 360; BGT, стр. 131, прим. 3.

[57] PGT, стр. 34.

[58] См. BGT, стр. 1124; PGT, стр. 105–106.

[59] Alloni, Munnaḥîm, стр. 358; Его же, Hassimanîm, стр. 9 (евр.).

[60] См. BGT, стр. 1129, прим. 2.

[61] См. BGT, стр. 1125, прим. 2.

[62] См. BGT, стр. 1107–1108; Коковцев I, стр. 6–8.

и 'знатоков'[63]. Выше мы говорили об источниках автора в разделе о сущности глагола. Представляется также возможным, опираясь на рукописи и фрагменты Второго собрания Фирковича и на выявленные неопубликованные караимские грамматические сочинения XI в., определить источники самой большой и наиболее оригинальной части "Mə'ôr 'ayin". А это, в свою очередь, дает нам исходные данные для определения времени создания исследуемого сочинения. Почти половину текста "Mə'ôr 'ayin" занимает раздел о глагольных парадигмах. Это, по существу, та же система, которая имеется в 23-й главе сочинения Абӯ-л-Фараджа Харӯна "Al-Kāfī", частично опубликованной в 1965 г.[64]. В "Al-Kāfī" мы встречаем такие же мнемотехнические "знаки" и такие же парадигмы и, что примечательно, эта парадигматика опирается на одинаковое понимание структуры глагола[65]. И тем не менее, изучение "Al-Kāfī" убедило нас в том, что по разделу о парадигмах оно не является основным источником для автора "Mə'ôr 'ayin". Для того, чтобы ответить на вопрос, откуда автор "Mə'ôr 'ayin" мог заимствовать систему глагольных парадигм, нам придется сопоставить разделы о парадигмах глагола в соченении "Mə'ôr 'ayin" с аналогичными разделами в рукописях и фрагментах сочинений Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа — "Al-Muštamil" и "Al-Kāfī" — и в рукописи сочинения Второго иерусалимского грамматиста[66].

11. Прежде чем приступить к этому сопоставлению, необходимо установить хронологическую последовательность трех вышеуказанных караимских сочинений: "Al-Muštamil", "Al-Kāfī" и сочинение Второго иерусалимского грамматиста.

В тексте "Al-Kāfī" имеются ссылки автора Абӯ-л-Фараджа Харӯна на свое собственное сочинение "Al-Muštamil": "Знай, что об этом предмете я уже говорил в пятой [части] книги "Al-Muštamil"[67]. И в другом месте: "Знай, что я уже вел в книге "Al-Muštamil" речь о масдарах путем пространного объяснения... так что речь об этом ввиду своей пространности составила отдельную часть книги "Al-Muštamil"[68]. Из этого следует, что "Al-Kāfī" было создано после "Al-Muštamil". Поскольку время создания "Al-Muštamil" датируется 1026 годом[69], то очевидно, что "Al-Kāfī" могло быть создано примерно в 30-х или 40-х гг. XI в. Что касается Второго иерусалимского грамматиста, то в его сочинении мы находим ссылки на здравствующего Абӯ-л-Фараджа Харӯна: וקד דכר מן כתבה מוגודה פי זמאננא הדא והוא אלשיך אבי (!) אלפרג הרון בן אלפרג חרסה אללה פי שרוט אלאוזאן...[70]. Очевидно, что сочинение Второго иерусалимского грамматиста было создано примерно в середине XI в. Таким образом, можно утверждать, что из трех перечисленных караимских сочинений первым по времени было написано "Al-Muštamil", вторым — "Al-Kāfī" и третьим, по-видимому, — сочинение Второго иерусалимского грамматиста.

12. Попытаемся теперь сопоставить имеющиеся в этих сочинениях парадигмы глаголов с парадигмами глаголов в "Mə'ôr 'ayin". Для большей наглядности используем таблицу, в которой отмечено количество мнемотехнических "знаков" и глагольных рядов во всех четырех вышеупомянутых караимских сочинениях[71].

---

[63] См. ниже список терминов.

[64] См. Зислин, Харӯн о спряжении, стр. 164—177.

[65] Там же, стр. 176.

[66] В отличие от "Al-Kāfī", которое собрано нами в значительной степени из фрагментов, "Al-Muštamil" не укомплектовано. Однако ленинградские фрагменты этого сочинения просмотрены и выялены разделы о глагольных парадигмах. Что касается сочинения Второго иерусалимского грамматиста, то оно имеется в одном, но относительно хорошем списке.

[67] См. Зислин, Из второй части "Al-Kāfī", стр. 124 и прим. 5, где приведены оригиналы цитат.

[68] Там же, стр. 124 и прим. 7.

[69] REJ, 1895, p. 253.

[70] Второе собр. Фирк.Евр.-араб. I № 2591, л. 8б.

[71] Все рукописи и фрагменты сопоставляемых здесь неопубликованных сочинений хранятся в Государственной Публичной библиотеке им. М.Е.Салтыкова-Щедрина и являются составной частью Второго собрания Фирковича.

Мнемотехнические "знаки" по первым гласным[72]		Абӯ-л-Фарадж Харӯн				Сочинение Второго иерусалимского грамматиста		"Mə'ôr 'ayin"	
		"Al-Muštamil"		"Al-Kāfī"					
		"знак"	к-во парадигм	"знак"	к-во парадигм	"знак"	к-во парадигм	"знак"	к-во парадигм
	1	הבא	4	הבא	4	הבא	6	הבא	6
	2	גני	7	גני	7	גני	20	גני	20
	3	פרת	3	פרת	3	פרת	4	פרת	4
	4	שועל	1	שועל	1	שועל	2	שועל	2
	5	כונן	1	כונן	1	כונן	2	כונן	2
	6	שירה	4	שירה	4	שירה	6	שירה	6
	7	שירו	1	שירו	1	שירו	3	שירו	3
	8		—		—	שלה	2	שלה	2
	9		—		—	מכה	6	מכה	6
	10		—		—	אבה	3	אבה	3
	11		—		—	עלי	3	עלי	3
	12		—		—	ברך	1	ברך	1
		7	21	7	21	12	58	12	58
Мнемотехнические "знаки" по последним гласным	1			מסב	7	מסב	19	מסב	19
	2			עדה	?	עדה	?	עדה	?
	3			עדי	?	עדי	?	עדי	?
	4			—	—	בקע	?	בקע	?
	5					—	—	פרי	?

Эта таблица показывает, что в "Mə'ôr 'ayin" количество "знаков" (12) и парадигм (58) по первым гласным значительно больше, чем в сочинениях Абӯ-л-Фараджа Харӯна, но оно полностью совпадает с количеством "знаков" и парадигм в сочинении Второго иерусалимского грамматиста. Система парадигм по последним гласным имеет в "Al-Kāfī" 3 "знака", в сочинении Второго иерусалимского грамматиста — 4, в "Mə'ôr 'ayin" — 5. Сходство парадигматической системы в "Mə'ôr 'ayin" и в сочинении Второго иерусалимского грамматиста становится еще более явным при сравнении самих парадигм. Почти во всех парадигмах в обоих сочинениях в качестве основы взяты одни и те же глаголы (причем очень часто приводятся одни и те же примеры из Ветхого Завета), морфологически эти глаголы характеризуются одинаково, порядок следования форм перечисленных категорий также совпадает.

Сравнение этих сочинений показывает, что в "Mə'ôr 'ayin" имеются те же глагольные ряды, что и в сочинении Второго иерусалимского грамматиста, добавлен лишь один "знак" по последним гласным. В "Mə'ôr 'ayin" только в 3 из 58 случаев в основной парадигме приводятся формы, которые в сочинении Второго иерусалимского грамматиста даны в дополнительных примерах[73]. Система парадигм

[72] Прочерк означает отсутствие такого "знака" или таких парадигм в системе. Вопросительный знак означает, что "знаки" и парадигмы не дошли до нас из-за лакун в рукописях.

[73] Огласовка примеров совпадает не полностью (см. выше, стр. 12).

с местоименными суффиксами в обоих сочинениях также совпадает, только в "Mə'ôr 'ayin" количество этих форм значительно меньше, чем в сочинении Второго иерусалимского грамматиста.

Если вспомнить, что в IX—XI вв. грамматические сочинения евреев первоначально писались главным образом на арабском языке, а для живущих в христианских странах они переводились (или пересказывались) на еврейский язык позднее, то у нас есть основание полагать, что автор "Mə'ôr 'ayin" заимствовал систему парадигм глагола именно у Второго иерусалимского грамматиста.

13. Допустима ли другая возможность, а именно, что "Mə'ôr 'ayin" было написано раньше "Al-Muštsmil", "Al-Kāfī" и сочинения Второго иерусалимского грамматиста и что "Mə'ôr 'ayin" поэтому служило источником для этих трех караимских сочинений?

Если предположить, что "Mə'ôr 'ayin" предшествовало сочинению Второго иерусалимского грамматиста, т.е. Второй иерусалимский грамматист полностью заимствовал всю систему парадигм из "Mə'ôr 'ayin", лишь сократив один "знак" по последним гласным и добавив значительное количество примеров и форм с местоименными суффиксами, то, по-видимому, он не мог бы не упомянуть основного своего источника, тем более, что другие его предшественники (например, Ибн Нӯҳа и Абӯ-л-Фарадж Харӯн[74]) им упомянуты. Однако в рукописи сочинения Второго иерусалимского грамматиста о "Mə'ôr 'ayin" и его авторе никаких упоминаний нет. Здесь необходимо принять во внимание еще одно обстоятельство. В исследуемом нами сочинении упомянут мнемотехнический знак для функциональных согласных, а именно: אדניה שלו כתם טב[75]. Этот знак является изобретением Дӯнаша бен Лабраṭа, он приводится впервые в полемике против Са'адйи Га'ôна; в самом знаке звучит имя его изобретателя — אדניה[76]. Дӯнаш бен Лабраṭ жил во второй половине X в. А это значит, что самой ранней датой создания "Mə'ôr 'ayin" могло бы быть последнее десятилетие X в., т.е. что "Mə'ôr 'ayin" было написано за 50—60 лет до сочинения Второго иерусалимского грамматиста. Сомнительно, чтобы Второй иерусалимский грамматист мог забыть такого предшественника.

Если предположить, что "Mə'ôr 'ayin" было создано раньше "Al-Muštamil" и "Al-Kāfī", то это означает, что Абӯ-л-Фарадж Харӯн, не упомянув своего предшественника, сократил количество ранее изобретенных "знаков" и парадигм. Но в тексте "Al-Kāfī" автор говорит не о сокращении, а напротив, о том, что количество "знаков" можно увеличить. В главе о спряжении глагола мы читаем: "...после того еще остались спряжения, для которых можно создавать "знаки"..."[77].

Далее. Абӯ-л-Фарадж Харӯн в конце упомянутой главы "Al-Kāfī", где речь идет о спряжении глагола, говорит, что систему мнемотехнических "знаков" для парадигм глагола изобрели иракские ученые: ולאן דלך קד תקצׄאה בעץׄ אלדקדוקיין מן משאיכנא אלעראקיין רחמהם אללה... — 'все это установлено некоторыми грамматистами из иракских ученых, да помилует их Бог...'[78] А "Mə'ôr 'ayin" не могло быть написано ни в Ираке, ни в какой-либо другой арабоязычной стране, ибо автор нашего сочинения, говоря об особых законах каждого языка, упомянул, наряду с древнееврейским и арамейским, греческий язык, но ничего не сказал об арабском[79]. "Mə'ôr 'ayin", по-видимому, создано в христианской стране, где в условиях того времени было неполитично упоминание арабского языка.

Следовательно, обратная возможность исключается. "Mə'ôr 'ayin" не могло предшествовать по времени ни сочинениям Абӯ-л-Фараджа Харӯна, ни сочинению Второго иерусалимского грамматиста, напротив, оно могло быть создано только после этих сочинений. Система парадигм Второго иерусалимского грамматиста служила основным источником для автора "Mə'ôr 'ayin" при написании им соответствующего раздела. Из этого следует, что "Mə'ôr 'ayin" могло быть создано только после 50—60-х гг. XI в. Однако оно не могло быть составлено позднее последних лет XI в. ввиду того, что автор исследуемого нами сочинения не знал термина Мôше Ибн-Джикиṭиллы для местоименных суффиксов (כנויים)[80], а

---

[74] Рук. Второго собр. Фирк. Евр.-араб. I № 2591, лл. 8а и 8б; см. выше, стр. 17.

[75] Л. 21а, стк. 9.

[76] См. Bacher, Anfänge, стр. 99, прим.3; Alloni, Ha'egron, стр. 96.

[77] См. Зислин, Харӯн о спряжении, стр. 166, 170 и 172.

[78] См. Рук. Второго собр. Фирк. Евр.-араб. II № 2437 л. 277б (273б).

[79] См. л. 22б, стк. 26—28.

[80] BGT, стр. 1134 и 1135; расцвет деятельности Мôше Ибн-Джикиṭиллы датируется 50—80 гг. XI в. (см. Poznański, Chiqutilla, стр. 9).

образовал свою собственную, весьма громоздкую систему обозначений местоимений.

Но если "Mə'ôr 'ayin" было написано после трудов Ḥаййӯджа, Джанāḥа и Нагӣда, то закономерен вопрос, почему его еврейская терминология несет отпечаток доḥаййӯджевского периода?[81] По-видимому, это объясняется тем, что в течение почти целого века — с конца X в. и до последней трети XI в. — не было создано ни одного грамматического произведения на еврейском языке. Ḥаййӯдж, Абӯ-л-Фарадж, Джанāḥ и Нагӣд писали свои языковедческие труды только на арабском языке.

14. Определив главный источник исследуемого нами сочинения и время его создания, перейдем к вопросу о возможных последователях автора "Mə'ôr 'ayin". Для этого обратимся к сочинению, которое было написано лишь на полвека позже "Mə'ôr 'ayin", а именно к "'Eškōl hakkōpēr"[82], автором которого был караим Йехӯда Хадасси. Это сочинение, написанное в 1148 г. в Константинополе, посвящено главным образом вопросам религиозного права, но оно содержит также большие разделы по грамматике древнееврейского языка. Примечательно, что грамматические разделы этого компилятивного сочинения заметно отличаются от всех филологических сочинений караимов, о которых речь шла выше. Религиозный противник раббанитов Хадасси принял теорию Ḥаййӯджа о трехсогласном корне глагола. Автор "'Eškōl hakkōpēr" настолько увлекся достижениями своих раббанитских коллег в области филологии, что он полностью включил в свой компендиум грамматику 'Аḇрахама Ибн 'Эзры Môzənayîm, написанную в Риме в 1140 г.[83]. Тем самым Йӗхӯда Хадасси как бы провел черту под всеми теми караимскими сочинениями, авторы которых в течение полутора веков не признавали теории о трехбуквенном составе корня. Неудивительно, что в "'Eškōl hakkōpēr" мы видим ссылки на Ḥаййӯджа, Джанāḥа и 'Аḇрахама Ибн 'Эзру, но не находим упоминаний об Абӯ-л-Фарадже Харӯне и его последователе, хотя упомянуты Сахл бен Мацлиаḥ и еще некоторые из его коллег. Понятно, что никаких "знаков" для спряжения глагола в "'Eškōl hakkōpēr" нет, отсутствуют также традиционные караимские парадигмы по этому образцу. Зато фигурирует категория породы בנין, בנינים, а сами породы представлены в терминах 'Аḇрахама Ибн 'Эзры (פָּעַל, פֻּעַל, הִתְפָּעֵל и т.п.).

Но один раздел "'Eškōl hakkōpēr", а именно раздел об образцах имени, по содержанию и структуре совпадает с 55-й главой сочинения "Mə'ôr 'ayin". В "'Eškōl hakkōpēr" перечислены следующие образцы форм именного словообразования[84].

1.	[פֶּעֶל] אסם,ארץ,בגד	13.	[פְּעִיל] בדיל,ברית
2.	[פֹּעֶל] אופל,אורן,בקר	14.	[פְּעוֹל] באוש,דרור
3.	[פָּעָל] אלף,גמל,גלל	15.	[פְּעָל] שאר,יקר
4.	[פָּעֵל] אבל,בצק,גזל	16.	[פּוֹעָל] אוצר,אופן
5.	[פָּעוֹל] אדון,אדום,בחון	17.	[פּוּעָל] אולם
6.	[פָּעִיל] אביב,בחיר,הליך	18.	[פַּעְלֵל] מזלג
7.	[פַּעִיל] אביר,אדיר,יקיר	19.	[פַּעֶלֶת] מפלת
8.	[פַּעוֹל] קנוא,חלון	20.	[תִּפְעֶלֶת] תפארת,תפלצת
9.	[פִּעֵל] גבן,דבר,ענב	21.	[מְפִיעָה] מסבה,מגלה
10.	[פַּעָל] אגן,גנב	22.	[תִּפְעָה] תקוה,תכלה
11.	[פְּעוּל] אסור,גמול	23.	[פָּעוּל] גלות,בכות
12.	[פָּעוֹל] בכור,חנון,חמוק	24.	[פַּעְלוּת] גבהות,גבלות

[81] См. выше, стр. 15 и 16.

[82] Издано в 1836 г. в Евпатории.

[83] Бахер: "Hadassi hat ... ein eiziges Lehrbuch der hebräischen Grammatik einfach ubernommen... Dieses Lehrbuch ist kein anders als Abraham Ibn Esra's Moznajim..." (MGWJ, 40. Jahrg. 1896, S. 69. Как известно, 'Аḇрахам Ибн 'Эзра излагал на еврейском языке лингвистические положения своих предшественников X—XI вв. (Ḥаййӯджа, Джанāḥа и Нагӣда, см. Bacher, Ibn Esra, стр. 2).

[84] "'Eškōl hakkōpēr", л. 69а, 69б, 70а.

25. [תַפְעוּל] תהפוכות
26. [פַעְלָל] ארגז
27. אי,הי,צי
28. אם,אל
29. אב,אל
30. [פָעָה] אמה,בלה
31. [פֵעָה] אלה,אמה,גרה
32. [פִילָה] בינה,בירה,זיקה
33. [פִעָה] אשה,בתה,בצה
34. [פִיעוֹל] כישור,מישור
35. [פְעָל] אכל

Как видно из этого перечня, количество образцов имени в "'Eškōl hakkōp̄er" совпадает с 35-ю образцами в "Mə'ôr 'ayin" (лл. 23а–26а), совпадают они также, за некоторым исключением, и по качеству. Совпадение взглядов обоих авторов по данному вопросу сомнений вызвать не может. Здесь уместно напомнить, что вопрос об образцах имен в грамматической литературе XI в. трактовался по-разному. У Джанāḥа, например, мы насчитываем 180 таких образцов[85].

15. Объясняется ли совпадение взглядов по вопросу об образцах имени в "Mə'ôr 'ayin" и "'Eškōl hakkōp̄er" тем, что Йěхӯда Хадасси заимствовал этот раздел у автора "Mə'ôr 'ayin"[86]?

Для такого утверждения у нас нет достаточных доказательств, хотя сам Йěхӯда Хадасси как будто бы подсказывает нам именно такую мысль. В начале раздела об этих образцах он счел нужным указать на свой источник следующим образом: [87]...אשר בארם טברני המדקדק בספרו מאור עינים רי"ת והוספתי אני עליהם כמה וכמה [тридцать пять образцов имени], 'которые растолковал тивериадский грамматист, д[ух] Г[оспода да] ус[покоит его], в своей книге "Mə'ôr 'ênayîm", и я прибавил много от себя к этим образцам...'. Следовательно, Йěхӯда Хадасси утверждает, что он заимствовал раздел об образцах имени у одного тивериадского ученого, написавшего сочинение под названием "Mə'ôr 'ênayîm" ('Светоч глаз'). Возникает вполне закономерное предположение, что Йěхӯда Хадасси взял этот раздел из "Mə'ôr 'ayin", поскольку названия сочинений очень схожи, и в рукопись могла вкрасться ошибка. Но против этого предположения говорит следующее обстоятельство. Йěхӯда Хадасси пишет, что он взял образцы имени у тивериадского грамматиста[88]. И хотя имя этого тивериадского деятеля в различных источниках отнюдь не одинаково[89], один элемент этого имени, а именно "тивериадский", во всех источниках полностью совпадает. А ведь "Mə'ôr 'ayin" было написано в христианской стране[90]; ничего характерного для учений тивериадцев, например учения об особом произношении согласного r, там нет[91]. По-видимому, предположение о том, что автор "'Eškōl hakkōp̄er" заимствовал образцы имени из "Mə'ôr 'ayin", должно быть отвергнуто. Остается лишь одна возможность: авторы этих двух сочинений заимствовали образцы имени из какого-то третьего источника. А это третье сочинение, очевидно, носило название "Mə'ôr 'ênayîm" или "Mə'irat 'ênayîm", как указывал Йěхӯда Хадасси[92].

Заимствований из "Mə'ôr 'ayin", как и из сочинения Второго иерусалимского

---

85 См. KL., стр. 104–132; Bacher, MGWJ, 40 Jahr. 1869, стр. 117.

86 Весьма маловероятно предположение, что "Mə'ôr 'ayin" было создано позже сочинения "'Eškōl hakkōp̄er", т.е. позже 1148 г., и что автор нашего сочинения списал эту главу из компендиума Хадасси, сократив лишь количество примеров. Такая возможность нам кажется маловероятной еще и потому, что "'Eškōl hakkōp̄er" ознаменовал собой резкий поворот караимских ученых в сторону теории трехсогласного корня. Если бы "Mə'ôr 'ayin", построенное на отрицании теории Ḥаййӯджа, было создано после появления на свет сочинения Йěхӯды Хадасси, то оно означало бы возврат к старым отвергнутым взглядам в области морфологии глагола; это не могло бы не вызвать полемики среди караимов и раббанитов того времени тем более, что оба сочинения были, по-видимому, созданы в пределах Византии. Никаких следов такой полемики в литературе нет.

87 'Eškōl hakkōp̄er, л. 69а, II: רוח יי תניחנו= רי"ת (Js 63,14).

88 См. выше.

89 Alloni, 'Eli, стр. 6/89/.

90 См. выше.

91 Alloni, 'Eli, стр. 93/19/ – 97/23/. Напротив, автор нашего сочинения счел необходимым подчеркнуть, что согласные 'h, ḥ, ', так же как и согласная r, dāḡēš не принимают: והאותיות אחהער מהאותיות א[חד] ההוא יכשר יהיה דגש הוא שלא יהיה (см. л. 4б, стк. 15).

92 См. 'Eškōl, л. 69а, 11; л. 63б, 1.

грамматиста, в других караимских произведениях не обнаружено. По-видимому, начиная со второй половины XII в., караимские филологи шли по стопам Йĕхӯды Хадасси, т.е. грамматическая система испанских филологов утвердилась и среди них. Доказательством этого может служить сочинение караима 'Ахарона бен Иосифа (1260—1320) "Kəlîl yōpî", в котором грамматика древнееврейского языка построена по общепринятому образцу, т.е. с глагольными породами.

16. Подводя итог вышесказанному, можно сделать следующий вывод: караимское произведение "Mə'ôr 'ayin" по грамматике древнееврейского языка является компилятивным трудом. По-видимому, оно было создано в последние годы второй половины XI в. Есть основание полагать, что оно было написано в пределах Византии (возможно, в Константинополе) для читателей, не владеющих арабским языком. Автор "Mə'ôr 'ayin" использовал еврейские грамматические термины масоретов и грамматистов X в. и особенно термины филолога и языковеда второй половины X в. Дӯнаша бен Лабраṭа. Грамматические термины языковеда 50—80-х годов XI в. Мōше Ибн-Джиḳиṭиллы ему были неизвестны. Источниками автора являлись, по-видимому, сочинения Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа, т.н. Второго иерусалимского грамматиста, и сочинение тивериадского ученого X в. (?). Вопрос о всех источниках "Mə'ôr 'ayin" сможет быть решен, по-видимому, лишь после издания трудов Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа и труда т.н. Второго иерусалимского грамматиста.

17. Грамматическое сочинение "Mə'ôr 'ayin", созданное в самом конце второй половины XI в., является также и языковым памятником. Как известно, существовали две нормы литературного еврейского языка: ветхозаветная и мишнаитская[93]. Филологи XI в. знали, что в языке Ветхого Завета нет полного единства норм. Но уровень знаний того времени не позволил им вычленить отдельные пласты в истории языка. Именно поэтому средневековые филологи воспринимали древнееврейский язык всех книг Ветхого Завета практически как единое целое. Вторая норма литературного еврейского языка — это язык трактатов Мишны и Тосефты. Эта норма отражает дальнейшее историческое развитие языка в новой языковой ситуации начиная примерно с VI в. до н.э. Фонетический облик, морфологический строй, синтаксические структуры и лексический состав этих двух норм существенно различаются.

Какую же литературную норму языка использовал автор "Mə'ôr 'ayin"?

Очевидно, что у караимского ученого мог быть только один выбор. Для него была приемлемой лишь языковая норма Ветхого Завета[94]. Именно поэтому, перечисляя местоименные формы (раздельные и слитные), автор "Mə'ôr 'ayin" называет только формы, имеющиеся в Ветхом Завете (л. 18б, 20 и л. 18б, 31). Мишнаитскую форму 1 л. мн.ч. (אנו) он не упоминает. То же самое мы наблюдаем в разделе "частицы" (предлоги, союзы, наречия и др.) (л. 23а). Автор "Mə'ôr 'ayin" перечислил словоформы, имеющиеся только в Ветхом Завете. Аналогичное явление наблюдается в списке грамматических моделей имени, где отсутствуют мишнаитские новации. Однако необходимо подчеркнуть, что вышеуказанные разделы "Mə'ôr 'ayin" представляют собой лишь ряды словоформ, т.е. парадигмы языка. В теоретических разделах сочинения автору пришлось использовать наряду с ветхозаветными формами также и мишнаитские слова и конструкции.

В тексте "Mə'ôr 'ayin" имеются: 1) мишнаитские слова: ממון (л. 19а, 1) 'имущество'; סימן (л. 17а, 27) 'знак', слово греческого происхождения; מעשׂה שכינה (л. 21б, 15) 'глагол покоя'; 2) мишнаитские обороты: שוה בשוה (л. 17а, 29; נדרים 31...) 'совпадает', 'равны', 'одинаковы'; דרך פרט (л. 23а, 18, 20) 'в частности'; דרך כלל (л. 23а, 18) 'в общем'; 3) мишнаитские модели: а) модель הקטלה[95]; термины: הסמכה (л. 5б, 7, 9, 11, 16) 'сопряженность'; השאלה (л. 20а, 11) 'вопросительная (речь)'; ההזכרה (л. 20а, 12) 'памятование'[95a]; ההפלאה (л. 20а, 12) '(речь, выражающая) удивление'; הבקשה (л. 20а, 11) '(речь, выражающая) просьбу'; ההרגשה (л. 6б, 3, 7) '(глаголы, выражающие) чувства'; б) модель קְטָלָה[96], слово ראיה (л. 2б, 16) 'доказательство'.

---

[93] Под термином "мишнаитская норма" мы понимаем язык побиблейской литературы. На еврейском языке применяется термин לשון חכמים (= לשון חז"ל).

[94] Показательна в этом отношении резко отрицательная характеристика Талмуда, которая дана в караимском полемическом сочинении начала X в., ספר מלחמות יי Соломона бен Йĕруḥама (см. Davidson, стр. 44).

[95] Kutscher, стр. 307 (евр.).

[95a] См. прим. 2 к переводу гл. 2.

[96] Kutscher, стр. 99 (евр.).

Лексический дефицит автор восполнил в большой степени за счет арабского языка и арабской грамматической терминологии[97]. В "Mə'ôr 'ayin" встречаются: 1) арабский грамматический термин مصدر 'инфинитив'; 2) еврейские слова, калькированные с арабского: שער (л. 2а, 10) 'глава' – араб. باب; מועיל (л. 19а, 5) 'выражающий суждение' – араб. مفيد; יועיל (л. 6а, 22) 'выражает суждение'; יכשר (л. 19а, 7) 'будет пригодным', 'будет подходящим' – араб. صلح; הסגלת (л. 20а, 26, 28) 'ты выделяешь', 'ты обособляешь' – араб. خصّ; ענין (л. 20а, 10) 'понятие', 'значение' – араб. معان; דרך מעבר (л. 5б, 12) 'переносный смысл', 'иносказание' – араб. مجاز; 3) еврейские грамматические термины, калькированные с арабского: ג ב ו ל (л. 19а, 6) 'определение' – араб. حدّ; משקל (л. 22б, 1) 'модель', 'образец' – араб. وزن; קבוץ – 'мн. число' – араб. جمع и другие термины[98].

Караимская литература IX–XI вв., написанная на еврейском языке, стала в последние годы объектом детального анализа. Уже выявлено девять оригинальных и переведенных (с арабского) сочинений[99]. Дошло до нашего времени и значительное количество фрагментов. Указанные еврейские тексты, принадлежащие перу караимов, касаются вопросов религиозного мировоззрения и законодательства, летоисчисления, календаря и т.п. Имеются также толкования отдельных книг Ветхого Завета, религиозно-поэтические тексты, но нет грамматических сочинений[100]. Данная публикация в какой-то степени может восполнить этот пробел.

18. Текст издания полностью передает консонантный и гласный состав уникальной рукописи, исправлены лишь технические ошибки переписчика. Исправления оговорены в примечаниях к тексту. В примечаниях оговорены также приписки к рукописи. Кроме того, в примечаниях к тексту указаны цитируемые стихи из Ветхого Завета и встречающиеся в них разночтения в сравнении с рукописью B 19a (издание Киттеля-Кале 1937 г.). Издателем сделана попытка восстановить отдельные лакуны в тексте рукописи. Восстановленные места отмечены двойными квадратными скобками [[ ]]. Имеются некоторые главы, в которых лакуны затрудняют понимание текста; русский перевод этих глав является предварительным, что отмечено в примечаниях к переводу.

М.Н.Зислин

Эта плановая тема была выполнена нами в Ленинградском отделении Института востоковедения АН СССР. Работа была защищена на соискание степени кандидата филологических наук в Тбилисском государственном университете в 1976 г. При подготовке к печати добавлен раздел о языке сочинения. Автор воспользовался богатейшими книжными фондами библиотеки Института востоковедения и еврейскими, еврейско-арабскими источниками Рукописного отдела Государственной Публичной библиотеки им. М.Е.Салтыкова-Щедрина.

Автор выражает глубокую благодарность доктору исторических наук И.М.Дьяконову, чл.-кор. АН ГССР К.Г.Церетели, доктору филологических наук В.В.Лебедеву за содействие в работе.

М.З.

---

97 См. בנימין קלאר, לדרכי הרחבת הלשון העברית – Klar, Meḥkarîm, стр. 31–41.

98 См. выше, стр. 16.

99 א.לוינשטם, עבוד ספרותם של הקראים במלון ההסטורי ללשון העברית B, – "Lešonénu" Vol. 42, 1977, стр. 37–50.

100 Там же.

СВЕТОЧ ГЛАЗА

[ГЛ. I]

Глава о делении речи

[Раздел об имени][1]

л. 19а ...это речение[2] о [слове] "имущество", которое является известным понятием[3], ибо "имущество" — имя[4]. Или, если ты скажешь: "Благословен Господь, который дал мне сына, или хлеба, или дом, или одежду" и т.п., это речение будет понятно и другие слова не понадобятся. Это речение имеет законченный смысл[5]. А если ты скажешь: "Я видел Шим'о̄на на...", прерывая речение на [слове] "на" или на слове "ибо", то речение будет незаконченным. Разве ты не видишь, что если ты прибавишь какое-либо слово и скажешь: "Я видел Шим'о̄на на крыше" или "на муле", то это речение не будет полезным суждением[6], пока не будет добавлено имя, а именно, "на крыше". И таким образом ты узнаешь определение имени[7]: это то суждение, которое не включает в себя [понятия] определенного времени. Кроме этого определения имя имеет и другие признаки. Эти признаки следующие. Первый: любое слово, к которому можно приставить буквы бêт, или хē, или кā̄ф, или лā̄мед, или мêм, — имя. Вышеуказанные буквы, которые могут быть приставлены к имени, образуют "знак" בּהּכּלּםּ. Смотри, ты говоришь: בית 'дом' и скажешь: בבית 'в доме', הבית 'этот дом', כבית 'подобно дому', לבית 'к дому' и מבית 'из дома'; ты также скажешь: קיר 'стена' בקיר, הקיר, לקיר, מקיר и כקיר. Но не говорят: עָשה 'он делал', אָכל 'он ел' בְּעָשה, בְּאָכל, לֶאֱכל, לְעָשה и т.п. Так, если ты увидишь слово, к которому можно приставить пять вышеуказанных букв, ты будешь знать, что это слово является именем. Второй признак: любое слово, которое может иметь [форму] множественного числа[8], является именем, напр., בגד 'платье' имеет [форму] בגדים 'платья', а также קבר 'могила' имеет [форму] קברים 'могилы'; а также טוב 'хороший' имеет [форму] טובים 'хорошие'; также איש 'мужчина' имеет [форму] אישים 'мужчины'; также אשה 'женщина' имеет [форму] אשות[9] 'женщины'; также נדה 'нечистота' имеет [форму] נדות 'нечистоты'; также בתולה 'дева' имеет [форму] בתולות 'девы'; также שפחה 'рабыня' имеет [форму] שפחות 'рабыни' и т.п. Знай, что ты всегда образуешь множ. ч. муж. р. с помощью [букв] йо̄д и мêм, а множ. ч. жен. рода — с помощью [букв] вā̄в и тā̄в. Как ты видел, טוב 'хороший' муж. рода; ты образовал множ. ч. с [буквами] йо̄д и мêм и говоришь: טובים 'хорошие'. А טובה 'хорошая' — это [слово] жен. рода; ты образовал множ. ч. с [буквами] вā̄в и тā̄в и говоришь: טובות 'хорошие' (женщины). Таков закон образования множ. числа в языке. И сохрани его в памяти. Таким образом, ты будешь знать, что любое слово, от которого ты образуешь множ. число муж. и жен. родов, является именем. Ведь ты видишь, что множ. ч. жен. рода образуется с помощью букв вā̄в и тā̄в, ибо ты скажешь: נער 'юноша', множ. ч. — נערים 'юноши', [но] у נערה 'девушка' множ. ч. — נערות 'девушки'. И знай, что признаком имени жен. рода является наличие в конце слова буквы хē. А гласная қā̄мец предшествует этой букве, напр.,... רע 'плохой' — [форма] муж. рода, ибо в конце нет буквы хē, а также нет қā̄мец перед хē[10]; ... ... точно так же: צָד — צָדָה; קם — קמה 'он встал — она встала'; זר — זרה; בר — ברה; מר — מרה 'горький — горькая'. Подобных примеров в Ветхом Завете много.

Раздел о толковании глагола[11]

Глагол – это то, что включает в себя [понятие] времени: прошедшего[12], настоящего[13] или будущего[12], ибо время делится только на эти три разряда. Это потому, что известно только прошедшее время, напр. вчера, вчера вечером, являющееся первым разрядом, настоящее время, являющееся вторым разрядом, и будущее время – время, которое настанет, являющееся третьим разрядом. Таким образом, ты узнаешь, что каждое слово[14], которое включает в себя одно из [понятий] времени и которое ты используешь, исключая остальные два разряда времени, является глаголом, напр. עשה 'он сделал', עמד 'он стоял'. Эти два слова включают в себя [понятие] прошедшего времени, в них не подобает быть ни будущему, ни настоящему времени. Точно так же, если ты скажешь: יעשה 'он сделает', יעמוד 'он будет стоять', то эти два слова будут включать в себя [понятие] будущего времени, и не подобает в них быть прошедшему времени. Вышеизложенное отличается от сказанных тобою слов ארץ 'земля' и איש 'мужчина', которые не включают в себя какого-либо [понятия] времени; так же и [слова] כִי 'ибо', אֶת (предлог винительного падежа), אם 'если', 'или', которые ни при каких обстоятельствах и ни в каком виде не включают в себя [понятия] времени. Отсюда следует определение глагола[15], который включает в себя одно [понятие] времени, прошедшего или настоящего. Если говорят, что [слова] עשה 'он сделал' и שמר 'он охранял' включают в себя [понятие] прош[едшего врем]ени, а слова ישמור 'он будет охранять' и יעשה 'он сделает' – будущего времени, то какое же слово полностью включает в себя [понятие] настоящего времени? Ответом будет, что специального слова[16] для [выражения] настоящего времени нет. Но если языковеды захотят, то они будут говорить в настоящем времени, используя форму[17] будущего времени. Но если спросят, как отличить форму настоящего времени от формы будущего времени, то отвечают, что к форме будущего времени[18] приставляют [слова] עתה 'теперь', נָא (частица вежливости), הנה 'вот' и с их помощью опознают форму настоящего времени. Ведь ты видишь, что если ты скажешь: פלוני, עתה יאכל 'кто-то теперь будет есть', то это речение будет в настоящем времени. Если ты скажешь: יאכל, ישתה и т.п. и не присоединишь к ним ни слова עתה, ни נא, ни הנה, то речение будет в будущем времени. л. 19б

Раздел о служебных[19] [словах]

Служебные слова – это те, которые не выражают суждения[20] и не включают в себя [понятия] времени, напр. אֶל 'к' על 'на', 'над', כי 'ибо', מי 'кто' и т.п. служебные слова, которые сами по себе не выражают суждения. А толкование этому следующее: ты не можешь прерывать речь на служебном слове, ибо если ты это сделаешь, то речь не будет выражать суждения. Поэтому мы говорим, что служебные слова не выражают суждения. Служебными являются слова: אמש 'вчера вечером', כי 'ибо', היום 'сегодня', מחר 'завтра', ибо они не включают в себя [понятия] времени. И так как я растолковал тебе определения имени[21], глагола и служебных слов, то ты сможешь расчленить и разъяснить[22] весь текст Ветхого Завета и все [его] слова. [Ты сможешь отличить] имя от глагола и глагол от служебного слова. А я разберу для тебя главу книги Бытия для того, чтобы ты смог сделать так, как я объяснил. Если тебя спросят, является ли [слово] בראשית 'вначале' именем, глаголом или служебным словом, то ты отвечай – имя, ибо это слово выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени, и к нему приставлена буква бêт. [Слово] ברא 'создал' – глагол, ибо оно включает в себя понятие прошедшего времени. [Слово] אלהים 'Бог' – имя; это слово выражает суждение, и к нему присоединяется одна из пяти букв, ибо ты скажешь: מאלהים, כֵאלהים, בֵאלהים. [Слово] את (предлог винительного падежа) – служебное слово, ибо оно само по себе не выражает суждения. [Слово] השמים 'небо' – имя, потому что оно выражает суждение, и к нему приставлена буква хē. [Слово] ואת служебное, ибо оно само по себе не выражает суждения. [Слово] הארץ 'земля' – имя, потому что оно выражает суждение и к нему приставлена буква хē. [Слово] והיתה 'была' – глагол, потому что оно включает в себя [понятие] прошедшего времени. [Слово] תוהו 'бездорожье' – имя, потому что оно выражает суждение. Слово ובוהו 'и пустота' – имя, потому что оно выражает суждение. [Слово] וחושך 'и тьма' – имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. Слово על служебное, потому что оно не выражает суждения и не

включает в себя понятия времени. [Слово] פני 'над' — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. Слово תהום 'бездна' — имя, потому что оно имеет [форму] множ. числа — תהומים, подобно בכור 'первенец' — בכורים. И слово רוח 'ветер', 'дуновение', 'дух' — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] какого-то времени; к этому слову присоединяется одна из пяти [букв], ибо ты скажешь: בָרוח, לרוח, כרוח, מרוח и הרוח. [Слово] אלהים — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. [Слово] על 'над, на' — служебное, потому что оно не выражает суждения. Слово מרחפת 'парящая' — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя понятия времени. Слово על служебное, потому что оно не выражает суждения. Слово פני — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя понятия времени. Слово תהום — имя, потому что оно имеет форму множ. числа: תהום — תהומים. Слово פני — имя, ибо к нему приставляются буквы בהכלם: מפני, לפני, הפנים, בפנים и כפנים. Слово המים 'вода' — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя понятия времени. Слово ויאמר 'сказал' — глагол, ибо оно включает в себя понятие прошедшего времени. Слово אלהים — имя, потому что к нему приставляются буквы בהכלם. Слово יהי 'да будет' — глагол, потому что оно включает в себя понятие будущего времени. Слово אור 'свет' — имя, потому что к нему приставляются буквы בהכלם. Слово ויהי — глагол, ибо оно включает в себя понятие прошедшего времени. Слово וירא 'и увидел' — глагол, потому что оно включает в себя понятие прошедшего времени. Слово אלהים — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. Слово את — служебное, ибо оно не выражает суждения. Слово טוב 'хороший' — имя, ибо ты образуешь множ. ч.; טובים. Слово ויבדל 'отделил' — глагол, ибо оно включает в себя понятие прошедшего времени. Слово אלהים — имя,
л. 20а ибо оно выражает суждение. Слово בין 'между' — имя, ибо к нему прибавляются буквы בהכלם, напр. וצמחו בבין חציר 'они росли между травою' (Js 44,4). Слово האור 'свет' — имя, потому что к нему приставляется буква lāмед — לאור, а также [буквы] בהכלם. Слово החושך 'тьма' — имя, потому что оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] прошедшего времени. Слово ויקרא 'назвал' — глагол, ибо ему присуще [понятие] прошедшего времени. [Слово] אלהים — имя, ибо оно выражает суждение. [Слово] לאור — имя, ибо к нему приставлена буква lāмед, а также буквы בהכלם. [Слово] יום 'день' — имя, ибо оно имеет [форму] множ. числа — ימים, подобно тому как טוב — טובים, אור — אורים. [Слово] ולחושך — имя, ибо оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. [Слово] קרא — глагол, ибо оно включает в себя [понятие] времени. Слово ערב 'вечер' — имя, ибо оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. И ты образуешь множ. число — ערבים, [подобно] тому как קבר 'могила' — קברים и т.п. [Слово] ויהי 'и стало' — глагол, ибо оно включает в себя [понятие] прошедшего времени. [Слово] בקר 'утро' — имя, ибо оно выражает суждение и не включает в себя [понятия] времени. Слово יום 'день' — имя, и ты образуешь множ. число: יום — ימים; יומיים. [Слово] אחד 'один' — имя, потому что ты говоришь: האחד, באחד, כאחד, לאחד, מאחד, [т.е.] с буквами בהכלם. Такой порядок и вышеуказанное объяснение справедливы для всего Ветхого Завета.

[ГЛ. 2]

Глава о делении речи по содержанию и смыслу[1]

Сколько же имеется смысловых видов речи? Их десять. А именно: повествовательная; вопросительная; положительная заповедь, запретительная заповедь, просьба; восклицание[2]; выражение желания; выделение; большое желание[3] и удивление. А толкование этих десяти [видов следующее]. Повествовательная [речь], напр., ты скажешь: עשה יי 'сделал Бог' (Ex 14,31 и др.); ברא יי 'создал Бог' (Ir 31,21); эти [предложения] сообщают и повествуют о том, что совершил Господь, да возвеличится имя Его; то же самое при любом другом субъекте и т.п. Вопросительная [речь], напр., говорят: השלום אביכם הזקן 'здоров ли отец ваш старец' (Gn 43,27), ибо говорящий спрашивает [братьев] о состоянии их отца и т.п. Повелительная [речь]: положительная заповедь, напр., כבד את אביך 'чти отца своего' (Ex 20,12) и т.д. и говорят: הכה בכפיך 'всплесни руками своими' (Hs 6,11) и т.п.; запретительная заповедь, напр., לא תנאף 'не прелюбодействуй' (Ex 20,14); לא תרצח 'не убивай' (Ex 20,13) и т.п. [Речь, выражающая] просьбу: это то, что

ты в форме повеления скажешь своему господину, напр., ты скажешь: חנני יי 'помилуй меня, Господи' (Ps 6,3); הושיעה אדוני המלך 'помоги, государь мой, царь!' (2R 6,26). А объяснение этому следующее: если ты скажешь твоему сыну: 'сделай', то ты ему приказываешь. Но если твой сын скажет тебе: 'сделай', то он будет [выступать] по отношению к тебе не повелевающим, а просящим и испрашивающим у тебя. И это главное, этим и руководствуйся[4]: любое повеление, обращенное к господину, это просьба и мольба, а обращенное господином к рабу — приказ. Восклицатель[[ная]][5] [речь]; как говорят: הוי אשור שבט אפי 'горе ассирийцу, жезлу гнева моего!' (Js 10,5); הוי כל צמא 'о вы, жаждущие' (Js 55,1); הוי החוקקים חקקי און 'горе тем, которые выносят несправедливые приговоры' (Js 10,1); הוי גבורים לשתות יין 'горе тем, которых храбрость пить вино' (Js 5,22); הוי חכמים בעיניהם 'горе мудрым в глазах своих' (Js 5,21) и так далее. Речь, [выражающая] желание. Например: если скажет один другому: "Хочешь, делай это, не хочешь, не делай", подобно тому, как сказал ['Ах'аб]: התלך אתי רמות גלעד[6] 'пойдешь ли ты со мной...', ибо он сказал Йехōшофату: "Хочешь, сделай это дело, не хочешь, не делай" и т.п. Выделительная [речь]. Это, напр., фраза, в которой сказано: בננו זה 'этот сын наш' (Dt 21,20); говоря так, ты словом זה выделяешь этого сына из всех своих сыновей. А если бы ты не сказал так, то слово בננו 'сын наш' относилось бы ко всем[7] сыновьям, сколько бы их ни было, двое или больше. Но когда ты говоришь: "этот", то ты выделяешь этого сына, потому что он один из всех сыновей буйный и непокорный. То же во фразе: לך בכחך זה 'иди с этою силою твоею' (Jd 6,14) и т.п. [Речь, выражающая] большое желание[8]. Например, ты говоришь: מי יתן תבוא שאלתי 'о, когда бы сбылось желание мое' (Hi 6,8); מי יתן לי אבר כיונה 'кто дал бы мне голубиные крылья?' (Ps 55,7); מי יתנני כירחי קדם 'о, если бы мне опять было так, как в месяцы прежнего времени' (Hi 29,2) и т.п. И также: לו מתנו בארץ מצרים 'о, если бы мы умерли в земле египетской' (Nu 14,2); לו הואלנו ונשב 'о, если бы мы решились остаться' (Jos 7,7) и т.п. [Речь, выражающая] удивление. Например, говорят: איכה ישבה בדד 'как одиноко пребывала' (Th 1,1). И знай, имеются также те, которые говорят, что главными являются не все десять, а только пять [видов речи], а именно: повествовательная, вопросительная, восклицательная, просьба и повеление. Потому что фраза Ветхого Завета: לו מתנו בארץ מצרים 'о, если бы мы умерли в земле ||египетской' (Nu 14,2) относится к главе о повествовательной речи, ибо лю- л.20б
ди сказали о том, что они себе желали. Подобно этому фраза: [9]התלך אתי אל רמות גלעד 'пойдешь ли ты со мной...' относится к главе о вопросительной речи, ибо говорящий спрашивал, пойдет ли он с ним или нет.

[ГЛ. 3]

Глава о структуре[1] и методах образования слова[2]

Если ученые захотят, они образуют слово. Тот, кто желает образовать новое слово, должен[3]: во-первых, знать буквы и касающиеся их правила; во-вторых, знать, какое количество букв необходимо для достижения его цели, ибо языковеды установили двадцать две буквы, а именно от 'ālефа до tāв; в-третьих[4], знать, как определить согласные буквы слова по конструкции, которую установили языковеды, напр. שמירה 'хранение'; буква шӣн — первая, мēм — вторая, рēш — третья и т.п. Тот, кто желает [образовать слово, должен], в-четвертых[5], знать, каковы полные гласные, т.е. какова вокализация согласных букв. [Вокализация] разграничивает прошедшее время, будущее время, действительное причастие и страдательное причастие в соответствии с семью полными гласными[6]: אֹ, אָ, אַ, אֶ, אִ, אֵ, אֻ[7], установленными языковедами. Если бы не было этих полных гласных, то цель ученых не была бы достигнута, ибо если ты найдешь [слово] שמר без вокализации, то в нем нет ничего, что показывало бы, что пишущий хотел выразить этим словом. Если кто-то придет и скажет, что пишущий хотел выразить этим словом именно прошедшее время, то будет — שמר 'он хранил'. Но возможно, что кто-то придет и скажет, что пишущий желал выразить этим словом — שְׁמוֹר 'храни', т.е. повел. наклонение. И, возможно, кто-то придет и скажет, что [пишущий] желал выразить этим словом действительное причастие — שומר 'охраняющий'. И возможно, кто-то придет и скажет, что пишущий желал выразить имя действия, масдар, а именно: שָׁמוֹר. И все эти изменения неизбежны при שמר; но если пишущий напишет это слово и добавит к нему гласные знаки, то его желание станет

известным, так как вокализация уточняет смысл сказанного. И кто желает [образовать] слово, должен еще, в-пятых[8], знать ударения, установленные языковедами для некоторых слов для уточнения их смысла[9], напр.: קומי אורי 'встань, осветись' (Js 60,1); [слово קומי 'встань' имеет форму] повел. накл. жен.рода, ибо ударение падает на первую букву. И написано: אתה ידעת שבתי וקומי 'ты знаешь, когда я сяду и когда я встану' (дословно: ...'мое сидение и мое вставание') (Ps 139,2); здесь וקומי 'и мое вставание' — не форма повел. накл. жен. рода, а масдар муж. рода. Это возвратная форма, подобная בקומי[10], ибо ударение в данном случае падает на букву мêм, а не на первую букву. И подобно этому: שבו על עוונות אבותם 'они обратились (дословно: 'вернулись') к беззакониям своих отцов' (Ir 11,10); שָׁבוּ образовано от שובי שובי השלמית 'оглянись, оглянись' (дословно: 'поворачивайся...') Суламит (Ct 7,1), потому что ударение падает на |букву| шӣн. А если ты увидишь букву вāв в конце слова, то |это будет означать, что| ударение будет падать только на первую букву, а именно, на букву шӣн. А в примере שבו ויבוזו 'их взяли в плен и ограбили' (Gn 34,29), в котором слово образовано по форме שובים לשוביהם 'они сделают пленниками пленивших их' (Js 14,2), ударение падает на вторую букву; аналогичные [формы] образованы по этому методу. Тот, кто хочет [образовать новое слово], должен знать, что одну единственную согласную букву говорящий произнести не может. Он [сможет сделать это], только если соединит две или более букв. Например, языковеды присоединили к [букве] 'āлеф две буквы: лāмед и пê. И присоединили к [букве] бêт — йōд и тāв. И присоединили к [букве] гимель — йōд, мêм и лāмед. И присоединили к каждой букве другие буквы, ибо невозможно выговорить [слово], состоящее из одной буквы. Вопрос: если скажут: "Ведь ты утверждал, что встречаются слова, в которых имеется лишь одна корневая [согласная буква], напр. הַטֵּה, הַכֵּה, как же это?", то будет сказано ему, что если есть одна корневая согласная буква, то к ней необходимо присоединить другие буквы, напр. הַךְ, הַט[11]. А в конце, как пожелаем: присоединим или не присоединим их[12].

[гл. 4]

Глава о мужских[1] и женских[2] буквах

Мужских букв одиннадцать: 'алеф, бêт, хē, вāв, йōд, кāф, лāмед, мêм, нӯн, шӣн и тāв. Эти буквы [образуют слова][3] שמלאכתו בינה, которые являются их знаком.
л. 21а Но если ||ты пожелаешь, то скажешь:[4] אבהו יכל מנשה. Знай, что[5] языковеды для достижения своей цели из всех букв выделили эти одиннадцать, которые они либо прибавляют, либо отнимают. Иногда языковеды прибавляют эти [мужские] буквы к началу имени, напр. ארץ 'земля', 'страна', которое состоит из трех корневых букв. В начале [слова] они прибавляют буквы: בהכלם и говорят: בארץ, הארץ, כארץ, לארץ и מארץ. И прибавляют также [буквы] внутри [слова] ובארץ. И говорят также: ארצות 'земли', 'страны'. Здесь прибавили букву вāв внутри слова, а тāв — в конце слова. Все эти добавляемые [буквы] принадлежат к [классу] мужских букв, знак которых: שמלאכתו בינה. Таков метод и обычай языковедов: при желании они либо прибавляют, либо не прибавляют одну из этих одиннадцати букв. Но есть такие, которые отнимают от женского[6] [класса] две буквы: тêт и дāлет. Они называют [оставшиеся буквы женского класса]: חג קץ ספר עז, а [буквы] мужского [класса]: אדניה שלו כתם טב. А это уже правильный знак. К нему ничего нельзя прибавлять, и от него ничего нельзя отнимать[7]. Знай, что мужские буквы могут быть корневыми, а также прибавленными. И различай в слове корневые и некорневые [буквы] следующим образом: если ты отбросишь букву и слово будет искажено, [то] отброшенная буква будет в этом глаголе или в этом имени корневой. Например, если ты отбросишь букву шӣн в слове שומר, то исказится глагол[8], а если ты отбросишь букву 'āлеф в слове אבן, то исказится имя. А если ты отбросишь букву в каком-либо слове и ни само слово, ни его смысл не изменятся, то знай, что эта буква некорневая. Например, если ты отбросишь в [слове] מעמד 'строй' первую букву мêм, то изменится только смысл слова, а глагол не исказится, ибо корневыми глагола עמידה 'стояние' являются буквы 'айин, мêм и дāлет. Смотри, если ты исключишь из середины [слова] מעמד корневую букву мêм, то изменится смысл и исказится глагол. Таким образом, ты будешь знать, что иногда мужские буквы бывают корневыми, а иногда — прибавленными.

Раздел о женских буквах

Женских букв одиннадцать: гӣмель, дāлет, зайин, х̣е̂т, т̣е̂т, сāмек̱, ʽайин, пе̂ цāде̂, ḳоф и ре̂ш. Знаком этих букв является:[9] חט ספר [[ג]]עז צדק. Знай, что эти одиннадцать букв никогда не бывают прибавленными, а являются только корневыми[10]. Да будет для тебя это приметой: когда увидишь одну из этих букв в слове, знай, что она корневая. И ты не должен исследовать, является ли эта буква корневой или некорневой, как это ты делаешь с буквами мужского [класса]. Например, если ты найдешь слово מרחפת 'порхающая' с пятью буквами и среди них три буквы, а именно, ре̂ш, х̣е̂т и пе̂, относящиеся к женскому [классу], то знай, что эти три буквы корневые, потому что они относятся к женскому [классу]. А остальные две буквы, т.е. ме̂м и тāв, ты должен проанализировать. И так как ты говоришь: על גוזליו ירחף 'над птенцами своими порхает' (Dt 32,11), то знай, что буквы ме̂м и тāв в слове [מרחפת] не являются корневыми, ибо если бы эти буквы были корневыми, то нельзя было бы узнать значение глагола "порхание" после того, как от этого слова были отняты [две буквы]. Но так как глагол не исказился после того, как эти буквы были отброшены, то знай, что эти две буквы не являются корневыми.

[ГЛ. 5]

Глава о делении букв по другому способу

Буквы делятся на четыре класса[1]. Первый — корневые (עקר). Правило[2] корневых букв: если в корне отбросить какую-либо букву, то корень исказится, напр. שמר. Если отбросить одну из этих трех [букв], то исказится смысл корня "охранять" и т.п. Второй [класс] — "подчиненные" [буквы] (נעבד) — это буквы, которые остаются во всей парадигме[3] и служат так же, как и корневые, но если их отбросить, то корень не исказится, а изменится лишь его смысл, напр. ‖ לוקח л.21б
'берущий', נוסע 'отправляющийся', יודע 'знающий'. Если отбросить букву лāмед в [слове] לוקח, нӯн — в слове נוסע и йӧд — в слове יודע, то корни не будут искажены, а изменится лишь их смысл. Именно поэтому указанные буквы являются в корнях подчиненными. Третий [класс] — "пристроенные" [буквы] (בנוי). Правило "пристроенных" [букв] следующее. Если их отбросить, то изменится смысл, а не корень; но [эти буквы] служат не во всей парадигме, напр. מגדיל, משחית и т.п. Четвертый [класс] — "приставленные" [буквы] (רוכב). И правило "приставленных"[4] [букв] следующее: если они будут отброшены, то не исказятся ни корень, ни смысл, напр. בארץ. Если будет отнята буква бе̂т, то имя [все-таки] будет известно. Поэтому знай, что любая буква, которая, будучи отнятой, не нарушает смысла слова, будет "приставленной", напр. מדבר 'говорящий': если ты отнимешь букву ме̂м, то остается דבר 'говори' — повелительное наклонение и т.п.[5].

[ГЛ. 6]

Глава об имени действия[1]

Знай, что имя действия — это наименование движения[2], например: אָכוּל 'съеденное', אכילה 'еда (действие)', אֹכֶל 'еда (пища)', שֶׁבֶר 'поломка', שבור 'сломанный', שבירה 'ломание' и т.п. И всякий, кто производит движение, имеет в языке обозначение[3], дающее субъекту наименование по наименованию движения. И тому, на кого переходит это движение, дается обозначение по наименованию движения, отсюда оно получает свой смысл[4], ибо наименования субъекта и объекта взяты от имени действия, то есть движения. Ведь ты видишь, что того, кто производит движение, называемое אכילה 'еда', мы называем אוכל — 'поедающий', точно так же объект называют אכול — 'съеденный'. Так же того, кто производит движение שבירה — 'ломание', называют שׁוֹבֵר 'ломающий'. Того, на кого переходит это действие, называют שבור 'сломанный'.

И да будет это для тебя доказательством того, что наименования субъекта и объекта действия берутся по названию движения, если глагол выражает движение. Если это глагол покоя[5], ты также называешь того, кто создал покой, המשכן — 'приводящий в [состояние] покоя'. Того, на кого переходит состояние покоя, ты

называешь: מְשׁוּכָּן 'приведенный в [состояние] покоя'. Итак, ты знаешь, что наименование этих [форм] — имя действия, действительное и страдательное причастия. Тот, от кого исходит это действие, является субъектом; его название образуется от согласных букв имени действия. А тот, на кого действие переходит, является объектом, его название также образуется от согласных букв имени действия[6].

[ГЛ. 7]

Глава о делении слов

Среди слов есть такие, которые во всех встречающихся местах будут только именами, напр.: איש 'мужчина', ארץ 'земля', שמים 'небо', אבן 'камень' и т.п. И среди слов есть такие, которые во всех встречающихся местах будут только глаголами, напр.: עשה 'сделал', בנה 'строил', אכל 'ел' и т.п. И среди слов есть такие, которые во всех встречающихся местах будут только служебными, напр.: מי 'кто', אֶת предлог вин. п., פֶּן 'чтобы не', 'как бы не' и т.п. И среди слов есть такие, которые в одном месте будут служебными, а в другом — именами. Например, עד ממחרת השבת 'со дня...' (Lv 23,16); [слово עד] в данном случае служебное, [а] во фразе: בבקר יאכל עד 'утром будет есть добычу' (Gn 49,27) — имя, и т.п. И среди слов есть такие, которые в одном месте будут именами, а в другом — глаголом прошедшего времени, напр. אשר שם במצ[רים] אותותיו (Ps 78,43); [слово שם] — глагол прошедшего времени; а во фразе: הנה אנכי שם את ירוש[לם] סַף רעל (Sa 12,2) это же слово — имя[1] и т.п. Этот пятый[2] класс слов ты должен проверить с помощью букв йōд и мēм, которые обозначают множ. ч. муж. рода [имени], а также с помощью буквы вāв, которая обозначает множ. ч. муж. рода в конце глаголов прош. времени. Знай, что слова, которые принимают иногда йōд и мēм, а иногда вāв, можно отнести к двум частям речи: к глаголу и имени, напр. שָׂמוּ, שָׂמִים. А если слово может принимать только йōд и мēм, оно будет лишь именем, напр.: שׁוֹבֵר, אוֹכֵל. Оно не может принимать букву вāв, а принимает только [буквы] йōд и мēм, поэтому ты говоришь: שוברים, אוכלים. А если слово принимает лишь букву вāв, оно может быть только глаголом, напр. שָׁבַר, אָכַל. Упомянутые
л. 22а слова могут принимать ‖ в конце только букву вāв, поэтому ты говоришь: שָׁבְרוּ, אכלו и т.п.

[ГЛ. 8]

Глава о множественном[1] и двойственном числах

Знай, что языковеды образовали множественное правильное и множественное ломаное. Множественное правильное — это такая [форма], которая сохраняет полные гласные, имеющиеся в единственном числе, при прибавлении к ним букв йōд и мēм множественности. Примером такого правильного множественного будут: איש — אישים; חרש — חָרָשִׁים; בכור — בכורים; גבור — גבורים и т.п. Примером ломаного множественного будет חכם в единственном числе с двумя ķāмецами, а если ты добавишь к нему [буквы] йōд и мēм, то скажешь: חכמים. Первая гласная ķāмец исчезла при [образовании] множественного числа. Другим примером ломаного множественного будут: דָבָר — דברים и т.п. И если они захотят, то они образуют форму двойственного числа, прибавляя слово שני для [образования] мужского рода и слово שתי — для [образования] женского рода. Они прибавляют эти два слова к именам множественного числа, говоря: שני אנשים и שתי נשים. Имеется и второй способ образования двойственного числа, где признак двойственного числа [выражается] одним словом, напр.: אלפים, רגלים, פעמים. И признаком двойственного числа является гласная патаẖ[2], которая стоит перед буквами йōд и мēм. И если они захотят образовать множ. число этих слов, они уберут эту [гласную] патаẖ из ... и поставят на ее место [гласную] ẖирек, напр. אלפים, רגלים, פעמים и т.п. Существует и другой способ образования двойственного числа, если желают образовать женский род двойственного числа. Особенностью первого способа образования двойственного числа является наличие гласной патаẖ под корневой буквой, напр. אלפים и т.п., а особенностью данного способа является наличие патаẖ под буквой тāв, которая не является корневой, напр.: חומתים, אמתים и т.п.

[ГЛ. 9]

Глава об именах, которые имеют в конце слова выпадающую букву хē, [а также] о различии между именами мужского и женского родов

Любое имя, имеющее в конце слова некорневую букву хē, а под предшествующей буквой — гласную сегôл, будет именем мужского рода, напр.: קָשֶׁה, יָפֶה, עוֹשֶׂה, בּוֹנֶה и т.п., но если это имя будет находиться в [форме] status constructus, то вместо гласной сегôл будет цēрê, напр. קְשֵׁה עורף (Ex 32,9; 33,3.5; 34,9); יְפֵה עינים (Is 16,12) и т.п. А любое имя, имеющее в ко⟦нце⟧ некорневую букву хē, а под предшествующей ей буквой — гласную ḳāмец, будет именем женского рода, напр.: קָשָׁה, יָפָה, עוֹשָׂה, בּוֹנָה и т.п. А если ты употребишь эти имена женского рода в [форме] status constructus, то взамен [гласной] ḳāмец будет патаẖ, а взамен буквы хē будет тāв, и ты скажешь: קָשַׁת, а также רעה — רעת; צרה — צָרַת и т.п.

[ГЛ. 10]

Глава о непереходном и переходном глаголах

Знай, что глаголы [бывают] двух типов. Глаголы первого типа относятся к самому субъекту, напр.: מי יקום (Am 6,2.5; Ps 94,16); וילך, וישב, וישכב. Эти глаголы относятся к самому субъекту, они являются непереходными. [Глаголы] второго [типа] не относятся к самому субъекту, а переносятся на другой, напр.: יאכל, ישתה, יקים, יעמיד и т.п., они являются переходными глаголами. Знай, что все ⟦гл⟧аголы чувства являются переходными, ибо видят только видимое и слышат только слыши⟦мое⟧, нюхают только обоняемое и едят толь⟦ко⟧ съедаемое и щупают только осязаемое. И любой глагол ..., [выражающий] движение ⟦души⟧, точно так же является переходным, ибо ты любишь ⟦только ... то, что можно любить⟧ и ненавидишь только ⟦то, что можно ненавидеть⟧, помнишь только запоминаемое. И глаголы ... непереходные.

[ГЛ. 11]

Глава об образцах[1] слов л. 22б

Тот, кто подбирает два слова по одному образцу, должен [знать], что огласовка того и другого должна быть одинаковой; начальная огласовка одного слова должна совпадать с начальной огласовкой другого слова, то же — в отношении конечной огласовки этих слов для того, чтобы восприятие этих двух слов на слух[2] было одинаковым, напр. קָם, שָׁב, שמור, קבור, חזיק⟦מ⟧, מעמיד. И эти два слова должны быть одинаковыми по количеству корневых букв[3], напр. זכר, כרת и т.п. И эти два слова должны быть [одинаковыми] по конструкции корневых букв, напр.: חרון, חזון, קלון и т.п. Смотри, ведь [буква] нŷн, которая не является корневой, находится в конце этих слов. И эти два слова будут [равны][4], ⟦ес⟧ли из одного слова, так же как из другого, выпадут буквы, напр.: יָטוּשׁ, יָקוּם и т.п. В обоих словах выпадает буква нŷн, а дâгēш[5] — признак выпавшей буквы; если бы не было дâгēш'а, то было бы: ינקום, ינטוש. И эти два слова должны быть одинаковыми в отношении букв אחהע; и эти слова должны быть также одинаковыми по конструкции букв: אחהע[6]. А толкование этому: если в одном слове будет какая-либо из букв: אחהע, то и в другом слове на том же месте также должна быть одна из этих букв, напр.: יַעֲלֶה, יחנ⟦ה⟧... И [если] одно слово будет в прошедшем времени, то и другое слово должно быть в прошедшем времени, напр.: דִּבֵּר, סִפֵּר и т.п. И если это слово будет ⟦гл⟧аголом будущего времени, то и другое должно быть глаголом будущего времени, напр.: יִשְׁמוֹר, יִזְכּוֹר и т.п. И если это слово бу⟦дет⟧ из парадигмы, включающей в себя спрягаемые формы, то и второе слово будет из парадигмы, включающей в себя спрягаемые формы[7], напр.: דרך и קבר и подобные [слова], имеющие спрягаемые формы. И не подбирают [их] по образцу слова אבן, ибо אבן не имеет[8] спрягаемых форм повелительного наклонения, прошедшего времени, [форм] действительного и страдательного причастий и будущего времени в отличие от слов דרך, קבר, от которых ты образуешь повели-

тельные наклонения: דְרוֹך, קְבוֹר. Но ты не образуешь повелительного наклонения от [слова] אבן. Если это слово будет в status absolutus, то и друг[[ое]] будет в том же состоянии, напр.: רעה, צרה и т.п. И если это слово будет в status constructus, напр.: רעת, צרת и подобные ...[9]. И если это слово будет в единственном числе, то и другое будет в единственном числе, напр.: שָׂר, גָר и т.п. И если это слово будет во множественном числе, то и другое будет во множественном числе, например: [[שר]ים], גרים. И если это слово будет с rāфe[10] ... И если это слово будет с dâḡēш, то и другое будет с dâḡē[[ш]][11]. И если этот [глагол] будет переходным, то и другой будет переходным. И если ударение находится в начале [слова], то и ударение в другом будет в начале [слова], например: קמו, שבו. То же будет в некоторых других местах. И если это слово выражает предметность, то и другое выражает предметность. И если это слово выражает признак[12], то и другое выражает признак. И если это слово из древнееврейского языка, то и другое будет также из древнееврейского языка. И если это слово из халдейского языка, то и другое также будет из халдейского. И если это слово из греческого, то и другое будет также из греческого. По одному образцу подбирают слова только одного и того же языка, ибо каждый язык имеет свои законы, не свойственные другому языку. Ни в коем случае, ни в каком виде не допускай [[пере]]стано[[вок]] в с[[ло]]ве ... образец которого отвечает одному из этих условий: позволительна лишь перестановка корневых бу[[к]]в, так как первая корневая в одном слове [может] не быть первой корневой в другом и т.п.[13]. Эта глава сложная, но она необходима тебе, и[[бо ес]]ли [[т]]ы возьмешь неизвестное слово, р[[яд]]ы которого тебе неизвестны, то ты подберешь по образцу с ... ты будешь знать его так же, как ты знаешь известное [слово]
л. 17а ... דובר — действительное причастие ... ему и не ... его к ... другому, ‖ которое ... действительное причастие. Ты будешь знать его [форму] повелительного наклонения, ибо ты подберешь его по образцу זוכר и[[ли]] קובר. Ты будешь знать, что повелительное наклонение от слова דוֹבֵר — דְבוֹר, так же как повелительное наклонение от זוֹכֵר — זְכוֹר и т.п.[14].

[ГЛ. 12]

Глава об особенностях форм повелительного наклонения в древнееврейском языке

Знай, что формы повелительного наклонения делятся на два типа: прошедшее время образуется от [формы] первого типа, но не образуется от [форм] второго типа. К типу, не имеющему прошедшего времени, относятся לֵךְ,תֵן,גַש,קח и подобные. А тип, имеющий прошедшее время, делится на шесть подтипов. Первый [подтип: форма] повел. наклонения, в начале которой ты не добавляешь [букв] и не добавляешь таковых также в начале [форм] прош. времени и действ. причастия, например: שמור, שָׁמַר, שוֹמֵר, а также שוב, שָׁב, שָׁב[1] и им подобные. И второй [подтип: форма] повел. наклонения, к которой ты не добавляешь [букв] ни в начале, ни в конце, но добавляешь таковые в начале форм действ. причастия и других[2] [форм], например: בָּרֵךְ, בֵּרֵךְ, מְבָרֵךְ, דַבֵּר, דִבֵּר, מְדַבֵּר. И третий [подтип: форма] повел. наклонения, к которой ты добавляешь букву в конце, но не добавляешь в начале, например בְּנֵה, и не добавляешь [также] в начале [форм] действ. причастия. И четвертый [подтип: форма] повел. наклонения, к которой ты добавляешь [букву] в конце [слова] и не добавляешь в начале; но ты добавляешь [букву] в начале [формы] действ. причастия и к другим [формам], например: גַלֵּה, גִלָּה, מְגַלֶּה. И пятый [подтип: форма] повел. наклонения, к которой ты добавляешь [букву] в начале и в конце {... например: השקה, הגלה и т.п. И шестой}[3] [подтип: форма] [[повел. наклонения, к которой ты добавляешь [букву] в начале [слова], но не]][4] добавляешь в конце, например: הַשֵׁב, הַצֵל и т.п. Знай, что из всех букв мужского [класса] ты никогда не добавляешь в конце или в начале [форм] повел. наклонения другой буквы, кроме хē. Подобно тому, как ты добавляешь вначале букву хē к [форме] повел. наклонения, ты также добавляешь букву к [форме] прош. времени от этого повел. накл., к действ. причастию, к страд. причастию, если таковое имеется, и к [форме] будущего времени. И если ты добавляешь какую-либо [букву] к прош. времени, то это только хē или нŷн. И если ты добавляешь букву к форме действ. причастия[5], то только мêм или нŷн. И если ты добавляешь букву к [форме] страд. причастия, то только мêм. Подобно тому, как буква хē в [фор-

ме] повел. наклонения является "пристроенной", точно так же и все прибавленные буквы будут "пристроенными".

[ГЛ. 13]

Глава об огласовке форм повелительного наклонения и прошедшего времени

Знай, что существуют [формы] повелительного наклонения, имеющего в начале слова какую-либо огласовку, а в начале [форм] прошедшего времени они имеют огласовку иную, нежели в повел. наклонении. Например, בָרֵך — повел. наклонение, его начальная гласная[1] — ķāмец, а его прош. время — בֵרך, начальная гласная цēрê, а также דַבֵר, דִבֵר и т.п. Существуют [формы] повел. наклонения, начальная огласовка которых совпадает с [начальной] огласовкой прош. времени. Но в конце [формы] повел. наклонения[2] имеется [[огла]]совка, не совпадающая с огласовкой прош. времени. Например, התהלֵך — повел. наклонение; его начальная огласовка — ẋйреķ, а конечная, т.е. под буквой лāмед, — цēрê; его прош. время — התהלַך, начальная [огласовка], так же как и в повел. наклонении,— ẋйреķ, но в конце [форм] прош. времени под буквой лāмед имеется патаẋ. Существуют [формы] повел. наклонения, в которых начальная и конечная огласовки подобны гласным в прош. времени, например התגלע и т.п. Для этого последнего типа, в котором начальная и конечная огласовки повел. наклонения и прош. времени совпадают, "знака"[3] не полагается, ибо "знак" устанавливается только там, где имеет место различие [гласных]. Но [формы] повел. наклонения, в которых начальная гласная отличается от начальной гласной прош. времени, имеют "знаки". То же самое[4] [происходит] с тем типом, где гласные [повел. наклонения] совпадают с огласовкой прош. времени, но их последние гласные разные: они имеют "знаки" по месту различия огласовки.

[ГЛ. 14]

Глава о "знаках" повелительного наклонения [для случаев], когда начальная огласовка в прошедшем времени отличается от начальной огласовки в повелительном наклонении

Знай, что эта глава, как я нашел[1], делится в зависимости от огласовки на 12 частей. Первая [часть]: я нашел, что в начале повел. наклонения имеется ķāмец, а в начале прош. времени — цēрê, напр.: הָשֵב, הֵשִיב, а также: ברך, ברך. Смотри, в начале [форм] повел. наклонения имеется этот ķāмец, а в начале [форм] прош. времени — цēрê, [т.е.] при букве хē, которая имеется в начале вышеуказанных [форм] הָשֵב и || הֵשִיב, а также при букве бēт в начале ברך. Для л. 17б
этих двух полных гласных, которые находятся в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени, подобрали[2] одно слово, в котором имеются эти две полные гласные, т.е. ķāмец и цēрê. Это [слово][3] הָבֵא, которое стало "знаком" הָבֵא. Первая полная гласная, имеющаяся в начале ["знака"] הבא, всегда будет находиться в начале [форм] повел. наклонения, напр.: בָרך, а последняя полная гласная "знака" הבא всегда будет в начале [форм] прош. времени, напр.: בֵרך. Вторая [часть]: я нашел, что в начале [форм] повел. накложения имеется патаẋ, а в начале его прош. времени — ẋйреķ, например: הכה — повел. наклонения[4]: буква хē, находящаяся в начале, имеет патаẋ, а прош. время — הִכה; хē в начале имеет ẋйреķ. Для этих полных гласных в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени подобрали "знак", включающий в себя эти две полные гласные. Это "знак" גני. [Его] гласная патаẋ — для начала повел. наклонения, а ẋйреķ — для начала прош. времени, напр.: דַבֵר, דִבר, הַצֵל, הציל и т.п. Третья [часть]: я нашел, что в начале [форм] повел. наклонения имеется шĕвâ, напр.: שְמור, а в начале [форм] прош. времени — ķāмец, напр.: שָמר. Для этих двух огласовок подобрали "знак" פרת. И да будет это для тебя приметой[5]: если в начале какой-либо [формы] повел. наклонения ты найдешь огласовку шĕвâ, знай, что в начале [формы] его прош. времени будет ķāмец, как в "знаке" פְרָת. Точно так же любое повел. наклонение, имеющее в начале патах, будет иметь в начале форм прош. времени ẋйреķ, его "знак" — גַנִי. [[Знай]][6], что любое повел. наклонение, имеющее в начале ķāмец, [[будет иметь]] в начале [форм] его прош. времени цēрê, как в הָבֵא. И чет-

вертая [часть]: я нашел, что в начале [формы] повел. наклонения имеется шŷрек[7], напр.: שׁוּב, קוּם, [[а]] в начале прош. времени — қāмец שָׁב, קָם. Для этих двух полных гласных "знаком" является שׁוּעָל. И пятая [часть]: я нашел, что первая [буква] повел. наклонения имеет х̣ōлем, например: סוֹב, а его прош. время — патах̣: סַב, סַבַב. Для этих двух полных гласных подобрали ["знак"] כּוֹנַן. И шестая [часть]: я нашел, что в начале [форм] повел. наклонения имеется х̣îреқ, напр.: שִׂים, его прош. время [имеет] қāмец, напр.: שָׂם. И подобрали для этих двух полных гласных "знак" שִׁירָה. Седьмая [часть]: я нашел, что в начале [формы] повел. наклонения будет х̣îреқ, напр.: הִוָּקֵשׁ, его прош. время имеет огласовку х̣ōлем, напр.: נוֹקַשׁ. И для этих двух полных гласных подобрали "знак" שִׁירוּ. И восьмая [часть]: я нашел, что [[в]] начале повел. наклонения будет цēрê, напр.: הֵבוֹשׁ от יֵבוֹשׁוּ רוֹדְפַי (Ir 17,18), а под начальной [согласной] прош. времени — қāм[[ец]], напр.: נָבוֹשׁ. И я подобрал для этих двух полных гласных "знак" שֵׁלָה. И девятая [часть]: я нашел, что в нач[[але]] повел. наклонения имеется патах̣, напр.: הַחֲזֵק, а в начале [формы] его прош. времени — сегōл, напр.: החזיק. И я подобрал для этих двух полных гласных "знак" מַכֶּה. И десятая [часть]: я нашел, что начальной гласной повел. наклонения будет цēре, напр.: הֵחָמֵד, а начальной [гласной] прош. времени — сегōл, напр.: נֶחְמַד. И я подобрал для этих двух полных гласных "знак" אֵבֶה. И одиннадцатая [часть]: я нашел, что в начале [форм] повел. наклонения будет цēрê, напр.: הֵרָאֵה, а в начале [форм] прош. времени — х̣îреқ, напр.: נִרְאָה. И я подобрал для этих двух полных гласных "знак" עֵלִי. И двенадцатая [часть]: я нашел, что начальная [форма] повел. наклонения имеет цēрê, напр.: הֵעָשֵׂה, а начальная гласная прош. времени — патах̣, напр.: נַעֲשָׂה; и я подобрал для этих двух полных гласных "знак" בֵּרֵךְ. Таким образом, эта глава, в которой огласовки начала повел. наклонения и прош. времени не совпадают, содержит 12 "знаков", а именно: הָבֵא, גַּנִּי, פְּרָת, שׁוּעָל, כּוֹנַן, שִׁירָה, שִׁירוּ, שֵׁלָה, מַכֶּה, אֵבֶא, עֵלִי, בֵּרֵךְ.

[ГЛ. 15]

Глава о "знаках" повелительного наклонения [для случаев], когда начальные огласовки повелительного наклонения и прошедшего времени совпадают, но различаются в конце этих форм

Знай, я нашел, что глава, в которой [речь идет о том, что] огласовки в
л. 18а конце повел. наклонения и в конце прош. времени различаются, [имеет] || пять частей. Первая [часть]: я нашел, что в конце [форм] повел. наклонения [имеется] цēрê, напр.: הִתְבָּרֵךְ, הִתְהַלֵּךְ, а в конце [форм] прош. времени — патах̣, напр.: התהלַך, התברַך. Этим двум полным гласным, которые находятся под буквой лāмед в [словах] התהלֵך, התהלַך и под буквой рêш в התברֵך и התברַך, придали "знак" מֵסַב. Этот "знак" встречается в каждом спряжении, когда слово состоит из трех или более согласных букв. И вторая [часть]: я нашел, что в конце [форм] повел. наклонения имеется цēрê, например: הִבָּנֵה, а под последней [согласной] прош. времени — қāмец, напр.: נבנָה. Этим двум полным гласным в конце[1] [форм] повел. наклонения и прош. времени придали "знак" עֵדָה. Все [формы] этого "знака" имеют в конце [форм] повел. наклонения [букву] хē. Третья [часть]: я нашел, что в конце слова имеется цēрê, напр.: הוֹשֵׁב, а в конце [форм] прош. времени — х̣îреқ, напр.: הוֹשִׁיב. Этим двум полным гласным в конце [форм] повел. наклонения и прош. времени придали "знак" עֵדִי. Четвертая [часть]: я нашел в конце [форм] повел. наклонения сегōл, напр.: השמֶר, а в конце [форм] прош. времени патах̣ — נִשמַר. Этим двум полным гласным, находящимся в конце [форм] повел. наклонения и прош. времени, я придал "знак" בֶּקַע. Пятая [часть]: я нашел, что в конце [формы] повел. наклонения имеется сегōл, напр.: הוֹרֶד от ויוֹרֶד כנהרות מים (Ps 78, 16). Под последним [согласным формы] прош. времени имеется х̣îреқ, напр.: הוֹרִיד. Этим двум полным гласным я придал "знак" פֶּרִי. Таким образом, данная глава содержит пять "знаков", а именно: מֵסַב, עֵדָה, עֵדִי, בֶּקַע [и] פֶּרִי. Если выше я изложил две главы методом обобщения, то теперь я сделаю это путем толкования. Объяснение первой главы, в которой [речь идет о том, что] начальная огласовка [повел. наклонения] отличается от таковой в прош. времени. В этой главе [речь идет], как я указал выше, о 12 "знаках": הָבֵא, גַּנִּי, פְּרָת и др.

[ГЛ. 16]

Глава о первом "знаке" из 12, а именно о "знаке" הָבֵא, [который является] "знаком" повелительного наклонения и прошедшего времени

Знай, что это "знак", в котором в начале глаголов повел. наклонения стоит
ка̄мец, а в начале [форм] прош. времени – цēрê. И я нашел, что в этом "знаке"
имеется шесть типов спряжения[1]. Первый тип "знака" הָבֵא [состоит] из двух кор-
невых букв и [буквы] хē в начале форм повел. наклонения. הָשִׁיב[2] – повел. нак-
лонение с йôд'ом и повел. наклонение, жен. род. Повел. наклонение, муж. род,
множ. число – הָשִׁיבוּ. [См]отри, в начале всех [форм] повел. наклонения имеет-
ся ка̄мец от этого "знака". И прош. время муж. рода – הֵשִׁיב, а прош. время жен.
рода – הֵשִׁיבָה, и прош. время множ. числа – הֵשִׁיבוּ. Смотри, в начале всех [форм]
прош. времени этого "знака" имеется цēрê. И действ. причастие ед. числа –
מֵשִׁיב, а множ. числа – משיבים, а действ. причастие ед. числа жен. рода – משיבה, а
множ. числа – מְשִׁיבוֹת. И страд. причастие муж. рода ед. числа – מוּשָׁב, а множ.
числа – מוּשָׁבִים, а страд. причастие жен. рода ед. числа – מוּשָׁבָה, а множ. числа –
מוּשָׁבוֹת. Буд. время [образуется] с помощью букв: אית״ן; אָשִׁיב, יָשִׁיב, נָשִׁיב и т.п. הָשֵׁב,
הָכֵן из והכינו את אשר יביאו (Ex 6,15); הָקֵם из והקימותי את בריתי (Gn 6,18); הָפֵר из
הֵפִיר עצת גוים (Ps 33,10); הָסֵר из והֵסירה את שמלת שביה מעליה (Dt 21,13) и т.п.

[ГЛ. 17]

Глава, толкующая о четырех [буквах] איתן[1]

Знай, что эти четыре буквы, а именно: 'а̄леф, йôд, та̄в и нŷн, присоединяют-
ся только к [формам] повел. наклонения, напр.: שְׁמוֹר – повел. наклонение; к
нему приставляются эти четыре буквы, и ты скажешь: אֶשמור, ישמור, נשמור, תשמור.
И когда ты приставляешь к [формам] повел. наклонения эти [буквы], то повел.
наклонение теряет свою сущность [повелительности] и служит для повествования[2].
И знай, что иногда [форма] повел. наклонения не имеет приставок в начале,
напр.: שְׁמוֹר, זְכוֹר, שְׁבוֹר, а иногда имеет, напр.: הִשָּׁמֵר || הִזָּכֵר. Ты приставляешь бук- л. 18б
вы будущего времени к [формам] повел. наклонения, которые не имеют приставок,
напр.: אשמור, אזכור и т.п. Если ты отбросишь букву будущего времени, то ты по-
лучишь форму повел. наклонения, т.е. שְׁמוֹר, זְכוֹר. И ты приставляешь [буквы איתן]
к [формам] буд. времени, имеющим приставку. Но эта приставка тяжела для носи-
телей языка, когда надо произнести אֶהִשָּׁמֵר, אֶהִזָּכֵר. И так как для носителей языка
произношение этих форм затруднительно, они поставили букву будущего времени
вместо буквы хē, которая имеется в повел. наклонении, и придали этой букве
будущего времени огласовку буквы хē для того, чтобы было легче произносить
[эти слова]; поэтому они говорят: אֶשָּׁמֵר, יִשָּׁמֵר, תִּשָּׁמֵר, נִשָּׁמֵר, אִזָּכֵר, יִזָּכֵר, נִזָּכֵר, הִזָּכֵר
и т.п. Эти буквы будущего времени являются "пристроенными", ибо если ты их
отбросишь, то слово потеряет [свой] смысл. Да будет для тебя это условием, к
которому ты еще вернешься. Итак, любое слово, которое имеет приставку из букв
будущего времени, при потере этой буквы приобретает [форму] повел. наклоне-
ния. Если форма повел. наклонения [образована] от непереходного глагола, то
ты не прибавляешь к ней буквы хē, а если она образована от переходного глаго-
ла, то ты прибавляешь букву хē вместо [буквы] будущего времени. А [что каса-
ется] огласовки, то огласовку будущего времени используют для буквы хē повел.
наклонения. И знай, что эти четыре буквы в некоторых случаях прибавляются к
форме прош. времени, превращая его в форму буд. времени, но это прош. время
не будет иметь формы повел. наклонения, напр.: סִפֵּר, יספר ליי לדור (Ps 22,31) כפר
из לא יְכֻפַּר ולאר[ץ] (Nu 35,33). И из этих четырех [букв] 'а̄леф относится к пер-
вому лицу, повествующему о себе, напр.: אני אעשה, אדבר, אָקום и т.п. А буква йôд
относится к третьему лицу, ибо ты говоришь: הוא יעשה, יְדַבֵּר, יקום и т.п. А буква
нŷн относится к первому лицу множ. числа, напр.: אנחנו נעשה, נְדַבֵּר, נָקום и т.п.
А буква та̄в относится ко второму лицу ед. числа, ибо ты скажешь: אתה תַּעֲשֶׂה,
תְּדַבֵּר, תקום и т.п. И эта буква относится также к третьему лицу ед. числа жен.
рода, напр.: היא תעשה, תדבר, תקום.

[ГЛ. 18]

Глава о самостоятельном и слитном местоимениях в именительных и косвенных падежах

Самостоятельных местоимений в именительном падеже десять: אֲנִי, אנחנו, אַתֶּם, אַתָּה, אַתְּ, אַתֵּן, הוא, הֵם, היא и הֵן. К ним присоединяются только переходные глаголы, ибо ты скажешь: אני אשלח, אני שלחתי. А местоимения, которые являются не самостоятельными, а слитными, обозначаются буквами, напр. עשיתי: ты приставляешь буквы та̄в и йо̂д. Ты говоришь — עשינו; здесь приставлены буквы ну̂н и ва̄в[1]. И ты скажешь: עשיתָ, עשיתם, עשיתְ, עשיתֶן, עָשָׂה, עָשְׂתָה, עשי,עָשְׂתָה[2]. Вот эти девять [слитных] местоимений[3] [именительного падежа]:

עשיתי — 1-ое л. ед.ч. муж. и жен.р.;
עשינו — 1-ое л. мн.ч. муж. и жен.р.;
עשיתָ — 2-ое л. ед.ч. муж.р.;
עשיתם — 2-ое л. мн.ч. муж.р.;
עשה — 3-е л. ед.ч. муж.р. Повествовательный вид [речи];
עשיתֶן — 2-ое л. мн.ч. жен.р.;
עשתה — 3-е л. ед.ч. жен.р.;
עשו — 3-е л. мн.ч. муж. и жен.р. И это то, что я говорил: слитных местоимений насчитывается всего девять[4], а самостоятельных местоимений, напр.: אֲנִי и אנחנו — десять. Поэтому самостоятельных и слитных местоимений в именительном падеже насчитывается 19. А местоимений в косвенных падежах — 20. Вот их перечень[5]: אוֹתִי, אותנו, אותהֶן, אותכֶם, אוֹתָהּ, אתכֶן, אותו, אתהֶם, אוֹתָם, אותהּ, אוֹתָן. Непереходные глаголы[6] к этим десяти[7] самостоятельным местоимениям косвенных падежей не присоединяются, ибо ты скажешь: אותי שלח יי למשחך (1S 15,1). Эти место-
л. 7а имения ...‖...[8] стоит каждое слово ... выражает смысл и ты не нуждаешься в... на каждое из этих ... а местоимения, которые ... если они не знают возвратность (?) ... ибо они не слова, а буквы ... присоединить их к ... а они: לְקָחָנִי, לְקָחָנוּ, ..., לְקַחְכֶם, [ל]קַחְכֶן, לְקָחוֹ, לְקָחָם, לְקָחָהּ, לְקָחָן. Таким образом, самостоятельных и слитных местоимений в именительном и косвенном падежах насчитывают всего 39 [форм]. Именно поэтому я предпосылаю памятку об этих местоимениях, ибо я хочу, чтобы ты приставил[9] каждый субъект и объект к этим десяти [слитным местоимениям], и я подробно растолкую это тебе. Смотри, если ты скажешь ארץ 'земля', которое является именем, то в нем нет слитного местоимения. Но если ты захочешь, то ты присоединишь к этому слову притяжательное местоимение 1-го л. и скажешь[10]: ארצי. Буква йо̂д обозначает местоимение 1-го л.; она — из [ряда] слитных местоиме[[ний]], т.к. состоит из одной буквы, которая не является самостоятельной. Эта буква имеет то же значение, что и [самостоятельное местоимение] אני. И если говорящие захотят, они присоединят к этому [слову] ארץ притяжательное местоимение 1-го л. мн. ч. и скажут: ארצנו. Местоимением в данном случае будут [служить] две буквы: ну̂н и ва̄в, которые сами по себе не имеют смысла. Именно поэтому их назвали слитными местоимениями[11]. И если говорящий захочет, то он присоединит к этому слову притяжательные местоимения 2-го л. ед. ч. муж. р. и скажет: ארצך. Буква ка̄ф является слитным местоимением 2-го л. ед. ч. муж. р. при слове ארץ. И если говорящий захочет присоединить к этому слову ארץ притяжательное местоимение 2-го л. мн. ч. муж.р., то он скажет: ארצכם. [Говорящий] прибавил к [слову] ארצך букву ме̂м, являющуюся слитным местоимением муж. р. мн. ч. Сочетание букв ме̂м мн. ч. муж.р. и ка̄ф обозначает 2 л. мн. ч. [муж. р.], ибо буква ка̄ф обозначает 2-ое л. И если говорящий захочет, то он присоединит к этому слову ארץ притяжательное местоимение 2 л. ед. ч. жен.р. и скажет: ארצֵך. Признаком[12] жен. р. является [гласная] це̄ре̂, находящаяся перед буквой ка̄ф. И если говорящий захочет, то он присоединит к этому слову ארץ притяжательное местоимение 2-го л. мн. ч. жен.р. и скажет: ארצכן, ибо слитное местоимение [[жен]]ского рода обозначается буквой ну̂н, а муж. р. — [буквой] ме̂м. И если говорящий захочет, он присоединит к этому слову притяжательное местоимение 3-го л. ед. ч. муж.р. и скажет: ארצו. Местоимение ед. ч. муж.р. будет обозначаться только буквой ва̄в[13]. И если говорящий захочет, он присоединит к этому слову ארץ притяжательное местоимение 3-го л. мн. ч. муж.р. и скажет: ארצָם. Это местоимение обозначается только буквой ме̂м. И если говорящий захочет, он присоединит к этому слову ארץ притяжательное местоимение 3-го л. ед. ч. жен.р. и скажет: ארצָהּ. Это слитное местоимение обо-

значается только буквой хē, если внутри буквы в конце слова есть точка[14]. И если говорящий захочет, он присоединит к этому слову ארץ притяжательное местоимение 3-го л. мн. ч. жен.р. и скажет: אַרְצָן. Таким образом, местоимение обозначается здесь только буквой нӯн. И вот это правило в общем виде: ארצי, ארצנו, ארצך, ארצכם, ארצך, ארצכן, ארצו, ארצם, ארצהּ[15], אַרְצָן. После того, как я тебе сообщил о местоимениях[16], я вернусь к "знаку" הָבֵא. Я приставлю каждое слово к местоимению для того, чтобы ты знал эту особенность[17] речи Священного Языка. И если тебе встретится слово с местоимением, ты будешь знать это правило.

Раздел о действительном причастии ед. ч. муж.р., а именно о [форме] משיב 'возвращающий'[18]

Если к форме действ. прич. присоединить слитное местоимение 1-го л. ед.ч.[19]; то это местоимение будет обозначаться [буквой] йод и оно будет слитным местоимением косвенного падежа, ибо [к действительным причастиям] слитное местоимение прямого падежа не присоединяется, а [присоединяется] только слитное местоимение косвенного падежа. Также не присоединяется || ... [20] страдательное л. 7б
причастие, а только действительное причастие, ибо ... в глаголе ... страдательное причастие ... и будет тебе действ. прич., ты скажешь ... и если действ. прич. ... и ес[[ли]] действительным причастием будет слитное местоимение 2-го л. ед. ч. муж.р., ты скажешь: מ[[שי]]בך, а если будет слитное местоимение 2-го л. мн. ч. [муж. р.], ты ска[[жешь]]: משיבכם, а если будет слитное местоимение 2-го л. ед. ч. жен.р., [[то ты скажешь]]: מְשִׁיבֵךְ, а если будет слитное местоимение 2-го л. мн. ч. жен.р., то ты скажешь מְשִׁיבְכֶן, а ес[[ли будет]] слитное местоимение 3-го л. мн. ч. муж.р., то ты скажешь: משיבם[21], а если будет слитное местоимение 3-го л. ед.ч. жен. р., то ты скажешь: משיבה, а если будет слитное местоимение 3-го л. мн. ч. жен.р., то ты скажешь: משיב[[ן]].

Раздел о действительном причастии мн. ч. муж.р., а именно о [форме] משיבים 'возвращающие'

Если будет действ. прич. мн. ч. муж.р., то ты скажешь: מְשִׁיבֵי; а если будет действ. прич. мн. ч. муж.р. со слитным местоимением 1-го л. мн. ч.[22], то ты скажешь: משיבינו; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. ед. ч. муж.р., то ты скажешь: משיביך; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. мн. ч.муж.р., то ты скажешь: משיביכם; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. ед. ч. жен.р., то ты скажешь: משיביך; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. мн. ч. жен.р., то ты скажешь: משיביכן; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го[23] л. ед. ч. муж.р., ты скажешь: משיביו; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. ед. ч. жен.р., ты скажешь: משיביה; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. мн. ч. жен.р., то ты скажешь: מְשִׁיבֵיהֶן.

Раздел о действительном причастии ед. ч. жен.р., а именно о [форме] משיבה 'возвращающая'

Если действ. прич. ед. ч. жен.р. будет со слитным местоимением 1-го л. ед. ч., то ты скажешь[24]; מְשִׁיבָתִי; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 1-го л. мн. ч., то ты скажешь: משיבתינו; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. ед. ч. жен.р., то ты скажешь: מְשִׁיבָתֵךְ; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. мн. ч. жен.р., то ты скажешь: מְשִׁיבַתְכֶן; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. ед.ч. муж. р., то ты скажешь: משיבתו; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. мн.ч. муж. р., то ты скажешь[25]: מְשִׁיבָתָם; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. ед. ч. жен.р., то ты скажешь: משיבתהּ; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. мн. ч. жен.р.; то ты скажешь: משיבתן.

Раздел о действительном причастии мн. ч. жен.р. משיבות 'возвращающие (женщины)'

Если действ. прич. мн. ч. жен.р. будет со слитным местоимением 1-го л.

ед. ч.[26], то ты скажешь: משיבותי; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 1-го л. мн. ч., то ты скажешь: משיבתֵנו; а если действ. прич. будет... то ты скажешь: משיבתיהו; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. ед. ч. муж. р., то ты скажешь: משיבותיך; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. мн. ч. муж. р., то ты скажешь: משיבותיכם; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. ед. ч. жен. р., то ты скажешь: משיבותיך; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 2-го л. мн. ч. жен. р., то ты скажешь: משיבותיכֶן ; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. ед. ч. муж. р., то ты скажешь: משיבותיו; а если действ. прич. будет со слитным местоимением 3-го л. мн. ч. жен. р., то ты скажешь: משיבותיהן.

Раздел о страдательном причастии ед. ч. муж. р., а именно о [форме] מוּשָׁב 'возвращенный'[27]

Если страд. прич. ед. ч. муж. р. имеет местоименный суффикс 1-го л. ед. ч., ты скажешь[28]: מושבִי; а если — суффикс 1-го л. мн. ч., мы скажем: מושבֵינו; а если — суффикс 2-го л. ед. ч. муж. р., то скажешь: מושָׁבָך; а если суффикс 2-го л. мн. ч. муж. р., то скажешь: מושבְכֶם; а если суффикс 2-го л. ед. ч. жен. р., то скажешь: מוּשָׁבֵיךְ; а если — суффикс 2-го л. мн. ч. жен. р., то скажешь: מוּשָׁבְכֶן; а если суффикс 3-го л. ед. ч. муж. р., то скажешь: ...; а если — суффикс 3-го л. мн. ч. муж. р., то скажешь: מושָׁבָם; а если — суффикс 3-го л. ед. ч. жен. р., то скажешь: מושבָהּ; а если — суффикс 3-го л. мн. ч. жен. р., то скажешь: מושבן.

Раздел о страдательном причастии множественного числа мужского рода, а именно о [форме] מושבים 'возвращенные'[29]

Если страд. прич. мн. ч. муж. р. имеет местоименный суффикс 1-го л. ед. ч., я говорю[30]: מושבַי; а если — суффикс 1-го л. мн. ч., то скажем: מושבינו; а если —
л. 8а суффикс 2-го л. ед. ч. муж. р., то я скажу: מושבֶיך; а если || — суффикс 2-го л. мн. ч. муж. р., то я ска[жу]: מוש[ ]כם; а если — суффикс 2-го л. ед. ч. жен. р., то я скажу: ..., а если — суффикс 2-го л. мн. ч. жен. р., то я скажу: מושבכֶן, а если — суффикс 3-го л. ед. ч. муж. р., то ты скажешь: מושביו, а если — суффикс 3-го л. ед. ч. жен. р., то ты скажешь: מושבהּ, а если — суффикс 3-го л. мн. ч. жен. р., то ты скажешь: מושביהֶן.

Раздел о страдательном причастии единственного числа жен. р., а именно о [форме] מושבה 'возвращенная'[31]

מושָׁבָתִי — мое действие в отношении к ней;
מושבָתֵינו — наше действие в отношении к ней;
מושבתֵךְ — твое действие в отношении к ней;
מושבתכֶם — ваше действие в отношении к ней;
מושבתֵךְ — твое (жен.) действие в отношении к ней;
מושבתכֶן — ваше (жен.) действие в отношении к ней;
מושבתוֹ — его действие в отношении к ней;[32]
מושבתם — их действие в отношении к ней;
מושבתהּ — ее действие в отношении к ней;
מושבתן — их (жен.) действие в отношении к ней.

Раздел о страдательном причастии женского рода мн. ч., а именно о [форме] מושבות 'возвращенные' (жен.)[33]

מוּשָׁבוֹתַי — мое действие; מוּשָׁבוֹתֵינוּ — наши действия; מושבותַיך — твое (жен.) действие; מושבותיכן — ваши (жен.) действия; מושבותיו — его действие; מושבותיהן — их (жен.) действия; מושבותיהם — их (муж.) действия; מושבותיה — ее действие. С каждым образцом обращайся подобным образом[34]. Например: הקֵם[35] — повел. накл.; הֵקִים — прош. вр.; מֵקִים — действ. прич. ед. ч. муж. р.; מְקִימִים — действ. прич. мн. ч. муж. р.; מְקִימָה — действ. прич. ед. ч. жен. р.; מְקִימוֹת — действ. прич. мн. ч. жен. р.; מוּקָם — страд. прич. ед. ч. муж. р.; מוּקָמִים — страд. прич. мн. ч. муж. р.; מוּקָמָה — страд. прич. ед. ч. жен. р.; מוּקָמוֹת — страд. прич. мн. ч. жен. р.; הֲקִימֹי —

повел. накл. жен. р.; הֵקִימָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; הָקִימוּ – повел. накл. мн. ч.; הֵקִימוּ – прош. вр. мн. ч. А будущее время оформляется буквами: אית"ן; אָקִים, תָּקִים, יָקִים, נָקִים[35].

Второй тип הָבָא – две корневые буквы и хē в начале. הָשֵׁב[36] – повел. наклонение без йōд, הֵשֵׁב – прош. время, מֵשֵׁב – действ. причастие; אָשֵׁב[37], יָשֵׁב[38], נָשֵׁב, תָּשֵׁב – буд. время. Подобно этому: הָפֵר[39] – повел. наклонение, הֵפֵר[40] – прош. время, מֵפֵר[41] – действ. причастие; אָפֵר[42], יָפֵר[43], נָפֵר, תָּפֵר[44] и т.п. – буд. время[45].

Третий тип הָבָא – две [[ко]]рневые буквы и хē в начале. הָשֵׁב[46] – повел. наклонение, הֵשֵׁב – прош. время, מֵשֵׁב – действ. причастие ... יָשֵׁב[47], נָשֵׁב, תָּשֵׁב – буд. время. Подобно этому образуются: הָפֵר – от [глагола] את בריתי הֵפַר (Gn 17,14), הָסֵב – от קלע [[מסב]] (1R 6,29) и т.п.[48].

Четвертый тип הָבָא – две корневые буквы и хē в начале. הָנִיח – повел. наклонение с йōд, הֵנִיח[49] – прош. время, מֵנִיח[50] – действ. прич. ед. ч. муж. р., [[מני]]חים – мн. ч. муж. р., מונח[51] – страд. прич. ед. ч. муж. р., מוּנָחִים – мн. ч. муж. р., מוּנָחָה – ед. ч. жен. р., [[מונ]]נחות – мн. ч. жен. р., повел. накл. ед. ч. жен. р. הָנִיחִי; הֵנִיחוּ – прош. вр.; אָנִיח, יָנִיח[52], נָנִיח ... – буд. вр. Подобно этому образуется הָפִיחַ[53] от [глагола] כָּל צורריו יפיח[54] בהם (Ps 10,5)[55].

Пятый тип הָבָא – две корневые буквы и хē в конце. זָרֵה – повел. наклонение, זֵרָה – прош. время; מְזָרֶה[56] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מְזָרִים[57] – мн. ч. муж. р., מְזָרוֹת – мн. ч. жен. р.; מזוֹרֶה – страд. прич. ед. ч. муж. р., מְזוֹרִים – мн. ч. муж. р., מְזוֹרָה[58] – ед. ч. жен. р., מזורות – мн. ч. жен. р.; זָרוּ – повел. накл. мн. ч. муж. р., זֵרוּ[59] – прош. вр. мн. ч. муж. р., זָרִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., זֵרתה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אזרֶה, יְזָרֶה, נְזָרֶה, תְּזָרֶה – буд. вр. Подобно этому: הָבָא[60] – повел. накл., הֵבָא – прош. вр.; מְהָבָא – действ. прич. ед. ч. муж. р., מְהָבִים – мн. ч. муж. р., מְהָבָה – ед. ч. жен. р., מְהָבוֹת – мн. ч. жен. р., ... страд. прич. ед. ч. муж. р., || ... מְהוֹבִים – мн. ч. муж. р., מְהוֹבָה – ед. ч. л. 8б
жен. р., [...] בות мн. ч. жен. р.; ... – повел. накл. הבו לכם עצה[61] (2S 16,20); הֵבוּ[62] – прош. вр.; הָבִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., הֵבְתָה – прош. вр.; אהבה, יהבה, נהבה, תהבה – буд. вр. Подобно этому [образуются]: קָרֵה – от глагола [[קרה]]המ במים (Ps 104,3); קֵהָה – от קֵהָה הברזל[63] (Ko 10,10) и т.п.[64]

Шестой тип הבא – три корневые буквы. בָּרֵךְ – повел. накл., בֵּרֵךְ[65] – прош. вр.; מברך[66] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מְבָרְכִים – мн. ч. муж. р., מְבָרְכָה – ед. ч. жен. р., מברכות – мн. ч. жен. р.; מבורך[67] – страд. прич. ед. ч. муж. р., מבורכים мн. ч. муж. р., מבורָכה – ед. ч. жен. р., מבוֹרָכוֹת – мн. ч. жен. р.; בָּרְכוּ[68] – повел. накл. мн. ч. муж. р., בֵּרְכוּ[69] – прош. вр., בָּרְכִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., בֵּרכה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אברֵךְ[70], יברך[71], נברך[72], תברֵךְ[73] – буд. вр. Подобно этому [образуются]: פָּרֵשׂ[74] – от [глагола] פרשה ציון בידיה (Thr 1,17); גָּאֵל – от [глагола] במה גאלנוּךָ (Mal 1,7); אָרֵשׂ – от [глагола] אשה תארש (Dt 28,30); מָאֵן[75] – от [глагола] מֵאנו ידיו לעשות (Pr 21,25) и т.п.[76]. Здесь заканчивается глава о ["знаке"] הבא и о том, что соприкасается с этим ["знаком"]. Далее следует глава о ["знаке"] גני, в котором [форма глагола] повел. наклонения содержит патах̣, а прош. время – х̣ӣрек̣.

[ГЛ. 19]

Глава о "знаке" גני, глагол которого в повелительном наклонении имеет патах̣, а в прошедшем времени – х̣ӣрек̣[1].

Знай, я нашел, что [глаголы], которые имеют в начале [форм] повел. наклонения патах̣, а в начале прош. времени этих же глаголов – х̣ӣрек̣, образуют 20 типов спряжения.

Первый тип גני – одна корневая буква и хē в начале и в конце [форм] повел. наклонения. הַכֵּה[2] – повел. накл. ед. ч. муж. р., הִכָּה[3] – прош. вр. ед. ч. муж. р.; מַכֶּה[4] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מַכִּים[5] – мн. ч. муж. р., מַכָּה – ед. ч. жен. р., מכות – мн. ч. жен. р.; מוּכֶּה[6] – страд. прич. ед. ч. муж. р., מוכים[7] – мн. ч. муж. р., מוכה[8] – ед. ч. жен. р., מֻכּוֹת – мн. ч. жен. р., הַכּוּ[9] – повел. накл. мн. ч. муж. р., הכי[9] – ед. ч. жен. р., הכתה[9] – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אַכֶּה[10], יַכֶּה, נַכֶּה, תַּכֶּה[11] – буд. вр. Подобно этому [образуются]: הט[[ה]] – [о]т [глагола] הטה יי אזניך[12] (2R 19,16), הַצֵּה от הִצּוּ[13] (Nu 26,9), הַשֵּׁה – от כי תשה ברעך משאת מאו[[מה]] (Dt 24,10) и т.п.[14].

Второй тип גני – две корневые буквы и хē в нача[[ле]] [формы] повел. наклонения и прош. вр., הַצֵּל[15] с йōд – повел. накл. ед. ч. муж. р., הציל[16] – прош. вр.

ед. ч. муж. р.; מציל[17] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מצילים – мн. ч. муж. р.; מוצל[17a] – страд. прич. ед. ч. муж. р., מוּצָּלָה – жен. р., מוצלות – мн. ч. жен. р.; הצילו – повел. накл. мн. ч. муж. р.[18], הִצִּילוּ[19] – прош. вр., ... הַצ – повел. накл. ед. ч. жен. р.; הִצִּילָה – прош вр. ед. ч. жен. р.; אַצִּיל[20], יַצִּיל[21], נַצִּיל, תַּצִּיל[22] – буд. вр. Подобно этому [образуются]: הַגֵּד[23] – от глагола אף אין מגיד (Js 41,26), הַתֵּר – от מתיר אסורים[24] יי (Ps 146,7); הַבֵּט[25] – от הביטו אליו ונהרו (Ps 34,6) и т.п.[26].

Третий тип גני – две корневые буквы и хē в начале [форм] повел. накл. הַצֵּל[27] – повел. накл. без йōд, הִצִּיל – прош. вр.; מַצִּל – действ. прич. Будущее вр. – אַצֵּל, יַצֵּל[28], נַצֵּל и תַּצֵּל[29]; последний [образуется] от [глагола] ואל תצל מפי דבר אמת (Ps 119,43), ибо не говорят – תציל. Подобно этому [образуется] הָמֵר[30] от אל תמר בו (Ex 23,21)[31].

Четвертый тип גני – две корневые ג в начале слова хē, которая выражает повел. накл., גש – повел. накл. от ויצא אליו אל תחת האלה ויגש (Jd 6,19); прош. вр.
л.9а הִגִּשׁ; מגש – действ. прич.[32] ...|| [...][33]זבח לה. זָבְחָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶזְבַּח[34], יִזְבַּח[35], נִזְבַּח, תִּזְבַּח – буд. время. Подобно этому [образуется]: ...от [[מנ]]גח ימה וצפונה (Da 8,4), סַפֵּח от מְסַפֵּחַ חמתך[36] (Ha 2,15) и בַּלַּע[37] от [[התבלע]] וכל חכמתם (Ps 107,27)[38].

Одиннадцатый тип גני – три корневые без дâгēш. ... – повел. накл., נַחֵם[39] – [[про]]шедшее вр.; מנחם[40] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מנחמים[41] – мн. ч. муж. р., מְנַחֲמָה – ед. ч. жен. р., מנוּחָמוֹת – ... жен. р.; מנוּחָם – страд. прич. ед. ч. муж. р., מְנוּחָמִים – мн. ч. муж. р., מְנוּחָמָה – ед. ч. жен. р, מְנוּחָמוֹת – мн. ч. жен. р.; נַחֲמִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., נִחֲמָה – прош. вр. ед. ч. жен. р., ... – повел. накл. мн. ч. муж. р., נִחֲמוּ[42] – прош. вр. мн. ч. муж. р., אנחם[43], ינחם[44], ננחם, תנחם – буд. время. Подобно этому образуются: מהר[45] – от [глагола] [[מה]]ר יקדמונו (Ps 79,8) и טהר[46] от למען טהר את הארץ[47] (Hs 39,12) и т.п.[48].

Двенадцатый тип גני – три корневые буквы и хē в начале [форм] повел. наклонения. השליך – повел. накл. с йōд הִשְׁלִיךְ[49] – прош. вр.; [[מ]]שְׁלִיךְ[50] – действ. прич. ед. ч. муж. р., משליכים – мн. ч. муж. р., משליכה – ед. ч. жен. р., משליכות – мн. ч. жен. р.; מֻשְׁלָךְ[51] – страд. прич. ед. ч. муж. р., מֻשְׁלָכִים[52] – мн.ч. муж. р., מֻשְׁלָכָה – ед. ч. жен. р., משלכות – мн. ч. жен. р.; [[ה]]שְׁלִיכוּ[53] – повел. накл. мн. ч. муж. р., הִשְׁלִיכוּ[54] – прош. вр.; השליכי[55] – повел. накл. ед. ч. жен. р., הִשְׁלִיכָה[56] – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אַשְׁלִיךְ[57], יַשְׁלִיךְ[58], נַשְׁלִיךְ, תַּשְׁלִיךְ – буд. время. Подобно этому [образуются]: השמד[59] – от ויאמר השמד (Dt 33,27); הַשְׁמֵן[60] – от השמן לב העם הזה (Js 6,10); הכבד[61] – от ויכבד (Ex 9,34); הַדְבֵּר – от ידבר עמים תחתנו (Ps 47,4); השכם[62] – от השכם בבקר (Ex 8,16); השקף – от וישקף אליו и т.п.[63].

Тринадцатый тип גני – три корневые буквы и хē в начале форм повел. наклонения. השלך[64] – повел. накл. без йōд, שלך[[ ]] – прош. вр.; משלך – действ. прич.; תשלך, נשלך, ישלך, אשלך – буд. время. Подобно этому образуются השמט – от [глагола] [[יד]]ך[66] תשמט (Dt 15,3) и т.п.[67].

Четырнадцатый тип גני – три корневые буквы и хē в начале [форм] повел. наклонения. הַפְצַר[68] – [повел. накл.], по ואון ותרפים הפצר (1S 15,23) הִפְצַר – прош. вр.; מַפְצַר – действ. прич.; אַפְצַר, ... נַפְצַר, תַּפְצַר – буд. время. Подобно этому образуются: הַיְשַׁר[69] – от глагола הישר לפני דרכך (Ps 5,9), הַרְחֵק[70] – от הרחק [[מעלי]] כפיך (Hi 13,21) и т.п.[71].

Пятнадцатый тип גני – три корневые буквы и [[хē]] в начале [форм] повел. накл. השבע – повел. накл., הִשְׁבִּיעַ – прош. вр.; מַשְׁבִּיעַ – действ. прич. ед. ч. муж. р., משביעים – мн. ч. муж. р., משביעות – мн. ч. жен. р.; הַשְׁבִּיעוּ – повел. накл. мн. ч. муж. р., השביעו – прош. вр. мн. ч. муж. р., הַשְׁבִּיעִי – повел. накл. ед. ч. [[жен. р.]], הִשְׁבִּיעָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; נַשְׁבִּיעַ, יַשְׁבִּיעַ, אַשְׁבִּיעַ ... – буд. время. Подобно этому [образуются] הַכְנַע от глагола וַיַּכְנַע בעמל לבם[72] (Ps 107,12) и т.п.[73].

Шестнадцатый тип גני – три корневые буквы и хē в конце повел. наклонения. בַּקְּשָׁה – повел. накл. ед. ч. муж. р., בִּקְשָׁה[74a] – прош. вр. [ед. ч.] жен. р.; מְבַקְּשָׁה – действ. прич. ед. ч. муж. р., מבקשים[74] – мн. ч. муж. р., מבקשה – ед.ч. жен. р., מְבַקְּשׁוֹת [[мн. ч.]] жен. р.; מבוּקָּשָׁה – страд. прич. ед. ч. муж. р., מבוקשים – мн. ч. муж. р., מבוּקָּשָׁה – ед. ч. жен. р., מבוקשות – мн. ч. жен. р., בַּקְּשׁוּ – повел. накл. мн. ч. муж. р., בִּקְּשׁוּ[76] – прош. вр. мн. ч. муж. р., בַּקְּשִׁי – повел. накл. ед. ч. [[жен. рода]], בִּקְּשָׁה – прош вр. ед. ч. жен. р., אֲבַקְּשָׁה, יְבַקְּשָׁה, נְבַקְּשָׁה, [[ ]]בַּקְּשָׁה – буд. время. Подобно этому [образуются]: שַׁלְּחָה – от [глагола] שלחו באש[77] מקדשך (Ps 74,7); שַׂנְּאָה – от יי [[י]]משנא (Ps 81,16); פרה[[ ]] – от שפרה[78] ברוח שמים (Hi 26,13) и т.п.[79].
л.9б Семнадцатый тип גני || – три корневые буквы и хē в начале и в конце. הַדְרִכָה –

повел. накл. ед. ч. муж. р., от глагола לשונם [[וידרכו את]] (Ir 9,2), הַדְרָכָה – прош. вр. ед. ч. муж. р., מַדְרָכָה – действ. прич. ед. ч. муж. р., מַדְרָכִים – мн. ч. муж. р., מַדְרָכָה – ед. ч. жен. р., ... מַדְר – мн. ч. жен. р.; מוּדְרָכָה – [[страд. прич.]] ед. ч. муж. р.,מוּדְרָכִים – мн. ч. муж. р., ... מוד – ед. ч. жен. р., מֻדְרָכוֹת – мн. ч. жен. р., אַדְרְכָה, יַדְרְכָה, נַדְרְכָה, תַּדְרְכָה – буд. время. Подобно этому [образуется] ... от וידבקו גם המה (1S 14,22)[80].

Восемнадцатый тип גני – четыре корневые буквы. [[ ]]כרבּ – повел. накл. ед. ч. муж. р. от ודוד מְכֻרְבָּל[81] במעיל בוץ (1C 15,27), כִּרְבֵּל – прош. вр. ед. ч. муж. р.; מְכַרְבֵּל – действ. прич. [[ед. ч.]] муж. р.,מְכַרְבְּלִים – мн. ч. муж. р., מְכַרְבְּלָה – ед. ч. жен. р., מְכַרְבְּלוֹת – мн. ч. жен. р.; מכוּרבָּל[82] – страд. прич. ед. ч. муж. р., [[ם]]מְכוּרְבָּלִי – мн. ч. муж. р., מכוּרְבָּלָה – ед. ч. жен. р., מכוּרְבָּלוֹת – мн. ч. жен. р.; כַּרְבִּילוּ – повел. накл. мн. ч. муж. р., כִּרְבְּלוּ – прош. вр. мн. ч. муж. р., כַּרְבְּלִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., כִּרְבְּלָה – прош. вр. ед. ч. жен. р., אֲכַרְבֵּל, יְכַרְבֵּל, נְכַרְבֵּל, תְּכַרְבֵּל – буд. время. Подобно этому [образуется] כַּלְכֵּל[83] от וכלכלתי אותך[84] (Gn 45,11) и т.п.[85].

Девятнадцатый тип גני – три[86] корневые буквы. פַּעְנַח – повел. накл. ед. ч. муж. р. от צפנת פענח[87] (Gn 41,45), פענח – прош. вр.; מפענח – действ. прич. ед. ч. муж. р., מפענחים – мн. ч. муж. р.; מְפוּעְנָח – страд. прич. ед. ч. муж.р., מפוּעְנָחִים – мн. ч. муж. р., מְפוּעְנָחָה – ед. ч. жен. р., מפוּעְנָחוֹת – мн. ч. жен. р., פַּעְנְחוּ – повел. накл. мн. ч. муж. р., פִּעְנְחוּ – прош. вр. мн. ч. муж. р., פַּעְנְחִי – повел. [[накл.]] ед. ч. жен. р., פִּעְנְחָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֲפַעְנֵחַ, יְפַעְנֵחַ, נְפַעְנֵחַ, [[ ]]תְּפַעְ – буд. время. Подобно этому [образуется] זַעְזֵעַ от ויקצו מזעזעיך[88] (Ha 2,7)[89].

Двадцатый тип גני – четыре корневые буквы и хē в нача[[ле]] [форм] повел. наклонения. הַשְׁמְאֵל – повел. накл., הִשְׁמְאִילִי – прош. вр., מַשְׁמְאִיל – действ. прич. ед. ч. муж. р., ... מש – мн. ч. муж. р., משְׁמְאִילָה – ед. ч. жен. р.,משמְאִילוֹת – мн. ч. жен. р., ... אש, ישמאיל, נשְׁמְאִיל, תשְׁמְאִיל – буд. время[90].

Здесь завершается глава, в которой глагол повелительного наклонения имеет пата[[х̣]], а глагол прошедшего времени – х̣ӣрек̣. Далее следует глава, в которой повел. накл. имеет шěва̂, а прошедшее время имеет [[к̣а̄мец]].

[ГЛ. 20]

Глава о [глаголах] повелительного наклонения, в начале которых шěва̂, а в начале [форм] прошедшего времени этих же глаголов – к̣а̄мец; речь идет о "знаке" פְּרַת

Эта глава включает в себя четыре типа спряжений.

Первый тип פְּרַת – [[две]] корневые буквы и хē в конце форм повел. наклонения. בְּנֵה[1] – повел. накл. ед. ч. муж. р., בָּנָה[2] – прош. вр. ед. ч. муж. р., – ...בנ – [[имя]] действия, которое выражает движение, בּוֹנֶה[3] – действ. прич. ед. ч. муж.р., בּוֹנִים[4] – множ. ч. муж. р., בּוֹנָה – ед. ч. жен. р., בּוֹנוֹת – множ. ч. жен. р.; בנויה[5] – страд. прич. ед. ч. жен. р., בנויות – множ. ч. жен. р.; בְּנוּ[6] – повел. накл. множ. ч. муж. р., בָּנוּ[7] – прош. вр. [[...]] – повел. накл. ед. ч. жен. р., בָּנְתָה[8] – прош. вр. ед. ч. жен. рода. И если тебя спросят, почему[9] в [форме] жен. рода есть буква та̄в, [[то ты скажешь]], что это из-за наличия гласной к̣а̄мец в [форме] муж. р., т.е. בנה. Ведь признаком жен. рода во многих м[[естах]] является буква хē в конце слова и к̣а̄мец перед этой буквой, например: בתולה, שִׁפְחָה, [[а когда]] буквы хē и к̣а̄мец стоят в конце [форм] прош. вр. муж. рода, то они[10] для различения жен. р. ставят букву та̄в. אֶבְנֶה[11], יִבנה[12], נִבנה[14] и תבנה[13] – буд. время. Подобно этому [образуются]: קָנה[15] от [глагола] קניתי איש (Gn 4,1); פָּנה[16] – от פני אלי (Ps 25,16) שְׁבֵה[17] – от ושבה שביך בן אבינע[[ם]] (Jd 5,12); || שבים לשוביהם [[והיו]] (Js 14,2)[18]. л. 10а

Второй тип פרת – три корневые буквы. שְׁמוֹר[19] – повел. накл. ед. ч. муж. р., שמר[20] – прош. вр. ед. ч., שָׁמוֹר[21] – имя действия; שומר[22] – действ. прич. ед. ч. муж. р., שומרים[23] – множ. ч. муж. р., שׁוֹמְרָה – ед. ч. жен. р., שומרות – мн. ч. жен. р., [[...]] – страд. прич. ед. ч. жен. р., שמורים – множ. ч. муж. р., שמורה[24] – ед. ч. жен. р., שמורות – множ. ч. жен. р.; שִׁמְרוּ[25] – повел. накл. множ. ч. муж. рода. Знай, что [повел. накл. множ. ч.] будет не שְׁמוֹרוּ с огласовкой шěва̂, а שמרו с гласной х̣ӣ[[рек̣]]. שָׁמְרוּ[25] – прош. вр. множ. ч. муж. и жен. родов, שִׁמְרִי – повел. накл. ед. ч. жен. рода; и не говорят: [[שְׁ]]מוֹרִי с огласовкой шěва̂, в отличие от [форм] повел. накл. муж. р., где имеется эта огласов-

ка [шĕвâ] – שמור; שָׁמְרָה[27] – прош. вр. ед. ч. жен. р.: אֶשְׁמוֹר[28], ישמור[29], נשמור[30] и תשמור[31] – буд. время. Подобно этому [образуются]: קְבוֹר[32] – от [глагола] שמה קברו את אברה[ם] (Gn 49,31); זְכוֹר[33] – от זכרני יי (Ps 106,4); שְׁבוֹת от וישבות ביום השביעי (Gn 2,2); נְתוֹס[34] – от נתסו [נ]תיבותי (Hi 30,13) и множество тому подобных[35].

Третий тип פרת – три корневые буквы. שְׁמַע[36] – [повел. накл.] ед. ч. муж. р., שָׁמַע[37] – прош. вр. ед. ч. муж. р., שָׁמוּעַ – имя действия; שׁוֹמֵעַ[38] – действ. прич. ед. ч. муж. р., שׁוֹמְעִים[39] – множ. ч. муж. р., שׁוֹמְעָה[40] – ед. ч. жен. р., שׁוֹמְעוֹת – множ. ч. жен. р.; שָׁמוּעַ – страд. прич. ед. ч. муж. р., שְׁמוּעִים – множ. ч. [муж. р.], שְׁמוּעָה[41] – ед. ч. жен. р., ועות... – множ. ч. жен. р.; שִׁמְעוּ – повел. накл. множ. ч. муж. р., שָׁמְעוּ[42] – прош. вр. множ. ч. муж. р., שמעי[43] [повел. накл.] ед. ч. жен. рода, שמעו[44] – прош. вр. множ. ч. жен. р. подобен [форме] мужского рода того же числа и времени. שמע[[ ]], יִשְׁמַע[45], נִשְׁמַע[46], תשמע[47] – буд. время. Подобно этому [образуется]: פתח[48] от [глагола] פתחתי אני (Ct 5,6), שְׁכַב[49] – от שְׁכַב לארץ (Th 2,21); ב[[ ]] – от אחבשה לי החמור וארכב (2S 19,27); בְּלַע – от ויבלע מטה אהרן (Ex 7,12) и т.п.[50].

Четвертый тип פרת – три корневые буквы, קְרָא[51] – повел. накл. ед. ч. муж. р.; когда последней буквой является 'āлеф, то в конце [формы] повел. наклонения стоит [гласная] кāмец. קרא[52] – прош. вр. ед. ч. муж. р., קָרוּא[53] – имя действия; קוֹרֵא[54] – [действ.] прич. ед. ч. муж. р., קוראים[55] – множ. ч. муж. р., קוֹרְאָה – ед. ч. жен. р., קוֹרְאוֹת – множ. ч. жен. р.; קָרוּא[56] – страд. прич. ед. ч. муж.р., קְרוּאִים[57] – множ. ч. муж. р., קרואה – ед. ч. жен. р., קרוּאוֹת – множ. ч. жен. р.; קִרְאוּ – повел. накл. множ. ч. муж. р., קָרְאוּ[58] – прош. вр. множ. ч. муж. р., קִרְאִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., קָרְאָה – прош вр. ед. ч. жен. р.; אֶקְרָא[59], יִקְרָא[60], נִקְרָא[61], תִּקְרָא[62]; – буд. время. Подобно этому образуются: בְּרָא[63] – от [глагола] יברא אלהים [[ו]] (Gn 1,21); מְצָא[64] – от מצאוני השומרים (Ct 3,3.5,7); יְצָא – от יְצָאוּנִי (Ir 10,20) и т.п.[65]. В этой главе шла речь о глаголах повелительного наклонения, в начале которых имеется шĕвâ, а в начале [форм] прошедшего времени – кāмец. А далее следует глава, в которой говорится о повелительном наклонении, имеющем гласную "u"[65a], и о прошедшем времени, имеющем кāмец, то есть о "знаке" שׁוּעָל.

[ГЛ. 21]

Глава о "знаке" שׁוּעָל, в котором [глагол] повелительного наклонения имеет гласную "u"[1], а [форма] прошедшего времени этого же глагола – гласную кāмец

Знай, что эта глава включает в себя два типа спряжений.

Первый тип שׁוּעָל – две корневые буквы. שוּב[2] – повел. накл. ед. ч. муж. р., שָׁב[3] – прош вр. ед. ч. муж. р., а действ. прич. муж. р. ед. ч. совпадает с формой прош. вр. – שָׁב[4]. Пойми это! שָׁבִים[5] – действ. прич. множ. ч. муж. р., שָׁבָה[6] – ед. ч. жен. р.; ударение падает на букву бêт, а не на букву шӣн, пойми это! שָׁבוֹת – действ. прич. множ. ч. жен. рода. Страдательного причастия этот тип не имеет, ибо глагол непереходный. שובו[7] – повел. накл. множ. ч. муж. р., שָׁבוּ[8] – прош. вр. множ. ч. муж. р., שובי[9] – повел. накл. ед. ч. жен. р., в том случае, если ударение падает на начало слова, а если ударение падает на бук-
л. 10б ву || бêт[10], то שובי не является [формой] повел. накл. жен. рода. Пойми и это! אשוב[11], ישוב[12], נשוב[13], תשוב[14] – будущее время. [[Подобно этому]] [образуется:] קום[15] – ליום קומי לעד (Ze 3,8); רוץ[16] – רץ לקראת רץ (Ir 51,31); מול[17] – от לא מלו אותם בדרך (Jos 5,7) עור – от עורה כבודי (Ps 57,9) и т.п.[18].

Второй тип שׁוּעָל – две корневые буквы. נוּעַ – повел. накл. ед.ч. муж. р., נָע – прош. вр. ед. ч. муж. р., נָע – [форма] действ. прич. ед. ч. муж. р., т.е. она совпадает с [формой] прош. времени, ибо сказано: נ[ע] ונד (Gn 4,12); נָעִים – действ. прич. множ. ч. муж. р., נָעָה – ед. ч. жен. р., נָעוֹת – множ. ч. жен. р.; נוּעוּ – повел. накл. множ. ч.[21] муж. р., נָעוּ[22] – прош. вр., נוּעִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., נָעָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אָנוּעַ, יָנוּעַ, נָנוּעַ, תָּנוּעַ[23] – буд. время. [[Подобно этому]] [образуется] נוּח от למען ינוח (Ex 23,12)[24]. Здесь завершается ["знак"] שׁוּעָל, в котором глагол повелительного наклонения имеет гласную "u", а прошедшее время имеет кāмец. Далее следует глава, в которой [речь идет] о [форме] повелительного наклонения, имеющей хōлем, и о [форме] прошедшего времени, имеющей патах, т.е. глава о "знаке" כּוֹנָן.

[ГЛ. 22]

Глава о כּוֹנֵן, т.е. о "знаке", в которой глагол [повелительного наклонения] имеет х̱ôлем, а [форма] прошедшего времени — патах̱

Знай, что эта глава содержит лишь два типа спряжений.

Первый тип כּוֹנֵן — две корневые буквы. סוֹב[1] — повел. накл. ед. ч. муж. р., סַב — прош. вр. ед. ч. муж. р., סָב — действ. прич. ед. ч. муж. р., т.е. здесь та же [форма], что и прош. вр.; סָבִים — действ. прич. множ. ч. муж. р., סָבָה — ед. ч. жен. р., סָבוֹת — множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет [[страд. прич.]], т.к. глаголы являются непереходными, а также потому, что [форма] повелительного наклонения состоит только из двух букв. Пойми же и это! А если ты спросишь, каково страдательное причастие переходного глагола, то я отвечу тебе: "Да, действительно, имеются переходные глаголы, которые также не имеют страдательного причастия". А е[[сли]] ты далее спросишь, почему это так, то я тебе отвечу, что (из имеющихся огласовок) в страдательном причастии желательно иметь две полные гласные. А если [форма] повелительного наклонения — это две буквы без приставок, то слово имеет только одну полную гласную. Поэтому любое слово в повелительном наклонении, состоящее только из двух букв, не будет иметь страдательного причастия. Запомни и это [[...]]. סוֹבּוּ[2] — повел. накл. множ. ч. муж. р., סַבּוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р., סוֹבִּי[3] — повел. накл. ед. ч. жен. р., סַבָּה — прош. вр. ед. ч. жен. р., אָסוֹב, יָסוֹב[4], נָסוֹב, תָּסוֹב[5] — буд. время. Подобно этому [образуются]: חוֹן — от וחנותי את אשר אחן (Ex 33,19); רוֹך — от והילדים רכים (Gn 33,13); а также גוֹל[6] — от גלותי את חרפת מצ[רים] (Jos 5,9), חוּס — от יחוס [[על]] דל ואביון (Ps 72,13) и т.п.[7].

Второй тип כּוֹנֵן — две корневые буквы. נוּע — повел. накл., נַע[8] — прош. вр. действ. прич. точно так же: נָע, אָנוּעַ, יָנוּעַ, נָנוּעַ, תָּנוּעַ — буд. время. Подобно этому [образуется]: רוֹעַ от אין זה כי אם רוע לב (Ne 2,2). Здесь завершается глава, в которой [речь идет] о глаголе повелительного наклонения, имеющем х̱ôлем и о [форме] прошедшего времени, имеющей патах̱. Далее следует глава о "знаке" שִׁירָה, а именно о повелительном наклонении, имеющем х̱ȋрек, и о прошедшем времени, имеющей ка̄мец. Знай, что этот "знак" включает в себя шесть типов спряжений.

[ГЛ. 23]

Глава о "знаке" שִׁירָה

Первый тип שירה — две корневые буквы. שִׂים[1] — повел. накл. ед. ч. муж. р., שָׂם[2] — прош. время. שָׂם[3] — действ. прич. ед. ч. муж. р., שָׂמִים[4] — множ. ч. муж. р., שָׂמָה — ед. ч. жен. р., שָׂמוֹת — множ. ч. жен. р. שִׂימוּ[5] — повел. накл. множ. ч. муж. р. שָׂמוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р. [[ ]]שׂ — повел. накл. ед. ч. жен. р., שָׂמָה[6] — прош. вр. ед. ч. жен. р. אָשִׂים[7], יָשִׂים[8], נָשִׂים[9], תָּשִׂים — буд. время. Подобно этому [образуются]: דִּין[10] — от דין [[לפ]]ניו ותחולל לו (Hi 35,14), שִׁיר[11] — от שירו ליי (Ex 15,21); מִיץ — от מיץ חלב (Pr 30,33); בִּין[12] — от בינו בוערים בעם (Ps 94,8); רִיב[13] — от ריבו באמכם (Hos 2,4); הִין — от ותהינו (Dt 1,41) и подобные глаголы повел. наклонения[14].

Второй тип שִׁירָה — две корневые буквы. שִׂיחַ[15] — повел. накл. ед. ч. муж. р. от — הולכי על דרך שיחו (Jd 5,10), שָׂח — прош. вр. ед. ч. муж. р.; שָׂח — действ. прич. ед. ч. муж. р., т.е. здесь та же форма, что и у прошедшего времени. שָׂחִים — действ. прич. множ. ч. муж. р., שָׂחָה — ед. ч. жен. р., שָׂחוֹת — множ. ч. жен. р., שִׂיחוּ[16] — повел. накл. множ. ч. муж. р., שָׂחוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р., שִׂיחִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., שָׂחָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אָשִׂיחַ[17a], יָשִׂיחַ[17], נָשִׂיחַ, תָּשִׂיחַ — буд. время[18]. л. 11а

Третий тип שירה — две корневые буквы и хē в начале [форм] повелительного наклонения. הִכּוֹן[19] — повел. накл., נָכוֹן[20] — прош. вр.; נָכוֹן — действ. прич. ед. ч. муж. р., т.е. здесь та же [форма], что и у прошедшего времени, נכונים[21] — действ. прич. множ. ч. муж. р., נְכוֹנָה — ед. ч. жен. р., נְכוֹנוֹת — множ. ч. жен. рода. Страдательное причастие от этого глагола не образуется, ибо он непереходный. הִכּוֹנוּ[22] — повел. накл. множ. ч. муж. р., נָכוֹנּוּ[23] — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִכּוֹנִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נָכוֹנָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶכּוֹן, יִכּוֹן[24], נִכּוֹן, [[ת]]כּוֹן — буд. время. Подобно этому [образуется]: הִמּוֹג — от נמוגו כל יושבי כנען (Ex 15,15), הִפּוֹשׁ — от נָפוֹשׁוּ עמך (Na 3,18) и т.п.[25].

Четвертый тип שירה — две корневые буквы и в начале повелительного наклонения хē. הִנּוֹעַ — повел. накл., נָנוֹעַ — прош. вр., действ. прич. также будет נָנוֹעַ, т.е. здесь та же [форма], что и у прошедшего времени; אָנוּעַ, יָנוּעַ[26], נָנוּעַ, תָּנוּעַ — буд. время. Подобно этому [образуется] הִטּוֹת[27] от ואחרי הטות (Lv 14,43). Подобных примеров очень много[28].

Пятый тип שִׁירָה — две корневые буквы и в начале повелительного наклонения буква хē. הִמַּק — повел. накл. ед. ч. муж. р., נָמַק — прош. вр.; действ. прич. ед. ч. муж. р. — נָמַק, т.е. здесь та же форма, что и у прошедшего времени, נְמַקִּים[29] — действ. прич. множ. ч. муж. р., נְמַקָּה — ед. ч. жен. р., נְמַקּוֹת — множ. ч. жен. рода. Страдательного причастия этот глагол не имеет, ибо он непереходный. הִמַּקּוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נָמַקּוּ[30] — прош. вр. множ. ч. муж.р., הִמַּקִּי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נָמַקָּה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶמַּק, יִמַּק, נִמַּק, תִּמַּק — буд. время. Подобно этому [образуются]: הִשַּׁם — от נשמו מסלות (Js 33,8) и הִדַּם от ונדמו נאות השלום (Ir 25,37). И подобных примеров очень много[31].

Шестой тип שִׁירָה — две корневые буквы и в начале повелительного наклонения буква хē. הבוך — повел. накл. ед. ч. муж. р., נָבוֹךְ — прош. вр. ед. ч. муж.р.; действ. прич. ед. ч. муж. р. — נָבוֹךְ, т.е. здесь та же форма, что и у прошедшего времени. [נ]בוכים[32] — действ. прич. множ. ч. муж. р., נְבוֹכָה — ед. ч. жен. р., נבוכות — множ. ч. жен. р., הִבּוֹכוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נָבוֹכוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִבּוֹכִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נָבוֹכָה[34] — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֵבוֹךְ, יִבּוֹךְ, נִבּוֹךְ, תִּבּוֹךְ — буд. время. Подобно этому [образуются]: הִפּוּג — от נפוגותי ונדכיתי עד מאד (Ps 38,9); הִתּוּם — от ותתום חלאתה[35] (Hs 24,11) и т.п.[36]. Здесь завершается глава, в которой [речь идет] о глаголе повелительного наклонения, имеющем х̣ӣрек̣, и о [форме] прошедшего времени этого же глагола, имеющей к̣āмец; далее следует глава, в которой [речь идет] о повелительном наклонении, имеющем цēрê, а в прошедшем времени — к̣āмец, т.е. о "знаке" שָׁלָה, у которого повелительное наклонение имеет цēрê, а прошедшее время — к̣āмец.

[ГЛ. 24]

Знай, что эта глава включает в себя два типа спряжений.

Первый тип שָׁלָה — две корневые согласные и в начале [форм] повелительного наклонения хē. הֵבוֹשׁ — повел. накл. ед. ч. муж. р. от יבושו רודפי (Ir 17,18), נָבוֹשׁ — прош. вр. ед. ч. муж. р.; действ. прич. ед. ч. муж. рода совпадает с [формой] прош. времени — נָבוֹשׁ. נְבוֹשִׁים — действ. прич. множ. ч. муж. р., נְבוֹשָׁה — ед. ч. жен. р., נְבוֹשׁוֹת — множ. ч. жен. р.; הֵבוֹשׁוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נָבוֹשׁוּ — прош. вр. множ. ч., אֵבוֹשׁ[1], יֵבוֹשׁ[2], נֵבוֹשׁ, תֵּבוֹשׁ[3] — буд. время. Подобно этому [образуется] הֵרוֹץ от ונרוץ הגלגל[4] (Ko 12,6), а также הֵהוֹם — от ותהום הקריה[5] (1R 1,45)[6].

Второй тип שָׁלָה — две корневые буквы и в начале повелительного наклонения хē. הֵרוֹעַ — повел. накл. ед. ч. муж. р., נָרוֹעַ — прош. вр. ед. ч. муж. р., действ. прич. ед. ч. муж. р. совпадает с формой прошедшего времени — נָרוֹעַ; הֵרוֹעוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נָרוֹעוּ — прош. вр. множ. ч., הֵרוֹעִי —
л. 11б повел. накл. ед. ч. жен. р., נָרוֹעָה — прош. вр. ед. ч. жен. р., || אָרִיעַ, יָרִיעַ[7], נָרִיעַ[8], תָּרִיעַ — будущее время. Подобных глаголов нет[9]. Здесь завершается глава о ["знаке"] שָׁלָה, в которой [речь] идет о глаголе повелительного наклонения, имеющем цēрê, и о [форме] прошедшего времени, имеющей к̣āмец. Далее следует глава, в которой [речь идет] о повелительном наклонении, имеющем х̣ӣрек̣, и о прошедшем времени этого же глагола, имеющем х̣ôлем; т.е. о "знаке" שִׁירוֹ.

[ГЛ. 25]

Глава о "знаке" שִׁירוֹ, глагол которого имеет в повелительном наклонении х̣ӣрек̣, а в прошедшем времени — х̣ôлем

Знай, что эта глава включает в себя три типа спряжений.

Первый тип "знака" שִׁירוֹ — две корневые буквы и хē в начале. הִוָּקֵשׁ — повел. накл. ед. ч. муж. р., נוֹקַשׁ[1] — прош. вр. ед. ч. муж. р., נוֹקָשָׁה — действ. прич. ед. ч. жен. р., נוֹקָשׁוֹת — множ. ч. жен. р. Страдательного причастия этот глагол не имеет, ибо в начале [форм] прошедшего времени стоит некорневая [буква]

нŷн. Запомни это твердо! Ни один глагол прошедшего времени, имеющий в начале некорневую букву нŷн, не будет иметь страдательного причастия, ибо он непереходный. Пойми и запомни это! הִוָּקְשׁוּ – повел. накл. множ. ч. муж. р.; נוקשו[2] – прош. вр. множ. ч. муж. р.; הִוָּקְשִׁי – повел. накл. [ед. ч.] жен. р., נוֹקְשָׁה – прош. вр. ед. ч. жен. р., אִוָּקֵשׁ, יִוָּקֵשׁ, נִוָּקֵשׁ, תִּוָּקֵשׁ[3] – буд. время. Подобно этому [образуются]: הִוָּאֵל – от נואלו שרי צוען[4] (Js 19,13); הִוָּאֵשׁ – от ונואש ממנו(!) שאול[5] (1S 27,1); הִוָּתֵר – от והנותר בבשר ובלחם[6] (Lv 8,32) и множество тому подобных[7].

Второй тип שִׁירוֹ – две корневые буквы и в начале повелительного наклонения буква хē. הִוָּדַע – повел. накл. ед. ч. муж. р., נוֹדַע[8] – прош. вр.; נוֹדָע[9] – действ. прич. ед. ч. муж. р., נודעים – множ. ч. муж. р., נוֹדָעָה – ед. ч. жен. р., נודעות – множ. ч. жен. рода. Страдательного причастия этот глагол не имеет, ибо в начале [форм] прошедшего времени стоит некорневая буква нŷн. הִוָּדְעוּ – повел. накл. множ. ч. муж. р., נוֹדְעוּ – прош. вр. множ. ч. муж. р., הִוָּדְעִי[10] – повел. накл. ед. ч. жен. р., נוֹדְעָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אִוָּדַע[11] – יִוָּדַע[12] תִּוָּדַע, נִוָּדַע – буд. время[13].

Третий тип שירו – две корневые буквы и хē в начале. הִוָּשַׁע – повел. накл., נושע[14] – прош. вр.; נוֹשָׁע[15] – действ. прич. ед. ч. муж. р., נוֹשָׁעִים – множ. ч. муж. р., נוֹשָׁעָה – ед. ч. жен. р., נוֹשָׁעוֹת – множ. ч. жен. р., הִוָּשְׁעוּ[16] – повел. накл. множ. ч. муж. р., נוֹשְׁעוּ – прош. вр. множ. ч. муж. р., הִוָּשְׁעִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., נוֹשְׁעָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אִוָּשַׁע[17], יִוָּשַׁע[18], נִוָּשַׁע, תִּוָּשַׁע – буд. время. Подобно этому הִוָּדַע образуется от תודע[19] בקרב כסילים (Pr 14,33)[20]. Здесь завершается глава о "знаке" שירו с х̣ӣреḳом [в повелительном наклонении] и с гласной х̣ōлем в [форме] прошедшего времени. Далее следует глава, в которой [речь идет] о глаголе повелительного наклонения, имеющем патах̣, и о [форме] прошедшего времени этого же глагола, имеющей сегôл, т.е. о "знаке" מַכֶּה.

[ГЛ. 26]

Глава о "знаке" מַכֶּה, глагол которого в повелительном наклонении имеет патах̣, а в прошедшем времени сегôл

Знай, что эта глава включает в себя шесть типов спряжений.

Первый тип מַכֶּה – две корневые буквы и хē в начале [форм] повелительного наклонения. הַעֲלֵה – повел. накл. ед. ч. муж. р., הֶעֱלָה[1] – прош. вр. ед. ч. муж. р.; מעלֶה[2] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מעלִים[3] – множ. ч. муж. р., מעלָה[4] – ед. ч. жен. р., מעלות – множ. ч. жен. р.; מוּעֳלֶה – страд. прич. ед. ч. муж.р.; מוּעֳלִים – множ. ч. муж. р. מוּעֳלָה – ед. ч. жен. р., מוּעֳלוֹת – множ. ч. жен. р., הֶעֱלוּ[5] – прош. вр. множ. ч., הַעֲלִי[6] – повел. накл. ед. ч. жен. р., הַעֲלוּ[7] – повел. накл. множ. ч. муж. р., הֶעֱלְתָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אַעֲלֶה[8], יַעֲלֶה[9], נַעֲלֶה, תַּעֲלֶה – буд. время. Подобно этому: הַחֲשֵׁה – повел. накл., הֶחֱשָׁה – прош. вр.; מַחְשֶׁה[10] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מחשים – множ. ч. муж. р., מַחְשָׁה – ед. ч. жен. р., מַחְשׁוֹת – множ. ч. жен. р.; הַחֲשׁוּ – повел. накл. множ. ч. муж.р., הֶחֱשׁוּ – прош. вр. множ. ч. муж. р., הַחֲשִׁי – повел. накл. ед. ч. жен. р., הֶחֱשְׁתָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶחֱשֶׁה, יֶחשה, נֶחֱשֶׁה; תֶּחֱשֶׁה[11] – будущее время и подобное: הַחֲיֵה אוֹתָם (Jos 9,20)[12].

Второй тип מכה – три буквы. הַעֲמֵד[13] – повел. накл. ‖ ед. ч. муж. р. с йôд, л.12a
הֶעמיד[14] – прош. вр. ед. ч. муж. р.; מעמיד[15] – действ. прич. ед. ч. муж. р., מַעֲמִידִים – множ. ч. муж. р., מַעֲמִידָה – ед. ч. жен. р., מעמידות – множ. ч. жен.р.; מוּעֳמָד – страд. прич. ед. ч. муж. р., מוּעֳמָדִים – множ. ч. муж. р., מוּעֳמָדָה – ед.ч. жен. р., מועמדות – множ. ч. жен. р.; העמידו – повел. накл. множ. ч. муж. р., העמידו – прош. вр. множ. ч. муж. р., הַעֲמִידִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., הֶעמידה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אַעֲמִיד[16], יַעֲמִיד[17], נעמיד, תַּעֲמִיד – будущее время. Подобно этому [образуются]: הַאֲמֵן – от ויאמן(!) בשוא נתעה[18] (Hi 15,31), а также: הַחֲזֵק[19] – от מחזיק באזני (Pr 26,17); (הַאֲמֵן) הַעֲלֵם – от ומעלים עיניו[20] (Pr 28,27) и т.п.[21].

Третий тип מכה – три корневые буквы. הַעֲמֵד[22] – повел. накл. без йôд, הֶעֱמֵד – прош. вр. מַעֲמֵד – действ. прич.; אַעֲמֵד, יַעֲמֵד, נַעֲמֵד, תַּעֲמֵד – буд. время. Подобно этому [образуются]: החזק[23] – от מחזיק באזני כלב[24] (Pr 27,17), האמן – от [ו]יאמינו ביי (Ex 14,31), הַעֲלֵם[25] – от מעלים עיניו (Pr 28,27) и т.п.[26].

Четвертый тип מכה – три буквы и лишняя хē в конце. תַּחֲרֵה – повел. накл. ед. ч. муж. р. от ואיך תתחרה את הסוסים (Ir 12,5), תֶּחֱרֶה – прош. вр. ед. ч.муж.р.; מתחרֶה – действ. прич. ед. ч. муж. р., מְתַחֲרִים – множ. ч. муж. р.,[26a] מתחרה – ед. ч. жен. р., מתחרות – множ. ч. жен. р.; תַּחֲרוּ – повел. накл. множ.ч.муж.р.;

תַּחֲרוּ – прош. вр. множ. ч., תַּחֲרִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., תֶּחֱרָתָה – прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶתְחַרֶה, תִּתְחַרֶה, נִתְחַרֶה, יִתְחַרֶה – буд. время. Подобно этому [образуются]: יֶחֱמָה – от ובחטא יחמת[[ני]] אמי (Ps 51,7); אֶחֱרָה – от מדוע אחרו פעמי מרכבותיו (Jd 5,28) и т.п.[27].

Пятый тип מכה – три буквы и хē в начале и в конце [слова]. הַעְזְרֵה – повел. накл. ед. ч. муж. р., הֶעְזְרָה – прош. вр.; מַעְזְרָה – действ. прич. ед. ч. жен.р., מעזרים[28] – множ. ч. муж. р.; הַעְזְרוּ – повел. накл. множ. ч. муж. р., הֶעְזְרוּ – прош. вр. множ. ч. муж. р.; הַעְזְרִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., הֶעְזְרָתָה – прош. вр. ед. ч. жен. р., אַעְזְרֵה, יַעְזְרֵה, נַעְזְרֵה, תַּעְזְרֵה – буд. время. Подобно этому [образуется]: הַחְבְּאָה – от כי הֶחְבְּאַתָה (Jos 6,17) и т.п.[29].

Шестой тип מַכֵּה. אַגְאֵל – повел. накл. ед. ч. муж. р., אַגְאֵל – прош. вр.; מְאַגְאֵל – действ. прич. ед. ч. муж. р., מְאַגְלִים – множ. ч. муж. р., מְאַגְאֵלָה – ед. ч. жен. р., מְאַגְאֵלוֹת – множ. ч. жен. р.; אַגְאֲלִי – повел. накл. ед. ч. жен.р., אֶגְאָלָה – прош. вр. ед. ч. жен. р., אַגְאֲלוּ – повел. накл. множ. ч. муж. рода; אַאַגְאֵל, יְאַגְאֵל, נְאַגְאֵל, תְּאַגְאֵל – буд. время[30]. Этот тип [образован] по [примеру] וכל מלבושי אֶגְאָלְתִּי[31] (Js 63,3). Здесь завершается глава, в которой [речь идет] о [глаголе] повелительного наклонения, имеющем [[патах и о [форме] прошедшего времени этого же глагола, имеющей сегол. Далее следует глава, в которой [речь идет] о повелительном наклонении, имеющем цēрê]][32], и о [форме] прошедшего времени этого же глагола, имеющей сегол, т.е. о "знаке" אֵבֶה.

[ГЛ. 27]

Глава о "знаке" אֵבֶה, глагол которого в повелительном наклонении имеет цēрê, а в прошедшем времени – сегол

Знай, что эта глава включает в себя три типа спряжений.

Первый тип אֵבֶה – три корневые с буквой хē в начале. הֵחָמֵד – повел. накл. ед. ч. муж. р., נֶחמד – прош. вр.; נֶחְמָד[1] – действ. прич. муж. р., נחמדים[2] – множ. ч. муж. р., נֶחְמָדָה – ед. ч. жен. р., נֶחְמָדוֹת – множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет страд. причастия из-за непереходности глагола, а также потому, что в начале [форм] прошедшего времени имеется лишний нӯн. חָמדוּ – повел. накл. множ. ч. муж. р., נֶחְמְדוּ – прош. вр. множ. ч. муж. р., הֵחָמְדִי – повел. накл. ед. ч. жен. р., נֶחְמְדָה – прош. вр. ед. ч. жен. р., אֵחמד, יֵחמד, נֵחמד, תֵּחמד – буд. время. Подобно этому [образуют]: הֵעָצֵב – от נעצב המלך[3] (2S 19,3); הֵאָכל – от ואם האכל יאכל[4] (Lv 7,18) и множество т.п.[5].

л. 12б Второй тип אֵבֶה – три буквы и хē в начале повелительного наклонения. || הֵאָנֵשׁ – повел. накл. ед. ч. муж. р., נֶאֱנַשׁ – прош. вр.; נֶאֱנָשׁ – действ. прич. ед. ч. муж. р., נֶאֱנָשִׁים – множ. ч. муж. р., נֶאֱנָשָׁה – ед. ч. жен. р., נֶאֱנָשׁוֹת – множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за непереходности глагола и потому, что в начале [форм] прошедшего времени имеется буква нӯн. אֵאָנֵשׁ, יֵאָנֵשׁ[6], נֵאָנֵשׁ, תֵּאָנֵשׁ – буд. время. Подобно этому [образуют]: הֵעָצֵר[7] от ותעצר המגפה (1С 21,22) и т.п.[8].

Третий тип אֵבֶה – три буквы и хē в начале [форм] повелительного наклонения. הֵאָסֵף[9] – повел. накл., נֶאֱסַף[10] – прош. вр.; נֶאֱסָף[11] – действ. прич. ед. ч. муж.р., נֶאֱסָפִים – множ. ч. муж. р.; אֵאָסֵף, יֵאָסֵף[12], נֵאָסֵף, תֵּאָסֵף – буд. время. Здесь завершается глава, в которой [речь идет] о [глаголе] повелительного наклонения, имеющем цēрê, и о [форме] прошедшего времени, имеющей сегол. Далее следует глава, в которой [речь идет] о повелительном наклонении, имеющем цēрê, и о прошедшем времени, имеющем х̣ӣрек, т.е. о "знаке" עֵלִי.

[ГЛ. 28]

Глава о "знаке" עֵלִי, [глагол] которого в повелительном наклонении имеет цēрê, а в прошедшем времени – х̣ӣрек. Знай, что эта глава включает в себя три типа спряжений

Первый тип "знака" עֵלִי – две корневые буквы и хē в начале и в конце [форм] повелительного наклонения. הֵרָאֵה[1] – повел. накл. ед. ч. муж. р., נִרְאָה[2] – прош. вр.[3] [[...]] – [[ ]], נִרְאוֹת – действ. прич. множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы нӯн в прошедшем време-

ни. הֵרָאוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נִרְאוּ[4] -- прош. вр. множ. ч. муж. р., הֵרָאִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נראתה[5] — прош. вр. жен. р.; אֵרָאֶה[6] — יֵרָאֶה[7], תֵּרָאֶה[8] — буд. время. Подобно этому [образуются]: — הֵהָיֵה — от נִהְיְתָה[9] לֹא (Da 12,1) הֵרָאֵה[10] — от נִרְאֲתָה[11] (Gn 9,14) и т.п.[12].

Второй тип עָלִי — три корневые буквы и хē в начале [формы] повел. наклонения. הֵרָדֵם — повел. накл. ед. ч. муж. р. от וישכב וירדם (Jon 1,5); נִרְדָּם[13] — действ. прич. ед. ч.[14] муж. р., נִרְדַּם — прош. вр. ед. ч. муж. р.; נִרְדָּמִים — действ. прич. множ. ч. муж. р., נִרְדָּמָה — ед. ч. жен. р., נרדמות — множ. ч. жен. рода. Этот глагол не имеет страд. причастия, так как в начале [форм] прошедшего времени стоит лишняя буква нӯн, которая бывает только в непереходных глаголах. הֵרָדְמוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נִרְדְּמוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р., הֵרָדְמִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נרדמה — прош. вр. ед.ч. жен.р.; אֵרָדֵם, יֵרָדֵם, נֵרָדֵם, תֵּרָדֵם — буд. время и т.п.[15].

Третий тип עָלִי — три корневые буквы и хē в начале форм повелительного наклонения. הֵרָפֵא[16] — повел. накл. ед. ч. муж. р., נִרְפָּא[17] — прош. вр.; נרפא — действ. прич. ед. ч. муж. р., נרפאים — множ. ч. муж. р., נִרְפָּאָה — ед.ч.жен.р., נִרְפָּאוֹת — множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет страдательного причастия, так как в начале [форм] прошедшего времени стоит лишняя буква нӯн. הֵרָפְאוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נִרְפְּאוּ[18] — прош. вр. множ. ч. муж. р., הֵרָפְאִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נִרְפְּאָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֵרָפֵא, יֵרָפֵא, נֵרָפֵא, תֵּרָפֵא — буд. время[19]. Здесь завершается глава, в которой [речь идет] о [глаголе] повелительного наклонения, имеющем цēрê. Далее следует глава, в которой [речь идет] о [глаголе] повелительного наклонения, имеющем цēрê, и о [форме] прошедшего времени, имеющей патах̣, т.е. о "знаке" בֵּרַךְ.

[ГЛ. 29]

Глава о "знаке" בֵּרַךְ, [глагол] которого в повелительном наклонении имеет цēрê, а в прошедшем времени — патах̣. Знай, что эта глава включает в себя лишь один тип спряжения

Глава о "знаке" בֵּרַךְ, в которой речь идет об одном типе, а именно: הֵעָלֵה — повел. накл. ед. ч. муж. р., נַעֲלָה[1] — прош. вр. ед. ч. муж. р.; נַעֲלֶה — действ. прич. ед. ч. муж. р., נַעֲלִים — множ. ч. муж. р., נַעֲלָה — ед. ч. жен. р.; אֵעָלֶה, יֵעָלֶה[2], נֵעָלֶה, תֵּעָלֶה — буд. время. Подобно этому [образуется] הֵעָשֵׂה от וכל נעשה במחרשת[3] (Lev 7,9) и т.п.[4]. Здесь завершены 12 глав о "знаках": הָבֵא, גְּנִי, פְּרָת, שׁוּעָל, כּוֹנָן, שִׁלָּה, שִׁירָה, שִׁירוּ, מַכֵּה, אַבֵּה, הָבֵה, ‖ עָלִי и בֵּרַךְ. Далее следуют главы, в которых речь л. 13а
идет о [формах] повелительного наклонения и прошедшего времени, имеющих одинаковую огласовку в начале и разную огласовку в конце. Эта глава включает в себя 4 "знака". В каждом из этих "знаков" имеются две полные гласные. Первая полная гласная "знака" будет находиться в конце [формы] повелительного наклонения, а последняя полная гласная "знака" — в конце форм прошедшего времени. Например: הִתְהַלֵּךְ и הִתְהַלַּךְ.

[ГЛ. 30]

Глава о глаголах повелительного наклонения, начальные огласовки которых совпадают с начальными огласовками [форм] прошедшего времени этих же глаголов, а конечные огласовки разные. Эта глава включает в себя 5 "знаков", а именно: מֵסֵב, עֵדָה, עֵדִי, בֶּקַע и פְּרִי. Глава о "знаке" מֵסֵב включает в себя 19 типов спряжений и указаний[1].

Первый тип מֵסֵב — три корневые буквы и хē в начале [форм] повел. наклонения. הִמָּלֵט[2] — повел. накл., נִמְלַט[3] — прош. вр. ед. ч. муж. р.; נִמְלָט[4] — действ. прич. ед. ч. муж. р., נמלטים — множ. ч. муж. р., נִמְלָטָה — ед. ч. жен. р., נִמְלָטוֹת — множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за лишней буквы нӯн в начале [форм] прошедшего времени. הִמָּלְטוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נִמְלְטוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִמָּלְטִי[5] — повел. накл. ед. ч. жен. р., נִמְלְטָה[6] — прош. вр. ед. ч. жен.р.; אִמָּלֵט[7], יִמָּלֵט[8], נִמָּלֵט, תִּמָּלֵט — буд. время. Подобно этому образуются: הִקָּבֵר — от ותקבר מתחת[9] (Gn 35,8); הִכָּרֵת[10] — הכרת יכרת (Nu 15,31); הִשָּׁמֵד[11] — от נשמדו בעין דאר (Ps 83,11); הִשָּׁחֵת — от ותשחת הארץ (Gn 6,11) и т.п.[12].

Второй тип מֵסַב — три корневые согласные и буква хē в начале. הִכָּנֵע — повел. накл., נכנע[13] — прош. вр.; נכנעים — действ. прич. множ. ч. муж. р., נכנָעָה — ед. ч. жен. р., נִכְנָעוֹת — множ. ч. жен. рода. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы нӯн в начале [форм] прошедшего времени. הכנעו — повел. накл. множ. ч. муж. р., נִכְנְעוּ[14] — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִכָּנְעִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., נִכְנְעָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אִכָּנֵע, יִכָּנֵע, נִכָּנֵע, תִּכָּנֵע — буд. время. Подобно этому [образуются]: הִשָּׁבֵע[15] — от וישבעו להם (Jos 9,15); הִבָּקֵע[16] — от כאובות חדשים יבקע (Hi 32,19); הִפָּתֵח[17] — от הנה בטני כיין לא יפתח (Hi 32,19) и т.п.[18].

Третий тип מֵסַב — три корневые буквы и хē в начале повелительного наклонения. הִטָּהֵר[19] — повел. накл., הִטָּהַר — прош. вр.; מִטָּהֵר[20] — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִטַּהֲרִים[21] — множ. ч. муж. р., מִטַּהֲרָה — ед. ч. жен. р., מִטַּהֲרוֹת — множ.ч. жен. р.; הִטַּהֲרוּ[22] — повел. накл. множ. ч. муж. р. Прошедшее время имеет ту же [форму], что и повел. накл., т.е. הִטַּהֲרוּ[23]. Пойми это и хорошо запомни! הִטַּהֲרִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִטַּהֲרָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אִטָּהֵר, יִטָּהֵר, נִטָּהֵר, תִּטָּהֵר — буд. время. Подобно этому [образуется] הִנָּחֵם[24] — от והניחותי חמתי (Hs 16,42) и т.п.[25].

· Четвертый тип מֵסַב — три корневые буквы и хē в начале повелительного наклонения. הִכָּפֵר — повел. накл., נִכַּפַּר — прош. вр.; נכפר[26] — действ. прич., הִכַּפְּרוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., נִכְפְּרוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р.; אִכָּפֵר, יִכָּפֵר, נִכָּפֵר, תִּכָּפֵר — буд. время. Подобно этому [образуется] הִוָּסֵר от ונוסרו כל הנשים (Hs 23, 48)[28].

Пятый тип מֵסַב. הִכּוֹנֵן — повел. накл. ед. ч. муж. р. Прошедшее время неизвестно, а буд. время: אֶכּוֹנֵן, יִכּוֹנֵן, נִכּוֹנֵן, תִּכּוֹנֵן[29]. Подобно этому [образуется] הִשּׁוֹמֵם от תִּשּׁוֹמֵם[29a] ולמה (Ko 7,16)[30].

Шестой тип מֵסַב. כּוֹנֵן[31] — повел. накл. ед. ч. муж. р., כּוֹנָן — прош. вр.; מכוֹנֵן — действ. прич. ед. ч. муж. р., מכוננים — множ. ч. муж. р., מכוֹנְנָה — ед. ч.
л. 13б жен. р., מכוננות — множ. ч. жен. р.; || מכוּנָן — страд. прич. ед. ч. муж. р., מְכוֹנָנִים — множ. ч. муж. р., מכוֹנָנָה — ед. ч. жен. р., מְכוֹננות — множ. ч. жен. р.; כּוֹנְנוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р.; прош. вр. множ. ч. муж. р. имеет ту же [форму], что и повелительное наклонение, т.е. כוננו. Пойми это! כּוֹנְנִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., כּוֹנְנָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֲכוֹנֵן, יְכוֹנֵן[32], נְכוֹנֵן, תְּכוֹנֵן — буд. время. Подобно этому [образуются]: רוֹמֵם[33] — от רוממו יי אלהינו[34] (Ps 99,5.9); קוֹנֵן — от למקוננות[35] וקראו (Ir 9,16); אוֹבֵד[36] — от כי גוי אובד עצות (Dt 32, 28); טוֹרֵף[37] — от טרוף טורף יוסף (Gn 37,33); שׂוֹרֵף[38] — от והנה שורף (Lv 10,16); קוֹרֵס[39] — от כרע בל קורס נבו (Js 46,1); קוֹמֵם — от קוממיות (Lv 26,13) и множество т.п.[40].

Раздел о повелительном наклонении, [имеющем форму] единственного числа мужского рода. רוֹמֵם[41] — 'подними (муж.)' — повел. накл. ед. ч. муж. р.;

רוֹמְמֵנִי — повеление о действии, направленном на первое лицо ед. ч.,
רוֹמְמֵנוּ — на первое лицо множ. ч.,
רוֹמְמֵהוּ — на третье лицо ед. ч. муж. р.,
רוֹמְמֵם — на третье лицо множ. ч. муж. р.,
רוֹמְמֶהָ — на третье лицо ед. ч. жен. р.,
רוֹמְמֵן — на третье лицо множ. ч. жен. рода.

Раздел о повелительном наклонении, [имеющем форму] множ. ч. муж. р. רוֹמְמוּ[42] 'поднимите (муж.)' — רוממוּנִי — повеление о действии, направленном на первое лицо ед. ч.,

רוֹמְמוּנוּ — на первое лицо множ. ч.,
רוֹמְמוּהוּ — на третье лицо ед. ч. муж. р.,
רוֹמְמוּן — на третье лицо множ. ч. жен. р.,
רוֹמְמוּהָ — на третье лицо ед. ч. жен. р.,
רוֹמְמוּם — на третье лицо множ. ч. муж. р.

Раздел о повелительном наклонении, [имеющем форму] единственного числа женского рода — רוֹמְמִי 'подними (жен.)'.

רוֹמְמִינִי — повеление о действии, направленном на первое лицо ед. числа,
רוֹמְמִינוּ — на первое лицо множ. ч.,

רוֹמְמֵיהוּ — на третье лицо ед. ч. муж. р.,
רוֹמְמִים — на третье лицо множ. ч. муж. р.,
רוֹמְמֶיהָ — на третье лицо ед. ч. жен. р.,
רוֹמְמִין — на третье лицо множ. ч. жен. рода.

Раздел о прошедшем времени единственного числа мужского рода — רוֹמֵם[43] 'он поднял'. Если ты повествуешь о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого переходит на тебя, ты скажешь: רוֹמְמַנִי. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого касается нас, говорят: רוֹמְמָנוּ. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого относится ко второму лицу ед. ч. муж. р., говорят: רוֹמִמְךָ. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого относится ко [второму лицу] ед. ч. жен. р., говорят: רוֹמְמֵךְ. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого относится ко второму лицу множ. ч. жен. рода, говорят: רוֹמַמְכֶן. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого относится к третьему лицу множ. ч. муж. р., говорят: רוֹמְמָם. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого относится к третьему лицу ед. ч. жен. р., говорят: רוֹמְמָהּ. И если повествуют о третьем лице ед. ч. муж. р., действие которого относится к третьему лицу множ. ч. жен. р., то говорят: רוֹמְמָן.

Раздел о прошедшем времени единственного числа второго лица мужского рода, выраженном буквой с гласной ка̄мец[44], к которому присоединены местоименные суффиксы, ты скажешь: רוֹמַמְתָּ אחרים 'ты поднял других'. Если форма прош. вр. ед.ч. второго лица муж. рода будет с местоименным суффиксом первого лица ед. ч., ты скажешь[45]: רוֹמַמְתַּנִי[46]; а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., [ты скажешь]: רוֹמַמְתָּנוּ[46], а если[46a] ..., а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: רוֹמַמְתָּם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: רוממתה; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: רוֹמַמְתָּן.

Раздел о прошедшем времени единственного числа второго лица женского рода, выраженном буквой с огласовкой шӗва̂: רוֹמַמְתְּ 'ты подняла' [к которому присоединены местоименные суффиксы][47]. Если форма прош. вр. ед. ч. второго лица жен. рода будет с местоименным суффиксом первого лица ед. ч., ты скажешь[48]: רוֹמַמְתִּינִי; а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь: רוֹמַמְתִּינוּ; а если с местоименным суффиксом ... ты скажешь: רוֹמַמְתִּיהוּ; а если с местоименным суффиксом третьего лица муж. р., ты скажешь: רוֹמַמְתִּים; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: רוֹמַמְתִּיהָ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: רוֹמַמְתִּין.

Раздел о действительном причастии ед. ч. муж. р. — מְרוֹמֵם[49] 'поднимающий'.

И если действ. прич. ед. ч. муж. р. будет с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь מְרוֹמְמֵנוּ[50]; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמִמְךָ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמִמְכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מרוממך; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., || ты скажешь: מְרוֹמִמְכֶן; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מרוֹמְמָם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. муж. р. (?), ты скажешь: מרוממה; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ.ч. жен.р., ты скажешь: מרוֹמְמָן. л. 14а

Раздел о действительном причастии множ. ч. муж. р. — מרוֹמְמִים 'поднимающие (муж.)'.

Знай, что когда ты говоришь: מרוממים, то это речение неопределенное, а если ты скажешь: מְרוֹמְמֵי, то речение будет в сопряженном состоянии, признаком

этого являются буквы йôд и цērê. И говорят также: עבדים — неопределенное состояние, עבדי — сопряженное, שבטים — неопределенное состояние, שִׁבְטֵי — сопряженное, בנים — неопределенное состояние, בְּנֵי — сопряженное; שָׂרִים — неопределенное состояние, שׂרֵי — сопряженное, צרים — צָרֵי; נְעָרִים — נַעֲרֵי; רעים — רעֵי; גרים — גרֵי; אבנים — אבנֵי; שמים — שְׁמֵי и т.п.

Если [форма] действ. прич. множ. ч. муж. р. מרוממים будет с местоименным суффиксом первого лица ед. ч.[51], ты скажешь: מְרוֹמְמַי[52]; а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь: מְרוֹמְמֵינוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמֶךָ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמְמַיִךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמְמֵיכֶן; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מרוֹמְמֵיכם; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמֵיהֶם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед.ч. жен.р., ты скажешь: מְרוֹמְמֶיהָ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמְמֵיהֶן.

Раздел о действительном причастии ед. ч. жен. р. — מְרוֹמְמָה 'поднимающая'

Если действ. прич. ед. ч. жен. р. будет с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь[53]: מְרוֹמַמְתֵּנוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р. (?), то скажешь: מְרוֹמַמְתֵּךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица муж. р. множ. ч., ты скажешь: מְרוֹמַמְתְּכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְתֵּךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְתְּכֶן; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְתָּם[54]; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמְמַתָּן.

Раздел о действительном причастии множ. ч. жен. р. — מְרוֹמְמוֹת 'поднимающие (жен.)'

Если действ. прич. множ. ч. жен. р. будет с местоименным суффиксом первого лица ед. ч.[55], ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתַי; а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתֵינוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתֶיךָ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מרוֹמְמוֹתֵיכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמְמוֹתַיִךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתֵיכֶן; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתָיו; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתֵיהֶם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמְמוֹתֶיהָ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמְמוֹתֵיהֶן.

Раздел о страдательном причастии ед. ч. муж. р. — מְרוֹמָם[56] 'поднятый'

Если страд. прич. ед. ч. муж. р. будет с местоименным суффиксом первого лица ед. ч., ты скажешь: מרוֹמַמִי, а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч. (?)[57], ты скажешь: מְרוֹמָמֵנוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמַךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְכֶן; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מרוֹמָמוֹ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מרוֹמָמָם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמָמָה; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מרוֹמָמָן.

Раздел о страдательном причастии множ. ч. муж. р. — מְרוֹמָמִים[58] 'поднятые (муж.)'

Если страд. прич. множ. ч. муж. р. будет с местоименным суффиксом первого лица ед. ч., ты скажешь: מְרוֹמָמַי[59], а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь: מְרוֹמָמֵינוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., || ты скажешь: מְרוֹמָמֶךָ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמַמֵיכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמַמַיִךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמָמֵיכֶן; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמָמָיו; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמֵיהֶם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמָמֶיהָ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמָמֵיהֶן. л. 14б

Раздел о страдательном причастии ед. ч. жен. р. — מְרוֹמָמָה[60] 'поднятая'

Если страд. прич. ед. ч. жен. р. будет с местоименным суффиксом первого лица, ты скажешь: מְרוֹמָמְתִי; а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь: מְרוֹמְמָתֵינוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמָתֶךָ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמָתְכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְתֵּךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמְמָתְכֶן, а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמַמְתָּם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמְמָתָהּ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמְמָתָן.

Раздел о страдательном причастии множ. ч. жен. р. — מְרוֹמָמוֹת 'поднятые (жен.)'

Если страд. прич. множ. ч. жен. р. будет с местоименным суффиксом первого лица, ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתַי; а если с местоименным суффиксом первого лица множ. ч., ты скажешь: מְרוֹמָמוֹתֵינוּ; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמָמוֹתֶיךָ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתֵיכֶם; а если с местоименным суффиксом второго лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמְמוֹתַיִךְ; а если с местоименным суффиксом второго лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמָמוֹתֵיכֶן; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. муж. р., ты скажешь: מְרוֹמַמוֹתֵיהֶם; а если с местоименным суффиксом третьего лица ед. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמָמוֹתֶיהָ; а если с местоименным суффиксом третьего лица множ. ч. жен. р., ты скажешь: מְרוֹמָמוֹתֵיהֶן.

Знай, подобно тому, как я действовал с данным типом спряжения, так действуй во всех аналогичных случаях и ты, подражая мне.

Седьмой тип מֵסַב. שׁוֹחֵחַ — повел. накл. ед. ч. муж. р., שׁוֹחֵחַ — прош. вр.; [מ]שׁוֹחֵחַ — действ. прич. ед. ч. муж. р., מְשׁוֹחֲחִים — множ. ч. муж. р., מְשׁוֹחַחַת — ед. ч. жен. р.; מְשׁוֹחָח — страд. прич. ед. ч. муж. р., [מ]שׁוֹחָחִים — множ. ч. муж. р., מְשׁוֹחָחָה — ед. ч. жен. р., מְשׁוֹחֲחוֹת — действ. прич. множ. ч. жен. р.; שׁוֹחֲחִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., שׁוֹחֲחָה — прош. вр. ед. ч. жен. р., שׁוֹחֲחוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., שׁוֹחֲחוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р.; אֲשׁוֹחֵחַ, תְּשׁוֹחֵחַ, נְשׁוֹחֵחַ, יְשׁוֹחֵחַ — буд. время. Знай, что [форма] повел. накл. множ. ч. муж. р. совпадает с [формой] прошедшего времени множ. ч. муж. р., ибо начальные гласные этих [форм] одинаковы. Слитное местоимение множественного числа в конце [форм] повелительного наклонения [выражено] буквой wāw, эта же буква с таким же значением имеется в конце [форм] прошедшего времени. Поэтому [форма] повелительного наклонения множ. ч. муж. р. совпадает с [формой] прошедшего времени. Запомни это, ибо данное [явление] встречается во многих спряжениях, в которых начальная огласовка повелительного наклонения не отличается от начальной огласовки прошедшего времени.

Восьмой тип מֵסָב имеет некорневую букву tāw, которая придает глаголу значение непереходности. הִתְהַלֵּךְ — повел. накл., הִתְהַלֵּךְ — прош. вр.; מִתְהַלֵּךְ — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִתְהַלְּכִים — множ. ч. муж. р., מִתְהַלְּכָה — ед. ч. жен. р.,

מִתְהַלְּכוֹת — множ. ч. жен. р.; этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы tāв. Запомни это! הִתְהַלְּכִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִתְהַלְּכָה — прош. вр. ед. ч. жен. р., הִתְהַלְּכוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р. Прошедшее время множ. ч. муж. р. так же, как и повел. накл., будет הִתְהַלְּכוּ. הִתְהַלָּכוּ — его паузальная форма, множ. ч. муж. р.; אֶתְהַלֵּךְ, יִתְהַלֵּךְ, נִתְהַלֵּךְ, תִּתְהַלֵּךְ — буд. время. Подобно
л. 15а этому [образуются]: התכבד — от מתכבד וחסר לחם (Pr 12,9); התמכר — от ‖ ויתמכרו לעשות הרע (2R 17,17), а также הִתְקַבֵּץ — от ויתקבצו אליו (1S 22,2) и многие другие [формы].

Девятый тип מְסַב. [Формы] этого типа имеют некорневую букву tāв, которая придает глаголу непереходность, но эти формы не имеют dâgēш'а. הִתְיַהֵד — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִתְיַהֵד — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִתְיַהֵד — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִתְיַהֲדִים — множ. ч. муж. р., מִתְיַהֲדָה — ед. ч. жен. р., מִתְיַהֲדוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдат. причастия из-за буквы tāв. הִתְיַהֲדוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., הִתְיַהֲדָה — прош. вр.; אֶתְיַהֵד, יִתְיַהֵד, נִתְיַהֵד, תִּתְיַהֵד — буд. время. Подобно этому [образуется]: הִתְאַחֵד от הִתְאַחֲדִי הימיני השימי השמאלי (Hs 21,21) и т.д.

Десятый тип מְסַב. [Формы] этого типа имеют букву tāв, которая придает глаголу непереходность, но эта буква является корневой (!). הִסְתַּבֵּל — повел.накл. ед. ч. муж. р., הִסְתַּבָּל — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִסְתַּבֵּל — действ. прич. ед.ч. муж. р., מִסְתַּבְּלִים — множ. ч. муж. р., מִסְתַּבְּלָה — ед. ч. жен. р., מִסְתַּבְּלוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы tāв. הִסְתַּבְּלוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., הסתבלו — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִסְתַּבְּלִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִסְתַּבְּלָה — прош. вр. ед. ч. жен. р., הִסְתַּבְּלָה — буд. вр. ед. ч. жен. р. (?). אֶסְתַּבֵּל, יִסְתַּבֵּל, נִסְתַּבֵּל, תִּסְתַּבֵּל — буд. время. Подобно этому [образуют]: הִשְׁתַּמֵּר — по וישתמר חקות עמרי (Mi 6,16), השתכר — по משתכר אל [[והמשת]הר] צרור נקוב (Hg 1,6).

Одиннадцатый тип מְסַב с [буквой] tāв, которая придает глаголу непереходность. הִסְתַּפֵּחַ — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִסְתַּפֵּחַ — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִסְתַּפֵּחַ — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִסְתַּפְּחִים — [[множ. ч. муж. р.]], מִסְתַּפְּחָה — ед. ч. жен. р., מִסְתַּפְּחוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия, ибо глагол непереходный. הִסְתַּפְּחִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִסְתַּפְּחָה — прош. вр. ед. ч. жен. р., הִסְתַּפְּחוּ — повел. накл. мн. ч. муж. р., הִסְתַּפְּחוּ — прош. вр.; אֶסְתַּפֵּחַ, יסתפח, נִסְתַּפֵּחַ, תִּסְתַּפֵּחַ — буд. время.

Двенадцатый тип מְסַב с [буквой] tāв, которая делает глагол непереходным. הִתְבָּרֵךְ — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִתְבָּרָךְ — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מתבָּרֵךְ — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִתְבָּרְכִים — множ. ч. муж. р., מִתְבָּרְכָה — ед. ч. жен.р., מתבָּרְכוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы tāв. התברכו — повел. накл. множ. ч. муж. р., הִתְבָּרְכִי — повел. накл. ед.ч. жен. р., הִתְבָּרְכָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶתְבָּרֵךְ, יִתְבָּרֵךְ, נִתְבָּרֵךְ, תִּתְבָּרֵךְ — буд. время. Подобно этому [образуют]: הִתְפָּאֵר по — (!) יתפאר עָלַי (Jd 7,2); התגרד — по להתגרד בו (Hi 2,8) и т.д.

Тринадцатый тип מְסַב с [буквой] tāв, которая делает глагол непереходным. הִשְׁתָּרֵר — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִשְׁתָּרָר — прош. вр. ед. ч. муж. р.; משתָּרָר — действ. прич. ед. ч. муж. р., משתָּרְרִים — множ. ч. муж. р., משתָּרְרָה — ед. ч. жен.р.; משתָּרְרוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за [буквы] tāв. השתָּרְרו — повел. накл. множ. ч. муж. р. [Форма] прош. вр. подобна предшествующей [форме] — השתָּרְרוּ. הִשְׁתָּרְרִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִשְׁתָּרְרָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶשְׁתָּרֵר, יִשְׁתָּרֵר, נִשְׁתָּרֵר, תִּשְׁתָּרֵר — буд. время. Подобно этому [образуют] הִשְׂתָּרֵג от: הִשְׂתָּרְגוּ עלו על צוארי (Th 1,14) и т.п.

Четырнадцатый тип מְסַב с буквой tāв, которая придает глаголу непереходность. הִשְׁתָּרַע — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִשְׁתָּרַע — прош. вр.; מִשְׁתָּרַע — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִשְׁתָּרְעִים — множ. ч. муж. р. Этот тип не имеет страдательного причастия. הִשְׁתָּרְעוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., הִשְׁתָּרְעוּ — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִשְׁתָּרְעִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִשְׁתָּרְעָה — прош. вр. ед. ч. жен.р.:
л. 15б ‖ אֶשְׁתָּרַע, יִשְׁתָּרַע, נִשְׁתָּרַע, תִּשְׁתָּרַע — буд. время и много т.п.

Пятнадцатый тип מְסַב также содержит букву tāв, которая придает глаголу непереходность. הִתְקוֹשֵׁשׁ — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִתְקוֹשָׁשׁ — прош. вр.; מִתְקוֹשֵׁשׁ — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִתְקוֹשְׁשִׁים — множ. ч. муж. р., מִתְקוֹשְׁשָׁה — ед. ч. жен. р., מִתְקוֹשְׁשׁוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за [буквы] tāв. הִתְקוֹשְׁשׁוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., הִתְקוֹשְׁשׁוּ — прош. вр., הִתְקוֹשְׁשִׁי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִתְקוֹשְׁשָׁה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶתְקוֹשֵׁשׁ, יִתְקוֹשֵׁשׁ, נִתְקוֹשֵׁשׁ, תִּתְקוֹשֵׁשׁ — буд. время. Подобно этому образуют: הִתְרוֹשֵׁשׁ — от מתרושש והון רב (Pr 13,7); הִתְבּוֹנֵן — от התבוננו וקראו למקוננות (Ir 9,16) и т.п.

Шестнадцатый тип מֵסַב с [буквой] tāв, которая находится среди корневых букв и которая придает глаголу непереходность. הִשְׁתּוֹלֵל — повел. накл. ед. ч. муж.р., הִשְׁתּוֹלֵל — прош. вр.; מִשְׁתּוֹלֵל — действ. прич. ед. ч. муж. р., מִשְׁתּוֹלְלִים — множ. ч. муж. р., מִשְׁתּוֹלְלָה — ед. ч. жен. р., מִשְׁתּוֹלְלוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за [буквы] tāв. הִשְׁתּוֹלְלוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., הִשְׁתּוֹלְלָה — прош. вр. множ. ч. муж. р., הִשְׁתּוֹלְלִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִשְׁתּוֹלְלָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶשְׁתּוֹלֵל, יִשְׁתּוֹלֵל, נִשְׁתּוֹלֵל, תִּשְׁתּוֹלֵל — буд. время. Подобно этому [образуют] [מִ]סְתּוֹלֵל от עודך מִסְתּוֹלֵל בעמי (Ex 9,17).

Семнадцатый тип מֵסַב с [буквой] tāв, которая придает глаголу непереходность. הִתְרוֹעֵעַ — повел. накл. ед. ч. муж. р. הִתְרוֹעֵעַ — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִתְרוֹעֵעַ — действ. прич. ед. ч. муж. р., [מִ]תְרוֹעֲעִים — множ. ч. муж. р., מתרוֹעֲעָה — ед. ч. жен. р., מִתְרוֹעֲעוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за [буквы] tāв. הִתְרוֹעֲעוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., הִתְרוֹעֲעִי — повел. накл. ед. ч. жен. р., הִתְרוֹעֲעָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; אֶתְרוֹעֵעַ, נִתְרוֹעֵעַ, תִּתְרוֹעֵעַ — буд. время.

Восемнадцатый тип מֵסַב также имеет [букву] tāв. הִתְעַרְעֵר — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִתְעַרְעַר — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִתְעַרְעֵר — действ. прич. ед. ч. муж.р., מִתְעַרְעֲרִים — множ. ч. жен. р., מִתְעַרְעֲרָה — ед. ч. жен. р., מִתְעַרְעֲרוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за [буквы] tāв. הִתְעַרְעֲרוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р., а прош. вр. подобно форме повелительного наклонения — [ ]תְעַרְעֲרוּ; אֶתְעַרְעֵר, יִתְעַרְעֵר, נִתְעַרְעֵר, תִּתְעַרְעֵר — буд. время.

Девятнадцатый тип מֵסַב с [буквой] tāв, которая придает глаголу непереходность. הִתְלַהְלֵה — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִתְלַהְלַה — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִתְלַהְלֵה — действ. прич. ед. ч. муж. р., מתלהלים — множ. ч. муж. р., [ ]תְלַהְלָה — ед. ч. жен. р., מִתְלַהְלוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы tāв. הִתְלַהְלְהוּ — повел. накл. множ. ч. муж. р.; אֶתְלַהְלֵה, יִתְלַהְלֵה, נִתְלַהְלֵה, תִּתְלַהְלֵה — буд. время. Подобно этому [образуют] הִתְמַהְמֵהַּ от ראו אנכי מִתְמַהְמֵהַּ (2S 15,28). Здесь завершается глава, в которой глаголы повелительного наклонения имеют в конце гласную ṣērê, а в прошедшем времени — патах. Далее следует глава, в которой глаголы повелительного наклонения имеют в конце ṣērê, а в прошедшем времени ḳāмец; "знак" этой главы — עדה.

[ГЛ. 31]

Глава о "знаке" עֵדָה, в котором окончание [формы] повелительного наклонения имеет ṣērê, а окончание [формы] прошедшего времени этого же глагола — ḳāмец. Знай, что эта глава включает в себя 12 типов спряжений

Первый тип עדה — две корневые, хē в начале и в конце слова, а в середине слова — tāв, которая придает глаголу непереходность. הִתְעַנֵּה — повел. накл. ед. ч. муж. р., הִתְעַנָּה — прош. вр. ед. ч. муж. р.; מִתְעַנֶּה — действ. прич. ед.ч. муж. р., מִתְעַנּוֹת — множ. ч. муж. р., מִתְעַנִּים — множ. ч. муж. р., מִתְעַנָּה — ед. ч. жен. р., מִתְעַנּוֹת — множ. ч. жен. р. Этот тип не имеет страдательного причастия из-за буквы tāв. התענו — повел. накл. ед. ч. муж. р., прош. вр. ед. ч. муж.р., так же как повелительное наклонение — הִתְעַנּוּ. הִתְעַנִּי — повел. накл. ед. ч. жен.р., הִתְעַנְּתָה — прош. вр. ед. ч. жен. р.; буд. время ...

[ГЛ. 32]

...[1] имя действия и [слова], подобные этим, образованы (?) ... имена действия л. 2а

[ГЛ. 33]

Глава о [формах] повелительного наклонения, огласовка которых совпадает с огласовкой прошедшего времени

Знай, буквы, обозначающие будущее время, присоединяются к [формам] повелительного наклонения, и когда ты отбрасываешь букву будущего времени, ты получаешь либо [форму] повелительного наклонения, к которой ты прибавляешь букву

хē, либо [форму] повелительного наклонения, к которой ты такой буквы не прибавляешь. И когда ты найдешь [фразы]: על אויביו יִתְגַּבַּר (Js 42,13), а также: ועם ישראל יִתְוַכָּח (Mi 6,2); (!) עם נבר תתבָּרָר (2S 22,27) и т.п., ты будешь знать, что повелительное наклонение от יתגַּבַּר будет הִתְגַּבַּר, от יִתְוַכַּח – הִתְוַכַּח, а от תתבָּרָר – התבָּרָר; это [происходит] потому, что ты отбрасываешь букву будущего времени и на ее место ставишь [букву] хē, когда ты хочешь превратить [форму] будущего времени в [форму] повелительного наклонения. И если [форма] повелительного наклонения будет הִתְגַּבַּר, то [форма] прошедшего времени также будет הִתְגַּבַּר. И да будет благословен тот, кто знает определение[1]. Поэтому мы говорим, что в языке имеются [формы] повелительного наклонения[2], которые, как предполагают, подобны [формам] прошедшего времени. А ты в каждом отдельном случае отличай повелительное наклонение от прошедшего времени.

[ГЛ. 34]

Глава о [формах] повелительного наклонения, не имеющих [форм] прошедшего времени

Знай, что в языке имеются [формы] повелительного наклонения, для которых мы не нашли [форм] прошедшего времени, например: קַח, תֵּן, גַּשׁ, קְחָה, רְדָה, שְׁבָה и т.п. Знай, из этой главы видно, что языковеды не придавали данным словам [формы] прошедшего времени, но ты увидишь, если они захотят образовать прошедшее время, действительное и страдательное причастия, то добавят к каждому слову какую-либо букву. Эта буква называется подчиненной (נֶעֱבָד), так как она участвует во всех словоформах[1]. Ведь ты видишь, слову קח подчинили букву лāмед и говорят: לָקַח, לוֹקֵחַ, לָקוּחַ. Также подчинили [слову] תן букву нŷн и говорят: נָתוֹן, נָתַן, נוֹתֵן, נָתוּן. Также подчинили [слову] רד букву йōд и говорят: יָרַד ...[2].

[ГЛ. 35]

л. 2б ...[1]. кāмец ... в конце ... от [форм] повелительного наклонения кāмец, который отделяет его от ... ибо мы не знаем, что кāмец переходит в цēрê в [формах] прошедшего времени, так же как переходит ...

[ГЛ. 36]

Глава о глаголах повелительного наклонения, [формы] которого подобны прошедшему времени, но они нам, однако, неизвестны[1]

Знай, что [во фразе]: ואשר יִזֶּה מדמה (Lv 6,20) [формой] повелительного наклонения от יִזֶּה[2] будет הִזֶּה, ибо ты отбрасываешь букву будущего времени и ставишь на ее место букву хē; а также: ויַּטו (!)[3] אחרי הבצע (1S 8,3), его [форма] повелительного наклонения – הַטֵּה; а также: ותֵּתַצַּב אחותו[4] (Ex 2,4), его [форма] повелительного наклонения – הֵתַצַּב, а также: ועל ברכים תְּשַׁעֲשָׁעוּ[5] (Js 66,12), его форма повелительного наклонения – שַׁעֲשָׁע, а также: ותֵּעָלוּ (!) על שפת לשון (Hs 36,3), его [форма] повелительного наклонения – הֵעָלֵה. И подобных искомых [форм] повелительного наклонения много. И когда мы находим [форму] повелительного наклонения, то мы узнаем[6] форму прошедшего времени.

[ГЛ. 37]

Глава о взаимосвязях, с которыми ты столкнешься[1] и в которых много сомнительного. Знай, что эта большая и серьезная глава. Но если ты исследуешь и запомнишь ее, то облегчишь себе познание языка. А я разделю эти взаимосвязи по разделам для того, чтобы они стали доступными тебе

Взаимосвязь, [касающаяся] буквы хē.

Если в конце [форм] повелительного наклонения имеется некорневая буква хē, то в конце [форм] прошедшего времени, действительного и страдательного причас-

тий и будущего времени также должна быть буква хē, например גַּלֵּה. Так как буква хē имеется в конце [форм] повелительного наклонения, то она также имеется в конце [форм] прошедшего времени גלה, в конце [форм] действительного причастия מְגַלֶּה, в конце [форм] страдательного причастия מגלה и в конце [форм] будущего времени אֲגַלֶּה и т.п.

Взаимосвязь, касающаяся буквы хе, если эта буква будет находиться в конце [форм] страдательного причастия, и доказательства этому. Если страдательное причастие единственного числа муж. рода будет иметь [букву] хē в конце [слова], то это будет означать, что в конце [форм] повелительного наклонения, прошедшего времени, действительного причастия мужского и женского родов и будущего времени также будет хē. И буква хē, находящаяся в конце [форм] действительного причастия мужского рода единственного числа, тому доказательство. Но о букве хē[2] ... || ...[3] другой ... доказательством является огласовка и ... л. 1а
буква хē в конце [форм] повелительного наклонения. Должны быть три обстоятельства (?) ... цēрê в конце [форм] повелительного наклонения при бук[[ве]], которая предшествует букве хē, например הַכֵּה, גַּלֵּה и т.п., и должна быть в конце [форм] его прошедшего времени гласная ка̄мец, например: הִכָּה, גִּלָּה, и должна быть в [глаголе] прошедшего времени жен. р. буква та̄в, например: הִכְּתָה, גִּלְּתָה и т.п. И знай, что эти три обстоятельства взаимосвязаны. Смотри, если найдешь [форму] הִרְבְּתָה [[прош. вр.]] жен. р., [форму], которая имеет та̄в, то тогда ты будешь знать, что в конце [форм] прошедшего времени (муж. р.) будет ка̄мец, а именно: רִבָּה[[ה]]. И ты будешь также знать, что в конце [форм] повелительного наклонения будет цēрê, а именно: הַרְבֵּה. А также, если увидишь [фразу]: עני ואביון הוֹנָה (Hs 18,12), в которой имеется [форма] прошедшего времени муж. р. с ка̄мецом в конце, то ты будешь знать, что повелительное наклонение будет הוֹנֵה, в конце [формы] которого буква хē, а перед этой буквой — цēрê. И ты будешь также знать, что [форма] женского рода будет с [буквой] та̄в, а именно: הוֹנְתָה. И знай, что при наличии буквы хē в конце [формы] повелительного наклонения, в конце [форм] будущего времени должна быть [гласная] сегôл, например, גַּלֵּה — повелительное наклонение, в конце его — хē, а будущее время — אֲגַלֶּה, יְגַלֶּה, נְגַלֶּה, а также — יעשה, תעשה. В некоторых случаях встречаются [формы] будущего времени с гласной цēрê, поскольку они в паузальном состоянии. Точно так же действительное причастие ед. ч. муж. р. будет иметь сегôл, [[если]] в конце [форм] повелительного наклонения будет хē, например: עֲשֵׂה — עוֹשֶׂה, בְּנֵה — בּוֹנֶה.

Взаимосвязь, касающаяся приставленной буквы будущего времени; какова огласовка этой буквы? К любому [глаголу] повелительного наклонения, состоящему только из двух корневых букв, приставляется буква будущего времени трех разновидностей. Первая — с гласной ка̄мец. Эта первая разновидность будет иметь пр[ошедшее] время, например: סוֹב, אָסוֹב; שִׂים, אָשִׂים и т.п. Вторая [разновидность] — с гласной цēрê; здесь нет прошедшего времени: צֵא, אֵצֵא, רֵד, אֵרֵד и т.п. И третья [разновидность] — с гласной хӣрек также не имеет [формы] прошедшего времени, напр. קַח, יִקַּח; גַּשׁ, יִגַּשׁ и т.п. И любая [форма] повелительного наклонения, имеющая в начале огласовку шĕва̂, будет иметь в приставленной букве будущего времени хӣрек, за исключением буквы 'а̄леф, которая будет иметь гласную сегôл. Например, שְׁמוֹר — повел. накл.; в начале этой [формы] — шĕва̂, а если буквой будущего времени будет 'а̄леф, [то] она будет иметь огласовку сегôл, например: אֶשְׁמוֹר и т.п. И любой глагол повелительного наклонения, состоящий из трех и более корневых букв и имеющий после первой буквы не шĕва̂, а одну из семи полных гласных: אָ, אַ, אֶ, אֵ, אִ, אֹ, אֻ[4], будет всегда иметь под буквой будущего времени огласовку шĕва̂, например דַּבֵּר; в начале [форм] повелительного наклонения имеется одна из семи полных гласных, поэтому в на[[чале]] [форм] будущего времени имеется шĕва̂: אֲדַבֵּר; а также: כרבל — אֲכַרְבֵּל и т.п.

Взаимосвязь, касающаяся [[приставочной]] буквы мêм в [форме] действительного причастия. [[И эту]] взаимосвязь ты найдешь в огласовке будущего времени, ибо в [форме] действительного причастия ед. ч. муж. р. мêм приставочная и ты будешь также знать ...[5] прошедшее время ... корневая буква ... повелительное л. 1б
наклонение, и в начале [форм] прошедшего времени доказательство .... [буква] мêм действительного причастия, ибо ты говоришь: שׁוּב — повелительное наклонение, [[прошедшее время]] — שָׁב, а действительное причастие также будет שָׁב, [[в котором нет]] буквы мêм, и т.п.

Взаимосвязь, касающаяся буквы мêм действительного причастия. Какие имеются этому доказательства? Ты найдешь это доказательство в первой букве [форм] повелительного наклонения, в огласовке этой первой буквы и в огласовке конца

этой [формы]. Любой [глагол] повел. наклонения, имеющий в начале корневую букву с полной огласовкой, а не с огласовкой шĕвâ, и имеющий в конце |форм| повелительного наклонения цēрê, должен иметь в [форме] действительного причастия приставочную букву мêм; например צַוֵּה – [форма] повел. накл., в начале которой корневая буква, огласованная полной гласной, а именно патах̣, а огласовка конца этой [формы] – цēрê[6].

Взаимосвязь, касающаяся буквы мêм действительного причастия. Ты найдешь эту взаимосвязь в букве мêм страдательного причастия и в ее огласовке. Знай, что когда какое-либо страдательное причастие имеет в начале лишнюю [букву] мêм, то эта буква является только пристроенной. А ты внимательно посмотри огласовку пристроенной буквы мêм, напр., מְבוֹרָךְ – страд. причастие, в начале его – пристроенная [буква] мêм с огласовкой шĕвâ. Именно поэтому в начале [форм] действ. причастия имеется приставленная [буква] мêм: מְבָרֵךְ и т.п.[7].

Взаимосвязь буквы мêм действительного причастия и приставленных букв будущего времени; к чему они приставляются? Знай, что буква мêм действительного причастия приставляется только к [формам] повел. наклонения. Буквы будущего времени также приставляются только к [форме] повел. наклонения, но в некоторых случаях они присоединяются к [формам] прошедшего времени, если последние имеют в начале огласовку киббӯц, напр. ... יְכֻפַּר, סֻפַּר, יסֻפַּר и т.п. Но в большинстве слов ты увидишь буквы будущего времени присоединенными только к [формам] повел. наклонения. И так как буква мêм действительного причастия и буквы будущего времени являются особенностью форм повелительного наклонения, то они взаимосвязаны. И если ты затрудняешься в познании повелительного, т.е. не знаешь его [формы], обратись к [форме] действ. причастия. Если оно будет иметь букву мêм в начале слова, отбрось ее и получишь [форму] повел. наклонени[2], например: מְגַלֶּה, מְבָרֵךְ, מדבר и т.п. Если ты отбросишь букву мêм в начале этих [слов], то останутся [формы] повел. наклонения: גלֵּה, בָּרֵךְ, דבֵּר и т.п.

Точно так же, если ты затруднишься в познании повел. наклонения, [т.е.] ты не будешь знать его [формы], обратись к буквам будущего времени, отбрось их и получишь [форму] повел. наклонения, напр.: אֲדַבֵּר, אֲבָרֵךְ, אגלֶּה. Если ты отбросишь букву будущего времени, то останется [форма] повел. наклонения: דַּבֵּר, בָּרֵךְ, גַּלֵּה ... Точно так же, если ты увидишь [слово] מעוֹנֵן, являющееся действительным причастием, [[и]] в начале букву мêм, то когда [[ты отбросишь мêм, ос]]танется [форма] повелительного наклонения: עוֹנֵן, נַקֵּשׁ, а также: מְכַשֵּׁף, его повелительное наклонение – כַּשֵּׁף, [[ר]]מְקַטֵּ – [[ר]]קַטֵּ; מְסַפֵּר – סַפֵּר и т.п. В этом проявляется взаимо-

л. 16а связь с буквой мêм[8]. ...[9] действительное причастие и буквы йôд будущего времени, которые являются показателями повелительного наклонения, а также того, что в начале повел. наклонения нет лишней буквы хē.

Взаимосвязь, [которая указывает] на отсутствие приставленной буквы мêм действительного причастия. Ты будешь знать об отсутствии этой буквы по огласовке начальных согласных повел. наклонения. Любой глагол повел. наклонения, имеющий начальную огласовку шĕвâ, указывает[10], что в начале [форм] действ. причастия нет буквы мêм и что буква в начале [форм] повел. наклонения с этой огласовкой является корневой или "подчиненной". И доказательством этому является: פתח – повел. накл.; его начальная огласовка – шĕвâ, его действ. причастие – פּוֹתֵחַ, оно не имеет мêм, а буква с огласовкой шĕвâ является корневой и т.п. И так же: יְרַד – повел. наклонение, начальная огласовка этой формы – шĕвâ; действ. причастие – יורד без мêм. А буква с огласовкой шĕвâ является "подчиненной". И аналогичные формы: יְדַע – יודע и т.п.

Взаимосвязь, касающаяся страдательного причастия [для случаев], когда действительное причастие имеет приставленную[11] [букву] мêм. Знай[12], что в страдательном причастии имеется [буква] мêм. Какова же будет огласовка этой буквы? Она будет такой же, как и огласовка буквы мêм в [форме] действ. причастия. Знай, что любое действ. причастие, имеющее в начале приставочную букву мêм, будет иметь в страдательном причастии, если такая [форма] вообще имеется, букву мêм. Например, מדבר – действ. причастие и буква мêм приставлена к нему. Поэтому страдат. причастие будет: מְדֻבר с [буквой] мêм. Точно так же: מְבָרֵךְ, מבוֹרָךְ; מגַלֶּה, מְגֻלֶּה и т.п. И если знаком огласовки [буквы] мêм в действ. причастии будет шĕвâ, то знаком огласовки этой же буквы в страдательном причастии будет только шĕвâ. Поэтому, если ты найдешь фразу: לחם מְגוֹאָל (Mal 1,7), где [מגואל] является страдат. причастием с буквой мêм в начале, [то] эта [буква] будет некорневой, а ее гласная – шĕвâ: מְגוֹאָל. Отсюда взаимосвязь в языке: любая [форма] действ. причастия, имеющая в начале приставленную или пристроен-

ную букву mêm и имеющая [форму] страд. причастия, должна иметь в начале этой формы пристроенную [букву] mêm. И знай, что иногда буква mêm может быть "приставленной", а иногда – "пристроенной", напр., [форма] מְשִׁיב – действ. причастие, ее буква mêm "пристроенная". А מדבר – [форма] действ. причастия, ее буква mêm "приставленная". Если действ. причастие не имеет в начале слова буквы mêm, то форма страдат. причастия будет – שָׁמוּר, в которой буква mêm [также] отсутствует. И знай, что любой [глагол] повелительного наклонения, если он имеет только две буквы, без приставок в начале или в конце слова, не имеет страдат. причастия, даже если он переходный, напр.: ומול и т.п. Это объясняется тем, что любое страдательное причастие, которое мы встречаем в языке, будет иметь не менее двух гласных. Отсюда взаимосвязь: ни один глагол повел. наклонения, состоящий из двух букв, не будет иметь страд. причастия. И знай, что любой [глагол] повел. наклонения, состоящий из двух букв, из которых одна корневая, а другая некорневая, будет иметь [формы] страд. причастия, напр. הַךְ נָא (2R 6,18); הט אזניך (Ps 17,6); страд. причастия – מֻכֶּה, מֻטֶּה и т.п. И если [глагол] повел. наклонения состоит из двух букв, а в конце его [стоит] буква хē, то глагол будет иметь [форму] страд. причастия, напр. בְּנֵה – בָּנוּי. И если [глагол] повел. наклонения состоит из трех букв, то он будет иметь [форму] страд. причастия, когда станет непереходным, напр. קְבוֹר – קָבוּר и т.п.

Взаимосвязь, определяющая отсутствие прибавленных [букв] в начале [форм] повел. наклонения, прош. времени и в действ. причастии. Доказательство этому ты найдешь в огласовке страд. причастия. Знай, что ни одно страд. причастие, имеющее начальную огласовку ķāмец, не будет иметь в повел. наклонении прибавленных букв и не будет иметь таковых в начале [форм] прошедшего времени и действ. причастия. Напр., אָכוֹל, שָׁמוּר, קָנוּי – [формы] страд. причастия[13], в начале которых – ķāмец. Поэтому [формой] повел. наклонения будет אֱכוֹל без приставленной буквы. И действ. причастие אוֹכֵל также не имеет в начале прибавленных букв. Знай, что теперь я должен говорить об имени действия, от которого образуется [форма] || повелительного наклонения. И вот поэтому я буду говорить л
о нем, а потом снова вернусь к теме о взаимосвязях, о которых упоминал выше, и закончу ее.

[ГЛ. 38]

Глава об имени действия, от которого образуется [форма] повелительного наклонения, и об имени действия, от которого [формы] повелительного наклонения и другие [формы] глагола не образуются[1]

Знай, что имена действия, от которых образуются формы повел. наклонения, это, например, אָכוֹל, שָׁמוֹר, שָׁתֹה и т.п. А имена действия, от которых [формы] повел. наклонения не образуются, [это], например, אכילה, שְׁמִירָה, שתיה и т.п. Знай, что אכול, אכילה, שמירה и שָׁמוֹר – это глаголы. А действ. причастие [относится] к этому же типу. Но [форма] повел. наклонения образуется от [формы] אָכוֹל, а не от אכילה, ибо все глаголы этого корня образуются только от אָכוֹל, а не от אכילה. Это объясняется тем, что [форма] повелительного наклонения אֱכוֹל образуется от имени действия, а именно от אָכוֹל без прибавления и отбрасывания [согласных]. Точно так же אָכַל и אוֹכֵל: в этих словах нет букв, прибавленных или отнятых от [форм] имени действия. И знай, что хотя שֶׁבֶר – имя действия, [форма] повел. наклонения образуется не от него, а от שָׁבוֹר, ибо некоторые гласные имени действия остаются в [форме] повел. наклонения. Поэтому ты скажешь: עֲשֵׂה от עֲשׂוֹת, דַּבֵּר от דָּבוֹר, יַסֵּר от יַסּוֹר יסרני יה (Ps 118,18) и т.п., ибо в формах повел. наклонения остаются некоторые гласные имени действия. Имеются также [формы] повел. наклонения с различными огласовками. Огласовка имени действия без прибавления и без отбрасывания [согласных], например: דבר אל בני ישראל (Ex 14,2 и др.) – повел. наклонение; דבר ידברו בראשונה (2S 20,18) – имя действия; огласовка этих двух различных [форм] одинаковая. И знай, что правило, касающееся имени действия, от которого образуется [форма] повелительного наклонения, будет справедливо и для повелительного наклонения и прошедшего времени. Поэтому ты скажешь, что любое имя действия, не имеющее прибавленных [согласных] ни в начале ни в конце [слова], не будет иметь таковых ни в повелительном наклонении, ни в прошедшем времени[2]. Например, שָׁמוֹר – имя действия, оно не имеет прибавленных букв; точно так же не имеет прибавленных букв пове-

лительное наклонение и прошедшее время, а именно: שמור, שָׁמַר. А также יָסוֹר — имя действия; его повел. наклонение — יָסַר, в нем нет прибавленной буквы, а прошедшее время — יָסַר [также] не имеет прибавленной буквы. И каждое имя действия, которое имеет в начале прибавленную букву, напр. נכסוף (имя действия, буква нӯн в начале является прибавочной), будет в повел. наклонении [иметь форму] הִכָּסֵף, а в прошедшем времени — נִכְסַף, т.е. в начале этих [форм] будет прибавочная буква. И любое имя действия, имеющее в конце прибавленную букву без прибавления таковой в начале, также будет иметь в конце [форм] повелительного наклонения и в конце прошедшего времени прибавленную букву без таковой в начале. Например, קְנוֹת — имя действия, в конце [стоит] прибавленная буква тāв, но без прибавленной буквы в начале; то же самое [мы наблюдаем] в повел. наклонении — קְנֵה, в конце которого [стоит] прибавленная буква; и в прошедшем времени — קָנָה, в конце которого стоит прибавленная буква, и т.п. И любое имя действия, имеющее в начале и в конце прибавленные буквы, будет иметь таковые в повелительном наклонении и в прошедшем времени. Напр., הַרְבּוֹת — имя действия, в начале которого добавленная буква хē, а в конце — добавленная буква тāв; повел. наклонение — הַרְבֵּה, прошедшее время — הִרְבָּה, в начале и в конце их стоят прибавленные буквы. Точно так же: הַכּוֹת, הַגְלוֹת, הַלְאוֹת; повел. наклонение — הַכֵּה, прошедшее время — הִכָּה; повел. наклонение — הַלְאֵה, הַגְלֵה и прошедшее время — הִלְאָה, הִגְלָה и т.п. По этому поводу я говорю: "Имя действия — это одно единое целое, например: שבור, שָׁבוֹר, שֶׁבֶר, שְׁבִירָה и שִׁבָּרוֹן". Мы говорим, что имя действия, от которого в данном случае образуется повелительное наклонение и прошедшее время, это или שָׁבוֹר, или שבר, ибо в этих формах нет прибавления к корневым буквам, а в формах שבירה и שִׁבָּרוֹן прибавление к корневым буквам имеет

л. 3а место. ‖ И так как повел. наклонение и прошедшее время не имеют прибавленных букв, то мы говорим, что они [образованы] не от [форм] שְׁבִירָה и שברון. И [мы говорим], что повел. наклонение и прош. время образованы от [формы] שָׁבוֹר, а не от [формы] שֶׁבֶר, ибо в повелительном наклонении иногда будут некоторые гласные из [формы] имени действия. А иногда огласовка повелительного наклонения совпадает с огласовкой имени действия, которое относится к повелительному наклонению. И я возвращаюсь к прошлой [теме] для завершения ее содержания.

[Гл. 39]

Речь, посвященная главе о взаимосвязях

Взаимосвязь, касающаяся прибавленной буквы в начале [форм] повелительного наклонения, такова. Знай, что [если] имя действия будет иметь в начале прибавленную букву, то такая прибавленная буква будет также в начале [форм] повелительного наклонения и прошедшего времени, как я уже объяснял в главе об имени действия [и] повелительном наклонении. Знай, что языковеды пристроили в начале [форм] повелительного наклонения букву хē трех типов. Первый: они прибавляют букву хē к непереходному глаголу, когда хотят превратить его в переходный, говоря: הַשְׁכֵּב, а также — עֲמוֹד и הַעֲמֵד, а также — קום и הָקֵם и т.п. И когда они пристроили эту букву в начале [форм] повел. наклонения, они также пристроили ее в начале [форм] прош. времени, говоря: הִשְׁכִּיב, הֶעֱמִיד, הֵקִים и т.п. И когда они пристроили букву хē в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени, они также пристроили в начале [формы] действ. причастия букву мêм, говоря: מַשְׁכִּיב, מַעֲמִיד, מֵקִים и т.п. "Знаком" этих прибавленных букв, приставленных к началу [форм] повел. наклонения, прош. времени и действ. причастия, является ההם: хē — для начала [форм] повел. наклонения, та же буква — для начала [форм] прошедшего времени и буква мêм — для начала [форм] действ. причастия. Отсюда — взаимосвязь для тех переходных глаголов, которые имеют в начале повел. наклонения букву хē. И ты скажешь: "знак" הָהֵם — это ["знак"] для переходных глаголов. И второй тип [пристроенных букв] — это те же буквы ההם, которые языковеды пристроили к непереходным глаголам, но прибавили к ним букву тāв, отделяя этим непереходный глагол от переходного, например: הִתְהַלֵּךְ, הִתְהַלֵּךְ, מִתְהַלֵּךְ. "Знаком" этого типа является הַהֲמֵת: хē для начала [форм] повел. наклонения, такая же буква — для начала [форм] прош. времени, мêм — для начала [форм] действ. причастия, а тāв придает глаголу непереходность. И третий тип: [языковеды] пристроили букву хē в начале [форм] повел. наклонения для того, чтобы придать глаголу, являющемуся переходным, непереходность. И когда они пристроили в на-

чале [формы] повел. наклонения хē и сказали: הַמָּלֵט, הִשָּׁבֵר, глагол стал непереходным. И когда они поставили в начале [форм] повел. наклонения хē, то они тем самым провели границу между этим и двумя предшествующими типами и это произошло, когда прибавили в начале [форм] прошедшего времени и [форм] действительного причастия букву нӯн, и сказали: прош. время — נִמְלַט, נִשְׁבַּר, и сказали также: действ. причастие נִמְלָט, נִשְׁבָּר (!), первый — с патах'ом а второй — с камец'ом. "Знаком" этих букв является הנון: хē — для начала [форм] повел. наклонения, нӯн — для начала форм прош. времени и действ. причастия. Отсюда — взаимосвязь трех "знаков". Первый "знак" — הָהֵם для переходных глаголов, второй — הָהֶמֶת и третий — הנון для непереходных глаголов.

Взаимосвязь, касающаяся наличия хē в начале [форм] повелительного наклонения и прошедшего времени и мêм — в начале [форм] причастия действительного залога. Ты найдешь тому доказательство в огласовке букв йӧд [форм] будущего времени. Любая буква буд. времени будет в глаголе пристроенной, если глагол будет состоять из одной корневой буквы, напр. הַכֵּה, или из двух корневых букв, напр. הַצֵּל, или из трех корневых букв, напр. הַשְׁחֵת, или из четырех корневых букв, напр. הַשְׂמְאִלִי, и если глагол будет переходным. Знай, что огласовка букв буд. времени [у этих глаголов] не выходит за рамки четырех || полных гласных, а именно: па- л.3б
тах, хӧлем, цēрê или кāмец, напр. אַצִּיל, буква [форм] будущего времени — хӧлем(!) и т.п.[1]. Точно так же אֵיטִיב, אֵילִיל, буква [форм] будущего времени имеет огласовку кāмец(!)[1]. "Знаком" этих полных гласных будет огласовка слова השׁוּמָמָה. Знай, что любая буква буд. времени, пристроенная к переходному глаголу и имеющая огласовку одну из этих четырех гласных, показывает, что в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени будет хē, а в начале [форм] действ. причастия — мêм. Например, если тебе встретится слово אוסיף, являющееся переходным глаголом, и огласовкой его буквы будущего времени будет хӧлем, то ты будешь знать, что буква хē в начале [форм] повел. наклонения стоит на месте корневой буквы 'āлеф, а огласовкой буквы хē будет хӧлем, что тождественно огласовке буквы 'āлеф, а именно: הוֹסֵף; и прошедшее время будет также с хē, а именно: הוֹסִיף. И ты будешь знать, что действ. причастие будет с буквой мêм, т.е.: מוסיף. Отсюда — взаимосвязь, о которой ты скажешь: "Любая из пристроенных к переходному глаголу букв איתן, имеющая одну из гласных [мнемотехнического знака] הַשּׁוּמָמָה, предопределяет три формы 1) хē в начале [формы] повелительного наклонения; 2) хē в начале [форм] прошедшего времени; 3) мêм в начале форм повелительного наклонения и прошедшего времени. И [буква] мêм в действительном причастии заимствована вместе с ее огласовкой из страдательного причастия". Знай, что любое страд. причастие, имеющее в начале некорневую букву мêм с огласовкой киббӯц, будет иметь в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени хē, а в начале действ. причастия — мêм. Например: מֻשלך — страд. причастие, в начале которого стоит некорневая буква мêм с огласовкой киббӯц. Поэтому повелительное наклонение будет הַשְׁלֵךְ, в начале его стоит хē; прошедшее время будет השליך, в начале его также хē; действ. причастие — משליך, в начале которого — мêм.

Взаимосвязь, обусловливающая необходимость пристроенной буквы мêм в действ. причастии. Доказательство этому ты найдешь в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени. В любом [глаголе в форме] повелительного наклонения или прошедшего времени, имеющем в начале некорневую букву хē, обязательно наличие пристроенной буквы мêм в начале [формы] действительного причастия, например הַשְׁמֵד, הִשְׁמִיד, מַשְׁמִיד; הַאֲכֵל, הֶאֱכִיל, מַאֲכִיל и много подобных.

Взаимосвязь, определяющая необходимость буквы хē в начале [форм] повелительного наклонения и прошедшего времени и буквы мêм в начале [форм] действительного причастия. Доказательство этому ты найдешь в букве тāв, которая определяет непереходность глагола. Знай, что любой спрягаемый ряд, которым ты пользуешься в каком-либо глаголе, имеющем эту букву тāв, всегда обусловливает непереходность глагола. И обрати на это внимание! Поэтому если ты найдешь спрягаемый ряд какого-то глагола, в котором будет эта некорневая [буква] тāв, знай, что глагол является непереходным; и знай, что в начале [форм] повел. наклонения и прош. времени будет хē, а в начале действ. причастия — мêм, например: הִתְבָּרֵךְ, הִתְבָּרֵךְ, מִתְבָּרֵךְ, הִתְאַמֵּץ, הִתְאַמֵּץ, מִתְאַמֵּץ и много подобных.

Взаимосвязь, касающаяся знания огласовки букв будущего времени. Ты заимствуешь эту огласовку из огласовки буквы хē повелительного наклонения. Огласовка лишней буквы хē в начале любого слова в [форме] повелительного наклонения обязательно совпадает с огласовкой букв будущего времени, напр., הָשֵׁב — повел. наклонения; буква хē повел. наклонения имеет гласную кāмец, такую же

гласную имеют буквы буд. времени, напр. אֵשֵׁב. Точно так же: הַצֵּל — повел. наклонение; буква хē повел. наклонения имеет патах̣, а будущее время — אצּיל, буква будущего времени также будет иметь патах̣, и много подобных примеров в Ветхом Завете.

Взаимосвязь, определяющая огласовку пристроенной буквы мê̄м действ. причастия[2]. Доказательством этой огласовки служит огласовка в начале [форм] прошедшего времени. Знай, что любое [слово в форме] прош. времени, имеющее в начале некорневую [букву] хē с огласовкой цēрê, будет иметь в букве мê̄м действ. причастия такую же огласовку, как в прошедшем времени, т.е. цēрê. Например, הקים — прош. время, а огласовкой буквы хē будет цēрê; огласовкой буквы мê̄м в действительном причастии будет также цēрê — מֵקִים. Точно так же: הֵכִין — прош.
л. 4а время, буква хē имеет || цēрê. Эта огласовка имеется в действительном причастии — מֵכִין; огласовкой буквы мê̄м будет цēрê и т.п.

Взаимосвязь, касающаяся знания огласовки пристроенной буквы мê̄м действительного причастия; доказательством этой огласовки служит огласовка в начале [форм] будущего времени, как я объясню [ниже]. Любая [форма] повел. наклонения, которая имеет в начале лишнюю букву хē с огласовкой патах̣, имеет также патах̣ при букве мê̄м действительного причастия. Например, הַכֵּה — повел. наклонение, буква хē имеет гласную патах̣, поэтому действ. причастие будет מַכֶּה, также с огласовкой патах̣. Точно так же: הַאֲמֵן, буква хē имеет патах̣, действительное причастие — מאמין, буква мê̄м также имеет патах̣ и т.п.

Взаимосвязь, касающаяся знания огласовки [буквы] мê̄м действ. причастия. Ты определишь эту огласовку по огласовке начала [форм] повел. наклонения и прош. времени. Любое [слово в форме] повел. наклонения или прошедшего времени, имеющее в начале лишнюю букву хē с одинаковой гласной для обоих [форм], будет иметь в букве мê̄м действ. причастия аналогичную им огласовку. Например, הורד — повел. наклонение, в начале его стоит лишняя [буква] хē с огласовкой х̣олем, а прошедшее время — הוריד, в начале его стоит лишняя [буква] хē с огласовкой, аналогичной огласовке хē в [форме] повел. наклонения; а действ. причастие — מוריד. Огласовка мê̄м действ. причастия соответствует огласовке хē повел. наклонения и хē прошедшего времени. Точно так же: הִתְבּוֹנֵן, הִתְבּוֹנֵן, מִתְבּוֹנֵן.

Взаимосвязь, касающаяся превращения в одном спряжении гласной цēрê, имеющейся в конце [форм] повелительного наклонения, в х̣ирêк̣, если в начале [форм] повел. наклонения будет пристроенная буква хē. Гласная цēрê, имеющаяся в конце любой [формы] повел. наклонения, превращается в х̣ирêк̣ в конце [форм] прошедшего времени, если в [форме] повел. наклонения имеется лишняя буква йôд, напр. השב[3] את כל אשר לה (2R 8,6). В этой форме имеется лишняя некорневая буква йôд. Смотри, как превратилась гласная цēрê в конце [формы] повел. наклонения в х̣ирêк̣ в конце [форм] прош. времени и действ. причастия, ибо ты скажешь: הֵשִׁיב, מֵשִׁיב. В этом ты видишь доказательство того, что все это происходит из-за буквы йôд в [форме] повел. наклонения. Завершена речь о взаимосвязях "знаков" הָהֵם и הָהָמֵת. Далее речь пойдет о "знаке" הנון.

[ГЛ. 40]

Глава о взаимосвязях, касающихся "знака" הנון

Знай, что все глаголы, которые относятся к этому "знаку", являются непереходными. И не говори, что к этому "знаку" относятся переходные глаголы.

Взаимосвязь (?) о наличии буквы хē в начале форм повел. наклонения; ты определишь наличие этой буквы по началу [форм] прошедшего времени и действительного причастия. При наличии лишней буквы нŷн в начале [форм] прошедшего времени и действ. причастия в начале [форм] повел. наклонения должна быть буква хē, напр. נִמְלַט — прош. время и נִמְלָט — действ. причастие. И когда ты увидишь в начале [форм] прошедшего времени и действ. причастия лишнюю букву нŷн, ты будешь знать, что в начале [формы] повел. наклонения будет лишняя буква хē. Подобно этому: הִכּוֹן, נָכוֹן и т.п. И знай, что буква нŷн в начале [форм] прошедшего времени и действ. причастия является не только показателем наличия буквы хē в начале [форм] повел. наклонения, но [также показывает], что буквы хē нет в начале [форм] прошедшего времени и действ. причастия, ибо она имеется в начале [форм] повел. наклонения в формах "знаков" הָהֵם и הָהָמֵת. В данном "знаке" буква хē отсутствует в начале [форм] прошедшего времени и действительного причастия.

Взаимосвязь, определяющая наличие буквы хē в начале [форм] повелительного наклонения и буквы нŷн в начале [форм] прошедшего времени и действительного причастия. Доказательство этому ты найдешь в огласовке букв будущего времени. Любая буква будущего времени, пристроенная к непереходному глаголу и имеющая гласную цēрê и х̣ûрек̣, будет обусловливать наличие в начале [форм] повел. наклонения лишней [буквы] хē, а в начале [форм] прошедшего времени — лишней буквы нŷн. Например, если ты увидишь [формы] יִשָּׁבֵר, יִמָּרֵט, где буква будущего времени имеет х̣ûрек̣, а глаголы являются непереходными, то ты будешь знать, что повел. наклонение будет: הִשָּׁבֵר с хē, а прошедшее время: נִשְׁבַּר[1] с буквой нŷн, а действительное причастие: נשבר[2], [также] с [буквой] нŷн. И "знак" этих || двух полных гласных — מַלְכֵי בְנֵי. Здесь завершается краткое рассуждение о взаимосвязях. л.4б

[ГЛ. 41]

Глава о букве нŷн в [формах] прошедшего времени и действительного причастия и о [букве нŷн] в других [формах][1]

Знай, что если в начале слова будет находиться буква нŷн, то ты узнаешь характер этой буквы, когда разберешься в [значении] ее, ибо буква нŷн в начале слова бывает только четырех разрядов. [Буква нŷн] первого [разряда] — корневая: נָצוֹר, נָפוֹל, נָטוֹשׁ и т.п. [Буква нŷн] второго [разряда] — подчиненная, например: נָסַע, נָגַע и т.п. [Буква нŷн] третьего [разряда] — нŷн будущего времени, например: נִשְׁמוֹר (!) נְדַבֵּר. А [буква нŷн] четвертого [разряда] — нŷн прошедшего времени или действительного причастия, например: נִמְלַט, נִמְלָט и т.п. И знай, что в этом четвертом разряде много сомнительного[2]. И когда ты разберешься в [значении] букв нŷн в соответствии с таким делением, ты будешь знать, какая буква является [буквой] нŷн прошедшего времени, а какая — нŷн действ. причастия; однако ты не будешь знать, каким будет его повелительное наклонение. Если ты внимательно проанализируешь огласовку буквы **нŷн** по предложенному мною методу, то узнаешь форму повелительного наклонения. Знай, что огласовка буквы нŷн прош. времени и действ. причастия делится, соответственно этому методу, на пять видов. Первый [вид] — к̣āмец, второй — х̣ûрек̣, третий — патах̣, четвертый — сегôл и пятый — х̣ôлем. Первый [вид] — к̣āмец. Любая [форма] прошедшего времени и действ. причастия, имеющая в начале букву нŷн с огласовкой к̣āмец, будет иметь после буквы нŷн одну из трех гласных: патах̣, х̣ôлем или к̣иббŷц. И знай, что любая буква нŷн, имеющая гласную к̣āмец, обусловливает наличие после буквы нŷн одной из трех указанных гласных во всем ряду. Но эта буква после нŷн должна быть способна принять дāгēш, т.е. среди этих букв не должно быть ни одной из следующих букв: א, ח, ה, ע, ר. А если после нŷн стоит одна из букв: א, ח, ה, ר, ע, то при наличии гласной к̣āмец в начальной букве нŷн знаком огласовки буквы хē повелительного наклонения будет цēрê. Например, נָאוֹר, его повелительное наклонение — הֵאוֹר. А также הֵהוֹם и т.п. А если после буквы нŷн будет стоять любая другая буква, кроме א, ח, ה, ע, ר, то хē в повелительном наклонении будет иметь х̣ûрек̣. Например: נָכוֹן, הִכּוֹן, נָמֵק, הִמֵּק и т.п.

Второй вид из пяти указанных. И это х̣ûрек̣ при букве нŷн в начале [форм] прошедшего времени и действительного причастия. Знаком огласовки буквы нŷн будет х̣ûрек̣, а знаком огласовки буквы, стоящей после нее, всегда будет шěвâ. А если это так, то знаком огласовки хē повелительного наклонения будет х̣ûрек̣, если второй буквой будет любая буква, кроме א, ח, ה, ע, ר. Когда знаком огласовки буквы хē повелительного наклонения будет цēрê, второй буквой [в слове] после хē [в форме] повел. наклонения всегда будет к̣āмец, если в слове имеется одна [из букв]: א, ח, ה, ע, ר или другие буквы.

Раздел о третьем виде, а именно о [гласной] патах̣. Если буква нŷн в начале [форм] прош. времени и действ. причастия имеет огласовку патах̣, то буква хē в [начале форм] повелительного наклонения будет иметь цēрê. Например, נעשה — [форма прош. вр.], а повел. наклонение — הֵעָשֵׂה. И многие подобные примеры в Ветхом Завете указывают на это.

Раздел о четвертом виде, а именно о гласной сегôл. Каждая буква нŷн, имеющая знак огласовки сегôл, в начале [форм] прошедшего времени и действительного причастия обусловливает наличие цēрê в букве хē повелительного наклонения, например: הֵחָמֵד, נֶחְמָד и т.п.

Раздел о пятом виде, а именно о гласной х̣о̂лем. Каждая буква ну̂н, имеющая х̣о̂лем в начале [форм] прош. времени и действ. причастия, обусловливает наличие х̣и̂рек̣ в букве хе̄ повел. наклонения, а некорневая буква ва̄в, стоящая после буквы хе̄, имеет гласные ка̄мец и да̂ге̄ш. Например, נוֹקַשׁ — прош. время с буквой ну̂н и огласовкой х̣о̂лем; его повел. наклонение — הוּקַשׁ. И так же: נוֹעַץ, הִוָּעֵץ и т.п.

[ГЛ. 42]

Глава о букве та̄в, которая придает глаголу непереходность

Знай, что эта буква та̄в может находиться среди корневых букв только тогда,
л. 5а когда ей предшествуют буква ши̂н или буква са̄мек̱, например: || הִשְׁתַּמֵּר, הִסְתַּבֵּל и т.п. А если ей не предшествуют ни буква ши̂н, ни буква са̄мек̱, то эта буква та̄в всегда предшествует корневым буквам, напр.: התכבד, הִתְמַכֵּר и т.п. Знай, что огласовкой этой буквы [та̄в] всегда будет только шё̆ва̂ и что в этой букве не будет да̂ге̄ш, если она предшествует всем корневым буквам. А если [эта буква та̄в] следует за буквами ши̂н и са̄мек̱, то ее огласовкой будет не шё̆ва̂, и будет в ней да̂ге̄ш, напр.: והמשתכר משתכר אל צרור נקוב (Hg 1,6); וישתמר חקות עמרי (Mi 6,16); ויסתבל החגב (Ko 12,5) и т.п.

[ГЛ. 43]

Глава о первом и втором повелительном наклонениях

Говорят, что повел. наклонение переходного глагола — это первое повелительное наклонение, а повел. наклонение непереходного глагола — это второе повел. наклонение. И говорят также, что первое повел. наклонение — это סוב, а второе — סִבּוֹב; а также: גול — גְּלוֹל и т.п. И знай, что я написал эту главу, потому что ты найдешь ее в книгах знатоков грамматики, а я не знаю, что они имеют в виду и что подразумевают, говоря о первом и втором повел. наклонениях. Но я упомянул об этом для того, чтобы ты мог спросить и узнать. Если здесь кроется определенный смысл, то ты узнаешь об этом.

[ГЛ. 44]

Глава о сочетании глагола с субъектом и объектом[1]

Знай, что языковеды говорят по-разному, рассуждая о субъекте и объекте. Поэтому если они говорят: קָבַר, то за этим словом должен следовать только субъект, а именно: אברהם, да будет благословенна память Его. Если ты скажешь: קָבַר אברהם (Gn 23,19), то אברהם будет субъектом. А если ты скажешь: קֻבַר אברהם, то אברהם будет объектом; как сказано там[2]: קֻבר אברהם (Gn 25,10); а также: סֻקַל נבות (1R 21,14,15) и שֻׁפַּךְ דמם (Ze 1,17) и т.п. Ведь если ты поставишь в начале глагола гласную к̣ибу̂ц, то объект займет место глагола. Знай, что пристроенный к объекту глагол не имеет [формы] повел. наклонения. А если [[найдутся такие, которые скажут]], что повел. наклонение от סֻקַל будет סֻקַל, а от שֻׁפַּךְ — שֻׁפַּךְ, то помни, что таких [форм] повел. наклонения в действительности нет. Запомни это и сохрани в памяти своей[3].

[ГЛ. 45]

Глава о делении имен

Знай, что в начале этого сочинения[1] я говорил, что имя — это то, что выражает понятие, но не включает в себя [понятия] времени. Там я разъяснил два признака имени. И знай, что если указанные нами признаки имен подойдут к какому-либо слову, то мы будем считать, что эти слова являются именами. Но если [встречаются слова], которые не выражают понятия, но к ним подходят признаки

имени, то говорят, что имена делятся на два класса: первый класс — это имена, которые выражают понятия, а второй — это имена, которые не выражают понятий. Примерами [имен], которые выражают понятия, будут, напр., ארץ, שמים и т.п. А примерами [имен], которые не выражают понятия, будут, напр., אשר, מה, מי„ и т.п. А так как эти слова относятся к классу [имен], поскольку к ним могут быть приставлены буквы בהכלם и ты скажешь: לַאֲשֶׁר, בַּאֲשֶׁר, כַּאֲשֶׁר, то полагают, что это имена недостаточные, не выражающие понятия. А имена, [выражающие понятия], делятся на два [разряда]. Первый [разряд] — определенное [имя], а второй — неопределенное [имя]. И знай, что неопределенное имя — это имя, которое относится к двум или более [понятиям], поэтому его нельзя определить, если не сказать: кто-то умный или глупый, бедный или богатый и т.п.

Неопределенные имена делятся на два типа: первый — "ḳô’ēp̄"[2] — 'застывший', а второй — "’enô ḳô’ēp̄" — 'незастывший'. А "ḳô’ēp̄" — это напр.: אבן, от которого ты ничего не образуешь. Это то имя, от которого не образуются ни повел. наклонение, ни прош. время, ни действительное причастие, ни буд. время, напр.: בית, ארץ и т.п. Поэтому его называли ḳô’ēp̄. А тех, которые относятся к типу "’enô ḳô’ēp̄" — 'незастывший', три: имя действия, повел. наклонение, действит. и страд. причастия; напр.: שָׁמוֹר[3] — имя действия, от него ‖ образованы повел. л. 5б
наклонение, прош. время и другие.

А определенные имена делятся на пять типов. Первый тип — это имена, которые относятся только к одному [лицу], напр.: משה, אהרן и т.п. А второй — это имена, которые определяются с помощью хē [артикля]; напр. איש, כהן — неопределенные имена, но если ты скажешь: האיש и הכהן, то имя будет определенным из-за буквы хē [артикля]. А третий — это имена, находящиеся в сопряженном состоянии, напр.: בֵּית המלך, יד אהרן. А четвертый — это имена, которые соединены с местоименными суффиксами, напр.: בֵּיתִי, יָדִי, בִּגְדִי. А пятый — это имена, выражающие понятие лишь тогда, когда ты присоединяешь к ним указательные местоимения[4]; последних восемь: זֶה, זוּ, זוֹ, זאת, הַלֵּז, הַלָּז, הַלֵּזוּ, הַלָּזֶה. Вот эти [вышеуказанные].

[ГЛ. 46]

Глава о сопряженности и истинности в языке

Говорят, что сопряженность — [это] желание языковедов указать на то, что сопряженный предмет принадлежит кому-то: как я говорил: בֵּית המלך 'дом царя' (2S 11,2); יד אהרן 'рука ’Ахарона' (Ex 29,9). В этом выражается смысл сопряженности, ибо дом принадлежит царю, а рука принадлежит ’Ахарону. В этих примерах слова имеют прямой смысл. Но говорят и חול הַיָּם — 'песок моря' (Ir 33,22); יַד הירדן — 'рука Йордана' (Nu 13,29); а эти слова имеют уже не прямой, а переносный смысл, ибо песок не принадлежит ни морю, ни чему-нибудь другому. Точно так же река Йордан не имеет руки и т.п. Знай, что сопряженность, если таковая имеется, указывает на принадлежность сопряженного предмета кому-либо в прямом либо переносном смысле; цель тут одна, а именно: определение одного имени с помощью другого. Ведь ты видишь, что ты ставишь в сопряженное состояние только неопределенное имя, а имя, с которым ты его сопрягаешь, будет только определенным, напр.: עץ הארץ — 'дерево земли'. Первое имя неопределенное, а второе — определенное. И это правило сопряженности: [само]сопрягаемое имя всегда неопределенное, а второе имя, которое с ним сопрягается, всегда определенное. И если ты присоединишь [форму] сопряженного состояния к такой же форме, то это будет неправильно, если только все имена не будут сопряжены с определенным именем, напр.: מזבחי שלמי בני ישראל (Lv 10,14). Эти три неопределенных [[имени]] сопряжены со словом ישראל, которое является определенным. И знай, что любое слово, которое слушающий воспринимает, не нуждаясь в другом, дополнительном слове, [[ибо]] слушающий достиг своей цели, будет неопределенным [словом]. Первое толкование относится к тому случаю, когда слушающий не достиг своей цели, напр., если он слышит слова שִׁבְטֵי, עַבְדֵי, בְּנֵי, יְדֵי и т.п., т.е. слова, которые называются сопряженными. Второе толкование относится к тем случаям, когда слушающий достигает цели словом, напр. עֲבָדִים, שבטים, בנים и т.п.; это слова, которые называются неопределенными. А то, что различает их, — это огласовка. И если ты поставишь имя женского рода, имеющее в конце букву хē, в сопряженное состояние, ты никогда не спутаешь ее [форму] сопряженного состояния. Ведь

5 252

если ты желаешь поставить это слово в сопряженное состояние, ты отбрасываешь
букву хē и ставишь на ее место тāв и ты отбрасываешь гласную ķāмец и ставишь
на ее место патах̣, напр. צָרָה – неопределенное имя жен. рода, если ты поста-
вишь это слово в сопряженное состояние, ты скажешь: צָרַת; точно так же רָעָה
(имя) – רָעַת; שפחה – שפחת; זִמָּה – זִמַּת; בתולה – בתולת и т.п. Есть имена, огласовка ко-
торых одинакова и в сопряженном, и в неопределенном состояниях, напр. נגב
יהודה (1S 27,10) – сопряженное состояние; כאפיקים בנגב (Ps 126,4) – неопределен-
ное состояние. Точно так же: מַתַּן אדם (Pr 18,16) – сопряженное состояние;
[[ומ[תן]] הרבו עלי מאד מהר (Gn 34,12) – неопределенное состояние. Знай, что имя в
сопряженном состоянии [[сопрягается]] не с собой, а только с другим [именем],
напр. בֶּן קהת, בֶּן לוי, בן יצהר и т.п., из тех, которые сопрягаются с субстанцией.
И ты скажешь: וישאו את נחשתם (2R 25,13); имя здесь сопрягается со словом, кото-
рое выражает вид и форму, а именно: נחשתם – 'их медь'. И имя в сопряженном
состоянии сопрягается со словом, [которое обозначает исчисление] меры, напр.
אַבְנֵי עשר אמות ואבני שמונה אמות (1R 7,10). И имя в сопряженном состоянии сопряга-
ется с [именем, обозначающим] хорошее или плохое дело, напр. בֶּן עולה (Ps 89,
23); בֶּן בליעל (1S 25,17); אנשי חיל (Gn 47,6) и т.п. И имя в сопряженном состоя-
нии сопрягается с именем, обозначающим части тела, напр. כְּבַד פה וּכְבַד לשון (Ex 4,
л. 6а 10); עֶרל לב || וערל בשר (Hs 44,9). И имя в сопряженном состоянии сопрягается со
слитным местоимением, напр. אָבִי ואמי. И сопрягаются [имена, обозначающие] ко-
нечности, и имена, обозначающие все тело, напр. וּמִלֵּאת יד אהרן ויד בניו (Ex 29,9);
רגל השור (Js 32,20). И сопрягаются имена, обозначающие концы конечностей и са-
ми конечности, напр. אצבעות ידיו ואצבעות רגליו (2S 21,20). И сопрягается субъект
с его делом, עוֹשֵׂה המלאכה (Ne 2,16); וְחושבי מחשבות (Ex 35,35). И сопрягается дей-
ствие с его субъектом, напр. פּוֹעַל אדם (Hi 34,11); מעשה רוֹקֵם (Ex 28,39); מלאכת יי
(Ir 48,10). И сопрягается объект с его субъектом, напр. רצוי אחיו (Dt 33,24);
מֻכֵּה אלהים ומְעֻנֶּה (Js 53,4). И сопрягается субъект с его объектом: напр. זוֹבֵחַ זבח
(1S 2,13); בּוֹצֵעַ בצע (Ir 6,13). Подобных примеров в Ветхом Завете много.

[ГЛ. 47]

Глава о словах,

когда соединяются имя с именем, выражая законченную мысль, напр. יוסף חי (Gn 45,26); שמואל מת (1S 28,3); עמלק יושב (Nu 13,29) и т.п. И это из главы, о которой ты можешь сказать, что в ней речь идет об определенном имени, которое ты ставишь впереди, а определяешь его неопределенным именем. И соединяется глагол с именем, выражая законченную мысль, напр. ויעש בצלאל (Ex 37,1); ויקם משה (Ex 40,18) и т.п. И соединяется служебное слово с именем, выражая законченную мысль, но только в звательном [предложении], напр. הוי אשור (Js 10,5); הוי כל צמא[1] (Js 55,1) и т.п. Если соединяются глагол с глаголом, то они не выражают законченной мысли, если только ты не сопрягаешь эти глаголы с именем и говоришь: בָּבֶל[2]. В Ветхом Завете подобных примеров много.

[ГЛ. 48]

Глава об усилении речи

Знай, что языковеды повторяют слова для усиления смысла, напр. משה משה (Ex 3,4); איש איש (Lev 15,2), и цель языковедов – привлечь внимание слушателя к определенному высказыванию. Иногда [языковеды] добавляют другое слово, не совпадающее с первым словом, но [только] в том случае, если оба слова выражают одну мысль, напр. איש אחד (Gn 42,11) и др. אשה אחת (Sa 5,7). Усиливают [слово] мужского рода [словом] мужского рода, [слово] женского рода – [словом] женского рода, [слово] ед. числа – [словом] ед. числа и [слово] множ.ч.– [словом] множественного же числа. Например, איש אחד – [слово] мужского рода [усилено словом] мужского рода; אשה אחת – [слово] женского рода–[словом] женского рода; הגוי כלו (Ma 3,9) – [слово] ед. числа – [словом] единственного числа; שמעו עמים כלם (Mi 1,2) и др. – [слово] множ. числа – [словом] множ. числа и т.д.

[ГЛ. 49]

Глава о буквах,

а именно о [букве] вāв, которая находится во втором имени, [относящемся вместе с первым именем] к одному глаголу. Эта глава главным образом о букве вāв, ибо ты скажешь: וילך משה ואהרן, ויקם משה ויהושע (Ex 4,29). А если сказали бы: וילך משה אהרן, то речь не выражала бы мысли. Но когда ты приставил букву вāв к словам יהושע и אהרן, то ты узнал, что Йёхōшуа̉ встал, так же как встал Мōше. Мир их праху! И ты также узнал, что 'Ахарон ушел, так же как ушел и Мōше. Мир их праху! Подобных примеров в Ветхом Завете много.

[ГЛ. 50]

Глава об определении[1]

Знай, что языковеды определяют неопределенное [слово] с помощью неопределенного, а определенное – с помощью определенного, например, когда говорят: איש טוב (2S 18,27), איש יפה (2S 14,25), слово איש – неопределенное, оно охарактеризовано другим неопределенным [словом]. И говорят также: הָאיש הַטוב, האיש היפה. Здесь определенное слово определено определенным словом. Знай, что языковеды характеризуют неопределенные слова описательными словами, например איש יָפה (2S 14,25); словами, выражающими качества человека, напр.: נָכון ; словами, выражающими принадлежность к какому-либо роду, напр.: איש לוי (Jud 19,1); словами, выражающими принадлежность к государству, напр.: איש מצרי (Ex 2,11 и др.) и [словами, выражающими] занятие ремеслом, напр.: איש סבל (2C 2,1). [Языковеды] определяют определенное [слово словом], которое определено буквой хē [артикля], напр.: ירמיהו הנביא (Ir 25,2), אהרן הכהן (Lv 13,2). Они определяют определенное слово словом, которое находится в сопряженном состоянии, но только при [наличии] определенного имени, напр.: משה עבדי (Jos 1,2). Они определяют слово с помощью частицы, не выражающей самостоятельной мысли, напр.: זה הבית (Esr 3,12); זה האיש (Ps 25,12) и т.п.

[ГЛ. 51]

Глава о делении глагола на два типа

К первому типу [относятся] истинные глаголы, а ко второму – глаголы, имеющие переносный смысл. А примером истинных глаголов будет ותקם ותלך (Gen 38,19), ибо [мы говорим]: 'Она встала и пошла'. А примером переносного [глагола] будет: וְהָיָה וַתָּמָת, ибо не она (смерть) умертвила, || а действие совершено Богом, да возвысится имя Его! Он умерщвил. Таким образом, глагол היה не является истинным. Мы определяем [характер глагола] по субъекту. Знай, что имеются глаголы непереходные, напр.: וישב, ויקם и т.п. Имеются глаголы переходные, напр.: ויקֵם, וישֵב и т.п. И знай, что все пять глаголов чувств являются переходными, ибо ты видишь только видимое, ешь только съедобное, обоняешь только обоняемое, слышишь только слышимое и осязаешь только осязаемое. Все глаголы, выражающие движение души [человека], также являются переходными, ибо ты любишь только то, что можно любить, и ненавидишь только то, что можно ненавидеть, и ты помнишь только запоминаемое и ищешь только искомое. После глаголов, выражающих движения души человека, и глаголов, выражающих чувства, остаются только действия, относящиеся ко всему телу[1], а они делятся на два класса. Первый [класс] – непереходные глаголы, напр.: שוב, קום. И второй – переходные глаголы, напр.: נְגוֹף. Если ты стремишься придать глаголу переходность, то ты используешь шесть способов. Первый [заключается в использовании] служебного слова, напр.: וגם ישב שלמה על כסא המלוכה (1R 1,46). Второй – [в использовании] дāгēш'а, напр.: שמח זבולון (Dt 33,18); глагол без дāгēш'а будет непереходным. А если ты скажешь: שַׂמֵּח נפש עבדיך (Ps 86,4), то глагол станет переходным благодаря дāгēш'у[2]. Третий [заключается в] изменении конструкции [слова], напр.: שַׁב – [глагол] непереходный, а если ты изменишь его структуру[3] и скажешь: הוֹשֵׁב, то он станет переход-

ным[4]. Четвертый [заключается в использовании] гласной патах, напр.: ויסע מלאך אלהים (Ex 14,19); глагол здесь непереходный; но если ты скажешь: ויסע כצאן עמו (Ps 78,52), то глагол станет переходным. Точно так же: כי יִרְבֶּה אלוה מאנוש (Hi 33,12) – глагол непереходный, а לא ירבה לו סוסים (Dt 17,16) – глагол переходный.

[ГЛ. 52]

Глава о том, какую мысль выражают[1] буквы мужского [класса]

Букв, приставляемых к именам, пять. Они [образуют] знак בהכלם. Буква бет, приставлена к имени [1)], придает ему значение 'вместилище', в котором что-то имеется, напр. בבית, בשדה и т.п., [2)] переносит действие на объект, напр.: אשר התעללתי במצרים (Ex 10,2), ובאהרן התאנף (Dt 9,20) и т.п. и [3)] придает имени значение орудийности, напр. ויכהו בֶחָרֶב (Ir 26,23), באבן או באגרוף (Ex 21,18) и т.п. Буква хē, приставленная к имени, выражает определенный артикль, напр. הבית, האיש и т.п. Но буква хē выражает также вопрос, напр.: השלום אביכם הזקן (Gn 43,27). И знай, что [букву] хē определенного артикля можно отличить от вопросительной [буквы] хē следующим образом: любая буква хē, после которой следует одна из 17-ти букв: בגדו ספל מקשת יטז כנץ с дâгēш'ом и полной гласной, но не с огласовкой шěвâ, будет хē определенного артикля. Например, הַבַּיִת הגדול (2C 3,5) и другие подобные примеры, где [после буквы хē следует] одна из 17-ти указанных букв. А если одна из указанных букв будет иметь рāфе с полной гласной, но не шěвâ, то буква хē будет вопросительной, напр.: הֲכָזֶה יהיה צום אבחרהו (Js 58,5); הַתְשַׁלַּח ברקים (Hi 38,35) и т.п. примеры. И если одна из семнадцати [букв] огласована с помощью шěвâ и имеет дâгēш, то хē может быть и определенным артиклем, и вопросительной буквой, напр.: הַגְּדוֹלִים, הַצְּפוֹנִי. Здесь буква хē – определенный артикль. И, напр., הַבְדֶרֶךְ אבותיכם (Hs 20,30); הַכְמוֹת נבל (2S 3,33); הַשְׁמֵנָה היא (Nu 13,20), здесь буква хē является вопросительной. Точно так же, если одна из семнадцати [букв] будет иметь шěвâ и рāфе, то хē может быть и определенным артиклем, и вопросительной, напр.: הלויים, הַשְּׁלָבִים, здесь хē – определенный артикль; הירוצון בסלע סוסים (Am 6,12), здесь [буква хē] вопросительная. И доказательство этому то, что ты отличаешь одну от другой[3]. И знай, что [буква хē] является определенным артиклем, если она огласована кāмец'ом или сегôл'ом и [если за ней следуют] оставшиеся буквы, а именно אחהער, напр. הָרֹאָה, הָעֹוֶנָה, הארץ, הֶחָכָם и т.п. А если буква хē будет огласована патах'ом[4], то она может быть и определенным артиклем, и вопросительной, напр.: הָעֹרְקִים ציה (Hi 30,3) – определенный артикль; האלהים אני (2R 1,12) – вопросительная буква. И знай, что этот вопрос будет действительно вопросом, ибо вопрошающий не знает[5] [[...]].

[ГЛ. 53]

л. 23а ...[1] этого дела; и будет прямой смысл вместо переносного, а переносный вместо прямого, как во фразе: עמדתם על חרבכם 'вы стояли над своими мечами' (Hs 33,26), в которой не выражена действительность, т.е. [мысль] о том, что мечи кладутся под ноги и [люди] будут стоять над ними. Но [сказано] в переносном смысле: "взятие меча для войны". Одним правилом будет опознан переносный смысл, так же как [в другом случае] будет опознан прямой смысл, поэтому переносный смысл подобен истинному, что дает слушателю [возможность] понимать. И не захочет од[[ин]] из них[2] выражаться прямо (?), [говоря], напр.: גלוי ערוה 'раскрытие наготы', прямое значение данных слов – это раскрытие наготы, но в переносном смысле – это совокупление. И подобно тому, как מלאכה אשר תפול על האורג 'труд, который возложен на прядильщика' – прямое значение; ... ועל שוער... [[...]] – переносный смысл. Второй раздел: переносный смысл в какой-то степени сохраняется в прямом смысле, а часть прямого смысла выражает какое-то содержание, но переносный смысл нуждается в доказательстве. Это, напр., באנו באש ובמים 'мы прошли огонь и воду' (Ps 66,12), которое известно в прямом значении, ибо прохождение через огонь – действительность. Знай, что языковеды называют одно понятие многими именами, напр.: ה[[...]]. אסיפה 'собирание'; אגירה 'делать запасы'; כניסה 'собирание'; בהלה 'ошеломление', 'ужас'; חבור 'присоединение'; ועדה 'сбор в определенном месте' из ויועדו כל המלכים 'и собрались все эти цари' (Jos 11,5) [[...]] из ולא תקפוץ את ידיך 'не сжимай руки свои' (Dt 15,7) [[...]]

ונקוו אליך כל הגויים 'соберутся все ... народы' (Ir 3,17); и когда они так поступили [[...]] одно понятие – слов мн[[ог]]о (?), напр.: וכבור ידי из בור 'и по чистоте рук моих' (2S 22,21); ולבור את [[כל זה]] из בור ...'исследовать все это' (Ko 9,1); בְּרוּ לכם איש из בָּרָה 'выберите себе человека' (1S 17,8); ולברֵר וללבֵּן из בָּרַר 'чтобы они очистились...' (Da 11,35); ברור из ברור (Js 49,2); הברו из הֵבַר הֲבָר 'чистите стрелы' (Ir 51,11); לא לזרות ולא לְהָבָר из הָבָר 'не для веяния, не для очищения' (Ir 4,11); הברו נושאי כלי из הִבָּר 'очистите себя, носящие утварь' (Js 52,11); הוברי שמים из הִבּוּר 'те, которые измеряют небо' (Js 47,13); עם נבר תתבר из הִתָּבֵר 'с чистым по чистоте его' (2S 22,27); יתבררו ויתלבנו из הִתְבָּרֵר 'они очистятся и обелятся' (Da 12,10). Смотри, нет в данном слове (или выражении) одиннадцати способов. Есть там смысл, о котором мы знаем в общих чертах, но мы не знаем частностей. [Это происходит] потому, что знатоки [языка] не потрудились установить этих способов без.... Если они достигают своей цели только одним [словом], но обязательно, чтобы каждое слово имело свой частный смысл [[...]]. И если мы не знаем [[...]] по методу обобщения[3].

[ГЛ. 54]

Глава о служебных частицах и подобных им словах אֶל, אַל, [[ ]], את, עַל, לולי, כי, או, אם, מן, עד, עם, גם, אף, אך, רק, [[ ]]

... и т.п. Внимательно проанализируй эти слова с точки зрения определения имени и его примет, они разграничат [[...]], какие из них являются именами и какие служебными частицами. Так же и слова, которые подобны служебным частицам, например אֲשֶׁר, [[ ]], כמה, מתי, אַיִן, אָן, אנה, אֵי, אַיֵּה, איפה, פֹּה, כֹּה, אָמנם [[ ]], כל, אֵיפָּה, הֵיךְ, אֵיכָכָה, אֵיךְ, אולי, מדוע, אז, אזי, הן, הנה.

[[...]] если всем этим и подобным им словам присущи признаки имени, то ты сможешь судить о них, [[...]], а если им не присущи признаки имени, то ты будешь знать, что это служебные частицы.

[ГЛ. 55]

Глава об образцах имен, состоящих из трех букв[1]

Знай, что когда ты увидишь правило [[...]] и обратишь [[на него]] должное внимание, то ты легко поймешь трудные слова в языке. Поэтому я вкратце пишу о них для того, чтобы ты следовал в языке этому правилу.

אֶרֶץ – 'земля', הארץ (Gn 1,1);
אֶסֶם – 'житница', באסמיך (Dt 28,8);
בּוֹסֶר – 'незрелые ягоды', 'незрелый', בסרו (Hi 15,33);
בֶּצֶל – 'лук', הבצלים (Nu 11,5);
גֶּבֶר – 'мужчина', גבר (Pr 28,3);
גֶּרֶם – 'кость', גרמיו (Hi 40,18);
דֶּשֶׁן – 'тук', [[ד]]שני (Jd 9,9);
הֶבֶל – 'суета', הבל (Ko 1,2);
הֶרֶר – 'гора', להררי (Ps 30,8);
זֶרֶת – 'пядь', זרת (Ex 28,16; 39,9);
זֶקֶן – 'старейшина', זקני (Nu 11,16);
חֶסֶד – 'милость', חסד הוא (Mi 7,18); л. 23б,
חקק – 'приговор', הוי החוקקים חקקי און (Js 10,1); стк. 1
טֶרֶף – 'листья', טרפי צמחה (Hs 17,9);
טֶרֶם – 'прежде чем', טרם (Gn 19,4);
יֶתֶר – 'остаток', [[יתר]] (Nu 31,32);
יֶבֶל – 'поток', יבלי מים (Js 44,4);
כֶּתֶר – 'венец', כתר (Est 2,17);
כֶּמֶר – 'идолослужитель', הכמרים (Ze 1,4);
לֶחֶם – 'хлеб', הלחם (1S 9,7);
[[לשם]] – 'драгоценный камень', לשם (Ex 28,19; 39,12);
מֶלֶךְ – 'царь', מלך (Dt 17,15);
מגד – 'дары природы', וממגד (Dt 33,14);
נֶדֶן – 'подарок', נדניך (Hs 16,33);
נֶטֶף – 'капля', נטפי (Hi 36,27);

סֶכֶל — 'невежество', הסכל (Ko 10,6);
סֵדֶר — 'порядок', סד[[רי]]ם (Hi 10,22);
עֶבֶד — 'раб', עבד (Ex 21,2);
עֶרֶב — 'степь', [[ער]]בות (Jr 5,6);
פֶּטֶר — 'первенец', ופטר (Ex 34,20);
פֶּרֶס — 'копыта', ופרסיהן (Sa 11,16);
צדק — 'правда', 'справедливость', וצדק (Ko 5,7);
צֶלֶל — 'тень', צללו (Hi 40,2);
קֶנֶץ — 'конец', (L.Kohler),קנצי (Hi 18,2);
קֶרֶס — 'крючок', קרסי (Ex 26,11);
רֶגֶל — 'нога', רגל (Ex 21,24);
שֶׁפֶט — 'суд', 'наказание', שפטים (Nu 33,4);
רֶכֶס — 'горная цепь', הרכסים (Js 40,4);
שֶׁכֶן — 'жилище' (?), לשכנו (Dt 12,5);
תֶּלֶם — 'борозда', תלמיה (Ps 65,11);
תֶּבֶן — 'солома', תבן (Ex 5,16);
בֶּגֶד — 'платье', בגדו (Pr 27,13); בגד—ед. число; בגדי, בגדים, בגדיכם, בגדַך, בגדך , [ ]בגד[ ], בגדֵך, בגדהּ, בִגְדָן, בִגְדָם, בְּגָדֵינו; בגדים — 'платья', множ. ч., неопределенное состояние. בְּגָדַי — неопределенное (?) [[состояние]], множ. ч.; בְּגָדַיִך, בִּגְדֵיכם, בגדייך , [[ ]]בְּג[[ ]], [[ ]]דיהם[[ ]], בִּגָדֶיה, [[ ]]בגד; это правило справедливо для всех перечисленных здесь и подобных им имен.

Ряд другого образца

אופל — 'тьма', ומאוֹפֶל (Js 29,18);
בוֹקֶר — 'утро', בוקר (Nu 16,5);
גוֹלֶם — 'зародыш', גלמי (Ps 139,16);
דוֹמֶן — 'навоз', לדומן (Ir 8, 2);
הוֹלֶם — 'ударяющий', הולם (Js 41,7);
זוֹקֶן — 'старость', מזוקן (Gn 48,10);
חוֹשֶׁן — 'наперстник', חושן (Ex 28,30);
יוֹשֶׁר — 'искренность', 'прямота', יושר (Hi 33,3);
כוֹפֶ[[ר]] — 'кипрей', הכופר (Ct 1,14);
מֶתֶק — 'сладость', מתקי (Jd 9,11);
נוֹפֶך — 'драгоценный камень', נפך (Ex 28,18);
סֹלֶת — 'мука высшего качества', [[ס]]לת (Lv 2,1);
עֹרֶם — 'лукавство', בערמם (Hi 5,13);
צוֹרֶך — 'потребность', צר[[כ]]ך (2C 2,15);
קֹדֶשׁ — 'святость', קדש (Ex 29,37 и др.);
רוֹגֶז — 'возбуждение', רוגז (Hi 3,26);
שׁוֹרֶשׁ — 'корень', שורש (Dt 29,17);
תוֹפֶת — название местности, [[ת]]תופ[[ה]] (Ir 7,32 и др.).

И если ты присоединишь к слову כופר местоименные суффиксы, то ты скажешь: כוֹפֶר , כָּפְרִי, כָּפְרְך, [[ ]], כָּפְרֵך, כֶּפְרְכֶן, כֶּפְרוֹ, כֶּפְרָם, כֶּפְרָהּ, כָּפְרָן.

Третий образец

אָלֶף — 'вол', אלפים (Pr 14,4);
בָּשָׂם — 'аромат', בשמי (Ct 5,1);
גָּמָל — 'верблюд', הגמל ...;
גָּלָל — 'помет', כגללים (Ze 1,17);
דָּבָר — 'дело', 'нечто', הדבר (Jd 20,9);
הָרָר — 'гора', הררי (Ir 17,3);
זָקָן — 'борода', הזקן ...
חָלָץ — 'чресла', חלציו (Ir 30,6);
טָרָף — 'растерзал', טרף (Ho 6,1);
יָבָם — 'невестка', יבמי (Dt 25,7);
יָרָק — 'зелень', הירק (Dt 11,10);
כָּרָע — 'голень', כרעים (Am 3,12);
לָבָן — 'белизна', לבן (Lv 13,42);
מָ[[שָׁ]]ל — 'иносказательная речь', משל (Pr 1,6);
נָמָל — 'муравей', הנמלים (Pr 30,25);
נָהָר — 'река', נהר (Ps 46,5);

סָרָן — 'воевода', הסר[[נים]] (1S 29,6);
עַמִּם — 'народы', ועממים (Ne 9,22);
פָּרָשׁ — 'всадник', פרש (Na 3,3);
צָבָא — 'военнообязанная' (Hi 7,1);
קָלָל — 'блестящий', קלל (Da 10,6);
שָׂכָר — 'награда', שׂכר (Ps 127,3);
רָחָב — 'обширный', רחבה (Ps 119,96);
תמר — имя собственное, תמר (2S 13,2);
דבר — един. ч. דברי, דְּבָרֵנוּ, דְּבַרְכֶן, דְּבַרְכֶם, ד[[ ]]ן, דְּבַרְכֶן, דְּבָרָהּ, דְּבָרוֹ. דְּבָרִים — множ.ч. неопределенное состояние. דְּבָרָיו — мн. ч. [[ ]דְּבָרָ] — мн. ч. сопр. состояние; דְּבָרָיו, דִּבְרֵיכֶן, דְּבָרַיִךְ, דִּבְרֵיכֶם, דְּבָרֶיהָ, דְּבָרֵינוּ.
דִּבְרֵיהֶן, דְּבָרֶיהָ, דִּבְרֵיהֶם и подобные [формы] этого класса.

Ряд четвертого образца

л. 24а, стк. 1

אבל — 'печаль', אבל (Gn 37,35);
בָּצֵק — 'тесто', הבצק (Ex 12,31);
גָּזֵל — 'похищение', בגזל (Lv 5,21);
דָּיֵק — 'осадное возвышение', ק[[די]] (Hs 21,27);
זָקֵן — 'старый', זקן (Gn 24,1);
חָמֵץ — 'квашеное', חמץ (Ex 12,15);
טָמֵא — 'нечисть', וטמא טמא (Lv 13,45);
יָוֵן — 'тина', היון (Ps 40,3);
כָּרֵס — 'чрево', כרסו (Ir 51,34);
לָבֵן — 'кирпич', לבנים (Js 9,9);
מָגֵן — 'щит', מגן (Jd 5,8);
נָמֵר — 'леопард', נמרים (Ct 4,8);
עָרֵם — 'сноп', ערמים (Ir 50,26);
צָמֵא — 'жаждущий', צמא (Js 55,1);
קָדֵשׁ — 'блудник', קדש (1R 14,24);
קָמֵל — 'то, что вянет', קמלו (Js 19,6);
רָחֵק — 'тот, кто удаляется', רחקיך (Ps 73,27);
שָׁקֵד — 'миндаль', שקדים (Nu 17,23);
תָּפֵל — 'негодный', תפל (Hs 13,15);
רָחֵק — единственное число; רְחֵקִי, רְחֵקֵינוּ, רְחֵיקֵיךְ, רְחֶקְכֶם, רְחֵקֵךְ, רְחֵיקְכֶן, רְחֵיקוֹ, רְחֵיקָם, וְחֵיקָךְ, רְחֵיקָן, רְחֵיקֵיךָ. Множественное число: רְחֵיקַי, רְחֵיקֵינוּ, רְהֵיקַיִךְ, רְחֵיקֵךְ, רְחֵיקֵיכֶם, רְחֵקַיִךְ, רְחֵיקֵיכֶן, רְחֵיקָיו, רְחֵיקֵיהֶם [[ ]]יקֵיהֶם, רְחֵיקֶיהָ, רְחֵיקֵיהֶן.

Ряд пятого образца

אדון — 'Господь', האדון (Mal 3,1);
גָּחוֹן — 'живот', גחון (Lv 11,42);
טָהוֹר — 'чистый', טהור (Pr 30,12);
כָּבוֹד — 'честь', כבוד (Pr 20,3);
יָגוֹן — 'печаль', יגון (Js 35,10);
לָשׁוֹן — 'язык', ולשון (Pr 12,18);
מָרוֹר — 'горький', ומרורים (Nu 9,11);
עָוֹן — 'порок', עון (Hi 33,9);
פָּתוֹת — 'крошка', ופתותי (Hs 13,19);
צָיוֹן — 'пустыня', בציון (Js 25,5);
קדוש — 'святой', קדוש (1S 2,2);
רָטוֹב — 'влажный', רטוב (Hi 8,16);
שָׁלוֹם — 'мир', שלום לך (Jd 6,23);
תָּבוֹר — название горы כתבור (Jd 46,18);

Знай, если кто-нибудь скажет, что множественное число от אָדוֹם будет אֲדָמִים[2], то мы ответим ему, что это неверно, ибо тогда множественное число от שלום будет שְׁלוּמִים и от שָׁלוֹם — שלומים, как и от קָדוֹשׁ — קדושים, но все это невозможно в языке; а от אֲדוֹן множ. число будет אֲדוֹנִים, а от שָׁלוֹם — שְׁלוֹמִים. Точно также [множ. число] от אָדוֹם будет אֲדוֹמִים, от קדוש — קְדוֹשִׁים, קְדוֹשֵׁינוּ и т.п. קְדוֹשִׁים, קְדוֹשֵׁינוּ, קְדוֹשַׁי. Присоедини [формы] ед. числа к десяти [слитным местоимениям]. Присоедини к ним также [формы] множ. числа; так как ты видел их [[...]] подобно мне [говори] о них коротко.

Ряд шестого образца

אָבִיב — 'колосья', אביב (Lv 2,14);
בָּחִיר — 'избранный', בחיריך (Ps 10,5);
בעיר — 'скот' (домашний), [[בע]]ירו (Ex 22,4);
גדיל — 'кисточки', גדילים (Dt 22,12);
הָלִיך — 'стопа', הליכי (Hi 29,6);
חָרִיט — 'кошель', חריטים (2R 5,23);
חָלִיל — 'свирель', בחלילים (1R 1,40);
מָרִיר — 'затмение', כמרירי (Hi 3,5);
נָשִׂיא — 'облако', נשיאים (Pr 25,14);
עָטִין — 'сосуд', עטיניו (Hi 21,24);
שָׁלִישׁ — 'военачальник', ושלישים (Ex 14,7);
תָּמִים — 'непорочный', תמים (Dt 18,13); בָּחִיר, בחירי, בְּחִירְךָ, בְּחִירֵינוּ, בְּחִירְכֶם, בְּחִירֵךְ, בְּחִירְכֶן, בחירו, [[ב]]חירָם, בחירָהּ, בְּחִירָן, בְּחִירִים, בְּחִירֵנוּ.

Так действуй со множественным числом; присоедини их [формы] к десяти остальным [слитным местоименным суффиксам].

Ряд седьмого образца

אַדִּיר — 'владыка', אדירו (Ir 30,21);
יַקִּיר — 'дорогой', יקיר (Ir 31,19);
עתיק — 'отнятый', עתיקי (Js 28,9);
צַדִּיק — 'праведный', צדיק (Ps 58,11 и др.);
תנין — 'змей', לתנין (Ex 7,9); אַדִּיר, אַדִּירְךָ, אַדִּירִים, אַדִּירַי, אדירי. Так же действуй с [формами] един. и множ. числа.

Ряд восьмого образца

קַנּוֹא — 'ревнивый', קנוא (Na 1,2);
חַלּוֹן — 'окно', בחלון (Pr 7,6);
כַּמּוֹן — 'тмин', וכמון (Js 28,27);
רתוק — 'цепь', הרתוק (Hs 7,23); ורתוקות (Js 40,19). חלון, חלונו, חלונַךְ, חלונכם, חַלּוֹנֵךְ, חלונְכֶן, חלוֹנוֹ, חלונָם, חלוֹנָהּ, חַלּוֹן, חלונָן.

л. 24 б, стк. 1. || Ряд девятого образца

אִלֵּם — 'немой', אלם (Ex 4,11);
גִּבֵּן — 'горбатый', גבן (Lv 21,20);
ד[[בר]] — 'речение' והדבר אין בהם (Ir 5,13);
עִנֵּב — 'виноград' (Dt 32,32);
עִקֵּשׁ — 'коварный', עקש (Pr 17,20);
קִטֵּר — 'окуривание', הקטר (Ir 44,21); עִנֵּב, ענבימו, עִנְּבֵךְ, עִנֶּבְכֶם, עִנְבֵךְ, עִנְּבְכֶן, [[ ]]ענ, עִנְבָם, עִנְבָּם, עִנְבָּהּ, עִנְּבָן.

Ряд десятого образца

אַיָּל — 'олень', איל (Dt 14,5);
אַשָּׁף — 'гадатель', והאשפים (Da 1,20);
אַגָּן — 'чаша', באגנות (Ex 24,6);
גַּלָּב — 'брадобрей', הגלבים (Hs 5,1);
דַּיָּן — 'судья', ודיין (Ps 68,6);
דַּוָּי — 'больной', דוי (Th 1,22);
דַּיָּג — 'рыболов', לדיגים (Ir 16,16);
דַּוָּג — 'рыболов', דוגים (Hs 47,10);
קַשָּׁת — 'стрела', קשת (Ir 4,29);
שַׁבָּת — 'суббота', שבת (Ex 20,10);
חַטָּא — 'нечестивый', חטאים (Ps 1,1);
חַמָּ[[ן]] — 'столб', חמניכם (Lv 26,30); חַטָּא, חַטָּאִי, חַטָּאֵינוּ, חַטָּאֲךָ, חטאיכם, חטאך, חַטָּאֵיכֶן, חטאו, חַטָּאָם, חַטָּאָהּ, חַטָּאָן, חַטָּאָם, חַטָּאַי, חַטָּאֵינוּ, [[ ]]חַטָּ, חַטָּאֵיכֶם, חַטָּאַיִךְ, חַטָּאֵיכֶן, חַטָּאָיו, חַטָּאֵיהֶם, חַטָּאֶיהָ, חַטָּאֵיהֶן.

Ряд одиннадцатого образца

אָסוּר – 'узы', אסוריו (Jd 15,14);
בְּאוּשׁ – 'гниль', באושים (Js 5,2);
גבול – 'предел', 'граница', גבולך (Ex 13,7);
בלול – 'улитка', שבלול (Ps 58,9);
גדוד – 'толпа', 'сборище', גדוד (Gn 49,19);
זְבוּל – 'храм', קדשך [[כל]]ז[[ת]] (Js 63,15);
זבוב – 'муха', זבובי (Ko 10,1);
חָנוּט – 'бальзамированный', החנוטים (Gn 50,3);
חָרוּז – 'ожерелье', בחרוז[[ים]] (Ct 1,10);
יְבוּל – 'благосостояние', יבול (Hi 20,28);
יְקוּם – 'существующее', היקום (Gn 7,4);
יְלוּד – 'рожденный', ילוד (Hi 14,1);
כְּלוּב – 'корзина', כלוב (Am 8,2);
כְּרוּב – 'херувим', הכרובים (Gn 3,24);
גְּמוּל – 'отнятый', גְּמוּלֵי (Js 28,9); גְּמוּל, גְּמוּלֵי, גְּמוּלֵינוּ; и действуй с остальными десятью [слитными местоимениями] таким же образом. И знай, что в этой главе речь идет лишь о страдательном причастии, образцом которого является שָׁמוּר, но ты должен знать, что эти имена являются изначальными (?).

Ряд двенадцатого образца

אַלּוּף – 'друг', אַלּוּפִי (Ps 55,14);
בכוּר – 'ранний плод', הבכורות (Ir 24,2);
חַנּוּן – 'благой', חנון (Ps 114,4 и др.);
חַמּוּק – 'изгиб', חמוקי (Ct 7,2);
חלוק – 'гладкий', חלוקי (1S 17,40);
תנור – 'печь', תנור (Lv 11,35); אלוף, אלופי, אלופינו, אלופָּה и другие словоформы.

Ряд тринадцатого образца

אֱוִיל – 'безумец', אויל (Pr 17,28);
אליל – 'божество', האליל (?) (Sa 11,17);
בְּרִית – 'завет', בריתי (Ps 89,4);
בְּדִיל – 'олово', הבדיל (Nu 31,22);
גָּלִיל – 'кругляк', גלי||לי|| (Ct 5,14);
הָגִיג – 'томление', הגיגי (Ps 5,2);
דבִיר – 'храм', דביר (Ps 28,2);
חֲזִיר – 'свинья', החזיר (Lv 11,7 и др.);
[[כְּסִיל]] – 'безумец', ובן כסיל (Pr 10,1);
מְטִיל – 'прут', כמטיל (Hi 40,18);
עָמִית – 'ближний', עמיתך (Lv 18,20);
[[שְׁבִי]][[ל]] – 'тропа', ושבילך (Ps 77,20);
רְדִיד – 'верхняя женская одежда', רדידי (Ct 5,7); רְדִיד, רְדִידֵינוּ, רדידי, רְדִידָךְ, רְדִידֵכֶם и все остальные словоформы создавай по этому способу.

Ряд четырнадцатого образца

אֱנוֹשׁ – 'человек', אנוש (Ps 103,15);
אֱדוֹם – ''Эдōм', אדומים (2C 28,17);
אגוז – 'орех', אגוז (Ct 6,11);
בְּאוֹשׁ – 'смрад', באוש (Am 4,10);
גְּלוֹם – 'пальто', בגלומי (Hs 27,24);
דְּרוֹר – 'свобода', דרור (Lv 25,10);
חֲמוֹר – 'осел', חמור (Hi 24,3);
חֲגוֹר – 'пояс', וחגור (Pr 31,24);
טְחוֹר – 'нарыв', ובטחורים (Dt 28,27);
יסוֹד – 'основа', יסוד (Ex 29,12 и др.); יְסוֹד, יְסוֹדִי, יְסוֹדֵינוּ, יסוֹדָם, יְסוֹדָךְ и остальные. Таким же образом образуй все словоформы.

Ряд [[пят]] надцатого образца

שְׁאָר – 'оставшийся', שאר (Js 10,21);
יְקַר – 'драгоценность', יקר (Hi 28,10);
כְּתָב – 'письмо', כתב (Est 8,8);
סְפָר – 'перепись', הספר (2C 2,16);
דְּוָי – 'болезнь', דוי (Ps 41,4);
דְּוּד – 'горшок', ובדודים (2C 35,13);
л.25а, стк.1. שרד – 'служба', השרד (Ex 31,10);
אֲנָךְ – 'отвес', אנך (Am 7,7);
עֲנָק – 'ожерелье' (?) ענק (Ct 4,9);
עֲבַד – 'дело', 'действие', ועבדיהם (Ko 9,1); כְּתַב, כְּתָבִי, כְּתָבֵינוּ, כְּתָבָךְ, כְּתַבְכֶם.

Все их словоформы создавай по этому правилу. Подобные [имена] полностью подчиняются этому правилу.

Ряд шестнадцатого образца

[[א]]וֹצָר – 'сокровище', אוצר (Pr 21,20);
גּוֹרָל – 'жребий', גורלך (Pr 1,14);
גּוֹז[[ל]] – 'молодой голубь', וגוזל (Gn 15,9);
דּוֹנָג – 'воск', כדונג (Ps 97,5);
חוֹ[[תם]] – 'печать', כחותם (Ct 8,6);
כּוֹכָ[[ב]] – 'звезда', וכוכבים (Ps 136,9);
כּוֹשָׁר – 'процветание', [[בכו]]שרות (Ps 68,7);
מוֹאָב – 'Mo'āḇ', ...
עוֹלָם – 'век', עולם (Ps 103,17);
עוֹלָל – 'дитя', עוללים (Th 4,4);
... – ...
תּוֹלָל – 'кокетство', 'издевательство', ותוללינו שמחה (Ps 137,3);
שׁוֹפָר – 'рожок', שופר (Ir 51,27);
שׁוֹשָׁן – 'лотос'
... – ... דו ...ת וצרות[[א]], שופרות. Един. число – אוֹצָרָה, שׁוֹפָרָה; а множ. ч. – [[...]], כּוֹכָב, כּוֹכָבִים [[ ]] אוֹצָ[[ ]], אוֹצָרֵינוּ, אוֹצַרְכֶם[[ ]]. К остальным словоформам приставляй местоименные суффиксы אוֹצְרוֹתַי [[ ]]אוצ, אוֹצָרָה [[...]] подобные.

Ряд семнадцатого образца

אוּלָם – 'вопреки', 'напротив', 'но', ואולם (Ex 9,16);
אוּלָם – 'притвор', אולם (1R 7,7);
עָגִיל – 'серьги', עגיל (Nu 31,50);
[[אובל]] – 'поток', האובָל (Da 8,3.6);
דּוּמָם – 'безмолвие', דומם (Js 47,5); דּוּמִי, דּוּמוֹ, דּוּמְמֵיהֶם, דּוּמְמֵיכֶן, [[ ]]דו подобные и остальные.

Ряд восемнадцатого образца

מַזְלֵג – 'вилка', והמזלג (1S 2,13);
מַכְתֵּשׁ – 'ступа', במכתש (Pr 27,22);
מַלְבֵּן – 'форма для кирпича', מלבן (Na 3,14);
מַמְזֵר – 'незаконнорожденный', ממזר (Dt 23,3);
מַרְבֵּק – 'откормленный скот', מרבק (Ir 46,21 и др.);
מַקְהֵל – 'сборище', ובמקהלים (Ps 26,12); אַקְהֵל, יַקְהִיל, נַקְהִיל, תַּקְהִיל, קְהִלָּה, קְהֵה לוֹתַי, קְהִלָּתוֹ, קְהִילַתְכֶם, קְהִלַּתְכֶן, [[ ]]קהל, לתינו[[ ]] и остальные.

Ряд девятнадцатого образца

מפלת – 'труп', 'развалина', מפלת (Jd 14,8);
מצ[[ב]]ת – ('столб') מצבתה (Js 6,13);
מַסֶּכֶת – 'ткань', המסכת (Jd 16,13);
מַקֶּבֶת – 'впадина', 'углубление', [[מק]]בת (Js 51.1); מַצֶּבֶת, מַצַּבְתִּי, מַצַּבְתַּי, מצבתָם, מַצַּבְתֵּךְ, [[ ]]כם, מַצַּבְתֵּד, מַצַּבְתְּכֶן, מַצַּבְתּוֹ, מַצַּבְתָּם, מַצַּבְתָּהּ, מַצַּבְתָּן.

Ряд другой, образец двадцатый

תפארת – 'великолепие'
תפלצת – 'сотрясение', תרבות – 'прирост'
תזנות – 'распутство'
[[ ]]רור . תמרוק – 'елейность'
תחרות – 'соревнование'
תעלול – 'озорство'
תִּפְלוּת – 'непристойность' и т.п.

Ряд двадцать первого образца

מסבה – 'кругом' от מסבות (Hi 37,12);
מְשִׁסָּה – 'разорение', למשסה (Js 42,24);
מזמה – 'замысел', מזמה (Pr 2,11);
מְגִלָּה – 'свиток', מגלה (Sa 5,2);
מְחִתָּה – 'гибель', ומחתה (Pr 10,29 и др.);
[[מס]]לה – 'трасса', מסלות (Ps 84,6);
מְכִתָּה – 'обломки', במכתתו (Js 30,14);
מְגִנָּה – 'помрачение', מגנת (Th 3,65);
[[ ]]לה – במחולות (Js 2,19);
מְצִלָּה – 'колокольчик', מצלות (Sa 14,20);
מזמה – 'замысел' מזמתי, [[ ]] מזמ, מזמתך, מזמתכם, מְזִמָּתוֹ, מְזִמָּתָם, מְזִמָּתָהּ, מְזִמָּתָךְ,[[ ]]מזמ, מזמות, מְזִמּוֹתַי, מזמותינו, מְזִמּוֹתֶיךָ и остальные десять словоформ.

Ряд двадцать второго образца

תִּקְוָה(!) – 'надежда', תקותי (Hi 6,8);
תַּאֲוָה – 'страстное желание', תאוה
תִּכְלָה – 'совершенство' (Ps 119,96); л.25б, стк.1.
תַּאֲלָה – 'проклятие', [[תאלת]]ך (Th 3,65);
תִּגְרָה – 'возбуждение', מתגרת (Ps 39,11);
תַּאֲנָה – 'похоть', תאנתה (Ir 2,24);
[[תפ]]לה – 'возмущение', תפלה (Hi 1,22);
תרזה – 'кипарис', תרזה (Js 44,14);

Ряд двадцать третьего образца

חָזוּת – 'явление', חזות (Da 8,5);
הָגוּת – 'дума', והגות (Ps 49,4);
בָּכוּת – название местности (Gn 35,8);
ברות – 'пища', בברותי (Ps 69,22);
גָּלוּת – 'изгнание', גלות (Am 1,6);
חסות – 'убежище', ובחסות (Js 30,3);
[[... – ...]]

Ряд двадцать четвертого образца

מלכות – 'царство', מלכות (Ps 145,13);
גַּבְהוּת – 'гордость', גב[[ה]]ות (Js 2,11);
גַּבְלוּת – 'витые (цепочки)', גבלות (Ex 28,22 и др.);
נַבְלוּת – 'бесстыдство', נבלותה (Ho 2,12);
קדר[[ות]] – 'мрак', קדרות (Js 50,3), מלכות, מלכותי, [[מל]]כותינו и остальные [[ ]] подобны.

Ряд двадцать пятого образца

דרד[[ר]] – 'колючий кустарник', קוץ ודרדר (Ho 10,8);
חַשְׁמַל – 'пылающий металл', החשמל (Hs 1,27);
תַּלְתַּל – 'кудри', קווצותיו [[תלתלים]] (Ct 5,11);
סלס[[ל]] – 'виноградная лоза', סלסלות (Ir 6,9);
גַּרְגַּר – 'шея', לגרגרותיך (Pr 1,9);

קַשְׂקֶשׂ – 'чешуя', קשקשי[[ם]] (1S 17,5);
ארגז – 'ящик', בארגז (1S 6,8);

Ряд двадцать [[шестого]] образца

אִי – 'остров';
הִי – 'горе', והי (Hs 2,10);
אִי – 'горе', אי לך (Ko 10,16);
[[צִי]] – 'корабль', וצי אדיר (Js 33,21);
[[ ]]ע – ? ועי, ציי, צִיֵּנוּ, צִיֵּיךָ, צִיֵּיכֶם, צִיֵּיךְ, צִיֵּיכֶן, צִיין, צִצָּם, צִזָה, [[ ]]צִי, [[ ]]צִיי,
צִיֵּיךְ, צִיְּיכֶן, צִיָּיךְ, צִיֵּיכֵן, צִיָּן, צִייהֶן, צִיֵּיהם, צִיֶּיהָ.

Ряд двадцать седьмого образца

אֵם – 'мать', אם (Ho 10,14);
אֵל – 'бог', לאל (Ps 57,3);
בֵּל – имя божества, בל (Ir 51,44);
גֵּו – 'спина', גו (Hi 30,5);
דֵּע – 'знания', דעי (Hi 36,3);
הֵא – восклицание 'вот!', הא (Gn 47,23);
חֵץ – 'стрела', חץ (Pr 7,23);
זֵד – 'заносчивый', 'наглый', זדים (Ps 119,51);
יֵשׁ – глагол 'иметь', יש (Dt 29,17);
כֵּן – 'честный', כנים (Gn 42,31);
כֵּף – 'утес', וכפים (Hi 30,6);
לֵן – 'ночующий', לנים (Ne 13,21);
מֵת – 'мертвый', במת (Nu 19,11);
נֵד – 'стена', נד (Jo 3,16);
עֵז – 'коза', עז (Lv 3,12);
עֵט – 'резец', בעט (Hi 19,24);
צֵל – 'тень', צל (Jd 9,36);
... – ...
[[ ]] – [[ ]]קיא (Pr 26,11);
רֵק – 'пустой', רק (Gn 37,24);
שֵׁם – 'имя', שם (Ps 72,19);
[[ ]] – [[ ]]
חֵל – 'развалины', תל (Jos 8,28);

Ряд двадцать восьмого образца

אַף – 'нос', [[א]]ף (Ex 4,14); (Ps 115,6);
אַף – союз, אף (Lv 26,16);
אַל – отрицание, אל (Pr 3,28);
בַּת – мера жидкости, אלפים בת יכיל (1R 7,26);
בַּת – 'дочь', בת (Lv 11,16); (Lv 18,17);
גַּב – 'хребет', 'спина', [[גבי]] (Ps 129,3);
גַּד – ботанический термин גד (Nu 11,7);
דַּל – 'бедный', 'беспомощный', דל (Lv 14,21);
דַּד – 'грудь', דדיה (Pr 5,19);
זַךְ – 'чистый', זך (Hi 33,9);
חַף – 'беспорочный', חף (Hi 33,9);
טַל – 'роса', טל (Js 26,19);
כַּר – 'агнец', כר (Js 16,1);
לַח – 'свежий', 'влажный', לח (Gn 30,37);
מַק – 'зловоние', מק (Js 3,24);
סַם – 'благоухание', סמ[[ים]] (Ex 30,7);
עַז – 'сильный', עז (Nu 13,28);
פַּת – 'крошка', 'кусок', בפת (Pr 17,1);
צַב – 'крытая повозка', ובצבים (Js 66,20);
[[ק]]ל – 'легкий', קל (Hi 24,18);
רַךְ – 'мягкий', 'нежный', רך (2Cr 34,27);
שַׁד – 'жизненные соки' לשדי (Ps 32,4) и множество подобных.

Ряд двадцать девятого образца

אָב – 'отец', אב (Gn 17,4);
אח – 'брат', אחי (Gn 4,9);
אח – 'жаровня', האח (Ir 36,22);
אח – восклицание, ואמר אח (Hs 6,11);
בַּר – 'зерно', בר (Gn 45,23);
[[גד]] – имя, גדוד[[גד]] (Gn 49,19);
זָג – 'кожура', זג (Nu 6,4);
חָח – 'кольцо', חח (Ex 35,22);
[[ים]] – 'море', ים (Ha 2,14); л.26а,
כַּר – 'агнец', כרים (Dt 32,14); стк.1.
מָן – 'манна', ירד המן עליו (Nu 11,9);
נָא – безударная частица, נא (Ex 12,9);
סָס – 'моль', סס (Js 51,8);
עָשׁ – 'тление', עש (Js 50,9);
פָּז – 'чистое золото', פז (Ct 5,11);
קָו – 'шнурок', קו (Js 44,13);
[[רש]] – 'бедный', רש (Pr 29,13);
שָׂב – 'седой', 'седовласый', שָׂב (Hi 15,10);
תָּו – 'буква тав', 'знак', תו (Hs 9,4);
תא – 'служебная комната', תא (1R 14,28);

Ряд тридцатого образца

אָלָה – 'клятвенный договор', האלה (Dt 29,13);
אָמָה – 'рабыня', האמה (Gn 21,13);
דאה – название птицы, הדאה (Lv 11,14);
שנה – 'год', שנה (Gn 31,41) и тому подобные [имена] из Ветхого Завета.

Ряд тридцать первого образца

אֵלָה – название дерева, האלה (Gn 35,4);
גֵּרָה – 'жвачка', גרה (Lv 11,4.5);
גֵּאָה – 'гордость', [[גאה]] (Pr 8,13);
דֵּעָה – 'знание', דעה (Js 11,9);
זֵעָה – 'пот', בזעת (Gn 3,19);
כֵּרָה – 'обед', כרה (2R 6,23);
תבה – 'ковчег', התבה (Gn 6,14) и множество тому подобных.

Ряд тридцать второго образца

בִּינָה – 'разум', בינה (Ps 5,2);
בִּירָה – 'здание', 'крепость', הבירה (1C 29,1);
זִקָּה – 'искра', זקות (Js 50,11);
עִינָה – 'источник', עינות (Pr 8,28);
צִיצה – 'цветок', ציצת (Js 28,4);
רִיפָה – 'крупа', הריפות (2S 17,19);
שִׁירָה – 'песня', שירת (Js 5,1);
[[שׁ]]יבה – 'пребывание' בשיבתו (2S 19,33);

Ряд тридцать третьего образца

אשה – 'жена', אשה (Lv 18,17);
בִּצָּה – 'илистая земля', בצה (Hi 8,11);
גִּזָּה – 'стриженая шерсть', הגזה (Jd 6,37 и др.); [[ ]] [[ ]]
כִּפָּה – 'вершина пальмы', כפה (Js 9,13);
מִסָּה – 'приношение', מסה (Dt 16,10);
צִנָּה – 'щит', צנה (Ps 91,4);
שִׁטָּה – 'кедр', שטה (Js 41,19);

Образец тридцать четвертый

צִינוֹק – 'темница', הצנוק (Ir 29,26);
כִּישׁוֹר – 'прялка', בכישור (Pr 31,19);
פִּישׁוֹן – название реки, פישון (Gn 2,11);
נִיצוֹץ – 'искра', לניצוץ (Js 1,31);
תִּימוֹר – 'пальма', ותימורים (Hs 40,31);
קִיטוֹר – 'дым', 'пар', כקיטור (Gn 19,26);

Ряд тридцать пятого образца

קֶצֶר ובקצרכם 'срезание под корень стеблей злаков'(Lv 19,9);
גֶּדֶל גדלו 'величие' (Ps 150,2);
רוֹכֶס מרוכסי 'скопление лиц' (Ps 31,21);
קֹמֶץ בקמצו 'горсть' (Lv 6,8);
גֶּשֶׁם גושמה 'полив'(Hs 22,24);קֶצֶר, קֶצְרִי, קֶצְרֵנוּ, קֶצְרֵךְ, קֶצְרְכֶם, קֶצְרֵךְ, קֶצְרְכֶן, קֶצְרוֹ,
קֶצְרָם, קֶצְרָהּ, [[ ]]קֶצֶר, ם[[ ]], קֶצָרַי, קֶצָרֵינוּ, קֶצָרֵךְ, קֶצְרְכֶם, קֶצָרָי, קֶצְרֵיהֶם, קֶצְרֶיהָ, קֶצְרֵיהֶן.

То, что я написал для тебя о глаголе и имени, сделает твои глаза зоркими в выборе пути... Поэтому я [и] назвал это сочинение מאור עי(י)ן[3] 'Светоч глаза'. И Господь Бог образумит нас ... своей премудростью и волей. Аминь, Села́! Благословен Господь в веках![4] И написано мною, Йехудой бен Йа'акōбом бен Йехӯдой, здесь, в городе Гагра, и завершено в воскресенье, седьмого 'Элула 4968 года со дня сотворения. Время спасения, света, освобождения и помощи да ниспошлет нам Бог великий и устрашающий.

КОММЕНТАРИЙ

[ГЛ. 1]

[1] Начало главы до нас не дошло, см. прим. 1 к тексту.

[2] Слово דבור переведено здесь и ниже как 'речь' и 'речение'. Именно такое значение это слово имеет в следующих предложениях: שתיקותך יפה מדבוריך (Jeb 65); שלא יהיה דבורך של שבת כדבור של חול (Sab 113), но דבור может иметь и второе значение, а именно: 'слово' по аналогии с его значением в талмудическом предложении: וצרף את האותיות הפשוטות זו עם זו ויעשאן דבורים רבים (Ben Jehuda II, стр. 867). В В.З. нет слова דבור, но имеются другие словоформы этого корня. (См. Albeck, стр. 155).

[3] В В.З. и в побиблейской литературе слово ענין имеет два значения: 'дело' и 'содержание'. В грамматической литературе X—XIII вв. оно означало: 'смысл', 'понятие', 'значение'. Грамматисты этого периода словом ענין переводили арабское слово مَعْنى (множ. ч. — معان), русским эквивалентом которого являются: 'смысл', 'значение' и 'понятие'. Напр., фразу Ḫаййӯджа لتقارب لفظهما واتفاق معناهما (Jastrow, Ḥajjūg, стр. 100) Мо̄ше ибн Джиḳиṭилла (1050—80 гг.) переводит: מפני שדבורם קרוב ועניינם שוה (Nutt, Ḥajjūg, стр. 46). Точно так же переводит это слово в указанной фразе и 'Аб̱рахам ибн 'Эзра (1092—1167 гг.): (Dukes, Ḥajjūg, стр. 78. Ср. Коковцев II, стр. 210—212).

[4] Слово שם, множ. ч. שמות может быть переведено двояко: а) 'название' и б) 'имя', т.е. как грамматический термин. В данном сочинении слово שם может также быть элементом составного грамматического термина, напр.: שם המעשה, שם הנסתר и др. В значении 'имя' термин встречается у Мĕнаḫема бен Сарӯḳа (около 960 г., см. Filipowski, Mĕnahem, стр. 10б, 26а и др.), у Дӯнаша бен Лабраṭа (около 960 г., см. Filipowski, Dūnasch, стр. 5, стк. 11) и у учеников Мĕнаḫема бен Сарӯка (конец X в., см. Stern, Responsionum, стр. 77, стк. 8). Мо̄ше ибн Джиḳиṭилла и 'Аб̱рахам ибн 'Эзра в переводах сочинений Ḫаййӯджа всегда переводили арабский грамматический термин اسم — 'имя' словом שם, а множ. ч. — שמות.

[5] Слово טעם переведено здесь и в других местах как 'содержание', 'смысл'; такое значение это слово имеет во фразе: שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בביהמד ולא נתגלה טעמה עד שבא ר חנניה בן עקביה ופירושה (Sab 83). Слово טעם может также иметь значение: 'ударение', что аналогично его значению у авторов первой половины X в. 'Ахарона бен Мо̄ше бен 'Ашера (см. Dotan, стр. 317, прим. 137) и Давӣда бен 'Аб̱рахам Ал-Фа̄сӣ (см. BGT, стр. 1136, прим. 3).

[6] Слово מועיל (hif pt √יעל) имеет основное значение 'приносящий пользу'. В В.З. эта форма зафиксирована лишь один раз (Jr 16,19). В побиблейской литературе это слово встречается в таком же значении, т.е. 'приносящий пользу', напр.: לחי מועיל לשביל של כרמים (Erub 24: и др.). Но в данном контексте слово מועיל является калькой с арабского مفيد, прямое значение которого — 'приносящий пользу', а в грамматической литературе — 'сообщающий суждение' или 'выражающий суждение' (см. Гиргас, Словарь, стр. 633). Фраза ...ולא יהיה הדבור מועיל בעת הוספת не совсем ясна. Автор полагает, что если к словосочетанию ראיתי שמעון על не будет добавлено еще одно слово, речь не будет иметь законченного смысла. Возможно, что вместо слова בעת должно быть слово בלי; тогда текст был бы более понятным. Перевод по тексту рукописи.

[7] В В.З. слово גבול имеет следующие значения: 'граница', 'территория', 'область', 'запретная зона'. В средневековой грамматической литературе слово גבול использовалось как калька арабского слова حدّ, имеющего значения: 'преграда', 'граница', а также 'определение'. В данном контексте это слово имеет значение 'определение'.

[8] В средневековую грамматическую литературу термин קבוץ 'гласный' "u" перешел из Масоры: קבוץ פום והוא שורק (см. Bacher, Anfänge, стр. 17, прим.); термин характеризует метод артикуляции гласного "u", ибо слово קבוץ означает 'стяжение'. Связь названия гласного "u" с методом артикуляции была известна и авторам более позднего времени, напр. у 'Аб̱рахама ибн 'Эзры мы читаем: ויש שיקראוהו [את השורק] קיבוץ פום (Ṣaḥōt, стр. 4б, стк. 8—9). Но этот же термин

קבוץ и глагольные образования от √קבץ имели, однако, совершенно другое значение, а именно — ʻмнож. ч.ʼ. Соответствующие глагольные формы קבצת, תקבוץ означали: ʻты образовал множ. ч.ʼ, ʻты образуешь множ. ч.ʼ. Такое значение корень קבץ получил по аналогии с арабским корнем جمع, имеющим значение ʻсобиратьʼ, а в грамматической литературе — ʻставить слово во множ. ч.ʼ. В значении множ. ч. корнем קבץ пользовались многие средневековые авторы. 1) Мӗнаḥем бен Сарӯḳ: ויש מהם אשר נקבצים בשמות ולא בלשון במשרתים (Bacher, Anfänge, стр. 78, прим. 4). 2) Дӯнаш бен Лабраṭ в полемическом сочинении, направленном против Мӗнаḥема бен Сарӯḳа: אשר לא יפעלון ולא יתקבצון (см. Filipowski, Dunasch, стр. 25 и 29). В его полемическом сочинении, направленном против Саʻадйи Гаʼо̂на: ותחלת טעמו כי כל קבוץ צריך לתוספת יוד (Schröter, Dunasch, стр. 18, стк. 3—4 снизу). 3) Ученики Мӗнаḥема бен Сарӯḳа: כאשר נאמר יָפָה ולסמיכת יְפַת תאר ולקביצת כמו יפות (Stern, Responsionum, стр. 82, стк. 1). 4) Йӗхӯда ибн Тиббон (1120—1190 (?)): וזה באמרם בקבוץ חרול כסו פניו חרולים ובקבוץ שפן שפנים (Bacher, Haš-šorašim, стр. 5, стк. 5, 8 (снизу) и 5) Давӣд Ḳимḥи (1160—1235 гг.): והוציא את הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה בשש נקודות והקבוץ אבנים גדולות (Kimhi, Ha-šorašim, стр. 4). В силу того, что в X в. за термином קבוץ закрепилось значение гласного "u", для различения двух разных грамматических понятий — множественного числа и гласного "u" — стал применяться термин רבים, значение которого — ʻмножественное числоʼ. Есть основания полагать, что термин רבים применялся и Саʻадйи Гаʼо̂ном, о чем свидетельствует слово להרבותם, которое мы находим в сохранившемся отрывке введения к словарю (Harkavy, Studien, V—I, стр. נז и נט). Переводчики сочинений Ḥайй̄уджа Мо̂ше ибн Джиḳиṭилла и ʼАбрахам ибн ʻЭзра для обозначения понятия множ. ч. пользовались רבים. В современной грамматической литературе для понятия множ. ч. применяется термин רבים. В данном сочинении множественное число обозначается только термином קבוץ.

9 Слово אשות pl cs зафиксировано только один раз — Hs 23,44.

10 По-видимому, здесь пропущена одна строка. См. прим. 3 к тексту.

11 В данном сочинении термин מעשה означает: ʻглаголʼ. В словаре Мӗнаḥема бен Сарӯḳа этот термин является синонимом מפעל и означает, по-видимому, ʻотглагольное имяʼ: המם נופל על המעשה והנון על העשוי (Filipowski, Menahem, стр. 66, стк. 33). Дӯнаш бен Лабраṭ в своей полемике с Мӗнаḥемом бен Сарӯḳом именует глагол מפעל и פועל (Filipowski, Dūnasch, 74б и 75а). Единственное произведение, в котором глагол именуется термином מעשה (מעש), это полемическое сочинение Дӯнаша бен Лабраṭа, направленное против Саʻадйи Гаʼо̂на. В этом сочинении мы читаем: ואל תתעלם מן המעשים המסוכנות בפה ובעין ובלמד שלהן (Schröter, Dunasch, стр. 12); לפי שהן מעשים שלמים (там же, стр. 15); מן המעשים המסוכנין הלמד שלהן (там же, стр. 18); לא יבא על המעשים (там же, стр. 39); שהוא מעש עבר (там же) במעש שבעבר (там же, стр. 42). Ученики Мӗнаḥема бен Сарӯḳа обозначают глагол термином פועל: בשמות ובפעלים (Stern, Responsionum, стр.50, стк. 24). В еврейских переводах сочинений Ḥайй̄уджа и Джанāḥа арабский термин فعل передается только פועל, множ. ч. — פעלים. Начиная с XI в. в опубликованных сочинениях слово מעשה как грамматический термин уже не встречается.

12 Термины עבר и עתיד обозначают pf и impf. Впервые эти слова в значении прошедшего и будущего времен встречаются в талмудической и мидрашитской литературе (Bacher, Anfänge, стр. 3—4), где, как известно, представлены лишь самые общие обозначения некоторых грамматических категорий, напр.: יש אז לשעבר ויש לעתיד לבוא (Мек. 34а). Эти слова в качестве терминов, обозначающих прош. и буд. времена, имеются в караимском списке грамматических терминов VIII—IX вв., опубликованном впервые по оксфордскому фрагменту Яковом Манном в 1926 г. и дополненном другими фрагментами Н.Аллони в 1964 г.: ועתיד ועבר ועתיד שנעשה עבר (Mann, стр.440; Alloni, Munnaḥîm, стр. 341, 345, 347, 349 и 351). Эти два термина встречаются в сочинении по масоретской грамматике, условно названном סדר הסימנים (вторая половина IX в. или начало X в.): וראש לכל דבר וסוף לכל דבר ועתיד ועבר ומיודע ומנוכר Alloni, Hassimanîm, стр. 9). В таком же значении термины עבר и עתיד встречаются в сочинениях Дӯнаша бен Лабраṭа (см. Filipowski, Dūnasch, стр. 56, стк. 12; Schröter, Dūnasch, стр. 39 и 42). Ученики Мӗнаḥема бен Сарӯḳа также пользуются этими терминами: פעל שעבר (Stern, Responsionum, стр. 49); פעלים שעברו (там же, стр. 53); פעל עתיד (там же, стр. 61). В еврейских переводах сочинений Ḥайй̄уджа термин עבר является переводом арабского ماضي, обозначающего перфект, а עתיד — переводом термина مستقبل, обозначающего имперфект (см. BGT, стр. 1131). ʼАбрахам ибн ʻЭзра пользовался этими двумя терминами в таком же значении (см. PGT, стр. 110).

13 В данном сочинении термин עומד означает ʻнастоящее времяʼ (арабск. حال, см. Alloni, Munnaḥîm, стр. 360; Юшманов, Грамматика, стр. 128, 140). В раннем караимском грамматическом списке эта категория именовалась נצב Alloni, Munnaḥîm, стр. 341). Дӯнаш бен Лабраṭ, полагавший, что в еврейском языке наряду с прошедшим и будущим имеется еще и третья категория времени, называл это время: פועל שלא נגמר (Filipowski, Dūnasch, стр. 56, стк. 13), т.е. действие, которое не завершилось. Но в его полемике против Саʻадйи Гаʼо̂на третья категория времени именуется עומדות, т.е. так же, как и в "Mǝʼôr ʻayin". ʼАбрахам ибн ʻЭзра обозначает третью категорию времени термином בינוני, но и זמן עומד (Bacher, Esra, стр. 126, прим. 3; PGT, стр. 34). Йӗхӯда ибн Тиббон в переводе сочинения Джанāḥа также пользуется термином זמן עומד (см., напр., Wilenski, Hariqma, стр. לג).

[14] מלה означает в данном сочинении 'слово'. В талмудической и мидрашитской литературе был другой термин — תיבה. Мĕнаḫем бен Сарӯк для обозначения понятия "слово" пользуется, однако, термином מלה: המלה פני (Filipowski, Mĕnaḥem, стр. 1а). Дӯнаш бен Лабрат пользуется двумя терминами: מלה (Filipowski, Dūnasch, стр. 29) и תיבה, множ. ч. — תיבות (BGT, стр. 1122). Но в его полемике против Са'адйи Га'ôна "слово" обозначается термином מלה, а термин תיבה противопоставляется ему, т.к. имеет, по-видимому, значение 'часть составного слова', ופירוש השמר בני מן פתרון כל מלה ואות לגיונים מלה אחת והן שתי תיבות ותיבה (Schröter, Dūnasch, стр. 4); (там же, стр. 7). Мōше ибн Джикитилла в переводе сочинения Хаййӯджа пользуется двумя терминами: מלה и תיבה как адекватными арабскому كلمة, множ. ч. — كلمات или كلم. 'Аб̱рахам ибн 'Эзра пользуется главным образом термином מלה и очень редко תיבה.

[15] См. выше, прим. 7.

[16] См. выше, прим. 2; דבור в значении "слово".

[17] Слово לשון в данном случае означает: 'выражение', 'форма', 'стиль'. В таком значении לשון встречается в побиблейской литературе: אין נא אלא לשון בקשה (Ber 9); אין דרור אלא לשון חרות (R.H. 9); בתב את כל נכסיו לשני בני אדם, באחת כתב לזה בלשון מתנה ולזה בלשון ירושה (Ben Jehuda, Vol V, p. 2741). В дальнейшем לשון встречается и в своем основном значении: 'язык'. Но слово לשון может иметь в данном сочинении и значения: 'слово', 'корень' (?) и 'глагол' (?).

[18] Перевод по исправленному тексту. См. прим. 5 к тексту.

[19] משרת, pi pt √שרת. Глагол означает: 'исполнить службу', 'служить'. В данном сочинении משרת является третьей частью речи (наряду с именем и глаголом) и означает 'служебное слово'. В других грамматических сочинениях термин משרת в значении части речи не встречается. Во второй половине X в. термин משרת, множ. ч. — משרתים означал 'служебная буква', т.е. 'функциональная буква'. Этому термину противопоставлялся термин מלכים, означающий 'корневая буква'. В таком значении оба термина упоминаются у Дӯнаша бен Лабраṭа: המלכים והמשרתים (Filipowski, Dūnasch, стр. 5б). Ученики Мĕнаḫема бен Сарӯка в своей полемике с Дӯнашом бен Лабраṭом писали: ואמרת כי טי"ת ודלת ימצאון משרתים ויתנהגו מנהג התיו (Stern, Responsionum, стр. 37, стк. 5); להיות יסוד ולא משרת ולו הבינות חק הלשון לדעת...איך מנהג האות הבא לשרת משתי קצות המלה (там же, стр. 39, стк. 10—12). Аналогичное значение термин משרת — משרתים имеет у грамматиста Йĕхӯда бен Шēшет, полемизировавшего с учениками Мĕнаḫема бен Сарӯка: ד' וט' שהם מהאותיות המשרתים בהמלכים (Stern, Resposionum, II, стр. 28).

[20] יועיל — hif impf √יעל. См. выше, прим. 6.

[21] См. выше, прим. 7.

[22] ותדריך.

[ГЛ. 2]

[1] В данной главе речь идет о видах предложений. В.Бахер, излагая положения Са'адйи Га'ôна по этому вопросу, назвал соответствующий раздел: "Die Arten des Satzes" (Bacher, Anfänge, стр. 59).

[2] הזכרה буквально означает 'памятование', но, судя по примерам, этот вид предложений можно назвать "восклицательным" или "звательным". В еврейско-арабской литературе термин הזכרה соответствует арабскому نداى (נדא). Последний (נדא) имеется у Са'адйи Га'ôна (Harkavy, Studien, V—I, стр. 48) и у Джанāḫа (K.L. стр. 25, стк. 1—6). Однако Ибн Тиббон в переводе сочинения Джанāḫа переводил термин נדא еврейским словом קריאה (Wilenski, Hariqma, стр. 35, стк. 15), а не הזכרה. Этот же термин קריאה (по-видимому, в том же значении) встречается и раньше, а именно, у Дӯнаша бен Лабраṭа (Filipowski, Dūnasch, стр. 5б). По следам Ибн Тиббона шел автор йеменской грамматики, также упоминавший термин קריאה. Необходимо, однако, учитывать, что принципы классификации предложений у упомянутых авторов не были одинаковыми.

[3] תאוה буквально означает 'страстное желание'.

[4] Буквально: 'оно [главное] будет в твоих руках'.

[5] См. выше, прим. 2 к перéводу.

[6] В В.З. КК התלך עמי רמת גלעד (2C 18,3).

[7] Смысл מגיד в данном контексте нам непонятен.

[8] См. выше, прим. 3 к переводу.

[9] См. выше, прим. 6 к переводу.

[ГЛ. 3]

[1] בנין — отглагольное имя от √בנה. Грамматисты второй половины X в., особенно Дӯнаш бен Лабраṭ и ученики Мĕнаḫема бен Сарӯка, сравнивали слово и язык в целом со зданием, имеющим определенную структуру. При объяснении этих понятий они пользовались глаголом בנה, означающим 'строить' в разных спрягаемых формах, и отглагольным именем בנין. Формы этого глагола

встречаются и в словаре Мѐнаḥема бен Сарӯḳа (Filipowski, Menaḥem, 12б; 37а, стк. 7; 41б, стк. 38). В сочинениях Дӯнаша бен Лабраṭа корень בנה и соответствующие глагольные и именные образования встречаются очень часто и обозначают образование определенных форм слов по аналогии (Bacher, Anfänge, стр. 104). Аналогичное значение имеют образования от этого корня у учеников Мѐнаḥема бен Сарӯḳа (BGT, стр. 1127, прим. 1). Слово בנין стало в трудах Мо̄ше ибн Джиḳиṭиллы и 'Аḇрахама ибн 'Эзры термином. Основное его значение — 'глагольная порода' (PGT, стр. 36), а второе значение — 'образец', т.е. образец вообще (там же, стр. 36, прим. 1 и стр. 38). В данном сочинении בנין не имеет значения "порода". В разделах морфологии слово בנין означает 'структура слова' (בנין הדבור), а в разделе синтаксиса оно означает "словосочетание", "конструкция", "соединение одной формы с другой в предложении": בנין המעשה לעושה ועשוי (л. 5а, стк. 12). Термин בנוי, множ. ч. — בנויים означает буквально 'пристроенная', т.е. 'функциональная буква'.

2 См. прим. 2 к переводу гл. 1.

3 ראוי — qal pt pass √ראה — 'видимый'; в побиблейской литературе это слово получило значение долженствования: 'должен', 'обязан', напр., в переводе трактата חובות הלבבות (הבחינה ה'), сделанном Йѐхӯдой ибн Тиббоном, мы читаем: ובו [בשכל] יבדיל בין האמת והשקר וכ' ובין הראוי והאפשר והנמנע (M.Ben-Jehuda, стр. 6300, прим. 1 и стр. 6303).

4 См. прим. 2 к тексту.

5 См. прим. 4 к тексту.

6 שבעה מלכים — 'семь полных гласных'. В караимском списке грамматических терминов VIII—IX вв. нет термина для полных гласных, хотя упомянуты другие фонетические понятия и термины: חטף, רפי, דגש и др. (Alloni, Munnaḥîm, стр. 352—353). В лингвистическом сочинении כתאב אלמצותאת, написанном на арабском языке масоретом Мо̄ше бен 'Ашером (конец IX в.), речь идет о семи гласных, которые автор называет מצותאת, מצותה (Alloni, Hakkolōt II, стр. 136, 138 и 140). В более позднем сочинении סדר הסימנים анонимного автора, жившего на рубеже IX и X вв., упомянуты уже еврейские термины в арабском контексте, напр.: באל ז מלוך (Alloni, Hassimanîm, стр. ט—י; פי אלז מלוך (там же, стр. י, לג); ומלוך (там же, стк. 12), и термин סימנים — 'гласные' (там же, стр. ט, стк. 2), хотя автор пользовался и арабским термином אלמצותאת своего предшественника (там же, стр. יב). Давӣд бен 'Аḇрахам Алфа̄сӣ в своем словаре, написанном на арабском языке, для обозначения понятия "полные гласные" также пользовался еврейским термином מלך, السبع ملوك (BGT, стр. 1118, прим. 1). Этот же термин אלסבעה מלוך в том же значении имеется и в лингвистическом сочинении, написанном на арабском языке (середина X в.) неизвестным масоретом (Levy, Grammatik, стр. יט—כ). Ахарон бен Мо̄ше бен 'Ашер также пользовался термином מלכים, напр.: והם שבעה מלכים בכ"ב ממלכים (Baer Strack, § 10); כל אות מלך אחד לבדו לו (там же, стр. 5, стк. 9), но этот автор использовал слово מלכים и для обозначения группы букв אוי, которые "господствуют над словом" (Bacher, Anfänge, стр. 25, прим.4). Терминологическую путаницу создал и Дӯнаш бен Лабраṭ, который термином מלכים обозначал группу согласных букв, не имеющих функционального значения, в противовес משרתים — функциональным согласным (см. прим. 19 к переводу гл. 1 и цитату там же; Bacher, Anfänge, стр. 99, прим.2). Ḥаййӯдж говорит о семи гласных, но он называет их арабским термином السبع حركات (BGT, с.1118). Система десяти гласных является более поздним явлением; она приводится в грамматике Иосифа Кимхи (1105—1170) (см. Bacher, Sprachwissenschaft, стр. 73; David Ḳimḥi, стр. 31).

7 Приведенный порядок следования семи гласных (אֻ, אֶ, אֵ, אִ, אַ, אָ, אֹ) не является единственным в данном сочинении. На листе 1а, стк. 24—25 имеется и другой, несколько видоизмененный, порядок: אֻ, אִ, אֶ, אֵ, אַ, אָ, אֹ. В сочинениях масоретов и грамматистов X—XIII вв. имеются различные варианты перечисления семи тивериадских гласных (см. Z.Ben-Hayyim, Lešonénu, т. 18, стр. 92; Levy, Grammatik, стр. ל, стк. 15—16; Poznanski, Grammatik, стр. 20, стк. 3). Порядок следования семи гласных в грамматике XIII в. (Poznanski, Grammatik, стр. 20, стк. 3) полностью совпадает со вторым порядком в "Mə'ōr 'ayin" (л. 1а, стк. 24—25).

8 См. прим. 5 к тексту.

9 См. прим. 6 к тексту данной главы и прим. 3 к переводу гл. 1.

10 Зафиксировано בקומו (Js 2, 19.21); слово בקומי не зафиксировано.

11 См. прим. 17 к тексту.

12 Смысл этих двух предложений был раскрыт А.М.Газовым-Гинзбергом.

[ГЛ. 4]

1 "Мужские буквы" — согласные, которые могут быть функциональными и корневыми; ср. Alloni, 'Eli, стр. 101(27), прим. 141.

2 "Женские буквы" — согласные, которые могут быть только корневыми.

3 В арабской грамматической литературе функциональные буквы были выделены в VIII в. Сибавайхи, но мнемотехнический знак для них (اليوم تنساه) был создан в IX в. (Абӯ Усма̄н ал-Ма̄зинӣ; см. Alloni, Ha'egron, стр. 141). Деление букв еврейского алфавита на 11 функциональных и

столько же корневых мы впервые находим у Са'адйи Га'ôна, хотя, как полагает Аллони, такое деление было известно и раньше (см. там же, стр. 140). Са'адйя Га'ôн использовал для функциональных букв мнемотехнические знаки האויבים כשתלן и איתן בשלום כה (см. Dūnasch, Schröter, стр. 3, стк. 1; Skoss, Saadia, стр. 6; Alloni, Ha'egron, стр. 96), которых мы в "Mə'ôr 'ayin" не находим. Мнемотехнический знак для функциональных букв שמלאכתו בינה, который мы находим в данном сочинении, изобрел Мĕнаḥем бен Сарӯк (см. Bacher, Anfänge, стр. 73; Dotan, стр.82).

[4] אבהו יכל מנשות -- это те же 11 букв "мужского" класса, но в алфавитном порядке.

[5] Перевод по исправленному тексту. См. прим. 1 к тексту.

[6] Перевод по исправленному тексту. См. прим. 2 к тексту.

[7] Это деление алфавита на 13 "мужских" букв и 9 "женских", в отличие от деления на 11 и 11 букв, явилось новшеством, которое мы впервые находим в сочинении Дӯнаша бен Лабраṭа, направленном против Са'адйи. Дӯнаш изобрел и новые мнемотехнические знаки: חג קץ ספר עז и אדניה שלו כתם טב, в последнем имеется его имя (см. Dūnasch, Schröter, стр. 2 и 3). Наличие в "Mə'ôr 'ayin" мнемотехнических знаков Дӯнаша бен Лабраṭа свидетельствует о том, что "Mə'ôr 'ayin" не могло быть написано до изобретения этих знаков (конец X в.).

[8] לשון в данном контексте противопоставляется термину שם, ср. прим. 17 к переводу гл. 1.

[9] Мнемотехнический знак для 11 букв "женского" класса, т.е. для корневых букв, изобрел Мĕнаḥем бен Сарӯḳ, но у него этот знак имел следующее написание: טח ספר גזע צדק. В том виде, в котором мы находим его в тексте "Mə'ôr 'ayin" (חט ספר גזע צדק), этот знак является результатом модификации Дӯнаша бен Лабраṭа, желавшего этим видоизменением напомнить Мĕнаḥему бен Сарӯḳу об его ошибках (חט[א]) в области еврейской морфологии (см. Alloni, Ha'egron, стр.146).

[10] Автор излагает разные точки зрения. Выше (стк. 9) он принимает новое деление Дӯнаша бен Лабраṭа и относит к "женским" только 9 букв. А здесь он относит к этой группе 11 букв алфавита подобно тому, как это было принято у Са'адйи Га'ôна.

[гл. 5]

[1] חלקים — буквально 'части'.

[2] משפט — в данном контексте означает 'правило', ср. "Regel", BGT, стр. 78.

[3] דרך — буквально означает 'путь', 'дорога'. В переносном смысле — 'способ', 'манера' (ср. там же, стр. 44). Абӯ-л-Фарадж Харӯн в аналогичных контекстах применяет термин تصريف. В разделах о глаголе этим термином автор обозначает формоизменение глагола, соответственно мы переводим דרך — 'спряжение', 'тип спряжения'.

[4] רוכב — буквально 'сидящий верхом'.

[5] Изложенное деление букв еврейского алфавита и термины נעבד, בנוי и רוכב раньше не были известны.

[гл. 6]

[1] שם המעשים —'имя действия'; этот термин является калькой с арабского اسم الفعل, которое в арабской грамматике является синонимом термина "масдар" — مصدر, множ. ч. — مصادر (см. Гранде, стр. 556; Brockelmann, стр. 64). Автор "Mə'ôr 'ayin", по-видимому, заимствовал термин שם המעשים для обозначения отглагольных имен и абсолютного инфинитива у Дӯнаша бен Лабраṭа. В полемическом трактате, направленном против Са'адйи Га'ôна, Дӯнаш бен Лабраṭ пишет: וכו שמות המעשים שהיוד בה מן היסוד ואינה יוד עושה (Schröter, Dūnasch, стр. 13). В опубликованных сочинениях начиная с XI века термин שם המעשים больше не встречается. Мôше бен Джиḳиṭилла в переводе сочинений Ḥаййӯджа пользуется двумя обозначениями масдара: והמקור שהוא שם הפועל (Nutt, Hajjūg, стр. 21, 3-я строка снизу), где מקור является переводом арабского слова مصدر, а שם הפועל — калькой с اسم الفعل. 'Аḇрахам ибн 'Эзра пользуется только термином שם הפועל (BGT, стр. 1132; PGT, стр. 137). Ибн Тиббон в переводе сочинения Джанāḥа обозначает "масдар" только термином מקור.

[2] נענוע — буквально 'движение', מעשה נענוע — 'глагол движения'. В В.З. имеется корень נוע в породах qal, nif, hif и образованная от этого корня форма וּבִמְנַעַנְעִים (2S 6,5). В побиблейской литературе засвидетельствован глагол נִעֲנַע, например וְנִעֲנַע בראשו לאות רצון (Ben Jehuda, Vol. VIII, p. 3708). Слово נענוע встречается неоднократно у Мĕнаḥема бен Сарӯḳа: נענוע בָלשון (Filipowski, Menaḥem, стр. 63a); נענוע בפה (там же, стр. 73a) в значении "движение".

[3] См. прим. 4 к переводу гл. 1.

[4] См. прим. 3 к переводу гл. 1.

[5] מעשה שכינה обозначает 'глагол покоя', т.е. состояния. Корень שכן в В.З. имеет значения: 'задерживаться', 'находиться', 'жить', 'обитать'. Форма שכינה там не зафиксирована, но в побиблейской литературе часто встречается как обозначение присутствия Бога: אין השכינה שורה אלא באהלי שם (יומא י'.) и др. Такое значение слово שכינה получило на основании фразы: ועשו לי

מקדש ושכנתי בתוכם (Ex, 25,8), где ושכנתי переводится: 'я буду обитать'. В караимской литературе שכינה стало синонимом слова מנוחה в значении 'покой', 'спокойствие': הדבור וההפרדה והרחישה והשכינה (יוסף בן אברהם הרואה, מחכימת פ' ד'), возможно, под влиянием арабского эквивалента ساكن, имеющего двоякое значение: 'живущий', 'проживающий' и 'спокойный', 'тихий', 'неподвижный'. 'Аб̲рахам ибн 'Эзра переводил арабское слово سكن, ساكن еврейским נח, а также словами, образованными от корня שכן (см. BGT, стр. 1117; PGT, стр. 134).

[6] В этой главе под термином שם המעשים — 'имя действия' автор подразумевает две категории: infinitivus absol. — אכול и отглагольные имена: אכילה, אֹכֶל, שֶׁבֶר, שְׁבִירָה, שבור. Последняя форма (שבור), которая подобна форме part. pass., также является отглагольным именем, она встречается в В.З. один раз (Lv 22,22). Автор "Mə'ōr 'ayin" полагает, что формы действительного и страдательного причастий образуются от имени действия. Источником такого положения являются воззрения арабских грамматистов Басрийской школы, отстаивавших тезис о первенстве масдаров (см. Гиргас, Очерк, стр. 53, 54; ср. Коковцев II, стр. 134, прим.). Эти воззрения Басрийской школы были господствующими в среде еврейских грамматиков X—XIII вв. Ḥайӣӯдж писал: ולמה נקרא מקור שממנו יוצאים כל בניני הפעלים למיניהם עוברים ועתידים ושמות האנשים כולם שם הפועל אתה מוצא בם והוא מקורם וממנו תוצאותם (Перевод ибн Джиқиṭиллы, Nutt, Ḥajjūg, стр.21; в издании арабского оригинала Ястрова этой фразы нет). Аналогичного мнения придерживался Джанāх̮, писавший о масдаре (к которому он причисляет также формы отглагольных имен, напр. אֹמֶר и др., Коковцов II, стр. 134, прим.) следующее: "Что касается масдара, то он занимает, по-моему, самое высокое родовое положение (بمنزلة الجنس الاعلى) и по своей природе предшествует глаголу" (цитируется по Коковцову II, стр. 133, прим. 1). Далее Джанāх̮ пишет: "...Поэтому глаголы взяты (مأخوذة) от своих масдаров, а не масдары взяты от глаголов, и точно так же действительное и страдательное причастия взяты от масдара, который есть название акцидента" (цитируется по Коковцову II, стр. 134, прим.). 'Аб̲рахам ибн 'Эзра придерживался такого же взгляда: ודע כי שם הפועל הוא עקר כל הפעלים (Bacher, Ibn Esra, стр. 130, прим. 16). П.К.Коковцов в своей монографии "Самуил Нагӣд как исследователь еврейского языка и экгезет" (Коковцов II, стр. 74—194) на основании фрагментов грамматического компендия псевдо-ибн-Йашӯша доказал, что Нагӣд выступал против господствующего мнения о масдаре как источнике всех глагольных форм (там же, стр. 131—147). Нагӣд, полемизируя со своим современником Джанāх̮ом, писал, что "еврейский инфинитив не однороден, а представлен двумя различными по значению и употреблению формами: глагольным масдаром и именным масдаром", что "ни одна из обеих форм еврейского инфинитива не отвечает всецело тому, что арабы называют масдаром" и что "они,масдары,не лежат в основе глагольных форм" (Коковцов II, 146—147).

[гл. 7]

[1] Автор сопоставляет в двух примерах (Ps 78,43; Sa 12,2) грамматические формы глагола שׂים (שׂוּם), которого он считает двусогласным. В первом случае представлена форма qal perf S.3.m. שָׂם, а во втором — qal part. act. שָׂם. Форму part act автор характеризует как имя.

[2] В тексте -- החלק השישי, что, по-видимому, описка. См. прим. 6 к тексту. Перевод осуществлен по исправленному варианту.

[гл. 8]

[1] См. прим. 8 к переводу гл. 1.

[2] См. прим. 1—1 к тексту. Перевод осуществлен по исправленному тексту.

[гл. 10]

[1] Термин המעשה אשר בנפש имеет в данном сочинении следующие варианты: המעשה אשר הוא בנפש и המעשה בנפש. В грамматической литературе этот термин встречается впервые. המעשה אשר בנפש буквально означает 'глагол, который на себя'; остальные два варианта должны быть переведены таким же образом. Этот перевод основан на переводе термина מעשה — "глагол" (см. выше) и переводе слова נפש в значении возвратного местоимения, например во фразах В.З.: תם אני לא אדע נפשי אמאס חיי (Hi 9,21) ולמי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה (Ko 4,8) или в средневековой литературе: וידיעת האדם לנפשו היא החכמה הגדולה (JQR, NS, I, p. 483). Термин המעשה בזולת הנפש и его варианты מעשה בזולת הנפש и מעשה אשר בזולת הנפש также встречаются впервые. Буквальный перевод его — 'глагол, который не на себя'. Для терминов המעשה אשר בנפש и המעשה בזולת הנפש нами принят перевод: 'непереходный' и 'переходный' глаголы ввиду того, что автор в данной главе противопоставляет четыре формы имперфекта непереходных глаголов в основной породе qal (ישכב, ישב, יקום), которые он называет המעשה אשר בנפש, двум формам переходных глаголов в по-

роде qal (יאכל, ישתה), к которым он приравнивает форму имперфекта непереходных глаголов в породе hif, имеющей также переходное значение (יעמיד и др.), и которые он называет בזולת הנפש מעשה. Необходимо, однако, отметить, что в разделах о спряжении глагола, изложенных по методу Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа (см. нашу статью Харӯн о спряжении, стр. 164—177), автор "Mә'ōr 'ayin" относит к переходным глаголам не только такие формы породы hif., как הַשְׁכֵּב, הַעֲמֵד (л. 3а—8/11), но и формы hithp. הִתְהַלֵּךְ, מִתְהַלֵּךְ (л. 3а—16/19). А к непереходным глаголам автор относит формы nif, имеющие возвратное значение: (הִמָּלֵט и הִשָּׁבֵר л. 3а—21 и далее). В значении "переходный" и "непереходный" ибн Тиббон пользовался מתעבר и שאינו מתעבר. Ибн Тиббон в данном случае следовал, по-видимому, за Мōше ибн Джикитиллой (см. Poznański, Chiqutilla, стр. 194, 195; Wilenski, Hariqma, стр. 15, прим. 5). 'Аб̲рахам ибн 'Эзра не принял ни одного из вышеуказанных терминов для обозначений понятий переходности и непереходности, он ввел термины פועל יוצא и פועל עומד (см. PGT, стр. 110—113), которые применяются и в современной лингвистике.

[2] В этом предложении сохранились всего три слова. Слово הגוף нами не переведено.

[3] В этой главе, в отличие от Исаака Ибн Барӯна (конец XI и начало XII вв.), автор "Mә'ōr 'ayin" разграничивает переходные глаголы и непереходные, как это уже имело место в трудах арабских грамматистов того времени (см. Коковцов I, стр. 63, прим. 129). Четкое противопоставление этих категорий мы встречаем в сочинении Джанāха (см. Коковцов I, стр. 63, прим. 129 и стр. 64, прим. 131). Но у Джанāха имеется очень детальная дифференциация указанных категорий, чего мы не находим здесь. Примечательным для данной главы "Mә'ōr 'ayin" является то, что к переходным глаголам причисляются и формы непереходных глаголов в породе hif, хотя категории пород בנינים здесь нет и не могло быть, ибо автор строит глагольные ряды по караимской системе, где нет категории пород. В этом отношении данная глава резко отличается от соответствующей главы в сочинении 'Аб̲рахама ибн 'Эзры Sēper ṣaḥōṯ bәdiqduq, где при объяснении сущности переходных глаголов указывается на существование בנינים, т.е. пород, одна из которых превращает непереходный глагол в переходный: אם יאמרם האומר בבנין האח[ר] ישוב הפועל העומד להיות יוצא (Ṣaḥōṯ стр. מב—ב).

[гл. 11]

[1] משקל выступает здесь в значениях 'форма', 'образец', 'модель слова'. Этот термин является переводом араб. وزن множ. ч. — اوزان, который в арабском языке имеет значение стихотворного размера и грамматической формы. Масоретским авторам, в том числе и их последнему представителю 'Ахарону бен Мōше бен 'Ашеру, משקל как грамматический термин не был известен. Впервые משקל в грамматическом значении применил Мӗнаḥем бен Сарӯқ, говоря об образовании форм языка: ויאחז פלס מישרים ומשקל אמונה ובעשותו כך ירוץ ולא יכשל (Filipowski, Menahem, стр. 4а, стк. 30). Наряду с משקל Мӗнаḥем бен Сарӯқ применял в аналогичном значении слово משקולת: והיה מאמתת משקולת הלשון להיות כמשפטם: רחום ושחוט (ук. соч., стр. 6а, стк. 16; см. также: стр. 30а, стк. 2 снизу; стр. 35б, стк. 35; стр. 66а, стк. 16; стр. 66б, стк. 3; стр. 81а, стк. 13). Термин משקל многократно встречается у Дӯнаша бен Лабрата, например: בלה ובלים כמשקל יָפָה יפים ובלה ובלות כמשקל יָפָה ויפות (Filipowski, Dūnasch, стр. 17, стк. 11); על המשקל הצחה המשקל הזה בנויה (ук. соч., стр. 64, стк. 12; см. также: ук. соч., стр. 29, стк. 28; стр. 64, стк. 21; стр. 98, стк. 7). Этот термин применялся учениками Мӗнаḥема бен Сарӯқа: ולא תוכל לבאר הענין מפני המשקל והבנין (Stern, Responsionum, стр. 43, стк. 14; см. также: ук. соч., стр. 53, стк. 1; стр. 101, стк. 2). Мōше ибн Джикитилла в переводе сочинения Ḥаййӯджа применяет термин משקל при переводах арабских терминов بنية, زنة и وزن: על משקל פעלתי (Nutt, Ḥajjūg, стр. 12, стк. 28); ומשקלו משפטים. (ук. соч., стр. 44, стк. 30); על משקל גביר אויל (ук. соч., стр. 51, стк. 5). 'Аб̲рахам ибн 'Эзра в переводе сочинения Ḥаййӯджа применяет этот термин в переводах арабских слов وزن زنة и مثال: על משקל פעיל (Dukes, Ḥajjūg, стр. 85, стк. 7); ומשקלו משפטים (ук. соч., стр. 74, стк. 12; см. также ук. соч., стр. 71, стк. 2 снизу). Ибн Тиббон в переводе сочинений Джанāха термином משקל переводит арабский термин زنة: על משקל פועל (Bacher, Haššorašīm, стр. 259, стк. 17; стр. 3, стк. 1 и др.). Но этот же самый еврейский термин применяется им в переводе арабского слова تقطيع, означающего "фигура" (Goldberg, Hariqma, стр. 127, стк. 9; ср. K.L., стр. 214, стк. 7).

[2] ... שמע שתי המלות буквально: 'звучание этих двух слов...'

[3] אותיות עקרות или (!) אותיות עקרים 'корневые буквы'. Мӗнаḥем бен Сарӯқ, Дӯнаш бен Лабрат и ученики Мӗнаḥема бен Сарӯқа пользовались тремя терминами для выражения этого понятия: עיקר, שורש и יסוד (Bacher, Anfänge, стр. 73, прим.; BGT, стр. 1124). Джикитилла в переводах сочинений Ḥаййӯджа для арабского اصل пользовался главным образом термином עיקר, а 'Аб̲рахам ибн 'Эзра в аналогичных случаях — терминами עיקר (עקרים) и שורש (BGT, стр. 1124).

[4] Перевод осуществлен с учетом пропущенного слова — שוות: ... ויהיו שתי המלות שוות אם (см. прим. 2 к тексту).

5 См. прим. 11 к данной главе.

6 אחהע. Такой порядок перечисления гортанных согласных, не совпадающий с алфавитным порядком букв, имеется уже в сочинении Sēfer yěṣīrā. Аналогичное перечисление этих согласных имеется в грамматическом сочинении Мōше бен ’Ашера: כתאב אלמצותאת: זה הכלל כלמא כאן שבא ופת מן גיר אחהע פהו עלי אלשרוט... (Alloni, Haḳḳolōt, стр. 32(144), стк. 58–59). Такой же порядок перечисления гортанных согласных имеется у Дӯнаша бен Лабраṭа (см. Filipowski, Dūnasch, стр. 5). Лишь караимский языковед Давӣд бен ’Абрахам ал-Фāси придерживался алфавитного порядка этих букв (см. Bacher, Ibn Esra, стр. 54). Что касается Ḥайӣӯджа, то, по мнению П.К.Коковцова, он перечислял гортанные согласные не по алфавитному порядку, но кроме אחהע относил к этому классу согласных также и согласную "ר" (см. Коковцов II, стр. 66).

7 В данной главе имеются две формы корня שרת: ישרת – имперфект 3 л. ед. ч. и שרות – отглагольное имя. Корень שרת означает ‘служить’; образованные от него формы применялись грамматистами X–XI вв. для обозначения служебных согласных, служащих для образования слов (арабское خادمة; см. BGT, стр. 1125; Filipowski, Menaḥem, стр. 1; ук. соч., стр. 1б; Filipowski, Dūnasch, стр. 5б, стк. 22; Stern, Responsionum, стр. 37, стк. 5). Джиḳиṭилла словом שרות переводит арабское слово تصريف, означающее ‘словоизменение’, напр. фразу Ḥайӣӯджа قبل ذكر تصريف الفعل بها Джиḳиṭилла переводит: לפני אשר אזכיר שרות הפעלים ושמושם (Nutt, Ḥajjūg, стр.4, стк. 8; ср. W.Bacher, Noch einmal das rätselhafte Wort in Saadj'as Agrôn, MGWJ, 39. Jahrg., 1895, S. 251).

8 В тексте – לא תמצא, буквально ‘ты не найдешь’.

9 Термины סמוכה и מכרת означают: status constructus и status absolutus. В караимском списке грамматических терминов, так же как и в сочинении סדר הסימנים, противопоставлены термины טפל и מוכרת, где טפל является переводом арабского اضافة, а מוכרת – переводом غير اضافة (Alloni, Munnaḥīm, стр. 356; его же: Hassimanīm, стр. 16, прим. 60). Впервые термин סמוך появляется у ’Ахарона бен Мōше бен ’Ашера как перевод арабского مضاف, а מוכרת – как перевод غير مضاف (см. Baer-Strack, § 37 и 39; Bacher, Anfänge, стр. 37). Но у ’Ахарона бен Мōше бен ’Ашера под этими терминами подразумеваются не только status constr. и status absol., но и паузальная и непаузальная формы (см. ук. соч., стр. 37). Термин מוכרת в значении st. absol. имеется у караимского грамматиста и библейского комментатора Йефета бен ʻАли (X в.). Дӯнаш бен Лабраṭ для обозначения сопряженного состояния (st. constr.) пользуется только словами, образованными от корня סמך: בהסמכה, הסמיך (см. Schröter, Dūnasch, стр. 32 и 33). То же мы встречаем и у учеников Мĕнаḥема бен Саруḳа: סמוכה, בהסמיכו (см. BGT, стр. 1129, прим. 2). Из текста данной главы видно, что противопоставлены лишь категории st. absol. и st. constr., имеющие обозначения מוכרת и סמוכה.

10 Переписчик, по-видимому, пропустил здесь несколько слов, см. прим. 10 к тексту.

11 דגש и רפה (арам. רפי). Термин "dâgēш" перешел в грамматическую литературу из сочинений масоретов. Возможно, что источником этого термина был сирийский корень דגש, означающий ‘прокалывать’, ‘просверливать’ (см. Bauer Leander, стр. 119). По свидетельству Йаʻăкōḇа бен ’Ашера (ум. в 1340 г.) в Иерусалимском Талмуде имелось одно слово в форме hif от корня דגש: ירושלמי אמר רב נחמן בר יצחק ובלבד שידגיש בדלת... ולא יחטף בחית (Ṭur ’ōraḥ ḥayyīm, 61). Однако в дошедших до нас текстах этого источника указанной фразы нет (см. Bacher, Anfänge, стр.7, прим. 2; Bauer Leander, стр. 119). В Sēfer yěṣīrā речь идет о двояком произношении согласных בגדכפרת, но автôр характеризует эти произношения словами גבור, קשה, противопоставляя им חלש, רך: שבע כפולות בגדכפרת מתנהגות בשתי לשונות רך וקשה גבור וחלש (цитировано по Alloni, Munnaḥîm, стр. 356). Тивериадская масора применяет уже термины דגש множ. ч. דגשין и רפה, רפי, множ. ч. רפין для обозначения "сильного" и "слабого" произношения (см. Bauer Leander, стр. 118–119 и др.). В караимском перечне грамматических терминов они встречаются почти во всех списках и называются חזק ורפי, а в оксфордском списке этих терминов – חטף ודגש (см. Alloni, Munnaḥîm, стр. 356), где דגש является, по-видимому, синонимом термина חזק, а חטף – синонимом רפי (см. там же). В еврейско-арабском грамматическом сочинении כתאב אלמצותאת упомянуты еврейско-арамейские термины: דגש ורפי (см. Alloni, Haḳḳolōt, стр. 16, стк. 16). В более позднем сочинении סדר הסימנים противопоставлены термины חזק ורפי, что, по-видимому, адекватно терминам דגש ורפי (см. Alloni, Hassimanîm, стр. 9). ’Ахарон бен Мōше бен ’Ашер пользуется образованиями от корня דגש – דגשין (см. Baer-Strack, стр. 5, стк. 2,12), но он подразумевает под этим термином лишь сильное произношение определенных согласных. Саʻадйя Га’ôн перенес еврейско-арамейский термин דגש в свои арабские сочинения по еврейской грамматике, толкуя это слово как арабское دغش; он использовал также образования от этого корня: دغشة, الدغشين, تدغش (см. BGT, стр. 1116). Для Саʻадйи Га’ôна не было, однако, ясно различие между двумя видами dâgēш, хотя он выделял dâgēш, вносящий семантические изменения в слово при удвоении второго согласного корня (см. Jelin, стр. 52). Мĕнаḥем бен Саруḳ применял термины דגש и רפה и производные от этих корней: ידגשון и ירפיון (Filipowski, Mĕnaḥem, стр. 4а) и термины חזק ורפה (ук. соч., стр. 6а, б), говоря о двояком произношении согласных בגדכפת, служащих для украшения языка: לצחצוח הלשון (ук. соч., стр. 4а, стк. 7). Мĕнаḥем бен Саруḳ знал также dâgēш,

6-4 252

имеющий семантическое значение (вторая порода глагола (?): לא לצחצות כי אם לעניני פתרונות (ук. соч., стр. 6а, стк. 5; Jelin, стр. 51). Образования от слов דגש, רפה встречаются также в сочинениях учеников Мěнахема (Stern, Responsionum, стр. 70). Дӯнаш бен Лабрат применяет термины дâгēш и рâфе (Schröter, Dūnasch, стр. 1, стк. 5; стр. 14, стк. 9 и 10; стр. 34, стк. 3; стр. 40, стк. 1 снизу; стр. 41, стк. 5, 8 и 9; стр. 42, стк. 2), но в сочинении встречается также и термин חזק (ук. соч., стр. 14, стк. 9 и 10). Хаййӯдж различал дâгēш для удвоения согласного и дâгēш для обозначения "тяжелого", т.е. сильного произношения. В данной главе автор "Mə'ôr 'ayin" употребляет лишь общий термин: דגש. Из текста главы видно, однако, что автор различал эти разные категории древнееврейского языка.

[12] אפע. В В.З. это слово встречается один раз (Js 41,24). По-видимому, אפע написано там ошибочно вместо אפס "ничто" (см. Gesenius, 17-ое изд. 1921 г.; Kohler, Baumgartner, 1958 г.). Караимы в средние века использовали слово אפע как философский термин, означающий 'качество' или 'признак' (accident) в противоположность термину גוף, означающему предметность : החד שהוא מתחלק לשני חלקים גוף ואפע וכו והאפעים מתחלקים למינים רבים כמו חלבנות והשחורות ('Eškōl 'ענין הלשון והנקוד, אות ע)

[13] Смысл этого предложения не вполне ясен из-за лакун.

[14] Ни в одном из опубликованных грамматических сочинений IX—XI вв. нет разделов или глав об образцах слов. Такая глава имеется лишь в сочинении более позднего грамматиста 'Абрахама ибн 'Эзры Sēpēr ṣaḥōt bədiqduq, стр. ט и далее. Автор обусловливает возможности подбора по одному образцу лишь совпадением гласных и совпадением конструкций служебных и корневых согласных в словах. 'Абрахам ибн 'Эзра, будучи сторонником теории трехсогласного корня, выражает в этой главе свое несогласие с принятой моделью פעל, ибо от этого корня не зафиксированы формы hif, кроме того, нельзя удваивать вторую согласную корня и по этому образцу нельзя построить формы слов, образованных от двухсогласных корней. Эта глава в сочинении Sēpēr ṣaḥōt bədiqduq имеет раздел о стихотворных размерах, которые также называются משקל. Нет сомнения в том, что сочинение 'Абрахама ибн 'Эзры не могло явиться источником для автора "Mə'ôr 'ayin". Источниками для данной главы, по-видимому, послужили глава XXIII неопубликованного еще сочинения Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа — "Ал-Кâфӣ", носящая название: באב פי אלשרוט אלמראעה פי אוזאן אלאלפאט בעצ̇הא עלי בעץ̇ (II Собрание Фирковича, № 2437, л. 278а и далее; фрагменты из № 2525, л. 52а и далее), а также соответствующая глава из сочинения Второго иерусалимского грамматиста.

[ГЛ. 12]

[1] См. прим. 3 к тексту.
[2] Буквально: 'и выше'.
[3] Перевод по исправленному тексту, см. прим. 5 к тексту.
[4] См. выше.
[5] См. прим. 6 к тексту.

[ГЛ. 13]

[1] "Начальная гласная такой-то формы" или "в начале такой-то формы" означают: "огласовка в первом слоге слова"

[2] "В конце таких-то форм" или "конечная огласовка таких-то форм" означают: "огласовка в последнем слоге".

[3] סימן — 'мнемотехнический знак' (см. Alloni, Ha'egron, стр. 34, 110, 140 и сл.; Его же, 'Eli, стр. 90[16], прим. 72, стр. 103[29], прим. 158). В дальнейшем, когда это слово будет иметь аналогичное значение, оно будет поставлено в кавычки.

[4] Т.е. имеют "знаки".

[ГЛ. 14]

[1] מצאתי буквально 'я нашел'. Может быть истолковано как "я нашел у моих предшественников" или "я полагаю".

[2] В тексте — נתנו — буквально 'дали', 'придали'.
[3] См. прим. 1 к тексту.
[4] См. прим. 2 к тексту.
[5] Слово סימן в данном контексте не является термином.
[6] См. прим. 3 к тексту.
[7] В тексте: באו.

[гл. 15]

[1] См. прим. 1 к тексту. Перевод по исправленному варианту.

[гл. 16]

[1] См. прим. 3 к переводу гл. 5.
[2] См. прим. 1 к тексту.

[гл. 17]

[1] Этот мнемотехнический знак создал Са'адйя Га'ôн (см. Alloni, Ha'egron, стр. 161), его использовали Дӯнаш бен Лабрат (см. там же, стр. 143) и многие другие средневековые грамматисты, он применяется и в современной грамматической литературе (см. там же, стр. 161).
[2] В тексте: יצא מהיותו ויהיה תגיד בו. Буквально: 'теряет свою сущность и становится тем, [о] чем ты повествуешь'.

[гл. 18]

[1] В тексте — שמנו כלם נון וו. Значение слова כלם в данном контексте нам непонятно; оно не переведено.
[2] Вместо слова עשי должно быть — עָשוּ (см. л. 18б, 29).
[3] שמות в данном контексте является сокращенным вариантом термина השמות אשר אין הם גלויים אלא נסתרים или иначе — השמות הנסתרות (см. л. 18б, стк. 30).
[4] Перечислено, однако, лишь 8 форм; пропущено 2 л. ед. ч. ж.р.
[5] Буквально: 'их толкование', 'их разгадка'.
[6] Выше автор характеризовал глагол שלח 'посылать' pf, impf как переходный: מעשה נופל מהם (л. 18б, 21). В данном случае этот же глагол с местоимением косвенного падежа автор именует: מעשה נופל בהם, что мы с некоторым сомнением переводим как 'непереходный глагол'.
[7] Перечислено, однако, не 10, а 11 косвенных местоимений.
[8] См. прим. 1 к тексту.
[9] שתסמיך буквально означает: 'чтобы ты подпирал'. Мōше бен Джиқитилла и 'Абрахам ибн 'Эзра глагольными образованиями от корня סמך обозначали присоединение местоименных суффиксов к именным и глагольным формам (BGT, стр. 1134; PGT, стр. 87в).
[10] Буквально: 'если ты захочешь, ты присоединишь землю к себе'.
[11] Буквально: 'тайные', 'скрытые'.
[12] В данном контексте слово סימן не является термином.
[13] См. прим. 3—3 к тексту.
[14] По-видимому, автор полагает, что суффиксальным местоимением 3 л. ед. ч. жен. р. будет буква хē с маппиқом. В рукописи здесь и ниже вместо маппиқа стоит гласная хиреқ.
[15] См. прим. выше.
[16] В данном случае термин שמות означает, по-видимому, местоимения всех перечисленных видов.
[17] מנהג буквально означает: 'обычай', см. PGT, стр. 74.
[18] משיב — hif pt שוב.
[19] Буквально: 'если ты присоединишь к себе действователя...'.
[20] См. прим. 5 к тексту.
[21] См. прим. 6 к тексту.
[22] Буквально: 'а если будет действ. прич. множ. ч. муж. р. нам и тебе, ты скажешь...'
[23] Здесь, по-видимому, ошибка, д.б. 3-го л.
[24] Буквально: 'если действ. прич. ед. ч. жен. р. будет тебе, ты скажешь'.
[25] См. прим. 7 к тексту.
[26] Буквально: 'если действ. прич. множ. ч. жен. р. действует [по отношению] к тебе' или 'если субъект множ. ч. жен. р. действует [по отношению] к тебе'.
[27] מושב — hof pt sing √שוב — 'возвращенный'; эта форма зафиксирована; а формы с местоименными суффиксами в В.З. нет.
[28] Буквально: 'если ты возвратишь возвращенного, то ты скажешь...'.
[29] מושבים — hof pt pl √שוב — 'возвращенные'.
[30] Буквально: 'если я возвращу их, я говорю...'.
[31] מושבה — hof pt sing f √שוב — 'возвращенная'.
[32] См. прим. 15а к тексту.
[33] מושבות — hof pt pl f √שוב — 'возвращенные (жен.)'.

34 Значение слова ובוא, следующего после слова הדרך, нам неясно; оно не переведено.
35 הָקֵם imp, הֵקִים pf, מֵקִים pt и יָקִים impf: hif √קום.
36 הָשֵׁב hif imp √שוב.
37 אָשֵׁב hif impf √שוב.
38 יָשֵׁב hif impf √שוב.
39 הָפֵר hif imp(=inf) √פרר.
40 הֵפֵר hif pf √פרר.
41 מֵפֵר hif pt √פרר.
42 אָפֵר* hif impf √פרר.
43 יָפֵר hif impf √פרר.
44 תָּפֵר תָּפֵר (Ir 14,21); hif impf √פרר.
45 Этот тип "спряжения" включает в себя формы הָשֵׁב и הָפֵר, хотя первая форма образована от √שוב, а вторая — от √פרר. Четыре незафиксированные формы ряда הָשֵׁב, по-видимому, образованы по образцу ряда הפר.
46 הָשֵׁב hif imp(=inf) √שוב.
47 יָשֵׁב qal impf √שוב.
48 Здесь сопоставлены формы корней שוב и פרר. Перечислено шесть незафиксированных форм.
49 הֵנִיח — hif pf √נוח.
50 מֵנִיח — hif pt √נוח.
51 מוּנח — hof pt II √נוח.
52 יָנִיח(יַנִּיחַ) — hif impf √נוח.
53 הָפֵּ ח — hif inf abs √פחח; ср. Mandelkern 1937 (√פוח).
54 יָפִיח(יָפִיחַ) — hif impf √פוח.
55 В этой парадигме сопоставлены формы корней נוח, פוח פחח (?). Перечислены семь незафиксированных форм.
56 מְזָרֶה — pi pt √זרה.
57 מזרים — pi pt pl √זרה; וּמִמְּזָרִים (Hi 37,9).
58 מְזוֹרָה — pu pt fem √זרה.
59 זֵרוּ — pi pf √זרה.
60 הָבֵא — hif imp √בוא, הָבֵא־נָא (Ex 4,6).
61 הָבוּ — pl √הב.
62 הֵבוּ — pl √הב (?).
63 קֵהָה — pi pf √קהה.
64 Здесь сопоставлены формы корней: זרה, בוא, הב (?). קהה и קרה. Перечислены 28 незафиксированных форм.
65 בָּרֵךְ (בָּרֵךְ) — pi imp.
66 מברך (מְבָרֵךְ) — pi pt.
67 מבורך (מְבֹרָךְ) — pu pt.
68 בָּרְכוּ* — pi imp pl.
69 בֵּרְכוּ (בֵּרְכוּ) 2 Cr 20,26 — pi pf pl 3.
70 אברך (אֲבָרֵךְ) — pi impf 1.
71 יברך (יְבָרֵךְ) — pi impf 3.
72 נברך (נְבָרֵךְ) — pi impf pl 1.
73 תברך (תְּבָרֵךְ) — pi impf 2.
74 פָּרֵשׁ (פָּרֵשׁ) — pi inf.
75 מָאֵן — pi inf = pi pt √מאן.
76 Здесь сопоставлены "твердые" трехсогласные глаголы и глаголы, корень которых содержит корневую согласную ʼалеф.

[ГЛ. 19]

1 Текст этой главы дошел до нас не полностью: в рукописи не хватает одного листа.
2 הכה (הַכֵּה) — hif imp √נכה.
3 הכה (הִכָּה) — hif pf √נכה.
4 מכה (מַכֶּה) — hif pt √נכה.
5 מכים (הַמַּכִּים) — hif pt pl √נכה.
6 מוכה (מֻכֶּה) — hof pt √נכה.
7 מוכים (מֻכִּים) — hof pt pl √נכה.
8 מוכה (הַמֻּכָּה) — hof pt fem sing √נכה.
9 См. прим. 3, 4 и 5 к тексту.
10 אכה (אַכֶּה) — hif impf √נכה.
11 תכה (תַּכֶּה) — hif imp √נכה.
12 הטה (הַטֵּה) — hif imp √נטה.

13 הִצוּ (הִצוּ) – hif pf √נצה.

14 Здесь сопоставлены формы глагольных корней נכה, נטה, נצה, נשׂא, которые автор считает односогласными. Перечислено 8 незафиксированных форм.

15 См. прим. 9 к тексту. הַצִּיל (הַצֵּל) – hif imp √נצל.

16 הציל (הִצִּיל) – hif perf 3 √נצל.

17 מציל (מַצִּיל) – hif pt √נצל. 17a מוּצָּל (מֻצָּל) – hof pt נצל.

18 См. прим. 10 к тексту. Перевод по исправленному тексту. הצילו (הצילו) – hif imp pl √נצל.

19 הִצילו (הִצִּילוּ) – hif pf pl √נצל.

20 אַצִּיל (אצִּיל) – hif impf I √נצל.

21 יצִּיל (יצִּיל) – hif impf 3 √נצל.

22 תַּציל (תַּצִּיל) – hif impf √נצל.

23 הַגֵּד (הַגֵּד) – hif imp √נגד.

24 מתיר (מַתִּיר) – hif pt √נתר.

25 הַבֵּט (הַבֵּט) – hif imp √נבט.

26 Здесь сопоставлены формы породы hif глагольных корней נצל, נגד, נתר и נבט, которые автор считает двухсогласными. Даже в примерах этого типа, где рукопись снабжена огласовкой, dâḡēš во вторых согласных отсутствует. Перечислены незафиксированные формы.

27 **הצֵל** (הַצֵּל) – hif imp (=inf abs) √נצל.

28 **יצֵל** (ויּצֵּל) – hif impf 3. √נצל.

29 תצֵל* (תַּצֵּל) – hif impf (?) √נצל.

30 הָמֵר – hif inf √מרר.

31 Здесь сопоставлены формы hif глагольных корней נצל и מרר, которые автор считает двухсогласными. Перечислены незафиксированные формы.

32 Здесь текст обрывается.

33 Начало раздела утеряно.

34 אֲזַבֵּחַ* – pi impf (?) √זבח.

35 לְזַבֵּחַ* – pi impf (?) √זבח.

36 מספח (מְסַפֵּחַ) – pi pt √ספח.

37 בַּלֵּעַ (בַּלֵּעַ) – pi inf.i.p. √בלע, I.

38 В оставшейся части текста, где речь идет о 10-м типе גני, сопоставлены формы породы pi'ēl следующих корней: זבח, ספח и בלע. Перечислены 4 незафиксированные формы.

39 נִחַם (נִחָם, נִחַם) – nif pf √נחם.

40 מְנַחֵם – pi pt √נחם.

41 מנחמים (מְנַחֲמִים) – pi pt pl √נחם.

42 נִחֲמוּ – pi pf √נחם.

43 אנחם (אֶנָּחֵם) – nif impf I √נחם.

44 ינחם (יִנָּחֵם) – nif impf √נחם.

45 מהר (מַהֵר) – pi imp √מהר.

46 טהר (טַהֲרֵנִי) – pi imp √טהר.

47 טַהֵר – pi inf √טהר.

48 Здесь сопоставлены формы породы pi'el корней נחם, מהר и טהר, которые автор считает трехсогласными. Перечислено 10 незафиксированных форм.

49 הִשְׁלִיךְ – hif pf 3 √שלך.

50 מַשְׁלִיךְ – hif pt √שלך.

51 מֻשלך (מֻשְׁלָךְ) – hof pt √שלך.

52 מֻשְׁלָכִים (מֻשְׁלָכִים) – hof pt pl √שלך.

53 הַשְׁלִיכוּ – hif imp pl √שלך.

54 הִשְׁלִיכוּ – hif pf pl √שלך.

55 השליכי (וְהַשְׁלִכִי) – hif imp f √שלך.

56 הִשְׁלִיכָה – hif pf f 3 √שלך.

57 אַשְׁלִיךְ – hif impf I √שלך.

58 יַשְׁלִיךְ – hif impf 3 √שלך.

59 השמֵד (הַשְׁמֵד) – hif imp √שמד.

60 השמֵן (הַשְׁמֵן) – hif imp √שמן(=inf abs).

61 הכבֵד (הַכְבֵּד) – hif imp √ כבד

62 השכֵם – hif imp √שכם.

63 Здесь сопоставлены формы пород hif'il и hof'al корней: שקף, שכם, דבר, כבד, שמן, שמד и שלך, которые автор считает трехсогласными. Перечислено 7 незафиксированных форм.

64 השלֵך (הַשְׁלֵךְ) – hif imp √שלך.

65 ישלֵך (וַיַּשְׁלֵךְ) – hif impf √שלך.

66 תַּשְׁמִט – hif impf √שמט.

67 В этой парадигме сопоставлены формы породы hif'il корней שלך и שמט, которые автор считает трехсогласными. Перечислено 5 незафиксированных форм.

68 הַפְצַר – hif inf abs √פצד.
69 הַיְשַׁר (קרי) – hif imp √ישר.
70 הַרְחַק (הַרְחֵק, הַרְחַק) – hif imp √רחק.
71 Здесь сопоставлены формы корней פצר, ישר и רחק. Перечислено 5 незафиксированных форм.
72 וַיַּכְנַע (וַיַּכְנַע) – hif impf √כנע.
73 Здесь сопоставлены формы корней שׂבע (? שׂבע) и כנע, которые автор считает трехсогласными.
74 מבקשים – pi pt pl √בקש.
74a בִּקְשָׁה – pi pf √בקש.
75 בקשו (בַּקְשׁוּ) – pi imp √בקש.
76 בִּקְשׁוּ (בִּקְשׁוּ) – pi pf √בקש.
77 שלחו – pi imp pl (?) √שלח.
78 שפרה (שִׁפְרָה) der n. fem √שפר(?)
79 Здесь сопоставлены формы корня בקש (в основном – незафиксированные) с формами корней שלח, שנא и שפר, которые автор считает трехсогласными.
80 Семнадцатый тип представляет собой ряд незафиксированных форм корня דרך, который автор считает трехсогласным.
81 מכרבל – pu pt √כרבל.
82 מְכוּרְבָּל см. выше.
83 כַּלְכֵּל (כַּלְכֵּל, כַּלְכֵּל) – pilp inf √כול.
84 כלכלתי – pilp pf √כול.
85 Этот тип включает в себя глагольные формы корня כרבל и форму корня כול – כלכל, которые автор считает четырехсогласными.
86 Возможно, здесь ошибка переписчика: было написано: "четыре корневые буквы".
87 Автор полагает, что פַּעְנֵח – форма повелительного наклонения.
88 מזעזעיך (מְזַעְזְעֶיךָ) pilp pt sf √זוע.
89 19-й тип построен на незафиксированных формах.
90 В тексте сохранились лишь незафиксированные формы. По-видимому, была указана и форма 1-го л. impf породы hif'il от корня שמאל – אַשְׂמְאִילָה (Gn 13,9). В рукописи от этой формы сохранились лишь первые две согласные.

[ГЛ. 20]

1 בְּנֵה (בְּנֵה) – qal imp √בנה.
2 בָּנָה (בָּנָה) – qal pf √בנה.
3 בּוֹנֶה (בּוֹנֶה) – qal pt √בנה.
4 בונים (בּוֹנִים) – qal pt pl √בנה.
5 בנויה (הַבְּנוּיָה) – qal pt pass f √בנה.
6 בְּנוּ (בְּנוּ) – qal imp pl √בנה.
7 בָּנוּ (בָּנוּ) – qal pf pl √בנה.
8 בָּנְתָה – qal pf f (בָּנְתָה) √בנה.
9 Предложение переводится без слова בעבור в стк. 28. См. прим. 2 к тексту.
10 הם – подразумеваются, по-видимому, языковеды.
11-14 אֶבְנֶה, יִבנה, תִּבנה, נבנה – qal impf √בנה.
15 קְנה – qal imp √קנה.
16 פְּנה (פְּנֵה) – qal imp √פנה.
17 שְׁבֵה (וּשְׁבֵה) – qal imp √שבה.
18 Здесь сопоставлены формы породы qal корней בנה, קנה פנה и שבה, которые автор считает двухсогласными.
19 שְׁמוֹר – qal imp √שמר.
20 שמר (שָׁמַר) – qal pf √שמר.
21 שָׁמוֹר (שָׁמוֹר) – qal inf abs √שמר.
22 שומר (שֹׁמֵר) – qal pt √שמר.
23 שומרים (שֹׁמְרִים) – qal pt pl √שמר.
24 שמורה (שְׁמֻרָה) – qal part pass √שמר.
25 שִׁמְרוּ – qal imp pl √שמר.
26 שָׁמְרוּ – qal pf pl √שמר.
27 שָׁמְרָה – qal pf f √שמר.
28-31 אֶשמור, ישמור, תשמור, נשמור (נִשְׁמֹר) – qal inf √שמר.
32 קבור (קְבֹר) – qal imp √קבר.
33 זְכוֹר (זְכֹר) – qal imp √זכר.
34 *נתוס (? נתץ) – qal imp(?)

35 Здесь сопоставлены формы породы qal корней שמר, קבר, זכר, שבת и נתס (? נתץ), которые автор считает трехсогласными. Перечислены незафиксированные формы.
36 שְׁמַע — qal imp √שמע.
37 שָׁמַע — qal pf √שמע.
38 שׁוֹמֵעַ (שֹׁמֵעַ) — qal pt √שמע.
39 שׁוֹמְעִים — qal pt pl √שמע.
40 שׁוֹמְעָה зафиксировано שֹׁמַעַת qal pt √שמע.
41 שְׁמוּעָה — der √שמע.
42 שָׁמְעוּ (שָׁמְעוּ, שָׁמֵעוּ) — qal pf √שמע.
43 שמעי (שִׁמְעִי) — qal imp f √שמע.
44 См. выше, прим. 42.
45 ישמע (יִשְׁמַע) — qal impf √שמע.
46 נִשמע — qal impf pl √נשמע.
47 תִשמע (תִּשְׁמַע) — qal impf 2 √שמע.
48 פְּתַח (פְּתַח) — qal imp √פתח.
49 שְׁכַב — qal imp √שכב.
50 Здесь сопоставлены формы глагольной породы qal (+ отглагольная форма, см. выше, прим. 41) корней: בלע, רכב, שכב, פתח, שמע, которые автор считает трехсогласными.
51 קְרָא — qal imp √קרא.
52 קָרֹא (קָרָא) — qal pf √קרא.
53 קָרוּא — qal pt pass √קרא.
54 קוֹרֵא — qal pt act. √קרא.
55 קוראים (קֹרְאִים) — qal pt pl √קרא.
56 См. выше, прим. 53.
57 קְרוּאִים — qal pass pl √קרא.
58 קָרְאוּ — qal pf pl √קרא.
59 אֶקְרָא; 60 יִקְרָא; 62 תִּקְרָא — qal impf √קרא.
61 נִקְרָא — qal impf pl (=nif pt) √קרא.
63 בְּרָא — qal imp √ברא.
64 מְצָא — qal imp √מצא.
65 Здесь сопоставлены формы породы qal корней: קרא, ברא, מצא и יצא, которые автор считает трехсогласными.
65a См. прим. 1 к переводу гл. 21.

[гл. 21]

1 В тексте — זוג. См. Levy, Grammatik, стр. 17* и יט.
2 שוב — qal imp √שוב.
3 שָׁב — qal pf √שוב.
4 שָׁב — qal pt √שוב.
5 שָׁבִים — qal pt pl √שוב.
6 שָׁבָה — qal pt f √שוב.
7 שובו (שֻׁבוּ, שׁוּבוּ) — qal imp pl m √שוב.
8 שָׁבוּ — qal pf pl √שוב.
9 שׁוּבִי — qal imp f √שוב.
10 Т.е. в конце слова.
11 אשוב (אָשׁוּב) — qal impf I √שוב.
12 ישוב (יָשׁוּב) — qal impf 3 √שוב.
13 נשוב — qal impf pl √שוב.
14 תשוב (תָּשׁוּב) — qal impf 2 √שוב.
15 קום — qal imp √קום.
16 רוץ — qal imp √רוץ.
17 מול — qal pt pass √מול.
18 Здесь сопоставлены формы породы qal глагольных корней: עור, מול, רוץ, קום и שוב. Упомянуты две незафиксированные формы.
19 נָע — qal pt √נוע.
20 נָעוֹת — qal pt pl f √נוע.
21 Перевод по исправленному тексту, см. прим. 6 к тексту.
22 נָעוּ - qal pf pl √נוע.
23 תָּנוּעַ — qal impf √נוע.
24 Здесь сопоставлены формы породы qal глагольных корней נוע и נוח. Перечислено 11 незафиксированных форм.

[ГЛ. 22]

1 סנב (סֹב) – qal imp √סבב.
2 סובו (סֹבּוּ) – qal imp pl m √סבב.
3 סובי (סֹבִּי) – qal imp f √סבב.
4 יסוב (וְיָסוֹב) – qal impf 3 √סבב.
5 תסוב (תָּסוֹב) – qal impf 2 √סבב.
6 גול (גּוֹל, גֹּל) – qal imp √גלל.
7 Здесь сопоставлены формы породы qal глагольных корней: חוס, רכך, חנן, גלל и סבב. Перечислено 12 незафиксированных форм.
8 נָע – qal pt √נוע.
9 תָּנוּע – qal impf √נוע.
10 רוֹע (רֹעַ) – qal inf √רעע.
11 Здесь сопоставлены формы породы qal глагольных корней נוע и רעע. Перечислены незафиксированные формы.

[ГЛ. 23]

1 שִׂים – qal imp √שׂים, (שׂוּם).
2 שָׂם – qal pf √שׂים.
3 שָׂם – qal pt √שׂים.
4 שָׂמִים – qal pt pl √שׂים.
5 שִׂימוּ – qal imp pl √שׂים.
6 שָׂמָה – qal pf pl f √שׂים.
7 אָשִׂים (אָשִׂים) – qal impf √שׂים.
8 יָשִׂים – qal impf √שׂים.
9 נָשִׂים (נָשִׂימָה) – qal imp √שׂים.
10 דין (דִּין) – qal imp (=inf) √דין.
11 שיר (שִׁירוּ) – qal imp √שיר.
12 בִּין – qal imp (=inf) √בין.
13 רִיב – qal imp (=inf) √ריב.
14 Здесь сопоставлены формы породы qal корней: ריב, בין, שיר, דין, שׂים. Перечислено 6 незафиксированных форм.
15 שׂיח (שִׂיחַ) – qal imp √שׂיח.
16 שׂיחו (שִׂיחוּ) – qal imp pl √שׂיח.
17 יָשִׂיח (יָשִׂיחַ) – qal impf √שׂיח.
17a אָשִׂיח (אָשִׂיחַ) – qal impf √שׂיח.
18 Здесь сопоставлены породы qal одного корня שׂיח. Перечислено 10 незафиксированных форм.
19 הִכּוֹן (הִכֹּן, הִכּוֹן) – nif imp √כון.
20 נָכוֹן – nif pt √כון.
21 נכונים (נְכֹנִים) – nif pt pl √כון.
22 הִכּוֹנוּ (הִכּוֹנוּ) – nif imp √כון.
23 נָכוֹנוּ (נכנו, נָכוֹנוּ) – nif pf √כון.
24 יכון – nif impf √כון.
25 Здесь сопоставлены формы породы nif корня כון с незафиксированными формами корней מוג и פוש.
26 יִנּוֹעַ (יִנּוֹעַ) – nif impf √נוע (Kohler-Baumgartner).
27 הִטּוֹח (הִטּוֹח, הִטֹּח) – nif inf √טוח.
28 Здесь сопоставлена одна зафиксированная форма породы nif impf корня נוע с формой той же породы nif, но inf корня טוח. Автор считает указанные корни двухсогласными. Основной ряд включает в себя 6 незафиксированных форм.
29 נְמַקִּים (נְמַקִּים) – nif pt pl √מקק.
30 נָמַקּוּ (נָמַקּוּ) – nif pf pl √מקק.
30a תִּמַּק (תִּמַּק) – nif impf √מקק.
31 Здесь сопоставлены 3 зафиксированные формы породы nif корня מקק и 10 незафиксированных форм этого же корня с двумя незафиксированными формами корней שמם и דמם. По мнению автора, все эти корни двухсогласные.
32 [[נ]]בוכים (נְבֻכִים) – nif pt √בוך.
33 נָבוֹכוּ (נָבֹכוּ) – nif pf √בוך.
34 נָבוֹכָה – nif pf f √בוך.
35 תתום (תִּתֹּם) – qal impf √תמם.
36 Здесь сопоставлены 3 зафиксированные формы породы nif корня בוך и 12 незафиксирован-

ных форм этого же корня с двумя незафиксированными формами корней פוג и תמם. По мнению автора, указанные корни двухсогласные.

[гл. 24]

1 אָבוּשׁ — qal impf I √בושׁ.
2 יֵבוּשׁ — qal impf 3 √בושׁ.
3 תבושׁ — qal impf f 3 √בושׁ.
4 נרוץ (נָרוֹץ) — nif pf √רצץ.
5 ותהום (וַתֵּהֹום) — nif impf √הום.
6 В этом ряду сопоставлены 3 формы породы qal impf от корня בושׁ, 10 незафиксированных форм того же корня с формой pf породы nif корня רצץ и с зафиксированной формой от корня הום.
7 יָרִיעַ — hif impf √רוע.
8 נָרִיעַ — hif impf √רוע.
9 Здесь перечислены 11 незафиксированных форм.

[гл. 25]

1 נוֹקַשׁ — nif pf √יקשׁ.
2 נוקשו — nif pf √יקשׁ.
3 תוקש (תִּוָּקֵשׁ) — nif impf √יקשׁ.
4 נואלו (נוֹאֲלוּ) — nif pf √יאל.
5 ונואש (נוֹאָשׁ) — nif pf √יאשׁ.
6 והנותר (נוֹתָר) — nif pt √יתר.
7 Здесь сопоставлены формы nif корней יקש, יתר, יאל и יאש. Перечислено 12 незафиксированных форм.
8 נוֹדְעָה, נוֹדַע — nif pf √ידע.
9 נוֹדָע — nif pt √ידע.
10 הִוָּדְעִי — nif inf suf √ידע.
11 אודע (וְאִוָּדַע) — nif impf √ידע.
12 יִוָּדַע (יִוָּדַע) — nif impf √ידע.
13 Здесь представлены формы породы nif корня ידע; автор считает их двухсогласными. Перечислено 8 незафиксированных форм.
14 נושע (נוֹשַׁע) — nif pf √ישע.
15 נוֹשָׁע — nif pt √ישע.
16 הִוָּשְׁעוּ (הִוָּשְׁעוּ) — nif imp √ישע.
17 אִוָּשֵׁעַ (אִוָּשֵׁעַ) — nif impf √ישע.
18 יִוָּשֵׁעַ (יִוָּשֵׁעַ) — nif impf √ישע.
19 תודע (תִּוָּדַע) — nif impf √ידע (Kohler, Baumgartner).
20 Здесь сопоставлены формы породы nif корней ישע и ידע, которые автор считает двухсогласными.

[гл. 26]

1 הֶעֱלָה (הֶעֱלָה) — hif pf √עלה.
2 מעלה (מַעֲלֶה) — hif pt √עלה.
3 מעלים (מַעֲלִים) — hif pt pl √עלה.
4 מעלה (מַעֲלָה) — hif pt f √עלה.
5 הֶעֱלוּ (הֶעֱלוּ) — hif pf pl √עלה.
6 הַעֲלִי — hif imp f √עלה.
7 הַעֲלוּ — hif imp pl √עלה.
8 אַעֲלֶה — hif impf √עלה.
9 יַעֲלֶה — hif impf 3 √עלה.
10 מַחְשֶׁה, מחשים — hif pt √חשה.
11 אֶחֱשֶׁה, תחשה (תֶּחֱשֶׁה) — qal impf √חשה.
12 Здесь сопоставлены формы hif и qal корней עלה, חשה и חיה. Перечислено 18 незафиксированных форм.
13 הַעֲמֵד — hif imp √עמד. В рукописи первая форма этого типа — הַעֲמֵד йод не имеет, хотя автор оговаривает наличие этой буквы.
14 העמיד (הֶעֱמִיד) — hif pf √עמד.
15 מעמיד (מַעֲמִיד) — hif pt √עמד.

16 אַעֲמִיד – hif impf √עמד.
17 יַעֲמִיד – hif impf √עמד.
18 ויאמן – hif impf √אמן.
19 הַחֲזֵק – hif imp √חזק.
20 הַעְלֵם – hif inf abs √עלם.
21 Здесь сопоставлены формы породы hif корней עמד, אמן и עלם. Перечислено 16 незафиксированных форм.
22 הַעֲמֵד – hif imp √עמד.
23 החזק (הַחֲזֵק) – hif imp √חזק.
24 מחזיק – hif pt √חזק.
25 הַעֲלֵם – hif inf √עלם.
26 Здесь сопоставлены формы корней: עמד, חזק, אמן и עלם. Перечислены незафиксированные формы корня עמד.
26a См. прим. 9 к тексту.
27 Ни одна из форм четвертого типа не зафиксирована.
28 מעזרים (מַעְזְרִים) – hif pt pl √עזר.
29 Зафиксирована только одна форма парадигмы.
30 Ни один пример этого типа не зафиксирован.
31 אגאלתי (אֶגְאַלְתִּי) – hif pf II √גאל.
32 Переписчиком пропущена строка, см. прим. 14 к тексту. Перевод по исправленному тексту.

[гл. 27]

1 נֶחְמָד – nif pt √חמד.
2 נֶחמדים – nif pt pl √חמד.
3 נעצב (נֶעֱצַב) – nif pf √עצב.
4 האכל (הֵאָכֹל) – nif inf abs √אכל.
5 Здесь сопоставлены формы породы nif корней חמד, עצב, אכל. Перечислено 12 незафиксированных форм.
6 יֵאָנֵשׁ – nif impf √אנש.
7 הֵעָצֵר – nif inf √עצר.
8 Здесь сопоставлены формы породы nif корней אנש и עצר. Перечислено 9 незафиксированных форм.
9 הֵאָסֵף – nif inf √אסף.
10 נֶאֱסַף – nif pf √אסף.
11 נֶאֱסָפִים
נאסף (נֶאֱסָף) – nif pt √אסף.
12 יֵאָסֵף – nif impf √אסף.
13 Здесь представлены формы nif корня אסף. Перечислены незафиксированные формы.

[гл. 28]

1 הֵרָאֵה – nif imp √ראה.
2 נִרְאָה – nif pf √ראה.
3 См. прим. 1 к тексту.
4 נִרְאוּ – nif pf pl √ראה.
5 נראתה (נִרְאֲתָה) – nif pf f √ראה.
6 אראה (אֵרָאֶה) – nif impf √ראה.
7 יראה (יֵרָאֶה) – nif impf √ראה.
8 תראה (תֵּרָאֶה) – nif impf √ראה.
9 נִהְיְתָה – nif pf √היה.
10 См. выше, прим. 1.
11 См. выше, прим. 5.
12 Здесь сопоставлены формы породы nif корней ראה и היה. Перечислены незафиксированные формы.
13 נרדם (נִרְדָּם) – nif pt √רדם.
14 Перевод по исправленному тексту. См. прим. 4 к тексту.
15 Все 14 приведенных форм, за исключением одной, незафиксированные.
16 הֵרָפֵא – nif inf cs √רפא.
17 נִרְפָּא – nif pf √רפא.
18 נִרְפְּאוּ – nif pf pl √רפא.
19 Здесь представлены формы nif корня רפא; автор правильно считает этот корень трехсогласным. Приведено 11 незафиксированных форм.

[ГЛ. 29]

1 נַעֲלָה — nif pf √עלה.
2 יֵעלה (יֵעָלֶה) — nif impf √עלה.
3 נעשה (נַעֲשָׂה) — nif pt √עשה.
4 Здесь сопоставлены формы породы nif корней עלה и עשה. Перечислено 7 незафиксированных форм.

[ГЛ. 30]

1 רמזים. Буквально: "намеки".
2 המלט (הִמָּלֵט) — nif inf √מלט.
3 נִמְלַט — nif pf sing 3 √מלט.
4 נמלט (נִמְלָט) — nif pt √מלט.
5 הִמָּלְטִי (הִמָּלְטִי) — nif imp √מלט.
6 נִמְלְטָה — nif pf f √מלט.
7 אִמָּלֵט* — nif impf I √מלט
8 יִמָּלֵט (יִמָּלֵט) — nif impf 3 √מלט.
9 ותקבר (וְתִקָּבֵר) — nif impf 3 f √קבר.
10 הִכָּרֵת (הִכָּרֵת) — nif inf √כרת.
11 הִשָּׁמֵד (הִשָּׁמֵד) — nif inf √שמד.
12 Здесь сопоставлены формы породы nif корней מלט, קבר, כרת, שמד и שחת, которые автор справедливо считает трехсогласными. Примечательно, что ни в одном из примеров не отмечено удвоения согласных, т.е. здесь полностью отсутствует дагēш сильный.
13 נכנע (נִכְנַע) — nif pf √כנע.
14 נִכְנְעוּ — nif pf pl √כנע.
15 הִשָּׁבֵעַ — nif inf √שבע.
16 הבקע (הִבָּקַע) — nif inf √בקע.
17 הִפָּתֵחַ (הִפָּתֵחַ) — nif inf √פתח.
18 Здесь сопоставлены формы породы nif корней: כנע, שבע, בקע и פתח, которые автор справедливо считает трехсогласными. Перечислено 11 незафиксированных форм.
19 Огласовка второй буквы хē может читаться: патах̣ или цēрê.
20 מטהר (מִטַּהֵר) — hitp pt √טהר.
21 מטהרים (מִטַּהֲרִים) — hitp pt pl √טהר.
22 הִטַּהֲרוּ (הִטַּהֲרוּ) — hitp imp √טהר.
23 הִטַּהֲרוּ (הִטַּהֲרוּ) — hitp pf √טהר.
24 הִנָּחֵם (הִנָּחֵם) — nif inf √נחם.
25 Здесь сопоставлены формы породы hitp и nif корней טהר и נחם. Перечислено 10 незафиксированных форм.
26 נִכַּפֵּר (נִכַּפֵּר?) nitp pf √כפר.
27 ונוסרו — nitp pf (וְנִוַּסְּרוּ) √יסר.
28 Здесь, по-видимому, использованы две формы породы nitp и сделана попытка построить незафиксированный ряд nif от корня כפר. Перечислено девять незафиксированных форм.
29 תְּכוֹנֵן (תְּכוֹנֵן) — hitp impf √כון.
29a תְּשׁוֹמֵם — hitp impf √שמם.
30 Этот ряд состоит из четырех незафиксированных форм и двух зафиксированных (תשומם, תכונן).
31 כּוֹנֵן (כּוֹנֵן) — pil imp(=pf) √כון.
32 יְכוֹנֵן — pil impf √כון.
33 רוֹמֵם — pil inf √רום.
34 רוממו — pil imp pl m √רום.
35 למקוננות — pil pt pl f √קין.
36 אוֹבֵד — qal pt √אבד.
37 טוֹרֵף (טֹרֵף) — qal pt √טרף.
38 שורף (שֹׂרֵף) — qal pt √שרף.
39 קוֹרֵס (קֹרֵס) — qal pt √קרס.
40 Здесь сопоставлены формы разных пород (pil и qal), разных категорий (imp, inf и pt) и совершенно разных корней: כון, רום, קין, אבד, טרף, שרף и קרס.
41 רוֹמֵם — pil inf רום.
42 רוֹמְמוּ (רוֹמְמוּ) — pil imp pl √רום.
43 См. выше, прим. 41.
44 Буквально: ʻраздел прошедшего времени мужского рода второго лица ед. ч., к которому

ты обращаешься лицом к лицу из-за буквы ת (по исправленному тексту — ת אות взамен אותם, см. прим. 21 к тексту), которая имеет под собой қāмец'.

[45] Буквально: 'если ты скажешь: "ты действовал [в отношении] меня", ты скажешь ему...'.

[46] Автор особо отмечает, что формы этого ряда характеризуются гласной қāмец (см. выше), но в тексте эта форма имеет гласную патаḥ.

[47] Возможно, что текст в данном месте искажен. При переводе оглавления данного раздела мы руководствовались данным текстом и смысловым содержанием всего раздела.

[48] Буквально: 'если она действовала в отношении тебя, ты скажешь...'.

[49] מְרוֹמֵם — pil pt √רום.

[50] По-видимому, здесь ошибка в тексте. Буквально: 'и если он будет действующим по отношению к тебе, ты скажешь...'.

[51] Буквально: 'и если они будут действующими [по отношению] к тебе'.

[52] מרוֹמְמִי (מרוֹמְמַי) — pil pt sf √רום.

[53] Буквально: '...если она будет действующей по отношению к тебе'. В тексте — עושה לך. По-видимому, должно быть: לנו, т.е.'если она будет действующей [по отношению] к нам'.

[54] К этому слову примыкает приписка на полях, см. прим. 28 к тексту.

[55] В тексте: אוֹתַךְ.

[56] מְרוֹמָם — pil pt pass √רום.

[57] В тексте: אותו, возможно, что должно быть: אותנו, т.е. 'касается нас'. Буквально: 'если вы сделаете его...'.

[58] מְרוֹמָמִים — pil pt pass pl √רום.

[59] Буквально: 'если он будет действующим в отношении их...'.

[60] מְרוֹמָמָה — pil pt pass sing f √רום.

[ГЛ. 32]

[1] См. прим. к тексту.

[ГЛ. 33]

[1] В тексте: ועד. Перевод сомнительный.

[2] См. прим. 4—4 к тексту. Чтение сомнительное.

[ГЛ. 34]

[1] В тексте יעברו בו כל השרות. Буквально означает:'проходят в нем все службы'; см. прим.7 к переводу гл. 11; ср. гл. 5.

[2] Здесь текст обрывается.

[ГЛ. 35]

[1] См. прим. к тексту.

[ГЛ. 36]

[1] Перевод этой фразы предварительный.

[2] יזה (יִזֶּה) — qal impf √נזה.

[3] ויטו (וַיִּטּוּ) — qal impf √נטה.

[4] ותתצב (וַתִּתְצַּב) — hitp impf √יצב.

[5] תשעשע (תְּשַׁעֲשְׁעוּ) — pilp pass impf √שעע.

[6] По-видимому, отрицание לא в данном предложении лишнее; ср. выше, гл. 33.

[ГЛ. 37]

[1] קשר — קשרים буквально означает 'связь', но в данном сочинении подразумевается взаимосвязь грамматических форм различных категорий. Буквальный перевод фразы: 'Глава о связях, которыми ты связываешь...'.

[1a] Буквально: 'глубокая'.

[2] Здесь текст обрывается.

[3] См. прим. 2 к тексту. Определение не соответствует примерам. Возможно, что здесь ошибка в тексте.

[4] См. прим. 7 к переводу гл. 3.
[5] См. прим. 7 к тексту.
[6] Здесь речь идет о неоговоренной породе pi'el. Удвоение второй корневой согласной не отмечено.
[7] Префиксальную согласную mêm в формах действ. причастия автор называет в этой главе тремя терминами: טפל — 'лишняя', בנוי — 'пристроенная' и רוכב — 'приставленная'.
[8] Здесь текст обрывается.
[9] См. прим. 10 к тексту.
[10] יענה לך — такое толкование дается на основе 1S 9,17: ויהוה עָנָהוּ הנה האיש.
[11] В тексте: רוכב מורכב.
[12] По-видимому, во фразе דע כי אתה כי последние два слова лишние (?), они не переведены.
[13] В тексте ошибочно: עושים, должно быть: עשויים; см. прим. 12 к тексту. Перевод по исправленному тексту.

[гл. 38]

[1] Перевод по исправленному тексту со словом לא, см. прим. 1 к тексту.
[2] В рукописи л. 16б, стк. 17, по-видимому, ошибочно повторены слова: תוספה לא בראש ולא בסוף. Они не переведены.

[гл. 39]

[1] Примеры не соответствуют авторской характеристике; по-видимому, текст в этом месте искажен.
[2] Читаем מם העושה, а не שם העושה.
[3] Автор говорит, что в данном примере имеется буква йод, но в рукописи ее нет, хотя у КК (2R 8,6) такая буква действительно имеется.

[гл. 40]

[1] נשבַר — i.p. נשבָּר — nif pf √שבר.
[2] Это рассуждение касается породы nif трехсогласных правильных глаголов.

[гл. 41]

[1] В тексте מזולתו. Перевод предположительный.
[2] В тексте הרבה יסתפק בזולתו. Перевод предположительный.

[гл. 44]

[1] В данной главе речь идет о синтаксических конструкциях, именно поэтому в русском переводе употребляются синтаксические термины, хотя в оригинале синтаксические и морфологические термины не различаются. Перевод, однако, предположительный.
[2] Имеется в виду Ветхий Завет.
[3] Не упоминая, как обычно, о породе, автор пишет, что ряд форм породы pu'al не имеет повел. наклонения.

[гл. 45]

[1] См. гл. 1.
[2] См. Poznanski, Grammatik, стр. 14 и 15.
[3] По-видимому, здесь имеются лишние слова, повторы. Перевод предположительный.
[4] В тексте: ...הוא שם לא יועיל אלא אם תשים עליו עניך או ידיך.

[гл. 47]

[1] См. прим. 7 к тексту.
[2] См. прим. 8 к тексту.

[гл. 50]

[1] אשור буквально 'подтверждение'.

[гл. 51]

[1] Это предложение читаем с исправленным словом אלא вместо второго לא, а именно: ולא נשאר אחר מעשה הלב והמעשה ההרגשות [א]לא מעשה הגוף כלו. Интересно отметить, что большая часть исправлений в тексте приходится на те разделы, где сформулированы весьма сложные понятия и обобщения.

[2] В тексте рукописи дâгēша нет.

[3] В тексте — בנינו, но в данном сочинении это слово не имеет терминологического значения.

[4] Данное рассуждение, по существу, является описанием категории глагольной породы.

[гл. 52]

[1] В тексте: בקצה מה יועילו.

[2] הכלי — буквально 'сосуд'.

[3] Предложение והראיה תפריד בין זה לזה, как нам кажется, либо является неполным, либо неправильно переписано. Возможно, что после слова והראיה не хватает слова הלא.

[4] В объяснении автор говорит о гласной патаẋ, а в рукописи — ḳāмец.

[5] См. прим. 24 к тексту.

[гл. 53]

[1] Строками 1—23 завершается глава, начало которой до нас не дошло. По-видимому, эта глава была посвящена вопросам семантики и лексикологии. Перевод предположительный.

[2] Подразумеваются языковеды.

[гл. 55]

[1] Следуя за текстом автора, мы даем здесь все формы имени и их образцы, но цитаты Ветхого Завета, имеющиеся в тексте, полностью не приводим. Из каждой цитаты мы берем то слово, которое примыкает к образцу, и указываем, откуда оно взято.

[2] См. прим. 119 к тексту.

[3] См. прим. 382 к тексту.

[4] См. прим. 383 к тексту.

ПРИЛОЖЕНИЯ

СПИСОК ТЕРМИНОВ

Гласные знаки (см. 7-ое прим. к гл. 3)	אֹ אָ אַ אֵ אֶ אְ;אֹ אָ אַ אֵ אֶ אִ אֻ
11 функциональных согласных в алфавитном порядке (см. 3-е прим. к гл. 4)	אבהו יכל מנשת
мнемотехнический знак для 13 функциональных согласных (см. 7-ое прим. к гл. 4)	אדניה שלו כתם טב
гортанные согласные (см. 6-ое прим. к гл.11)	אח הע
гортанные согласные включая согласную "R"	אח הער; אח הרע
"незастывшее" имя, т.е. имя, от которого образуются формы глагола	אינו קואף; איננו קואף
функциональные согласные глагола	אינת, איתן
прямой смысл слова	אמת
признак (качество) (см. 12-ое прим. к гл. 11)	אפע
префиксы имени	בּ הּ כּ לּ מּ
пристроенная буква, т.е. функциональная буква	בנוי (בנויים)
структура слова, словосочетание, структура предложения (см. 1-ое прим. к гл. 3)	בנין
гласная цērê	ב׳ נקודות
грамматисты	בעלי דעת הדקדוק
ученые	בעלי הדעת
знатоки языка, языковеды; носители языка	בעלי הלשון
речь, выражающая просьбу	בקשה
определение (неграмматический термин; см. 7-ое прим. к гл. 1)	גבול
предметность, тело (см. 12-ое прим. к гл.11)	גוף
гласная сеḡôл	ג׳ נקודות
речь; речение, слово (см. 1-ое прим. к гл.1)	דבור
dâḡēš (см. 11-ое прим. к гл. 11)	דגש
ряд различных формообразований, парадигма, тип спряжений; метод (см. 3-е прим. к гл. 5)	דרך (דרכים)
определенный артикль	הא (הידיעה)
повествовательный вид речи	הגדה
третье л. ед. ч. муж. р.	הוא חוץ, אשר הוא חוץ, מי הוא חוץ
второе л. ед. ч. муж. р.	הוא לפניך, אשר הוא לפניך מי הוא לפניך
восклицательный вид речи (см. 2-ое прим. к гл. 2)	הזכרה
третье л. ед. ч. жен. р.	היא חוץ, אשר היא חוץ, מי היא חוץ, למי היא חוץ
второе л. ед. ч. жен. р.	היא לפניך, אשר היא לפניך, מי היא לפניך, למי היא לפניך
третье л. мн. ч. муж. р.	הם חוץ, למי הם חוץ, מי הם חוץ, אשר הם חוץ
второе л. мн. ч. муж. р.	הם לפניך, למי הם לפניך, מי הם לפניך, אשר הם לפניך אשר ידבר אליהם פנים בפנים

третье л. мн. ч. жен. р.	הן חוץ, למי הן חוץ, אשר הן חוץ
второе л. мн. ч. жен. р.	הן לפניך, למי הן לפניך, מי הן לפניך, לנקבות אשר ידבר אליהן פנים בפנים
вид речи, выражающий удивление	ההפלאה
гласная "u"	זוג
муж. р.	זכר (זכרים)
время	זמן (זמנים)
мнемотехнический язык для 9 нефункциональных согласных (см. 7-ое прим. к гл.4)	חג קץ ספר עז
мнемотехнический знак для 11 нефункциональных согласных (см. 7-ое прим. к гл. 4)	טח ספר גזע צדק
вид речи, выражающий желательность	החפץ
ударение; содержание, смысл (см. 5-ое прим. к гл. 1)	טעם (טעמים)
ед. ч. муж. р.	יחיד
ед. ч. жен. р.	יחידה
греческий язык	לשון יונים
арамейский язык	לשון כשדים
язык; слово; выражение; форма; стиль; корень; глагол (?) (см. 17-ое прим. к гл. 1)	לשון (לשונות)
первое л. ед. ч., говорящий	מדבר
первое л. мн. ч., говорящие	מדברים
выражающий суждение (см. 6-ое прим. к гл.1)	מועיל
определенное состояние	מיודע
неопределенное состояние (см. 9-ое прим. к гл. 11)	מכרת, מנכר (מנכרות)
слово (см. 14-ое прим. к гл. 1)	מלה (מלות)
полная гласная	מלך (מלכים)
см. סמוך	מסמך
глагол; глагольность	מעש
непереходный глагол	מעשה בנפש,מעשה אשר בנפש,מעשה אשר הוא בנפש, בנפש (?)
переходный глагол	מעשה בזולת הנפש, מעשה אשר בזולת הנפש, בזולת הנפש מעשה, בזולתו (?) מעשה אשר הוא בזולת הנפש
глагол (см. 11-ое прим. к гл. 1)	מעשה (מעשים, מעשות?)
непереходный глагол (?)	מעשה נופל בהם
переходный глагол	מעשה נופל מהם
глагол движения (см. 2-ое прим. к гл. 6)	מעשה נענוע
глагол покоя (см. 5-ое прим. к гл. 6)	מעשה שכינה
масдар	מצדר
повел. накл. с отрицанием (запретительная заповедь)	מצות לא תעשה
правило (см. PGT, стр. 78)	משפט
образец, форма, грамматическая модель слова (см. 1-ое прим. к гл. 11)	משקל
служебное слово (часть речи; см. 19-ое прим. к гл. 1)	משרת
ударение (буквально: мелодия ударения)	נגון הטעם
приставочная буква	נוסף (נוספות) תוספה
см. סמוך	נסמך
подчиненная буква, т.е. функциональная	נעבד
см. מעשה נענוע	נענוע
жен. р.	הנקבה
огласовка	נקוד
гласная х̣ôлем	נקודה ממעל
гласная х̣îрек̣	נקודה מתחת, הנקודה
гласная сегôл	סגול, שלוש נקודות ג̇ נקודות
конец слова, конечный слог	סוף [המלה]
знак, признак, мнемотехнический знак	סימן (סימנים)
status constructus (см. 9-ое прим. к гл. 11)	סמוך, סמוכה, (סמוכים) נסמך (נסמכות) מסמך
прошедшее время (perf.)(см. 12-ое прим. к гл. 1)	עבר

переносный смысл	עובר
настоящее время (см. Введение, стр. 19; 13-ое прим. к гл. 1)	עומד
действ. прич. ед. ч. муж. р.; субъект	עוֹשֶׂה
действ. прич. ед. ч. ж.р.; субъект	עוֹשָׂה
действ. прич. мн. ч. жен. р.	עוֹשׂוֹת
действ. прич. мн. ч. муж. р.	עוֹשִׂים
смысл, понятие, значение (см. 3-е прим. к гл. 1)	ענין (ענינים)
страд. прич. ед. ч. муж. р.	עשׂוי
страд. прич. ед. ч. жен. р.	עשׂויה
страд. прич. мн. ч. жен. р.	עשׂויות
страд. прич. мн. ч. муж. р.	עשׂויים
будущее время (imperf.) (см. 12-ое прим. к гл. 1)	עתיד, זמן עתיד לשון עתיד, מעשה עתיד
глагол	פועל
образование словоформ	פעילות
гласная патах̣:	
евр. форма	פתח
араб. форма	פתחה
повелительное наклонение	צווי, צוויים, לשון צוויים
повел. накл. (положительная заповедь)	הצווי,מצות עשה
гласная цēрê	צֵרִי, שני נקודות, שתי נקודות,בּ נקודות
корневая буква, корневая согласная (см. 3-е прим. к гл. 11)	עקר (עקרים, עקרות)
мн. ч. (см. 8-ое прим. к гл. 1)	קבוץ
"застывшее имя", т.е. имя, от которого не образуются формы глагола	קואף
гласная к̣āмец: евр. форма	קמֶץ
арамейская форма	קמצא
арабская форма	קמצה
взаимосвязь грамматических форм	קשר (קשרונים)
рāфê (см. 11-ое прим. к гл. 11)	רפי, רפא
мн. ч.	רבים
вопросительный вид речи	השאלה
шĕвâ	שוא
гласная сеґôл	שלש נקודות
слитное местоимение 1-го лица муж. р.	שם המדבר
слитное местоимение ед. ч. муж. р.	שם הזכר
слитное местоимение мн. ч. муж. р.	שם הזכרים
имя действия (см. 1-ое прим. к гл. 6)	שם המעשה (שם המעשים, שמות המעשים)
слитное местоимение	שם הנסתר (שמות הנסתרות)
слитное местоимение мн. ч. жен. р.	שם הנקבות (?)
слитные местоимения	שמות אשר אין הם גלויים אלא נסתרים
слитные местоимения прямого падежа	שמות אשר אינם גלויות מהעושים
слитные местоимения прямого и косвенного падежей (?)	שמות אשר אינם גלויות מהעושים והמעשים (?)
слитные местоимения косвенного падежа	שמות אשר אינם גלויות מהעשויים
самостоятельные местоимения прямого и косвенного падежей	שמות גלויות מהעושים והעשויים
самостоятельные местоимения косвенного падежа	השמות הגלויות מהעשויים
самостоятельные местоимения прямого падежа	שמות העושים הגלויים
местоимения косвенного падежа (самостоятельные и слитные)	שמות העשויות
мнемотехнический знак для 11 функциональных согласных (см. 3-е прим. к гл. 4)	שמלאכתו בינה
слитное местоимение	שם נדבק
слитное местоимение прямого падежа	שם עושה
слитное местоимение косвенного падежа	שם עשוי
имя (см. 4-е прим. к гл. 1)	שם (שמות)
гласная цēрê	שני נקודות
древнееврейский язык	שפת הקדש

спрягаемые формы, спряжение (см. 7-ое прим. к гл. 11)	שרות
гласная цēрê	שתי נקודות
вид речи, выражающий большое желание	תאוה
слово (см. 14-ое прим. к гл. 1)	תבה, מלה
см. נוסף	תוספה

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

А. Использованная литература

Гезениус. — Еврейская грамматика Гезениуса. Перевод проф. К.Коссовича, Санкт-Петербург, 1874.

Гиргас, Очерк. — *В.Гиргас*, Очерк грамматической системы арабов. С.-Петербург, 1973.

Гиргас, Словарь. — *В.Гиргас*, Словарь к арабской хрестоматии и Корану. Составил проф.В.Гиргас, Казань, 1881.

Гранде. — *Б.М.Гранде*, Курс арабской грамматики в сравнительно-историческом освещении, М., 1963.

Дьяконов. — *И.М.Дьяконов*, Языки Древней передней Азии, Москва, 1967.

Зислин, Из второй части. — *М.Н.Зислин*, Глава из второй части грамматического сочинения "Ал-Кāфӣ" Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа (XI в.) (По материалам архива П.К.Коковцова и второго собрания Фирковича) — КСИНА, 69, М., 1965.

Зислин, Восточная школа. — *М.Н.Зислин*, Восточная школа еврейских грамматиков в X—XIII вв. (По материалам неопубликованных рукописей Публичной библиотеки имени М.Е.Салтыкова-Щедрина в Ленинграде), — "Семитские языки", вып. 2 (ч. 2), издание 2-е, исправленное и дополненное, М., 1965.

Зислин, Ленинградские фрагменты. — *М.Н.Зислин*, Ленинградские фрагменты "Китāб ал-Кāфӣ" Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа (XI в.). (По материалам архива П.К.Коковцова и второго собрания Фирковича), — "Семитские языки". Сборник статей, М., 1963.

Зислин, Харӯн о спряжении. — *М.Н.Зислин*, Абӯ-л-Фарадж Харӯн о спряжении еврейского глагола, — КСИНА, 86, М., 1965.

Коковцов I. — *П.Коковцов*, "Книга сравнения еврейского языка с арабским" Абу Ибрагӣма (Исаака) Ибн Барӯна, испанского еврея конца XI и начала XII вв., Исследование П.Коковцова, Санкт-Петербург, 1898. // К истории средневековой еврейской филологии и еврейско-арабской литературы. I.

Коковцов II. — *П.Коковцов*, Новые материалы для характеристики Йехӯды Хайюджа, Самуила Нагӣда и некоторых других представителей еврейской филологической науки в X, XI и XII вв., собрал, исследовал и издал П.Коковцов. Петроград, 1916. // К истории средневековой еврейской филологии и еврейско-арабской литературы. II.

Юшманов. — *Н.В.Юшманов*, Грамматика литературного арабского языка, Ленинград, 1928.

Albeck. — חנוך אלבק. מבוא למשנה. ירושלים תל — אביב 1959.

Alloni, ʽEli. — נחמיה אלוני. עלי בן יהודה הנזיר וחיבורו "יסודות הלשון העברית" — Lešonénu, Vol. XXXIV, 1970, стр. 75—105; 187—209.

Alloni, Ha'egron. — *Nĕḥemya Allony*, Ha'egron. Kitāb ʽUṣūl Al-shiʽr Al-ʽibrāni hy Rav Sĕʽadya Ga'on. Critical edition with introduction and commentary by Nĕḥemya Allony, Jerusalem, 1969. // The Academy of the Hebrew Language Texts and Studies. VIII.

Alloni, Haḳḳolōt I. — נחמיה אלוני. ספר הקולות ("כתאב אלמצותאת") למשה בן אשר. — "ספר סגל", הוצאת החברה לחקר המקרא בישראל. ירושלים, תשכה, ע' 271—291.

Alloni, Haḳḳolōt II. — נחמיה אלוני. ספר הקולות — כתאב אלמצותאת למשה בן אשר (המקור והתרגום) Lešonénu vol. XXIX, 1964, 5, стр. 9—23; 136—159.

Alloni, Hassimanîm. — נחמיה אלוני. סדר הסימנים. (חיבור קראי בדקדוק המסורה מתקופת משה בן אשר), Hebrew Union College Annual, Vol. XXXV, Cincinnati, 1964.

Alloni, Munnaḥîm. — נחמיה אלוני. רשימת מונחים קראית מהמאה השמינית, — כתבי החברה לחקר המקרא בישראל לזכר ד"ר י. פ. קורנגרין ז"ל, (בעריכת א. וויזר וב"צ לוריא). תל — אביב, 1964, ע' 324—363.

Bacher, Anfänge. — *W.Bacher*, Die Anfänge der hebräischen Grammatik, ZDMG, Bd 49.

Bacher, Haššorašîm. — her. *W.Bacher*, Seper Haschoraschim, Wurzelwörterbuch der hebräischen Sprache von Abulwalîd Merwân Ibn Ğanâḥ. Aus dem Arabischen in's Hebräische ubersetz von Jehuda Ibn Tibbon, Berlin, 1896.

Bacher, Ibn Esra. — *W.Bacher*, Abraham Ibn Esra als Grammatiker, Ein Beitrag zur Geschichte der hebräischen Sprachwissenschaft, Strassburg, 1882.

Baer–Strack. — *S.Baer und H.L.Strack*, Die dikduke ha-teamin des Ahron ben Moscheh ben Ascher und andere alte grammatisch — massoretische Lehrstucke, Leipzig, 1879.

Bauer, Leander. — *M.Bauer, P.Leander*, Historische Grammatik der hebräischen Sprache des Alten Testamentes, Hildesheim, 1965.

Ben Ḥayyim. — *Z.Ben-Ḥayyim*, The literary and oral tradition of Hebrew and Aramaic amongst the Samaritans. Jerusalem, 1956—1961.

Ben Jehuda. — *Ben Iehuda Elieser*, Thesaurus totius hebraitatis et veteris et recentioris. Vol. I, Schoenebergi apud Berolini, [1910] — Vol. XIV, Hierosolymae Talpiot, 1951—1952.

Ber. — Bərakōṯ.

BGT. — *W.Bacher*, Die grammatische Terminologie des Jehûdâ b. Dawıd (Abu Zakarjâ Jaḥjâ ibn Dâud) Ḥajjûg, Wien, 1882.

Brockelmann, Grammatik. — *C.Brockelmann*, Arabische Grammatik, Leipzig, 1953.

Derenbourg, Manuel. — *J.Derenbourg*, Manuel du lecteur, d'un auteur inconnu, publié d'après un manuscrit venu du Jémen et accompagné de notes, Paris, 1871.

Davidson. — *Israel Davidson*, The book of the wars of the Lord, New York, 1934 (Hebrew).

Dotan. — *A.Dotan*, The diqduqé haṭṭĕʿamin of Aharon ben Moše ben Ašér. With a critical edition of the original text from new manuscripts. Jerusalem, 1967. // The Academy of the Hebrew Languages. Texts and Studies. VII.

Dukes, Ḥajjuǧ. — *L.Dukes*, Grammatische werke des R.Jehuda Chajjug aus Fetz. Stuttgart, 1844. // Beiträge zur Geschichte der Aeltesten Auslegung und Spracherklärung des Alten Testamentes von H.Ewald und L.Dukes.

Erub. — ʿErubin.

Eškōl. — ספר אשכל הכפר להרב רבנו יהודה הדסי... חובר משנת (!) ארבעת אלפים ותשע מאות ותשע שנים לבריאה, נדפס בגוזלוו, 1836.

Filipowski, Dūnasch. — *H.Filipowski*, Criticae vocum recensiones Donasch ben Labrat, Londini et Edinburgi, 1855.

Filipowski, Mĕnaḥem. — *H.Filipowski*, The first Hebrew and Chaldaic Lexicon to the Old Testament, compiled in the Tenth Century by Menachem ben Saruk, London—Leipzig, 1854.

Gesenius. — *Wilhelm Gesenius'* hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament... bearbeitet von Dr. Frants Buhl, 17. Auflage. Leipzig, 1921.

Gesenius–Kautsch. — *Wilhelm Gesenius'* hebräische Grammatik... von E.Kautsch, Leipzig, 1902.

Goldberg, Hariqma. — *Sefer Harikma*. Grammaire hébraique de Jona ben Gannach. Traduite de l'arabe en hébreu par Jehuda Ibn Tibbon. Publiée... par B.Goldberg, Francfort sur le Mein 1856.

Harkavy–Strack, Catalog. — *A.Harkavy und H.L.Strack*, Catalog der hebräischen Bibelhandschriften der Kaiserlichen öffentlichen Bibliothek in St.Petersburg, Erster und zweiter Theil, St.Petersburg, Leipzig, 1875.

Harkavy, Studien. — *A.Harkavy*, Studien und Mitteilungen aus der Kaiserlichen Offentlichen Bibliothek St.Petersburg, Funfter Theil, Erstes Heft, St.Petersburg, 1891.

Jastrow, Ḥajjūǧ. — *M.Jasrow*, The weak and geminative verbs in Hebrew by Abû Zakarijjâ Yaḥyâ ibn Dâwud of Fez known as Ḥayyûǧ, The arabic text now published for the first time, Leide, 1897.

Jelin. — ד. ילין. תולדות התפתחות הדקדוק העברי. ת"א, תש"ה.

David Ḳimḥi. — *David Ḳimḥi's* Hebrew grammar (Mikhlol) systematically presented and critically annotated by William Chomsky. Philadelphia. The Dropsie college for Hebrew and cognate learning, 1933.

Ḳimḥi, Haššorašim. — ספר השרשים. לרבי דויד בן יוסף קמחי הספרדי. ...ediderunt Jo.H.R. Biesenthal et F.Lebrecht. Berolini, 1847.

K.K.–Biblia Hebraica. — Biblia Hebraica... edidit Rud. Kittel, Textum masoreticum curavit P.Kahle, Editionem tertiam..., Stuttgartiae, 1937.

K.L. — Le livre des parterres fleuris, Grammaire hébraique en arabe d'Abou'l–Walid Merwan Ibn Djanah de Cardoue, Publiée par Joseph Derenbourg, Paris, 1886.

Klar, Meḥkarim. — בנימין קלאר, מחקרים ועיונים בלשון בשירה ובספרות. תל — אביב, תשי"ד.

Kohler, Baumgartner. — Lexicon in Veteris Testamenti Libros edidit Ludwig Kohler, Leiden, 1953.

Kutscher. — *E.J.Kutscher*, Hebrew and Aramaic Studies, Jerusalem, 1977.

Levy, Grammatik. — *K.Levy*, Zum masoretischen Grammatik, Texte und Untersuchungen, Stuttgart, 1936. // Bonner orientalische Studien, herausgegeben von P.Kahle und W.Kirfel, Heft 15.

Mandelkern. — *S.Mandelkern*, Veteris Testamenti Concordantiae Hebraicae atque Chaldaicae, 1937.

Mann. — *J.Mann*, On the Terminology of the Early Massorites and Grammarians, = Oriental Studies published in commemoration of the fortieth anniversary (1883—1923) of Paul Haupt, Baltimore, Leipzig, 1926.

Mək. — Məḵilta.

Nәd. — Nәdarīm.

Nutt, Ḥajjūǧ. — *Jon W.Nutt*, Two treatises on verbs containing feeble and double letters by R.Jehuda Ḥajuǧ of Fez, translated into Hebrew... by R.Moses Giḳatilia of Cordova: to which is added the treatise on punctuation by the same author translated by Aben Esra. London and Berlin, 1870.

Opuscules. — Opuscules et traités d'Aboul 'l—Walid Merwan Ibn—Djanah... par J.Derenbourg... et H.Derenbourg, Paris, 1880.

PGT. — *L.Prijs*, Die grammatikalische Terminologie des Abraham Ibn Esra, Basel, 1950.

Pinner. — *Dr. Pinner*, Prospectus der odessaer Gesellschaft für Geschichte und Alterthümer gehörenden ältesten hebräischen und rabinischen Manuscripte, Odessa, 1845.

Pinsker, Einleitung. — *S.Pinsker*, Einleitung in das Babylonisch—Hebräische Punktationssystem, Wien, 1863.

Pinsker, Ḳadmonijot. — *S.Pinsker*, Lickute Kadmoniot, Zur Geschichte des Karaismus und der karäischen Literatur, Wien, 1860.

Poznanski, Chiquitilla. — *S.Poznanski*. Mose b.Samuel Hakokhen, Ibn Chiquitilla nebst den Fragmenten seiner Schriften.Ein Beitrag zur Geschichte der Bibelexegese und der hebräischen Sprachwissenschaft im Mittelalter, Leipzig, 1895.

Poznanski, Grammatik. — *S.Poznanski*, Beiträge zur Geschichte der hebr. Sprachwissenschaft. I, Eine hebräische Grammatik aus dem XIII Jh., Zum ersten Male herausgegeben, mit Einleitung und Anmerkungen versehen, Berlin, 1894.

R.H. — Roš ha-Šana.

Šab. — Šabbat.

Ṣaḥot. — ספר צחות מהחכם הגדול רבי אברהם ב"ר מאיר הספרדי המכונה בן עזרא נ"ע. מבואר באר היטיב מאת ג. ה. לפמאן, פיורדא, שנת [1827?].

Schröter, Dūnasch. — *R.Schröter*, Kritik des Dunasch ben Labrat uber einzelne Stellen aus Saadia's arabischer Uebersetzung des A.T. und aus dessen grammatischen Schriften, Erstes Heft, (Text), Breslau, 1866.

Sibawaihi. — Le livre de Sîbawaihi. Traité de grammaire arabe... Texte Arabe publié... par H.Derenbourg, Paris, 1891.

Skoss, Dictionary. — *S.Skoss*. The Hebrew-Arabic dictionary of the Bible known as Kitāb Jāmi' Al-Alfāz (Agrōn) of David ben Abraham al-Fāsi the Karaite (Tenth cent.), Edited from Manuscripts... by Solomon L.Skoss, New Haven, Vol. I, 1936, Vol. II, 1945. — Jale oriental series. Researches. Vol. XX, XXI.

Skoss, Saadia. — *S.L.Skoss*, Saadia Gaon, The Earliest Hebrew Grammarian, Philadelphia, 1955.

Stern, Responsionum. — *S.G.Stern*, Lieber Responsionum, Wien, 1870.

Wilenski, Hariqma. — Sefer Hariqma, (Kitāb al-luma') ab Jona Ibn Ǧanaḥ Lingua arabica conscriptus Hebraice vertit Jehuda Ibn Tibbon..., edidit Michael Wilenski, Berolini, Fasc. I, 1928, Fasc. II, 1930.

Б. Журналы и серии

ВЯ — Вопросы языкознания.

Е.Э. — Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем. С.-Петербург. Т. I—XVI.

КСИНА — Краткие сообщения Института народов Азии.

JSS — Journal of Semitic Studies.

JQR — The Jewish Quarterly Review.

Lĕšonénu — The Academy of the Hebrew language. Lĕšonénu. A Journal of the study of the Hebrew language and cognate subjects. Jerusalem.

MGWJ — Monatschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums. Breslau.

REJ — Revue des études Juives. Paris.

Textus — Textus. Annual of the Hebrew University Bible project. Ed. by C.Rabin. Jerusalem.

VT. — Vetus testamentum, Quarterly published by the International organisation of Old Testament Scholars, Leiden, Brill.

ZfHB — Zeitschrift fur hebräische Bibliographie, Berlin, Frankfurt.

ZDMG — Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

В. Термины

буд. вр. — будущее время

2-е л. — второе лицо

действ. прич. — действительное причастие

ед. ч. — единственное число

жен. р. — женский род

муж. р. — мужской род

1-е л. — первое лицо
повел. накл. — повелительное наклонение
прош. вр. — прошедшее время
страд. прич. — страдательное причастие
3-е л. — третье лицо
abs. — absolutus
cs. — constructus
der. — derivatum
fem. — femininum
hif. — hif'îl
hitp. — hithpa'el
hof. — hof'al
imp. — imperativum
impf. — imperfectum
inf. — infinitivus
nif. — nif'al
pass. — passivum
pf. — perfectum
pi — pi'el
pil. — pi'lel (pôlēl)
pl. — pluralis
pt. — participium
pu. — pu'al
sf. — cum suffixo
sing. — singularis
st. absol. — status absolutus
st. constr. — status constructus

Г. Сокращенные названия ветхозаветных книг

Gn Ex Lv Nu Dt Jos Jd 1S 2S 1R 2R Js Ir Hs Hos Jl Am Ob Jon Mi Na Ha
Ze Hg Sa Ma Ps Pr Hi Ct Ru Th Ko Est Da Esr Ne 1C 2C

Список использованных рукописей Государственной Публичной библиотеки им. М.Е.Салтыкова-Щедрина

Второе собр. Фирк. Евр. II A, № 132^1;
Второе собр. Фирк. Евр. II A, № 132^2;
Второе собр. Фирк. Евр. 161;
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. II, № 2447;
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. I, № 2591;
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. II, № 2437;
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. II, № 277.
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. II, № 2283.
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. II, № 2287.
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. II, № 2388.
Второе собр. Фирк. Евр.-араб. I, № 2439.

ТЕКСТ

Л. 19a

[תז. 1]

הדבור[1] על ממון והוא הענין נודע. למען כי ממון שם. או אם תא ברוך יי אשר נתן לי בן או לחם או בית או בגד. ודמות אלו. היה הדבור נודע לא יהיה הדבור צריך אל מלות אחרות. ישלימו ענין הדבור וטעמו. ואם תאמ ראיתי שמעון על. ותכרות הדבור בְּעַל. או על[2] כי לא הדבור שלם. הלא תראה אם תוסיף מלה ותאמ ראיתי | שמעון על הגג. או על הפרדה. ולא יהיה הדבור מועיל בעת הוספת המלה אשר הוא שם והוא על הגג. ומזה תדע כי גבול השם הוא המועיל אשר לא יתפוש זמן נודע. ויש להם סימנים אחרים מזולת הגבול שלו. הסימנ אלו הם. הא כל מלה אשר יכשר וירכב עליה אות בית או אות ה הידיעה. או אות כף או אות למד או אות מם הוא שם. וסימן אלו האותיות אשר יכשר שירכבו על השם סימנם בהכלם. ראה | תאמ בית. ותאמר בבית. הבית. כבית. לבית. מבית. וכן תאמר קיר בקיר הקיר. לקיר מקיר. כקיר. ולא יכשר שתאמ עָשה אָכל בְּעָשה בְּאָכֹל לְאֲכל לְעָשה ודומ. ומזה תדע כי אלו החמשה אותיות אם תראה מלה יכשר שירכבו עליה ותהיה המלה ההיא שם. והסימן השני. הוא כל מלה יכשר היותה תקבץ והיא שם כמ בגד יכשר תאמ בגדים. וכן קבר. יכשר שתאמ | קברים. וכן טוב יכשר שתאמ טובים. וכן איש יכשר שתאמ אישים. וכן אשה יכשר שתאמ אִשות. וכן נדה יכשר שתא נדות. וכן בתולה יכשר שתאמר בתולות. וכן שפחה יכשר שתאמ שפחות. ודמותם. ודע כי אתה תקבוץ הזכרים ביוד. ומם לעולם. ותקבוץ הנקבות בוו ותיו כאש ראיתה טוב זכר קבצת אותו ביוד ומֵם ואמרת טובים. וטובה היא נקבה. וקבצת אותו בוו ותיו | ואמרת טובות. וזה הוא חוק הקבוץ בלשון. ושמור אותו בלבך. ומזה תדע כי כל מלה אשר תקבוץ אותם בקבוץ זכרים ואם בקבוץ נקבות היא שם. הלא תראה כי קבוץ הנקבות הוא בוו ותיו. כי תאמ נער נערים. ותאמ נערה נערות. ודע כי סימן השֵם אשר הוא שם נקבה היות בסופו הא. ומטרם אות הא קמצה. כמ רָע. לשון זכר. למען כי אין בסופו לא הא ולא קמצה מטרם אות הא[3]. | וכן צָד צָדָה. קם קמה. זר זרה. בר ברה. מר מרה. ודמותם הרבה בתו[4].

פרק פתרון המעשה. המעשה הוא אשר יתפוש זמן אם עבר ואם עומד ואם עתיד. למען כי הזמן לא יחלק אלא אל אלו ג החלקים בלבד למען כי לא יודע אלא זמן עבר כמו תמול אמש. וזה חלק אחד. וזמן עומד. וזה חלק ב. וזמן עתיד והוא הזמן אשר יבוא. וזה החלק הג. ומזה תדע כי כל מלה אשר | תתפוש זמן אחד ותקח אותו מזולת שני הזמנים האחרים היא מעשה. כמ עשה עמד אשר תפשו שתי המלות. יתפשו זמן עבר. ולא יכשר בהם לא זמן עתיד ולא זמן עומד. וכן אם תאמ יעשה יעמוד. יהיו שתי המלות יתפשו זמן עתיד. ולא יכשר בהם זמן עבר. וזה מתחלף מן מאמרך ארץ ואיש אשר לא יתפשו זמן אחד. וכן כִי ואֶת ואִם. לא יתפשו זמן על כל אודות ועל כל פנים. ומזה היה גבול המעשה ההוא אשר יתפוש זמן אחד אם עבר ואם עומד. אם יאמ כי עשה ושמר תפשו

л. 19б

זמן ע[[ב]]ר[5] ויעשה וישמור תפשו זמן עתיד. מה הוא הדבור אשר יתום ויתפוש זמן עומד. יאמ֗ לו אין לו דבור סגלה. אבל אם יחפצו בעלי הלשון ידברו בעומד ידברו לו לשון עתיד. אם יאמ֗ ואיך יודע לשון עומד מלשון עתיד. יאמר לו תחבר על העתיד[6] עתה. ונָא. והנה. ובהם יודע לשון עומד. הלא תראה אם תאמ֗ | פלוני עתה יאכל. או הנה הוא ישתה. יהיה זה הדבור לעומד. וכאשר תדבר יאכל וישתה ודמותם ולא תחבר עמם לא עתה ולא נא ולא הנה יהיה הדבור לעתיד

פרק המשרת.

המשרת הוא אשר לא יועיל ולא יתפוש זמן והם[7] כמו אֶל ועל וכי ומי ודמ֗ מן המשרתים אשר לא יועילו בנפשם. ופתרון זה כי המשרת לא תכרות עליו הדבור. למען כי אם תכרות עליו הדבור לא יועיל. על כן אמרנו | כי המשרת לא יועיל. והוא אמש כי והיום ומחר. כי על כן הוא לא יתפוש זמן. וכאשר פתרתי לך גבול השם והמעשה והמשרת אתה תוכל תחלק ותדריך כל המקרא וכל הלשון שם ממעשה ומעשה ממשרת. ואני אחלק לך פרק בראשית למען כי תעשה כאש֗ בארתי. אם יאמ֗ לך בראשית מה היא שם. אם מעשה ואם משרת אֱמָר[8] לו שם בעבור כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן ואות | בית ירכב עליו. ברא. מעשה. למען כי הוא תפש זמן עבר. אלהים שם. למען כי הוא מועיל. ויבוא עליו אות מן החמשה. כי תאמ֗ בֵאלהים כֵאלהים מֵאלהים. אֵת. משרת. כי לא יועיל לבדו. השמים שם. למען כי הוא מועיל. ואות הא רוכב עליו. ואת. משרת. למען כי לא יועיל לבדו. הארץ שם. למען כי הוא מועיל. ואות ה֗ רוכב עליו. היתה. מעשה. למען כי הוא תפש זמן עבר. תוהו | [[ש]]ם למען כי הוא מועיל. ובוהו שם למען כי הוא מועיל. וחושך שם כי הוא יועיל. ולא יתפוש זמן. על משרת כי הוא לא יועיל ולא יתפוש זמן. פני שם כי הוא מ[[ו]]עיל ולא יתפוש זמן תהום. שם. למען כי הוא יקבוץ תהום תהומים. כמו בכור בכורים. ורוח שם. למען כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן אחד. ויבוא עליו אות מחמשה כי[9] תאמ֗ בְרוח לרוח כרוח מרוח הרוח. אלהים שם כי הוא מועיל | ולא יתפוש זמן על משרת. כי הוא לא[10] יועיל מרחפת שם. למען כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן. על משרת. למען כי הוא לא יועיל. פני[11] שם. כי הוא מועיל. ולא יתפוש זמן. תהום שם. למען כי הוא יקבוץ תהום תהומים[11]. פני שם כי ירכב עליו אותיות בהכלם. לפני מפני הפנים בפנים כפנים. המים שם. למען כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן. ויאמר מעשה כי הוא יתפוש זמן עבר. אלהים שם. למען כי | ירכב עליו אות בהכלם. יהי מעשה. למען כי [12]יתפוש זמן[12] עתיד. אור שם. למען כי ירכב עליו אות בהכלם. ויהי. מעשה. כי תפש זמן עבר. וירא מעשה למען כי תפש זמן עבר. אלהים שם. למען כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן. את משרת. כי הוא לא יועיל. טוב שם. למען כי תקבוץ אותם טובים. ויבדל מעשה. כי הוא תפש זמן עבר. אלהים שם כי הוא מועיל. בין שם כי ירכב עליו אותיות בהכלם

л. 20а

וצמחו בבין חציר.[13] האור שם. למען כי ירכב עליו אות למד. לאור. וכן בהכלם החושך שם למען כי הוא מועיל ולא תפש זמן עבר. ויקרא. מעשה. כי דבק בזמן עבר. אלהים שם כי הוא מועיל. לאור שם. כי רכב עליו למד. וכן בהכלם יום שם. כי הוא יקבוץ ימים. כמ֗ טוב טובים. אור אורים. ולחושך. שם. כי | הוא מועיל. ולא יתפוש זמן. קרא מעשה כי הוא תפש זמן. ערב שם כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן. ותקבוץ רבים ערבים קבר קברים. ודום. ויהי. מעשה. כי תפש זמן עבר בקר שם. כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן. יום שם. ותקבוץ יום ימים יומיים. אחד שם. למען כי תאמ֗ האחד באחד כאחד. לאחד. מאחד. אותיות בהכלם. ועל זה המנהג והבאור שבארנו נוהג כל | המקרא.

---

[1] Начало сочинения, а также начало главы до нас не дошли. Главы, по-видимому, не имели никакой последовательной нумерации. Предлагаемая нами нумерация глав является весьма приблизительной. Первая глава могла иметь название типа שער חלוק הדבור по аналогии с названием второй главы сочинения Абӯ-л-Фараджа Харӯна ибн ал-Фараджа כתאב אלכאפי פי אקסאם אלכלאם אלבאב אלתאן: (см. Зислин, Ленинградские фрагменты, стр. 161). Подобно двум следующим разделам данной главы (פרק פתרון המעשה, Л. 19а, 26 и פרק המשרת Л. 19б, 7) первый раздел мог иметь название פרק השם.

[2] Первоначально переписчик написал слово עד, которое, возможно, им самим было исправлено на על. Исправление включено в текст, ибо, как нам кажется, оно приближает нас к авторскому варианту.

[3] Здесь пропущено несколько слов или целая строка. На левой стороне листа имеется приписка, которая, по-видимому, восстанавливает лакуну, но прочесть эту приписку нам не удалось.

[4] בתורה.

[5] Восстановлено по контексту и сохранившимся элементам букв.

[6] В рукописи — העומד. Судя по контексту, это описка переписчика.

[7] Перед буквой wāw была буква kāf; последняя стерта, но в рукописи ее можно прочесть. По-видимому, первоначально на этом месте было написано другое слово, которое впоследствии было исправлено на והם.

[8] Согласная mēm в рукописи имеет две (!) гласные (ḥōlem и kāmeц).

[9] Слово написано сверху теми же чернилами и почерком.

[10] Слово написано сверху красными чернилами и другим почерком, оно, по-видимому, ошибочно пропущено переписчиком.

[11–11] Эти слова подчеркнуты сверху, хотя они являются составной частью текста.

[12–12] Эти слова написаны на элементах каких-то других слов.

[13] Js 44,4.

[ГЛ. 2]

שער חלוק טעם הדבור ועניינו.

כמה המה עניני הדבור עשרה. והמה. הגדה והשאלה. [1]ומצות עש[[ה]] ומצות לא תעשה והבקשה. וההזכרה. והחפץ. וההסגלה. והתאוה. וההפלאה. ופתרון אלה העשרה. ההגדה זו[2] היא כמ תאמ׳ עשה יי ברא יי שמודיע ומגיד כי עשה יי ית׳ שמ׳.[3] וכן כל עושה ודמ׳. השאלה. כמ׳ אומ׳ השלום | אביכם הזקן [4]כי הוא שאל על שלום אביהם ודומ׳. הצווי. מצות עשה כמו כבד את אביך[5] וג׳ [6]ואומ׳[7] הכה בכפך[8] ודומ׳. מצות לא תעשה. כמו לא תנאף[9]. לא תרצח[10]. ודמותם. הבקשה. הוא אשר תדבר בלש׳[11] צווי למי הוא אדון לך. כמ׳ תאמ׳ חנני יי.[12] הושיעה אדוני המלך[13]. ופתרון זה אם תאמ׳ לבנך עשה תהיה מצוה אותו. ואם יאמ׳ לך בנך עשֵה לא יהיה כמצוה אותך אלא כמבקש | ושואל ממך. וזה הוא עקר יהיה בידך. והוא כל לשון צווי אם יהיה מעבד אל אדון היה בקשה ושאלה. ואם יהיה מאדון אל עבד יהיה צווי. ההזכר[[ה]]כמ׳ אמ׳ הוי אשור שבט אפי[14]. הוי כל צמא[15] הוי החוקקים[16]. הוי גבורים לשתות יין[17]. הוי חכמים בעיניהם[18] וג[19]. החפץ כמ׳ אם יאמ׳ אדם לרעהו תחפוץ תעשה זה או לא הוא כאשר אמ׳ התלך אתי אל רמות גלעד. כי הוא אמ׳ ליהושפט תחפוץ | תעשה הדבר הזה או לא ודמות׳. ההסגלה. הוא מאמרך זה. שתאמ׳ בננו זה[20]. כי אתה הסגלת דבורך בזה הבן מכל הבנים שלך במאמרך זה. ולולי לא אמרת זה היה בננו מגיד ומכליל לכלל הבנים אם היו שנים ואם יותר. וכאשר אמרת זה. הסגלת זה הבן כי הוא סורר ומורה מכל הבנים. וכן במאמרך. לך בכחך זה[21]. ודמ׳. התאוה. היא כמו תאמ׳ מי יתן תבוא שאלתי[22]. מי יתן לי אבר | כיונה[23]. מי יתנני כירחי קדם[24]. ודמ׳. וכן לו מתנו בארץ מצ׳[25]. לו הואלנו ונשב[26]. ודומ׳. ההפלאה. כמ׳ אמ׳ איכה ישבה בדד[27]. ודע כי יש מי אמר כי אלו הי׳ הענינים לא הם כלם עקרים אלא העקרים הם ה׳ בלבד. והם ההגדה והשאלה.

וההזכרה. והבקשה והצווי. בעבור כי מאמרם לו מתנו בארץ | מצ׳[28]. יבוא בשער ההגדה. כי הם הגידו על נפשם כי הם חפצו זה. וכן מאמרו התלך אתי אל רמות גלעד[29]. יבוא בשער השאלה כי הוא שאל אותו ילך עמו אם לא

[1] Первая буква xē приписана сверху красными чернилами. Исправление включено в текст, ибо в следующей строке все перечисленные категории также имеют букву xē определения.

[2] Написано теми же чернилами и тем же почерком над строкой.

[3] יתעלה שמו.

[4] Gn 43,27.

[5] Ex 20,12.

[6] וגומר.

[7] ואומרים.

[8] Hs 6,11.

9 Ex 20,14.
10 Ex 20,13.
11 בלשון.
12 Ps 6,3.
13 2R 6,26; KK אדני.
14 Js 10,5.
15 Js 55,1.
16 Js 10,1; KK החקקים.
17 Js 5,22.
18 Js 5,21.
19 וגומר.
20 Dt 21,20.
21 Jd 6,14.
22 Hi 6,8.
23 Ps 55,7.
24 Hi 29,2.
25 מצרים; Nu 14,2.
26 Jos 7,7; KK ולו.
27 Th 1,1.
28 מצרים.
29 2C 18,3 (?) KK התלך עמי רמת גלעד.

[ГЛ. 3]

שער בנין הדבור איך יבנה[1].

אם יחפצו בעלי הדעת יחדשו להם דבור מי יחפוץ יחדש דבור חדש ראוי תחלה שידע האותיות ותקונם. ויחפוץ שנית | שידע בכמה אותיות ישלם חפצו בדבור. כאשר תקנו בעלי הלשון שניים ועשרים אותיות והם מן אלף אל תיו. ויחפוץ שלישי[2] לתקן האותיות הדבור על חבור כאשר תקנו בעלי הלשון שמירה. שין בראשון ומֵם בשני וריש בג׳[3] ודומ׳. ויחפוץ רביעי אל מלכִים[4] יהיו עם האותיות. והם הנקוד. יפריד ביניהם בין עבר ועתיד ועושה ועשוי. כאשר עשו בעלי הלשון המלכים השבעה. | אׂ אָ אַ אִ אֵ אֶ אֻ. כי לולי אלו המלכים לא היה חפצם נשלם בדבור. למען כי אם תמצא שמר בלא נקוד ולא אצלה דברים יודיעוך מה חפץ הכותב בשמר. אם יבוא אחר יאמר כי חפץ הכותב בה והוא היותה עבר והוא שמר. ויכשר שיבוא אחד ויאמר חפצו בה שְׁמור צווי. ויכשר שיבוא ויאמר חפצו בה עושה שומר. ויכשר שיבוא אחר ויאמר חפצו בה שם מעשה מצדר. והוא | שָׁמור. וכל אלה החלופים לא ימנעו מן שמר. וכאשר יכתוב הכותב אותה ויעשה בה נקוד יודע חפצו. על כן הנקוד ישלים חפץ המדבר. וגם יחפוץ חמישי[5] בדעת הטעמים כאשׁ תקנו בעלי הלשון בקצת המקומות טעמים תועיל ענינים[6] כמאמרם. קומי אורי[7]. צווי לנקבה. למען כי בא הטעם עַל האות הראשון. וכתׁ[8] אתה ידעת שבתי וקומי[9]. אינו זה צווי לנקבה כי אם | מצדר לזכר דבור ישוב על המדבר כמׁ בקומי למען כי בא הטעם על אות מֵם ולא הוא על האות הראשון. וכן שבו[10] על עונות אבותם[11]. מלשון שובי שובי השולמית[12]. למען כי היה טעמה על אות שין. ואם תראה אות וו בסוף המלה לא יהיה נגון הטעם אלא על האות הראשון והוא אות שין. שבו ויבוזו[13]. מן לשון שובים לשוביהם[14]. כאשר בא טעם המלה על האות השני ודמותם על | זה הדרך ילך. ויחפוץ שידע כי אות אחד לא יוכל מדבר ידבר בו אלא אם יחבר שתי אותיות ולמעלה. כאשׁ חברו בעלי הלשון עם אלף שתי אותיות למד ופא וחברו עם בית יוד ותיו וחברו עם ג׳ יוד ומם ולמד וחברו עם כל אות אותיות אחרות למען כי לא יתכן ידובר באות אחד. שאלה. אם יאמׁ הלא אתה אמרת כי יש לשונות עקרם אות[15] א[15a] כמׁ הכֵה הטֵה. ואיך זה. יאמׁ לו ואם היה | עקרם אות אחד הוא האות ההוא[16] צריך שנחבר עמו אותיות אחרות למעלה. כמׁ נאמׁ הַך יַך[17]. ובאחרון אם נחפוץ נוסיף ואם לא.

---

1 В некоторых местах рукописи текст этой главы искажен.
2 Возможно, что здесь должно было быть: ויחפוץ שלישית שידע... по аналогии с ... מי יחפוץ תחלה שידע... (см. выше) и ויחפוץ שנית שידע (стк. 5).

[3] Красными чернилами другим почерком в строке и на полях приписано: ... וכן לשון אכילה א בראש.
[4] Возможно, что здесь должно было быть: ... ויחפוץ רביעית שידע אלו מלכים (см. выше, 2-е прим.).
[5] Здесь должно было быть слово (?) חמישית (см. выше, 2-е прим.). Возможно, однако, что в начале этой главы (стк. 5) переписчик написал שבית взамен שני, а слова שלשי (стк. 6), רביעי (стк. 7) и חמישי соответствуют авторскому тексту.
[6] Возможно, что здесь должно быть: תועיל ענינם.
[7] Js 60,1.
[8] וכתוב.
[9] Ps 139,2.
[10] В начале этого слова имеется какой-то знак, подобный букве йо̂д.
[11] Ir 11,10. KK עונת.
[12] Ct 7,1.
[13] Gn 34,29; KK ויבזו.
[14] Js 14,2 KK שבים לשביהם.
[15] Слово приписано красными чернилами над строкой, оно является частью текста.
[15a] אחת.
[16] Слово перечеркнуто красными чернилами.
[17] Возможно, что здесь переписчик пропустил несколько слов текста.

[ГЛ. 4]

שער האותית הזכרים והנקבות.

האותיות הזכרים הם יא. אלף ובית והא וו ויוד וכף ולמד ומם ונון ושין ותיו. והם אותיות שמלאכתו בינה. וזה הוא סימנם. ואם

л. 21a

תחפוץ תאמר אבהו יכל מנשת. ודע כל[1] בעלי הלשון תקנו אלו האחד עשר מכל האותיות יוסיפו אותם על דבורם. ויגרעו אותם למען ישלימו חפצם והם פעם יוסיפו אותם בראשון. כמו ארץ שם. אלה אותיות השלשה כלם עקרים. יוסיפו בראשון אותיות בהכלם[1a] עליה ויאמרו בארץ הארץ כארץ לארץ | מארץ. ויוסיפו בתוך ובארץ ויאמרו ארצות. הוסיפו אות וו בתוך המלה והוסיפו אות תיו בסוף המלה. וכל אלו הנוספות הם מן הזכרים אשר סימנם שמלאכתו בינה. וזה דרכם ומנהגם יחפצו יוסיפו לא יוסיפו אלא אחד מאלה האחד עשר. ויש שגורעים מאלו הזכרים[2] שתי אותיות טת ודלת. וקראו שמם חג קץ ספר עז. והזכרים אדניה שלו כתם טב. וזה הוא סימן אמת עליו | אין להוסיף וממנו אין לגרוע. ודע כי אותיות הזכרים פעם יהיו עקרים ופעם יהיו נוספים. ותחקור העקרים מהם מאשר אינם עקרים בדבר. והוא אם תשליך האות ישחת הלשון. כי האות ההוא עקר בלשון ההוא או בשם ההוא כמ אם תשליך אות שין מן שומר ישחת הלשון או אם תשליך אות אלף מן אבן ישחת השם. ואם תשליך אות ממלה ולא ישחת הלשון ולא הטעם | תדע כי לא הוא אות[3] עקר. כמ אם תשליך מן מעמד אות מם הראשון. לא ישחת אלא טעם המלה. והלשון לא נשחת. למען כי עקר לשון עמידה עין ומם ודלת. הלא תראה אם תשליך אות מם אשר בתוך מעמד אשר הוא עקר ישחת הטעם והלשון. ומזה תדע כי האותיות הזכרים פעם יהיו עקרים ופעם יהיו נוספות. פרק האותיות הנקבות. אלה הם יא גימל | ודלת וזיין וחית וטית וסמך ועיין ופא וצדי וקוף וריש. וסימנהון חט ספר [[ג]] זע צדק. דע כי אלו היא לא יהיו לעולם נוספות לא יהיו אלא עקרים ועל זה היה לך סימן בעת שתראה אחד מהם במלה תדע כי הוא עקר. ולא תהיה צריך תחקור אותו הוא עקר או לא הוא עקר כאשר תחקור הזכרים. וזה כמו אם תמצא מלת מרחפת. יש בה חמש אותיות שלשה מהם מהנקבות | והם ריש וחית ופא. אלו השלשה תדע לך כי הם עקרים למען כי הם מן הנקבות ושתי האותיות[4] האחרות תחקור אותם. והם מם ותיו. וכאשר תאמר על גוזליו ירחף[5]. תדע כי אין מם ותיו עקרים בזה הלשון למען כי לו היו עקרים לא היה יודע לשון ריחוף מאחר אשר סרו ממנו וכאש סרו לא נשחת הלשון תדע כי אין הם עקרים.

[1] Должно быть слово כי (?).

[1a] После בהכלם имеется знак ":", который означает: "читай лакуну на полях". С правой стороны текста написано слово בר[א]שון. Эта приписка в текст не включена.

[2] По-видимому, стк. 8 и 9 искажены, ибо написано, что от букв мужского класса отнимают две буквы: тêт и да̄лет. На самом деле эти две буквы Дӯнаш бен Лабраṭ отнимал от корневых букв, т.е. от букв женского класса (см. Schröter, Dunasch, стр. 3). Полагаю, что в оригинале могло быть написано: ויש שגורעים [מאותיות הנקבות] שתי אותיות טת ודלת, וקראו שמם חג קץ ספר עז...

[3] Приписано красными чернилами и другим почерком над строкой, слово является составной частью текста.

[4] Переписчик ошибочно написал это слово дважды.

[5] Dt 32,11.

[ГЛ. 5]

שער חלוק האותיות | על דרך אחר.

האותיות יחלקו על ארבעה חלקים. הא עקר ומשפטו אם יצא מהלשון ישחת הלשון ההוא. כמ שמר. אם יסור מהשלשה אחד. ישחת לשון שמירה ודמותו. והשני נֶעֱבד והוא אשר יעמוד בכל הדרך וישרת בו כמ יעמוד העקר. אבל אם [י]סור לא ישחת הלשון אלא ישחת הטעם בלבד כמו

л. 21б

| לוקח נוסֵע יוֹדֵע. אם יסור אות למד מן לוקח ונון מן נוסע ויוד מן יודע לא ישחת הלשון ההוא אלא הטעם. ועל זה העבידוהו בלשון. והשלישי בנוי. ומשפטו אם יסור ישחת הטעם ולא ישחת הלשון. אבל לא ישחת[1] בכל הדרך. כמו מגדיל. משחית ודמ. והרביעי רוכב ומשפטו אם יסור לא ישחת לא הלשון ולא | הטעם. כמ בארץ אם יסור אות בית השם נודע. ועל כן כל אות אש תסיר אותו וישאר אחריו דבור נודע תדע כי הוא אות רוכב. וזה כמ מדבר אם תסיר אות מם ישאר דבר צווי. והדומ לו.

[1] Первоначально в рукописи было написано: לא ישרת, но буква реш красными чернилами исправлена на ḥет и получилось словосочетание: לא ישחת. Исправление включено в текст.

[ГЛ. 6]

שער שם המעשים.

דע כי שם המעשה שם הנענוע. כמ אָכול ואכילה ואוֹכֶל ושֶׁבר ושבוּר ושבירה ודמ. וכל מי עשה נענוע יש לו בלשון שם יקרא לעושה שֵׁם משם | הנענוע. ומי נפל עליו זה הנענוע וקרא לו שֵׁם מן שם הנענוע והיה לו ענין כי שם [ה]עושה ושם העשוי לקוחים משם המעשה אש הוא נענוע. הלא תראה כי מי עשה הנענוע אשר שמו אכילה קראנו שמו אוכל. וכן העשוי נקרא שמו אכוּל. וכן מי עשה הנענוע אשר שבירה נקרא שובר. ומי נפל עליו המעשה נקרא שמו שבוּר והיה לך מזה ראיה כי שֵׁם העושה והעשוי לוקחים משם הנענועים | אם היה המעשה נִענוע. ואם היה המעשה שכינה כן תקרא שם מי עשה שכינה המשכן. ותקרא שם מי נפלה עליו השכינה משוּכָּן. ומזה תדע כי שמה שֵׁם מעשה. ועושה ועשוי. ומי נפל ממנו המעשה הוא העושֶׂה ונקרא שמו מאותיות שֵׁם מעשה ומי נפל עליו המעשה הוא העשוי ונקרא שמו מאותיות שֵׁם המעשה.

[ГЛ. 7]

שער חלוק המלות.

| במלות מלות לא יהיו אלא שמות בכל מקום שתמצא אותם כמ איש ארץ ושמים אבן ודמותם. ובמלות מלות לא יהיו זולת מעשים בכל מקום [ש]תמצא אותם. כמ עשה בנה אכל ודמותם. ובמלות מלות לא יהיו אל[א][1] משרתים בכל מקום שתמצא אותם כמ מִי אֶת פֶּן ודמ. ובמלות מלות יהיו במקום משרתים. ובמקום אחר יהיו שמות. כמ עד ממחרת השבת[2]. | משרת הוא בזה המקום. בבקר יאכל עד[3]. הוא שֵׁם בזה. ודמותם.

ובמלות מלות יהיו במקום שמות. ובמקום אחר יהיו מעשה עבר כמ אשר שם במצ אותתיו[4]. מעשה עבר. הנה אנכי שם את ירוש ספ רעל[5]. הוא שם ודמות. וזה החלק הששי תחקור אותו ביוד ומם אשר בקבוץ הזכרים. וֹו אשר הוא שם הזכרים כסוף מעשה העבר. אשר יבוא על המלה פעם יוד | ומֵם בסופה ופעם וֹו. תדע כי זאת המלה יכשר היותה לשני הדברים למעשה ולשם כמאמרך שׁמִים שָׂמוּ. ואם תהיה המלה לא יכשר יבוא עליה אלא יוד ומם בלבד לא תהיה אלא שם כמו שׁוֹבֵר אוכֵל. לא יכשר יבוא עליהם וֹו אלא יוד ומֵם. על כן לא תאמ אלא שוברים אוכלים. ואם תהיה המלה יכשר יבוא עליה אלא וֹו בלבד לא תהיה אלא מעשה כמ שָׁבַר אָכַל יכשר יבוא עליהם

л. 22a

בסופם אות וֹו אלא על כן תאמ שָׁבְרוּ אכלו ודמ.

---

[1] Слово восстановлено по аналогии с текстом на стк. 20 данной главы: במלות מלות לא יהיו אלא...

[2] Lv 23,16.

[3] Gn 49,27.

[4] במצרים; Ps 78,43; KK אתותיו.

[5] ירושלם; Sa 12,2.

[ГЛ. 8]

שער הקבוץ ודבור השנים.

דע כי בעלי הלשון קבצו קבוץ שלם וקבוץ שבור. הקבוץ השלם הוא אשר לא יסורו המלכים אשר בשם היחיד בעת תוסיף עליו יוד מם הקבוץ. כמ איש אישים חרש חרשים. בְּכור בכורים. גבור גבורים. | ודמות מהקבוץ השלם. והקבוץ השבור. אמרו חכם בשני קמצין השם היחיד אם תוסיף עליו יוד ומם תאמ חכמים. הלכה הקמצה הראשונה בעת הקבוץ. וכן דבר דברים ודמ. מהקבוץ השבור. ואם יחפצו ידברו בשנים. יביאו מלת שני זכרים ושתי לנקבות. יביאו עם שני המלות שמות הרבים במאמרם שני אנשים ושתי נשים. ולהם דרך שנית יהיה סימן השנים במלה אחת. כמ | אלפים רגלַים פ[[ע]]מַים. והסימן אש הם לשנים היא [1]הפתחה אשר היא לשנים[1] הפתחה אש היא תחת האות אשר לפני יוד ומם. ואם יחפצו אותם רבים שיעשום. יסירו הפתחה מתחת [[ ]] ויעשו במקומה נקודה ויאמרו אלפים רגלים פעמים ודמ ול[[הם]] ד[[ר]]ך אחרת אם יחפצו ידברו השניים בנקבות. כי הדרך הראשון [[ת]]היה הפתחה תחת אות עקר כמו אלפַים | ודומ. וזה הדרך תהיה הפתחה בו תחת אות תיו. איננו עקר כמו חומותים אמתים ודמ.

[1-1] Возможно, что эти слова лишние.

[ГЛ. 9]

שער השמות אשר בסופם הא[1] נופל מה יפריד בין השם הזכר ובין השם הנקבה.

כל שם אש בסופו אות הא איננו עקר ויהיה תחת האות אש לפניו שלוש נקדות יהיה השם שם זכר. כמ קָשֶׁה יָפֶה עוֹשֶׂה בוֹנֶה ודמ. אלא אם יהיה השם הוא סמוך אל זולתו. והיה במקום השלוש נקדות | שני נקדות. כמ קְשֵׁה עורף[2]. יְפֵה עינים[3]. ודמ. וכל[4] שם אש. [[ס]]ופו הא איננו [[ע]]קר ולפניו קמצה יהיה השם ההוא שם נקבה כמ קָשָׁה יָפָה עוֹשָׂה בוֹנָה ודמ. ואם תסמיך אלו השמות הנקבות אל זולתם תבוא במקום הקמצה פתחה. ותבוא במקום אות הא אות תיו. ותאמ קָשַׁת. וכן רעה רעת. צרה צרת ודמ.

---

[1] После слова הא в рукописи стоит точка. Судя по контексту, она лишняя, ибо следующее слово является определением слова.

[2] Ex 32,9. 33,3,5. 34,9. KK ערף.

[3] 1S 16,12.

[4] В начале слова красными чернилами приписана еще одна буква вāв; эта буква лишняя, она в текст не включена.

[ГЛ. 10]

שער המעשה אשר בנפש. והמעשה אשר | בזולת הנפש[ ] דע כי המעשה על ב פנים. הא ידבק בגוף העושה אשר למעשה כמ מי יקום וילך וישב וישכב אלו המעשים נדבקים בגוף העושה. וזה הוא אש יהיה [ב]נפש. והשני לא ידבק בגוף העושה אלא יהיה נופל בזולת גוף העושה. כמ יאכל וישתה ויקים ויעמיד ודמותם. הוא בזולת הנפ[ש] מעש[ה]. ודע כי כל [מ]עשה[1 ...ה]רגשות כלם בזולת הנפש. למען כי לא יראה אלא ראוי | ולא ישמע אלא שמ[וע][2] לא יריח אלא מורח. ולא יאכל אלא אכול. ולא ימשש אלא ממשש. וכל מעשה [הלב][3] כן הוא בזולת הנפש. למען כי לא תאהב. [אלא אהוב] ולא תשנא [אלא שנוא] [ ]זכור אלא זכור. ומעשה הגוף יה[ ] בנפש[ ]ול[ ]

[1] Восстановлено по аналогии со стк. 3–4 л. 6б.
[2] Восстановлено по аналогии со стк. 5 л. 6б.
[3] Восстановлено по аналогии со стк. 5–6 л. 6б.

л. 22б

[ГЛ. 11]

שער המשקל.

מי שקל מלה במלה חוב שיהיה הנקוד אש בזאת המלה במלה האחרת. והנקוד אש בראש זאת המלה יהיה בראש זאת. ואשר בסוף זאת יהיה בסוף זאת **למען** אשר יצא שמע שתי המלות על האוזן שמע אחד כמאמרך. קַם[1] שָׁב שמור קבור [מ]חזיק מעמיד. ויהיו שתי המלות שוה | בשוה במספר האותיות העקרים כמ זכר כרת ודמותם. ויהיו שתי המלות בחבור [ה]אותיות העקרים חבור אחד. כמ חרון חזון קלון ודמ. ראה איך נון אשר הוא איננו עקר בסופו ויהיו שתי המלות [א]ם[2] יהיה מן האחת אות חסר. כן תהיה [ה]אחרת. כמ יטוש יקום ודמ יחסר משניהם אות נון. והדגש הוא ראיה על האות החסר. ולולי הדגש היה ינטוש ינקום. ויהיו שתי המלות שוות באותיות | אחהע וכן בחבור אחהע בשתי המלות יהיו שוה בשוה ופתרון זה אם יהיה בזאת המלה אות מן אחהע גם יהי[ה] באחרת במקום האות אשר הוא מן אחהע אות מן אחהע כמ יעלה יחנ[ה[3] ואם[4]] תהיה זאת עבר תהיה גם האחרת עבר. כמ זבר ספר ודמ ואם תה[יה] זאת [מ]עשה[5] עתיד גם תהיה האחרת מעשה עתיד כמ ישמור יזכור ודמ. ואם תה[יה] זאת מדרך לשון אחד ישרת | בו. כן תהיה זאת מדרך לשון אחד[6] ישרת בו כמ דרך קבר ודמ מאש[7] להם שרות לא ישקלו על אבן למען כי לא תמצא לאבן לשון ישרת בו צווי ועבר ועושה ועשוי. ועתיד [כ]א[ש]ר תמצא לדרך וקבר. כי אתה תצוה מהם. דְּרוֹר קְבוֹר. ולא תצוה מאבן. ואם תהיה זאת מכרתה תהיה האחר[ת] מכרתה כמ רעה צרה ודמ. ואם תהיה זאת סמוכה כמ רעת צרת ודמותם[8]. ואם | תהיה זאת יחידה תהיה זאת יחידה. כמ שר גר ודמ. ואם תהיה זאת רבים[9] כמ שר[ ] גרים. ואם תהיה זאת רפי[10]. ואם תהיה זאת דגש תהיה גם האחרת דג[ש] ואם תהיה זאת בזולת הנפש גם האחר בזולת הנפש. ואם תהיה טעם זאת בראש[ו] כן יהיה טעם האחרת בראשו. כמ קמו שבו. וזה יהיה בקצת המקומות. ואם | תהיה זאת זאת גוף תהיה האחרת גוף. ואם תהיה זאת אפע כן תהיה האחרת אפע. ואם תהיה זאת משפת הקדש כן תהיה האחרת משפת הקדש. ואם תהיה זאת מלשון כשדים גם תהיה האחרת מלש[11] כשדים. ואם תהיה זאת מלשון יונים גם תהיה האחרת מלשון יונים. ולא תשקול כל לשון אלא על לשונו למען כי לכל לשון תקון ולא הוא ללשון אחר. ועל כל אודות ועל כל פנים לא [ת]חלו[ף] זא [ת המל]ה ל[מל]ה | אש היא משקלה בדבר מן כל הדברים אלא בחלוף האו[תי]ות העקרים למען כי יהיה בזאת פא ולא יהיה בזאת פא ודמ. וזה השער קשה. [א]בל אתה צריך אליו למע[ן כ]י [את]ה תקח

המלה אשׂ איננה גלויה ולא תדע ד[רכ]ה תשקול אותה על ה ה[ ]תדע אותה כמׂ תדע הגלויה [ ]ה דובר שם[ ] א..ר לו ולא כא[ש]ר ת[ש]קול אותה [א]ל חברת[ה]

л. 17а

אשר[ ]שם עושה תדע איך צוויה למען כי אתה תשקול אותה בזוכר א[ו] בקובר. תדע כי הצווי מן דוֹבֵר דְבוֹר. כמ הצויי מן [זו]כֵר זכור ודמ.

---

[1] קם̱ (sic!); огласовка этого слова выполнена красными чернилами; зафиксирована форма קָבֿ.

[2] ם..; возможно, что было написано שווים, что, однако, сомнительно, ибо для отсутствующих букв здесь нет места, а в аналогичном предложении (стк. 9) написано: שתי המלות שוות. Возможно, однако, что было написано слово אם, а слово שווים или שוות пропущено.

[3] Буква восстановлена по сохранившимся элементам.

[4] Слово восстановлено по аналогии с предложением на стк. 14.

[5] Реконструкция по контексту и по сохранившимся элементам букв.

[6] אחר?

[7] מאשר.

[8] Здесь пропущено несколько слов, а за словом ודמותם следуют ошибочно написанные переписчиком и вычеркнутые теми же чернилами слова, повторяющие предшествующую фразу: ואם תהיה ...וד̇ זאת... ה כמׂ רעת צרת. Эта фраза не включена в текст.

[9] Слово написано сверху другим почерком красными чернилами, но оно является частью текста.

[10] Судя по конструкции следующих двух предложений (стк. 22 и 23), переписчик здесь пропустил следующие слова: תהיה גם האחרת רפי.

[11] מלשון.

[ГЛ. 12]

שער הצוויים ואיך הם בשפת הקדש.

דע כי על שתי חלקים יהיה הצוויים[1]. החלק האׂ תמצא לו עבה. והחלק הבׂ לא תמצא לו עבר. והחלק אשׂ | אין לו [ע]בר הוא קַח גַש תֵן לֵך ודמׂ. והחלק אשׂ יהיה לו עבר יחלק על ששה חלקׂ[2]. האׂ צווי לא תוסיף עליו לא בתחלה ולא תוסיף לא בראש העבר ולא בראש העושה כמׂ שמור שָמַר שוֹמֵר. וכמׂ שוב שָב שֵב[3] ודמׂ והשני צווי לא תוסיף עליו לא בראש ולא בסוף ותוסיף בראש העושה ולמעלה כמ בָרֵך בֵרך מברֵך דבֵר דִבר מדבֵר ודמ. והשלישי צווי תוסיף בסופו. ולא תוסיף בראשו כמו | בנֵה ולא תוסיף בראש העושה. והרביעי צווי תוסיף בסופו ולא תוסיף בראשו. ותוסיף בראש העושה ולמעלה גלֵה גִלָה מְגַלֵה. וההׂ צווי תוסיף בראשו ובסופו[4] כמׂ הגלה הַשְקֵה ודמ. והששי[5] [...] תוסיף בסופו כמׂ הֵשֵב הצֵל ודמׂ. ודע כי לא תוסיף לעולם על הצוויים אם בראש ו[א]ם בסוף אלא אות הא מכל האותיות הזכרים. וכאשׂ תוסיף בראש הצווי אות הא כן תוסיף על עבר הצווי ההוא ועל העושה ועל העשוי אם יהיה לו עשוי ועל | העתיד. ואם תוסיף על העבר לא תוסיף אלא אם הא ואם נון. ואם תוסיף על העושה[6] לא תוסיף אלא אם מֵם ואם נון. ואם תוסיף על העשוי לא תוסיף אלא מם וכאשׂ היה אות הא בצווי בנוי. כן כלל כל האותיות הנוספות גם הם יהיו בנויים.

---

[1] Последние две буквы этого слова были выскоблены, но их можно прочесть.

[2] חלקים.

[3] Слово שֵב приписано над строкой теми же чернилами и почерком, поэтому оно включено в текст.

[4] Слово ובסופו приписано красными чернилами другим почерком сверху над вычеркнутым словом.

[5] Слова כמׂ הגלה הַשְקֵה ודמׂ והששי приписаны красными чернилами другим почерком на полях. Они включены в текст, ибо эти слова, по-видимому, ошибочно пропущены переписчиком. После слова והששי пропущены, по-видимому, слова: צווי תוסיף בראש ולא.

[6] В рукописи ошибочно написано: העבר, что не соответствует смыслу и контексту.

[ГЛ. 13]

שער נקוד הצווי והעבר.

דע כי יש צוויים יהיה בראשם נקוד. ויהיה עוד בראש העבר שלהם זולת נקוד הצווי כמו בָּרֵךְ צווי נקודו | בראשו קמצה. והעבר שלו בֵּרַךְ נקודו בראשו שתי נקודות. וכמֹ דבר דַבֵּר. ודמֹ. ויש צוויים נקוד ראשם ונקוד העבר שלהם שוה כשוה[1]. אבל בסוף הצווי [נ]קוד. ובסוף העבר שלו נקוד אחר. כמו התהַלֵךְ צווי תחת ראשו נְקֻדה [מ]תחת ותחת סופו צֵרֵי תחת אות למד. והעבר שלו הִתְהַלַּךְ תחת ראש העבר. כאשר ראש הצווי נְקֻדה מתחת ותחת סוף העבר פתחת תחת אות | למד. ויש צוויים נקוד ראשם וסופם כנקוד ראש העבר שלהם. וסופו כמו התגלע ודמותם. וזה החלק האחרון אשר אין בין הצווי והעבר חלוף לא בראש ולא בסוף לא יתכן היות להם סימן. למען כי הסימן לא יותן אלא במקום חלוף. אבל הצוויים אשר ראשם מתחלף מראש העבר שלהם בנקוד יש לו סימנים. וכן החלק האחרון אשר ראשם וראש העבר שוֶה בשוֶה בנקוד ובסוף התחלפו בנקודם יש לו סימנ[2] | במקום חלוף הנקוד.

---

[1] Должно быть בשוה по аналогии с מוכר בפחות אבל שוה בשוה לא (Ned 31); ср. ниже, стк. 29. Трудно, однако, установить, кто допустил ошибку: переписчик или сам автор.

[2] סימנים.

[ГЛ. 14]

שער סימני הצוויים אשר נקוד ראש העבר מתחלף מנקוד ראש הצווי.

דע כי מצאתי זה השער יחלק בנקודו על יֹבֹ חלקים. הֹא מצאתי ראש הצווי קמצה. וראש העבר בצֵרִי. כמֹ הָשֵׁב הֵשִׁיב וכמֹ ברך ברך. ראה איך בראש הצווי הקמצה ובראש העבר בצֵרִי. באות אשר בראש הצווי ואשׁ בראש העבר והוא אות הֵא אשר בראש השֵׁב ואות

л. 17б

הֵא אשר בראש הֵשִׁיב. וכן אות בית אשׁ בראש ברך. ונתנו לאלה בֹ המלכים אשר בראש הצווי ואשׁ בראש העבר מלה אחת יש בה המלכים אשר קמצה ושני נקודות. והוא סימן[1] הָבֵא. על כן היה הָבֵא סימן המלך הראשון אשר בראש הבית. יהיה לעולם בראש הצווי. כמֹ בָּרֵךְ. והמלך האחרון אשר בסוף הבא יהיה לעולם | בראש העבר כמ בֵּרך. והבֹ מצאתי ראש הצווי בפתחה. וראש העבר א[ש]ר לו הנְקֻדה מתחת. כמֹ הכה צוויו[2] תחת אות הֵא אשר בראשו פתחה. והעבר שלו הִכה תחת אות הא אשר **בראשו** נקודה מתחת **ונתנו** לשני המלכים האלה אשר בראש הצווי ואשר בראש ה[ע]בר סימן יתפוש שני המלכים והוא **סימן** גני הפתחה לראש הצווי. והנקדה לראש העבר. כמֹ דַבֵּר דבר הַצֵּל הציל ודמֹ. והגֹ מצאתי | ראש הצווי בשוא כמֹ שְׁמוֹר וראש העבר בקמצה. כמֹ שָׁמַר ונתנו סימן אלו שני הנקודים פְּרָת. והיה לך מזה סימן. כל **צווי** אשר תמצא תחת ראשו שוא תדע כי ראש העבר שלו בקמץ פְּרָת. וכן כל צווי יהיה בראשו פתחה יהיה תחת ראש העבר שלו נקודה מתחת. והסימן גַנִי. וכל צווי תמצא תחת ראשו קמץ[3] כי תחת ראש העבר שלו בצֵרִי בהָבֵא. והרביעי מצאתי ראש הצווי בְאוּ | כמֹ שׁוּב קוּם שָׁב קָם. ראש העבר בקמצא והסימן לשני המלכים האלה שוּעָל. והה מצאתי צווי בראשון נקודה ממעל כמו סוֹב והעבר **שלו בפתחה**. סב סבב. ונתנו סימן לשני המלכים האלה כוֹנַן. והוֹ מצאתי צווי בראשו מתחת נקודה כמ שִׂים והעבר שלו קָמצה כמֹ שָׂם ונתנו לשני המלכים האלה שִׁירָה. [ו]הזֹ מצאתי צווי תחת ראשו נקדה מתחת. כמ הִוָּקֵשׁ. והעבר שלו בנקדה | ממעל כמֹ נוֹקַשׁ. ונתנו לשני המלכים האלה סימן שִׁירוֹ. והחֹ מצאתי צווי [ב]ראשו שתי נקודות. כמֹ הֵבוֹשׁ. מן יֵבושו רודפי[4]. ותחת ראש העבר קָמ[צה.] כמֹ בָּבוֹשׁ. ונתתי לבֹ המלכים האלה סימן שֵׁלָה והטֹ מצאתי צווי ברא[שו] פַּתחה כמֹ הַחֲזֵק. ובראש העבר שלו בסגול כמֹ החזיק. ונתתי לבֹ המלכים האלה סימן מַכֶה. והיֹ מצאתי צווי תחת ראשו בצרי כמֹ הֶחָמֵד. ותחת | ראש העבר בסגול כמ נֶחְמַד[5]. ונתתי לבֹ המלכים סימן אֵבֶה. והיאֹ מצאתי צווי תחת ראשו בצרי מתחת כמֹ הֵראה ותחת ראש העבר נקודה מתחת כמ נִרְאָה ונתתי לשני המלכים האלה

סימן עֱלִי. והיׄבׄ מצאתי צווי תחת ראשו בצֵרי כמו הֵעשה. והעבר תחת ראשו פתחה כמו נַעשה. ונתתי לבׄ המלכ[ים] האלה סימן בֵּרַך. על כן היה מזה כי זה השער אשׁ התחלף נקוד ראש הצווי וראש | העבר לו ש[ני]ם עשר סימנים. והם הָבֵא גַּנִי פְּרָת שוּעָל כוֹנַן שִׁירָה שִׁירוֹ שֵׁלָה מַכֵּ[ה] אֵבֶה עֱלִי בֵּרַך.

[1] Возможно, что здесь должно быть והיא מלה.
[2] Должно быть צווי (?).
[3] Здесь, по-видимому, пропущено слово דע или תדע; см. аналогичную фразу на стк.12 כל צווי אשר תמצא תחת ראשו שוא תדע...
[4] Ir 17,18; KK יבשו רדפי.
[5] Gn 2,9; Pr 21,20; KK נֶחְמָד.

[ГЛ. 15]

שער סימני הצוויים אשר לא יתחלפו [ב]ראש הצווי ובראש הע[בר] בנקוד והתחלפו בסוף הצווי והעבר בנקוד.

דע כי מצאתי זה השע[ר] יחל[ף] בנקוד בסוף הצווי. ובסוף העבר אל

л. 18а

[ח]משה חלקים. האׄ מצאתי סוף הצווי בצרי כמ התהלֵך התברֵך. וסוף העבר מצאתי בפתח התהַלַך התברַך. ונתנו לשני המלכים אשר תחת אות למד בהתהלֵך והתהלַך. ואות ריש בהתברֵך והתברַך סימן מֵסַב. וזה הסימן יהי[ה] לך בכל דרך אשר המלה ההיא משלוש אותיות ויותר. והבׄ מצאתי | בסוף הצווי שתי נקדות. כמׄ הִבָּנֵה. ותחת סוף העבר קָמצה נבנָה ונתנו לשני המלכים האלה אשר בסוף[1] הצווי ובסוף העבר סימן עֵדָה וזה הסימן כלו בסוף הצווי הֵא. והגׄ מצאתי תחת סוף המלה בצרי כמ הוֹשֵׁב. ותחת סוף העבר נקודה. כמׄ הוֹשִׁיב. ונתנו לבׄ המלכים האלה אשׁ בסוף הצווי ובסוף העבר סימן עֵדִי. והדׄ מצאתי צווי בסופו בסגול. כמׄ השמֶר. והעבר שלו בסופו | פתחה כמ נִשמַר. ונתתי לבׄ המלכים האלה אשר בסוף הצווי ואשר בסוף העבר סימן בֶקַע. וההׄ מצאתי צווי בסופו בסגול כמו הוֹרֶד מן ויוֹרֶד כנהרות מים[2]. תחת סוף העבר נקדה כמׄ הוֹרִיד ונתתי לבׄ המלכים האלה סימן פֶּרִי. ועל כן זה השער יכליל הׄ סימנים. והם מֵסַב עֵדָה עֵדִי בֶקַע פֶּרִי. וכאשׁ זכרתי שני השערים על דרך כלל אזכור עתה אותם על דרך באור. ופתרון השער | הראשון אשׁ התחלף נִקודו מנקוד עבר בראשם יש לו יׄבׄ סימנים כאשר פתרתי למעלה בהָבֵא גַּנִי פְּרָת ושאר הסימנׄ.

[1] В рукописи — בראש, но это, по-видимому, описка, ибо речь идет о последних слогах форм пов. накл. и прош. вр.
[2] Ps 78,16.

[ГЛ. 16]

שער סימן הראשון מיׄבׄ סימנׄ הוא סימן הָבֵא סימן הצווי והעבר.

דע כי זה הסימן אשר יהיה ראש הצווי בקמץ וראש העבר בצרי. ומצאתי אותו על ששה דרכים. דרך ראשון בסימן הָבֵא מן שתי אותיות עקרות | והא בראש הצווי. הָשֵׁיב[1] צווי ביוד. והצווי לנקבה. והצווי לזכרים הָשִׁיבוּ. [ר]אה כל הצוויים איך הם בראשם קמץ מזה הסימן. והעבר לזכר הֵשִׁיב. והעב[ר לנקב]ה הֵשִׁיבָה. והעבר לרבים הֵשִׁיבוּ. ראה כל העבר אשר לזה הסימן איך הם בשתי נקודות בראשם. והעושה מֵשִׁיב. והעושים משיבים. והעוֹשָׁה משיבָה. והעושות משִׁיבוֹת. והעשוי לזכר מוּשָׁב. והעשויים הזכרים | מוּשָׁבִים. והעשויה הנקבה מוּשָׁבָה. והעשויות הנקבות מוּשָׁבוֹת. והעתיד באותיות איׄנׄתׄ. אָשִׁיב יָשִׁיב נָשִׁיב תָּשִׁיב ודמׄ. הָשֵׁב הָכֵן מן והכינו את אשר יביאו[2]. הָקֵם מן והקימותי את בריתי[3] הָפֵר מן הֵפִיר עצת גוים[4]. הָסֵר מן והֵסִירָה את שמלת שביה מעליה[5]. וכיוצא בו.

[1] Буквы йôд и бет этого слова исправлены красными чернилами на букву бê̂т; после исправ-

ления получилось слово השב. Это исправление в текст не включено, ибо вслед за этим словом автор специально оговаривает наличие буквы йо̂д в данной грамматической форме.

[2] Ex 16,5.

[3] Gn 6,18; KK והקמתי.

[4] Ps 33,10.

[5] Dt 21,13.

[ГЛ. 17]

שער בפתרון דׄ איתן.

דע כי אלו הדׄ אותיות אשר הם | אלף ויוד ותיו ונון לא יבואו אלא על הצוויים כמׄ שְמור צווי ירכב עליו הדׄ האותיות ותאמר אֶשמור יִשמור נשמור תשמור. וכאשר תרכב על הצווי אלו הדׄ יצא מהיותו ויהיה תגיד בו. ודע כי הצווי פעם יהיה בלא תוספה בראשו כמׄ שְמור זְכור שְבור. ופעם יהיה בראשון תוספה כמו הִשָּמֵר

л. 18б

הִזָּכֵר. ואותיות העתיד תרכב על הצווי אשׁ אין עליו תוספה כמׄ אשמור אזכור ודמותׄ. וכאשׁ תשליך אות העתיד תקח הצווי אשׁ הוא שְמור זְכור. ותרכב על הצוויים אשׁ עליהם תוספה. אבל בעלי הלשון כבד זה עליהם תוספה[1] משיאמרו אֶהִשָּמֵר אֶהִזָּכֵר. וכאשׁ נכבד זה עליהם נתנו אות העתיד | במקום אות הא אש לצווי ונתנו נקוד אות הא תחת אות העתיד למען ש[יהיה] הדבור עליהם קל על כן אמׄ אֶשָּמֵר יִשָּמֵר תִשָּמֵר נִשָּמֵר. אִזָּכֵר יִזָּכֵר נִזָּכֵר תִזָּכֵר ודמׄ. והיה זה בנוי למען כי אתה תשליך אות העתיד לא ישאר במלה טעם ועל זה היה לך תנאי הוא תשוב אליו. והוא כל מלה אשר עליה אות העתיד השלֵך וקח הצווי אם היה הצווי יעמוד בנפשו לא תוסיף עליו הא. ואם היה לא | [י]עמוד בנפשו הוסיף הא במקום העתיד ושִים נקוד אות העתיד נקוד אות הא הצווי. ודע כי אלו הדׄ אותיות גם יבוא בקצת המִקומות על העבר ישימו עתיד אבל לא יהיה לעבר ההוא צווי. כמ סֻפר יְסֻפר ליי לדור[2]. כֻפר מן ולא[רץ]לא יְכֻפר[3]. ואלו הדׄ אות אלף למדבר אשר יגיד על נפשו ויאמר אני אעשה אדבר אָקום ודמו. ואות יוד למי תגיד עליו והוא לחוץ כי תאמׄ הוא יעשה | יְדבר יקום ודמׄ. ואות נון ת[ג]יד בו על נפשך ועל זולתך ותאמׄ אנחנו נעשה נְדַבֵר נָקום ודמׄ. ואות תיו למי תגיד עליו והוא לפניך. ותדבר אליו פנים בפנים. כי תאמר אתה תַעשה תְדבר תקום ודמׄ וגם תגיד על הנקבה אשר היא חוץ בתיו ותאמׄ היא תעשה תדבר תקום ודמׄ.

---

[1] Слово подчеркнуто сверху; по-видимому, переписчик или какой-то читатель полагали, что это слово лишнее. Мы включили это слово в текст, ибо оно дает возможность лучше понять смысл предложения. После слова תוספה в тексте были ошибочно повторены слова: אבל בעלי הלשון, которые также подчеркнуты сверху. Эти слова в текст не вошли, ибо они — результат механической ошибки переписчика.

[2] Ps 22,31.

[3] Nu 35,33.

[ГЛ. 18]

שער השמות הגלויות ואשׁ אינם גלויות מהעושים והעשויים.

שמות העושים הגלויים | עשרה. והםׄ אֲנִי ואנחנו וְאַתם וְאַתה וְאַתְ וְאַתֶן. והוא והם והיא וְהֶן. אלו הׄי לא ידבק בהם אלא מעשה נופל מהם. למען כי תאמׄ אני אשלח אני שלחתי. והשמות אשר אין הם גלויים אלא נסתרים הםׄ אותיות כמא[מרך] עשיתי. שמת אות תיו ויוד. ותאמׄ עשינו שמנו כלם נון וו. ותאׄ עשיתָ עשיתם עשיתְ עשיתֶן עָשָה עשְתָה עָשְתָה. עשי. אלו טׄ שמות. עשיתי | ידבר בה על נפשו הזכר והנקבה עשינו נדבר בה על נפשותינו הזכרים והנקבות. ועשיתָ תדבר בה לזכר אשׁ ישמע דבריך. ועשיתם. תדבר בה אל הזכרׄ אשׁ הם לפניך. ועשה תדבר בה אל הזכר אשר הוא חוץ על דרך הגדה. ועשיתֶן תדבר בה אל הנקבות אשׁ הן לפניך. ועשתה תגיד בה על הנקבה אשׁ היא חוץ. ועשו תגיד בה על הזכרים והנקבות אשר הם חוץ. וזה

| אשר דברתי בעבור השמות הנסתרות לא יבואו אלא ט׳. והשמות הגלויות אשר הם אֲנִי ואנחנו עשרה. ועל זה היו השמות אש׳ המה עושות הגלויות והנסתרות י״ט. והשמות העשויות המה כ׳. וזה פתרונם. אותִי ואותנו ואותהֶן ואתכֶם. ואותָהּ. ואתכֶן. ואותוֹ ואתהֶם ואותָם ואותהּ ואותָן. אלא ה׳ לא ידבק בהם מעשה נופֵל בהם. כי תאמר אותי שלח יי למשחך[1]. והמה שמות

[1] 1S 15,1; KK אתי.

л. 7а

[ ] לות[1] תעמוד כל מ[ ]יועיל ולא תצטרך אל[ ] [ ]על כל אחת מן ה[ ]והשמות אש׳ המה נק[ ]ת הם [ ] אם לא ידעו בנפשם ל[ ] כי לא המה מלות אלא הן אותיות [ ] לחבר אותם עם[ ]ם והמה לְקָחָנִי לְקָחָנוּ [ ]הּ לְקַחְכֶם | [ ] לקחכֶן. לְקָחוֹ. לְקָחַם לְקָחָהּ לְקָחָן. ועל זה היו כל השמות הגלויים והנסתרים עושים והעשויים תשעה ושלושים. ועל כן הקדמתי לך זכרון השמות. למען כי אני אחפוץ שתסמיך כל מלה מן עושה ועשוי אל העשרה ואני אבאר לך זה טוב. ראה כי תאמ׳ ארץ וזה הוא שם אין בו שם נדבק. ואם תחפוץ תדביק אותו אליך **תאמר** ארצי היה אות יוד הוא שם המדבר וזה הוא מן | השמ[ות] הנסתרות למען כי השֵם הוא אות א׳[1a] לא יעמוד בנפשו. והוא יועיל כאשר יועיל אני. ואם חפצו המדברים יתנו הארץ להם יאמרו ארצנו והיה שמם נון ו׳ו. וגם שני האותיות לא יועילו בנפשם. על כן קראו אותו שם הנסתר. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לזכר אשר הוא לפניך. וידבר עמו פנים בפנים. יאמר ארצך. ויהיה שם הזכר אשר הארץ לו אות כאף. ואם יחפוץ | המדבר יתן הארץ לזכרים הרבים אשר ידבר אליהם[2] פנים בפנים יאמ׳ ארצכם. הוסיף על ארצך אות מם. והוא שם הזכרים. אבל כאשר התחבר אות מם אשר לזכרים הרבים עם אות כף היו כלם לפניך למען אות כף. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לנקבה אש׳ היא לפניו וידבר אליה פנים בפנים יאמר ארצך. וסימן הנקבה היא שתי הנקודות אשר הם מטרם אות כף. **ואם** יחפוץ המדבר | יתן הארץ לנקבות אש׳ ידבר אליהן פנים בפנים יאמ ארצכן בעבור כי שם [הנ]קבות הוא נון. ושם הזכרים מם. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ למי [אשר הו]א זכר יאמר ארצו. ויהיה שם הזכר[3] אש׳ הוא חוץ יאמר ארצם. ויהיה שמם[3] אות וו בלבד. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לזכרים הרבים אש׳ הם חוץ יאמר ארצם. ויהיה שמם אות מֵם בלבד. ואם יחפוץ המדבר | יתן הארץ לנקבה אש׳ היא חוץ יאמר ארצהּ. ויהיה שמהּ אות הא בלבד. אם יהיה בתוכו נקדה בסוף המלה. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לנקבות אש׳ הן חוץ יאמ׳ ארצָן. והיה מזה שְמן אות נון בלבד. וזה כללם בקבוץ. ארצי. ארצנו. ארצך. ארצכם. ארצך. ארצכן. ארצו. ארצם. ארצהּ ארצָן. וכאש׳ הודעתיך את השמות. אשוב אל סימן הָבֵא. אסמיך כל מלה אל השמות | למען שתדע כי מנהג דבור שפת קדש זה למען כי אם תפול בידך מלה יש בה שמות תדע איך תקונה. פרק בעושה והוא משיב. אם תדביק העושה אשר עשה אותך אליך ותהיה מ[ד]בר[4] יהיה שמך אות יוד. והוא שֵם עשוי כי לא יתחבר עם שם העושה אלא עשוי. וכן לא יתחבר

л. 7б

[ ][5] עשוי אלא עושה. למען כי [ ] במעשה א׳ ש[ ] העשו[י א]ליך ויהיה לך עושה תאמ[ר] ואם יהיה עושה [ ] ואם יה[יה] עושה לז[כ]ר אש׳ הוא לפניך תא[מ] מ[שי]בך אם יהיה עושה [ ] [לזכרים] אשר הם לפניך ת[אמ] משיבכם. ואם יהיה עוש[ה] לנקבה אשר היא לפני[ך תאמ] | משיבֵך. ואם יהיה עושה לנקבות אשר הן לפניך תאמ׳ משיבכֶן. וא[ם יהיה] עושה לזכר אשר הוא חוץ תאמר[6] משיבם. ואם יהיה עושה לנקבה אש׳ היא חו[ץ] תאמ׳ משיבה. ואם יהיה עושה לנקבות אש׳ הן חוץ תאמר משיב[ך]. פרק העושים אשר הם משיבים. אם יהיו עושים תאמ׳ משיבַי[ ] ואם יהיו עושים לנו ולך תאמ׳ משיבינו. ואם יהיו עושים למי הוא לפניך תאמ׳ משיביך. | ואם יהיו עושים למי הם לפניך תאמ׳ מְשיבכם. ואם יהיו [עוש]ים למי היא לפניך תאמר משיביך. ואם יהיו עושים למי הן לפניך תאמ׳ משיבכן. ואם יהיו עושים לזכר אשר הוא לפניך תאמר משיביו. ואם יהיו עושים לנקבה אש׳ היא חוץ תאמ׳ משיביה. ואם יהיו עושים לנקבות אשר הן

חוץ תאמ̇ משיביהָן. פרק העושָה אשׁ היא משיבה. | אם תהיה עושה לך. תאמ̇ מְשִׁיבָתִי ואם תהיה עושה לנו תאמ̇ משיבתינו. ואם תהיה עושה למי היא לפניך תאמ̇ משיבָתֵך. ואם תהיה עושה למי הן לפניך תאמ̇ משיבתְכֶן. ואם תהיה עושה למי הוא חוץ תאמ̇ משיבתו. ואם תהיה עושה למי הן[7] חוץ תאמ̇ משיבָתָם. ואם תהיה עושה למי היא חוץ תאֹ משיבתה. ואם תהיה עושה למי הן חוץ תאמר משיבתן. | פרק העושות משיבות. אם תהיֶנה העושות עושות לך תאמ̇ משיבותי. ואם תהיינה עושות לנו תאמ̇ משיבתֵנו. ואם תהיינה עושות [ל...][8] תאמר משיבותיהו ואם תהיינה עושות לזכר אשר אל[יו תדבר פנים] בפנים תאמ̇ משיבותיך. ואם תהיינה עושות למי הם לפניך[9a] תאמר משיבותיכם ואם תהיינה עושות למי היא לפניך תא[9] משיבותיך. ואם תהיינה עושות למי הן | לפניך תאמר משיבותיכֶן. ואם תהיינה עושות למי הוא חוץ תאמ̇ משיבותיו[10] ואם תהיינה עושות למי הן חוץ תאמר משיבותיהן. פרק העשוי והוא מוּשָב. ואם תשיב אתה המושב תאמ̇ מושבִי. ואם נשיבהו אנחנו נאמ̇ מושבֵינוּ. ואם ישיבהו הזכר אשר הוא לפניך תאֹ מושָבך. ואם ישיבוהו הרבים תאמ̇ להם מושבְכֶם. ואם תשיבהו הנקבה תאמר לה | מוּשבֵך. ואם תשיבוהו הנקבות תאמ̇ להן מוּשָׁבְכֶן[11]. ואם ישיבוהו אשר הם [?] תאמר מושָבָם. ואם תשיבהו אשר היא חוץ תאמר מושבָהּ. ואם ישיבהו אשר הן חוץ תאמ̇ מושבן. פרק העשויים אשׁ הם מושבים. אם אשיב אני אותם אומר מושָבַי. ואם נשיבם אנחנו נאמר מושבינו. ואם ישיבנו[12] אשר הוא לפני[13] אומר לו מושבֶיך. ואם ישיבם[14]

л. 8а

אשר הם לפני או[מ]ר לו מושביכֶם. ואם ישיבם אשר היא לפני אומר [ ] ואם [ ] הן לפני אומר [ ] מושבכֶן. ואם ישיבם אשׁ [ת]גיד עליו מושביו. ואם ישיבם אשר היא חוץ תאמ̇ מושבָהּ. ואם יש[י]בם אשר הן חוץ תגיד מושביהֶן. פרק העשויה אשר היא מושבה. | מוּשְבָתִי אני עשיתיהָ. מוּשָבתינו. עשינו אותה. מושבתֵך עשיתה אותה. מושבתכֶם עשיתם אותה. מושבתֵך. עשית אותה. מושבתכֶן עשיתן אותה. מושבתו עשה[15] אותו[15] מושבתם. עשה אותם. מושבתהּ. עשתה אותה. מושבתָן. עשו אותָן. פרק העשויות אשר הן מושבות. מוּשָבוֹתַי עֲשׂוּיוֹתַי. מוּשָבוֹתֵינוּ. עשׂוּיוֹתֵינוּ. מוֹשבוֹתַיִךְ עשויותַיךְ | מושבותיכן. עשויותיכן מושבותיו. עשויותיו. מושבותיהן. עשויותיהן מושבו[ ]יהם. עשויותיהם. מושבותיה עשויותיה. וכל משקל השב על זה [הד]רך. ובוא כמ̇ הקֵם צווי הֵקים עבר. מֵקים עושֶה. מְקִימִים עוֹשִׂים. מְקִימָה עוֹשָׂה מְקִימוֹת. עושות. מוּקָם עָשׂוּי מוּקָמִים עשויים. מוּקָמָה עשוּיָה. מוּקָמוֹת עשויות. הָקִימִי צווי לה. הֵקימה עבר לנקבה. הקִימו | צווי לרבים. הֵקִימו עבר לרבים. והעתיד באותיות איתן. אָקים יָקים תָקים נָקים.

דרך שני בהָבֵא. מן בֿ אותיות עקרים והא בתחלה. הָשֵב צווי בלא יוד. והעבר הֵשֵב והעושה מֵשֵב. והעתיד אָשֵב יָשֵב נָשֵב תָשֵב. וכמוהו הָפֵר צווי והעבר הֵפֵר. והעושה מֵפֵר. והעתיד אָפֵר יָפֵר נָפֵר תָפֵר ודמות.

דרך שלישי בהָבֵא מן בֿ אותיות | [ע]קרים והא בתחלה. הָשֵב צווי והעבר הֵשָב והעושה מֵשָב. והעתיד [...]יָשָב נָשַב תָשַב. וכמוהו הָפֵר מן את בריתי הֵפַר[16]. הָסָב מן [מסב] קלע[17]. ודמ̇.

דרך רביעי בהָבֵא מן בֿ אותיות עקרים. [ואות] הֿ בתחלה. הָנִיח צווי ביוד. והעבר הֵנִיח. והעושה מניח. והעושים [מני]חִים והעשוי מוּנח. והעשויים מוּנָחִים. והעשויה מוּנָחָה. והעשויות | [מונ]חות. והצווי לנקבה הָנִיחִי. והעבר להם הֵניחו. והעתיד אָנִיח יָנִיח נָנִיח[...]ח. וכמוהו הָפֵח. מן כל צורריו יפיח בהם[18].

דרך חמישי בהָבֵא מן שני אותיות עקרים. ואות הא באחרונה. זָרֵה צווי והעבר זֵרה והעושה מְזָרֶה. והעושים מְזָרִיםוהעושות מְזָרוֹת. והעשוי מְזוֹרֶה. והעשויים מְזוֹרִים. והעשויה מְזוֹרָה. והעשויות מזורות. והצווי לזכרים | זָרו והעבר להם זֵרוּ והצווי לנקבה זָרִי. והעבר לה זֵרתה והעתיד אזָרֶה יְזָרֶה נְזָרֶה תְזָרֶה וכמ̇ הָבֵא צווי והעבר הֵבֵא. והעושה מְהָבֶה והעושים מְהָבִים. והעושָה מְהָבָה. והעושות מְהָבוֹת. והעשוי

л. 8б

[ ] והעשויים מְהוֹבִים. והעשויה מְהוֹבה והעשויות [ ] והצווי [ ] הָבוּ לכם עצה[19] והעבר ל[הם] הֵבו והצווי לנקבה הֲבִי והעבר להם הִבְתָה. והעתיד אהבה יהבה נהבה תהבה וכמוהו קָרֵה מן המק[רה] במים[20]. קָהֵה מן קֵהָה הברזל[21]. ודמ̇. דרך ששי בהבא מן גֿ אותיות | עקרים. בָרֵך צווי. והעבר בֵרָך.

והעושה מברך. והעושים מְבַרְכִים. והעושה מְבַרְכָה. והעושות מברכות. והעשוי מבורך. והעשויים מבורַכים. והעשויה מבורַכה. והעשויות מבורָכות. והצווי לזכרים בָּרְכוּ. והעבר ל[ה]ם בֵּרְכוּ. והצווי לנקבה בָּרְכִי. והעבר לה בֵּרכה. והעתיד אברֵך יברֵך נברֵך תברֵך. וכמוהו פָּרֵשׂ מן פֵּרשה ציון בידיה[22]. גָּאֵל מן במה גֵּאַלְנוּך[23]. | אָרֵשׂ מן אשה תארש[24]. מָאֵן מן מֵאנו ידיו לעשות[25]. ודמ̇. עד הנה שלם שער הבא ואשׂ נגע בו וידבק עליו שער גני אשר הצווי בפתחה והעבר בנקדה מתחת.

---

[1] На этой странице продолжается предшествующая глава о слитных и самостоятельных формах местоимений. На стк. 5—6 автор приводит итоговые цифры разных форм этой категории, о которых он сообщил в начале главы, т.е. на л. 18б. Первые пять строк страницы дефектные.

[1a] אחד.

[2] Последняя буква этого слова приписана сверху.

[3-3] Слова אשׂ הוא חוץ יאמר ארצם ויהיה שמם написаны, по-видимому, ошибочно.

[4] Сомнительная вставка.

[5] Первые пять строк этой страницы дефектные.

[6] К этому слову примыкает приписка справа, выполненная сверху вниз красными чернилами другим почерком: ישיבו ואם היה עושה לזכרים אשר הם חוץ.

[7] Должно быть הם в соответствии с формой משיבתם.

[8] Перед этим словом имеются лишние слова תאמר לו, перечеркнутые посередине.

[9a] Слово написано над строкой.

[9] Это сокращенное слово приписано красными чернилами другим почерком сверху.

[10] К этой строке примыкает приписка на левой стороне, выполненная красными чернилами другим почерком: ואם תה... עושות למי הם חוץ תאמר.

[11] Приписка красными чернилами другим почерком над строкой: ואם ישיבהו אש הוא חוץ תגיד.

[12] Должно быть: ישיבם?

[13] После этого слова в рукописи написаны и посередине перечеркнуты слова: אומר לפניך. Они в текст не включены. Но возможно, что слово לפניך необходимо оставить, а вычеркнуть лишь слово אומר и предшествующее слово לפני. Тогда текст гласил бы: אשר הוא לפניך אומר לו.

[14] Сверху красными чернилами перед буквой mêm приписана буква bāv.

[15] Видны элементы других букв.

[16] Gn 17,14; KK הֵפַר.

[17] 1R 6,29.

[18] Ps 10,5.

[19] 2S 16,20.

[20] Ps 104,3.

[21] Ko 10,10.

[22] Th 1,17.

[23] Ma 1,7.

[24] Dt 28,30.

[25] Pr 21,25.

[ГЛ. 19]

שער גני. והוא אשר צוויו בפתחה והעבר בנקדה מתחת.

דע כי מצאתי הצווים אשר בראשם פתחה. ובראש העבר[1] שלהם נְקֻדה מתחת על עשרים דרכים. וזה דרך ראשון בגַנִּי | מן אות אחד עקר והא בראש הצווי והא בסוף הצווי כמו הַכֵּה לזכר צווי. הִכָּה עבר לזכר. מַכֶּה עושה והוא זכר. מַכִּים עושים והם זכרים. מַכָּה עוֹשָׂה והיא נקבה. והעושות מכות והן נקבות. והעשוי מוּכֶּה והוא זכר והעשויים מוכים והם זכרים. והעשויה[2] מוכה והיא נקבה. והעשויות מֻכּוֹת והן נקבות והצווי לזכרים הָבוּ[3] והצווי לנקבה הבי[4] | והעבר לנקבה הֵבתה[5]. והעתיד אַכֶּה יַכֶּה נַכֶּה תַּכה וכמו הַט[ה מן] הַטֵה יי אזנך[6]. הַצֵּה מן הִצו[7] הַשֵּׁה מן תשה ברעך משאת מא[ומה][8] ודמ̇. דרך שני בגני מן שני אותיות עקרים ואות הא בר[אש] הצווי והעבר. כמ̇ הַצֵּיל[9] ביוד צווי לזכר הציל עבר לזכר. והעוש[ה] מציל. והעושים מַצִּילִים. והעשוי מוּצָּל. והעשויה מוּצָּלָה והעשויות | מוּצָּלוֹת. והצווי[10] לזכרים הַצִּילוּ. והעבר להם הִצִּילוּ. והצווי לנקבה הַצִּ[...] והעבר לה הִצִּילָה והעתיד אַצִּיל יַצִּיל נַצִּיל תַּצִּיל. וכמוהו הַגֵּד מן אף אין מגיד[11]. הָתֵּר מן יי מתיר אסורים[12]. הַבֵּט מן הביטו אליו ונהרו[13] וד[מ.] דרך ג̇ בגני. מן שתי אותיות עקרים ואות ה̇ בראש הצווי הַצֵּל בזולת יוד צווי. והעבר הִצֵּל | והעושה מַצֵּל.

והעתיד אֵצֵל יִצֵל נִצֵל תִצֵל מן ואל תצל מפי דבר אמת[14]. כי לא אמׄ[15] תציל. וכמ הָמֵר מן אל תמֵר בו[16]. דרך דׄ בגני מן בׄ אותיות עקרים והא בראש התבה שהיא צווי [ ]גֵש צווי. מן ויצא אליו אל תחת האלה ויגש[17]. והעבר הִגָיש. והעושה מגש[18]

л. 9а

[ ][19]לה זב[ ] והעבר לה זִבְחָה. והעתיד אֲזַבֵח יְזַבֵח נְזַבֵח תְזַבֵח. וכן [מנ] גח ימה וצפונה[20]. סַפֵח מן מְסַפֵח חמתך[21]. בַלֵע וכל חכמתם [תתבלע][22]. דרך יׄאׄ בגני מגׄ אותיות עקרים ולא יבוא בו דגש. תׄאׄ צווי [...ע]בר נִחָם. והעושה מְנַחֵם. והעושים מנחמים. והעושה מְנַחֲמָה | [...]ות מְנוּחָמוֹת. והעשוי מְנוּחָם. והעשויים מְנוּחָמִים. והעשויה מְנוּחָמָה. [...] עשויות מְנוּחָמוֹת. צווי לנקבה נַחֲמִי. עבר לנקבה נַחֲמָה. צווי לזכרים [...] עבר לזכרים נִחֲמו והעתיד אנחם ינחם ננחם תנחם וכמׄ מהר מן [מה]ר יקדמונׄו[23]. וכמו טהר מן למען טהר את הארץ[24]. ודמ. דרך יׄבׄ בגני [מ]ן גׄ אותיות עקרים. ובראש הצווי הא. הַשליך ביוד צווי והעבר הִשְלִיךְ ועושה | [מַ]שְלִיך. והעושים משליכים. והעושה משליכה. והעושות משליכות. והעשוי מֻשלך. [ו]העשויים מֻשלכים. מֻשלכה עשויה. משלכות עשויות. והצווי לזכרים [ה]שְלִיכו[25]. והעבר להם הִשְלִיכו. והצווי לנקבה השליכי. והעבר לה הִשְלִיכָה. והעתיד אַשְלִיך יַשְלִיך נַשְלִיך תַשְלִיך. וכמׄ השמֵד מן ויאמר השמֵד. השמֵן מן השמן לב העם הזה[26]. הכבֵד מן ויכבד לבו[27]. הדבֵר מן ידבֵר עמים תחתנו[28]. | השכֵם מן השכם בבקר[29] השקֵף מן וישקף אליו[30] ודמׄ. דרך יׄגׄ בגנִי [מן] גׄ אותיות עקרות ובראש הצווי אות הא כמׄ השלֵך בלא יוד. צווי. והעבר [ ]שלך. והעושה משלֵך. והעתיד אשלֵך ישלֵך נשלֵך[31] תשלֵך. וכמו השמֵט מן תשמט [יד]ך[32] ודמׄ. דרך יׄדׄ בגנִי מן גׄ אותיות עקׄ ובראש הצווי הא. הַפְצַר ואון ותרפים הפצר[33]. והעבר הִפְצַר. והעושה מַפְצָר. והעתיד אֶפְצַר | [ ]נִפְצַר תִפְצַר. וכמוהו הַיְשַר מן הישר לפני דרכך[34]. הַרְחַק מן כפך [מעל]י הַרְחַק[35] ודמׄ. דרך טׄוׄ בגני מן גׄ אותיות עקרים ובראש הצווי אות [הא] השבֵע צווי. והעבר הִשְבִיע. והעושה מַשְבִיע והעושים משביעים. [והעו]שות משביעות. והצווי לזכרים הַשְבִיעו. והעבר להם הִשביעו. והצווי [ל]ה הַשְבִיעִי. והעבר לה הִשְבִיעָה. והעתיד אַשְבִיע יַשְבִיע נַשְבִיע | [ ]ע. וכמׄ הַכְנֵע מן וַיַכנע במעל לבם[36]. ודמ. דרך יׄוׄ בגני. [מן] גׄ אותיות עקׄ ובסוף הצווי הא. כמׄ בַקְשֵה צווי לזכר. בִקְשָה עבר[ ] מְבַקְשֵה עושה. מבַקְשִים עושים. מבקשָה עושָה. מבַקְשות [עושו]ת. והעשוי מבוּקְשֵה. והעשויים מבוּקְשִים. והעשויה מבוקשָה. [והעש]ויות מבוקָשות. והצווי לזכרים בַקְשו והעבר להם בִקְשו. והצווי | [לנקב]ה בַקְשִי והעבר לה בִקְשְתָה. והעתיד אֲבַקְשֵה יְבַקשה נְבַקְשֵה. נְבַקְשֵה. וכמוהו שַלְחֵה מן שלחו באש מקדשך[37] שַנְאֵה מן משנאי יי[38] שפְרֵה מן ברוחו שמים שפרה[39]. ודמׄ. דרך יׄזׄ בגני

л. 9б

מן גׄ אותיות עקׄ והא בראשם. והא בסופם. הַדְרְכֵה צווי לזכר. [מן וידרכו את] | לשונם[40]. והעבר לזכר הִדְרָכָה. והעושה הזכר מַדְרְכֵה. והעושים [...] מַדְרְכִים. והעושה הנקבה מַדְרְכָה והעושות הנקבות מַדְרְ[...] הזכר מוּדְרְכֵה. והעשויים הזכרים מודְרָכִים והעשויה מוד[...] | הנקבות מֻדְרְכוֹת. והעתיד אַדְרְכֵה יַדְרְכֵה נַדְרְכֵה תַדְרְכֵה וכמׄ[?] מן וידבקו גם המה[41] דרך יׄחׄ בגני מן דׄ אותיות עקרים כַרְבֵ[ל] צווי לזכר. מן ודוד מְכֻרְבל במעיל בוץ[42]. והעבר לזכר כִרְבָל והעושה לזכ[ר] מְכַרְבֵל. והעושים הזכרים מְכַרְבְלִים. והעושה הנקבה מְכַרְבְלָה והעו[שות] הנקבות מְכַרְבְלות. והעשוי הזכר מְכוּרְבָל. והעשויים הזכרים מְכוּרְבְלי[ם] | והעשויה הנקבה מְכוּרְבָלָה. והעשויות הנקבות מְכוּרְבָלוֹת. והצווי לזכרים כַרְבִילוּ. והעבר להם כִרְבְלו. והצווי לנקבה כרְבְלִי. והעבר לה כִרְבְלָה. וה[עתיד] אֲכַרְבֵל יְכַרְבֵל נְכַרְבֵל תְכַרְבֵל וכמוהו כַלְכֵל מן וכלכלתי אותך[43] ודמׄ. דרך יׄטׄ בגני מן גׄ אותיות עקׄ. פַעְנֵח צווי לזכר מן צפנת פענח[44] והעבר לזכר[45] פענח והעושה מפענח והעושים מפענחים. והעשוי מפוּעְנַח. והעשויים מפוּעְנָחִים. והעשויה | מפוּעְנָחָה. והעשויות מפוּעְנָחו[ת. וה]צווי לזכרים פַעְנְחו והעבר להם פִעְנְחו וה[צווי] לנקבה פַעְנְחִי. והעבר לה פִעְנְחה והעתיד אֲפַעְנֵח יְפַעְנֵח נְפַעְנֵח תְפַעְנֵ[ח] וכמׄ מן זַעְזֵע מן ויקצו מזעזעיך[46]. דרך כׄ בגני מן

ד׳ אות עקׄ והא בר[אש] הצווי. הַשְּׂמֵאל צווי והעבר הִשְׂמְאִילִי. והעושה מַשְׂמְאִיל. והעושים מש[ ] והעושה הנקבה משמְאִילָה. והעושות הנקבות משמְאִילות. והעתיד א[ ] | ישמְאִיל. נשמְאִיל תשמְאִיל. עד הנה שלם השער אשר הוא הצווי בפת[ח] והעבר בנקדה מתחת וידבוק בו השער אשׁ הצווי שלו בשוא. והעבר [בקמץ[47].]

1 В тексте ошибочно написано: שעבר.
2 В тексте ошибочно написано: ועשרה.
3 Написано четко: הבו, хотя вся парадигма строится из форм √נכה (современное написание структуры корня).
4 Написано четко: הבי, см. выше.
5 Написано четко: הִבְתה (см. выше, прим. 3).
6 2R 19,16.
7 Nu 26,9.
8 Dt 24,10.
9 Буква йӧд приписана сверху теми же чернилами и почерком; она включена в текст, потому что автор специально оговаривает наличие этой буквы в слове.
10 В рукописи ошибочно написано: והצילו.
11 Js 41,26.
12 Ps 146,7.
13 Ps 34,6.
14 Ps 119,43.
15 אמרו.
16 Ex 23,21.
17 Jd 6,19; KK ויוצא.
18 Здесь текст обрывается. По-видимому, не хватает одного листа рукописи. На л. 9a продолжается та же глава о "знаке" גני. До нас не дошли пять типов глагольных рядов.
19 Лист дефектный.
20 Da 8,4.
21 Ha 2,15.
22 Ps 107,27.
23 Ps 79,8.
24 Hs 39,12.
25 Верхняя часть буквы сохранилась.
26 Js 6,10.
27 Ex 9,34.
28 Ps 47,4. KK תחתינו.
29 Ex 8,16. 9,13.
30 Gn 19,28; KK וישקף על פני.
31 Слово приписано сверху, но оно включено в текст, так как является составной частью парадигмы.
32 Dt 15,3.
33 1S 15,23.
34 Ps 5,9; KK הַוְשַׁר; K הוֹשַׁר; Q הַיְשַׁר.
35 Hi 13,21.
36 Ps 107,12.
37 Ps 74,7.
38 Ps 81,16.
39 Hi 26,13.
40 Ir 9,2.
41 1S 14,22.
42 1C 15,27.
43 Gn 45,11. KK אתך.
44 Gn 41,45.
45 Здесь в тексте пропущены следующие слова: פענח והעושה מפענח והעושים, которые были приписаны на полях другим почерком красными чернилами.
46 Ha 2,7.
47 Слово восстановлено по аналогии с таковым в следующей строке.

[ГЛ. 20]

שער הצוויים אשׁ בראשם שוא ובראש העבר שלהם קמץ.

והוא הדב[ור] בסימן פְּרָת. זה השער יש בו ד׳ דרכים. דרך ראשון בפְּרָת[מן ב׳] אותיות עקר׳[1] והא בסוף הצווי. בְּנֵה צווי לזכר. בָּנָה עבר לזכר. בְּנוֹ[ ] | המעשה. והוא הנענוע. והעושֶׂה הזכר בּוֹנֶה. והעושים הזכרים בּוֹנִים. [והעושה] הנקבה בּוֹנָה. והעושות הנקבות בּוֹנוֹת. והעשויה הנקבה בנויה. והעשויו[ת] הנקבות בנויות. והצווי לזכרים בְּנוּ. והעבר להם בָּנוּ. והצווי לנקבה [...] והעבר לה בָּנְתָה. ואם יאמֹ אומֹ ולמה בא אות תיו בעבור[2] אשר לנק[בה תאֹ] לו בעבור כי בא הזכר בקמץ בָּנָה. למען כי סימן הנקבה בהרבה מק[ומות] | הוא אות הא בסוף המלה. והקמץ מטרם אות הא. כמֹ בתולה שִׁפְחה [?] הביאו אות הא והקמץ בסוף עבר לזכר הם הפרידו בין עבר הזכר ובין [עבר] הנקבה בתיו שמו אותו בעבור הנקבה. והעתיד אֶבְנֶה יִבנה נִבנה תבנה וכמֹ קְנה מן קניתי איש[3]. פְּנה מן פנה אלי[4]. שְׁבֵה מן ושְׁבֵה שביך בן אבינעם[5]

л. 10а

[והיו] שבים לשוביהם[6]. דרך שני בפרת. מן ג׳ אותיות עקֹ שְׁמוֹר צווי לזכר שמר עבר לזכר. שָׁמוּר הוא המעשה. שומר העושה הזכר והעושים שומרים. והעושה הנקבה שוֹמְרָה. והעושות הנקבות שוֹמְרות והעשוי הזכר [...] העשויים הזכרים שמורים. והעשויה הנקבה שמורה והעשויות שמורות. | הצווי הזכרים שִׁמְרוּ ודע כי לא בא שְׁמוֹרוּ בנקדה בשוא. אלא בא בנקדה [אח]ת שמרו. והעבר לזכרים ולנקבות שָׁמְרוּ. והצווי לנקבה שִׁמְרִי ולא אמֹ [שְׁ]מוֹרִי בשְׁוָא כאשר אמרו בצווי הזכר שמור בשוא. והעבר לנקבה שָׁמרה. [וה]עתיד אֶשמור יִשְׁמור נִשְׁמור תשמור. וכמֹ קְבוֹר מן שמה קברו את [אב]רהם[7]. זְכוֹר מן זכרני יי[8]. שְׁבוֹת מן וישבות ביום השביעי[9]. נְתוֹס מן נָתסו | [נת]יבתי[9a] ודמ הרבה. דרך ג׳ בפרת מן ג׳ אותיות עקרים. שְׁמַע [צוו]י לזכר. והעבר לזכר שָׁמע. ושם המעשה שָׁמוּע. והעושה הזכר שׁוֹמֵע והעושים [הז]כרים שוֹמְעִים והעושָׂה הנקבה שוֹמְעָה. והעושות הנקבות שוֹמְעוֹת. והעשוי [הז]כר שָׁמוּע. והעשויים הזכרים שְׁמוּעים. והעשויה הנקבה שְׁמוּעָה והעשויות [ ]מועות. והצווי לזכרים שמעו והעבר להם שָׁמעו[10]. כמֹ העבר לזכרים והעתיד | [ ]שמע יִשמע נִשְׁמע. תִשמע כמו פְּתַח מן פתחתי אני[11]. שְׁכב מן שָׁכבו לארץ[12] [...]ב מן אחבשה לי החמור וארכב[13]. בְּלַע מן ויבלע מטה אהרן[14] ודמֹ. דרך ד׳ בפרת מן ג׳ אותיות עקֹ. קְרָא צווי לזכר. וכאשר בא בסוף [ה]אותיות. אות אלף היה סוף הצווי קמץ. והעבר לזכר קרא. ושם המעשה קָרוּא [והע]ושה הזכר קוֹרֵא. והעושים הזכרים קוראים. והעושָׂה הנקבה קוֹרְאָה | [וה]עושות הנקבות קוֹרְאוֹת. והעשוי הזכר קָרוּא. והעשויים הזכרים קְרוּאים [וה]עשויה הנקבה קרואה. והעשויות הנקבות קְרוּאות. והצווי לזכרים קִרְאוּ. והעבר להם קָרְאוּ. והצווי לנקבה קִרְאִי והעבר לה[15] קָרְאָה. והעתיד אֶקְרָא יִקְרָא נִקְרָא תִקְרָא. וכמֹ בְּרָא מן [ו]יברא אלהים[15a]. מְצָא מן מצאוני השומרים[16] יְצָא מן יצאוני[17] ודמֹ. | עד הנה שער אשר ראש הצווי שלו בשוא וראש העבר קמץ וידבק בו השער אשׁ הצווי בזוג והעבר בקמץ. והוא סימן שוּעל.

---

[1] עקרים.

[2] Это слово лишнее?

[3] Gn 4,1.

[4] Ps 25,16.

[5] Jd 5,12.

[6] Js 14,2; KK לשביהם.

[7] Gn 49,31.

[8] Ps 106,4.

[9] Gn 2,2; KK וישבת.

[9a] Hi 30,13.

[10] К этому слову относится приписка сбоку, сделанная красными чернилами другим почерком: [וֹהצווי] לנקבה שמעי והעבר לנקבוה שמעו.

[11] Ct 5,6.
[12] Th 2,21.
[13] 2S 19,27.
[14] Ex 7,12.
[15] Далее в тексте следует ошибочное повторение предшествующей фразы: קָראּ. והצווי לנקבה קְראִי והָעבר לה. Переписчик или какой-то читатель вполне обоснованно перечеркнул эти слова.
[15a] Gn 1,27.
[16] Ct 3,3; KK השמרים.
[17] Ir 10,20; KK יְצָאֻנִי.

[ГЛ. 21]

שער סימן שוּעל והוא הצווי אשר בראשו זוג. והעבר שלו יביא בקמץ.

דע כי זה השער יש בו שני דרכים. הדרך הראשון בשוּעל מן בֿ אותיות עקרים. שוּב צווי לזכר. והעבר לזכר שָׁב והעושה הזכר שָׁב. כמֿ העבר שלו. והבן זה. והעושים הזכרים | שָׁבִים. והעוֹשָׂה הנקבה שָׁבָה ויהיה טעמה על אות בית ולא יהיה על אות שין. הבן זה. והעושות הנקבות שָׁבוֹת ועָשׂוּי אין לזה הדרך֘ למען כי המעשה ידבק בנפש העושה. והצווי לזכרים שובו והעבר להם שָׁבו והצווי [ל]נקבה שוּבִי. אם יהיה טעמה על ראש המלה. ואם יהיה טעם על אות

л. 106

בית שוּבִי לא יהיה צווי לנקבה. והבן גם זה. והעתיד אשוב ישוב נשוב תשוב קום מן ליום קוּמי לעד[1]. רוּץ מן רץ לקראת רץ[2]. מול מן לא מלו אותם בדרך[3] עור מן עורה כבדי[4]. ודמֿ. הדרך הבֿ בשוּעָל מן בֿ אותֿ עקֿ נוּע צווי לזכר. נָע עבר לזכר. והעושה גם הוא נָע. כמֿ העבר לזכר שנֿ[4a] נ[ע] | ונד[5]. והעושים נָעים. והעושה נָעָה. והעושות נָעוֹת. והצווי לזכר[6] נוּעו. והעבר נָעו. והצווי לנקבה נוּעִי. והעבר לה נָעָה. והעתיד אָנוּע יָנוּע נָנוּע תָּנוּע ו[כמֿ] נוּח מן למען ינוח[7]. עד הנה שלם שועל אשר הצווי בזוּג והעבר בקמץ. ו[ידבק] בו השער אשֿ הצווי בנקֻדה ממעל והעבר בפתח. והוא סימן כונן.

[1] Ze 3,8.
[2] Ir 51,31.
[3] Jos 5,7.
[4] Ps 57,9; KK כבודי.
[4a] שנאמר.
[5] Gn 4,12.
[6] Должно быть: ?זכרים, ибо форма пов. накл. ед. ч. уже встречалась в предшествующей строке.
[7] Ex 23,12.

[ГЛ. 22]

שער סימן כוֹנָן. והוא אשר יהיה בנקֻדה מלמעלה. והעבר אשר יהי[ה] | בפתחה.

דע כי זה השער יש בו שני דרכים בלבד ולא יותר. הד[רך] הראשון בְּכוֹנָן מן בֿ אותיות עקֿ. סוב צווי לזכר. סָב עבר לזכר והעו[שה] הזכר סָב כמו העבר. והעושים סָבִים והעוֹשָׂה סַבָה והעושות סַבות ועש[וי] אין לה למען כי הוא בנפש ולמען כי מבֿ אותיות הצווי שלו לבדם לא יהיה עשוי. וגם זה הבן אותו. שאם תאמֿ אם יהיה המעשה בזולת הנפש איך | יהיה לו עשוי. אשיבך כן הוא יש מעשה בזולת הנפש ואין לו עשוי וא[ם] תאמֿ עוד ולמה היה זה. אשיבך כי העשוי יחפוץ יהיה בו בֿ מלכים מ[ן] הנקוד. ואם יהיה הצווי מבֿ אותיות בלא תוספה לא יהיה בו אלא מלך אח[ד] ועל זה היה כל הצווי[1] מבֿ אותיות בלבד לא יהיה לו עשוי. וגם זה שמור א[ ]והצווי לזכרים סוּבוּ. והעבר להם סָבו. והצווי לנקבה סוּבִּי. והעבר לה | סָבָּה. והעתיד אסוב יָסוב נסוב תסוב. וכמו חוֹן מן וחנותי את אשר אחן[2] רוך מן והילדים רכים[3]. וכמֿ גול מן גלותי את חרפת מצֿ[4]. חוס מן יחוס ע[ל] דל ואביון[5] וכיוצא בזה. דרך הבֿ

בכוֹנָן. מן בׄ אותיות. נוע צווי והעבר נע. והעושה גם הוא נָע והעתיד אָנוּע יָנוּע נָנוּע תָנוּע. וכמוהו רוֹעַ מן אין זה כי אם רוע לב[6]. עד הנה שלם השער אשׁ הצווי בנקדה ממעל | והעבר בפתח. וידבק בו השער אשׁ סימנו שִׁירָה והוא היות הצווי שלו בנקֻדה מתחת והעבר שלו בקמץ. דע כי זה השער יתפוש ששה דרכים.

---

[1] Возможно, что здесь должно быть: כל צווי.

[2] Ex 33,19; KK וחנתי.

[3] Gn 33,13; KK הילדים.

[4] מצרים; Jos. 5,9.

[5] Ps 72,13; KK יָחֹס.

[6] Ne 2,2.

[ГЛ. 23]

שער סימן שִׁירָה.

דרך הראשון בשירה מבׄ אותיות עקׄ. שִׂים צווי לזכר. והעבר שָׂם. והעושה שָׂם. והעושים שָׂמִים. והעושה שָׂמָה והעושות שָׂמוֹת. והצווי לזכרים שִׂימוּ. והעבר להם שָׂמוּ. והצווי לנקבה ש[ ] | והעבר לה שָׂמָה. והעתיד אָשִׂים יָשִׂים נָשִׂים תָשִׂים וכמׄ[1] דִין מן דין ל[פ]ניו ותחולל לו[2]. שִׁיר מן שירו ליי[3] מִיץ מן כי מיץ חלב[4]. בִין מן בינו בוערים בעם[5]. רִיב מן ריבו באמכם[6] הִין מן ותהינו[7]. וכיוצא באלו הצוויים.

л. 11а

דרך בׄ בשִׁירָה מבׄ אותׄ עקׄ. שִׂיח. צווי לזכר. מן הולכי דרך שיחו[8]. והעבר לו שָׂח והעושה שָׂח. כמו העבר. והעושים שָׂחִים והעושה שָׂחָה. והעושות שָׂחוֹת. והצווי לזכרים שִׂיחוּ. והעבר להם שָׂחוּ. והצווי לנקבה שִׂיחִי. והעבר לה שָׂחָה. והעתיד אָשִׂיח יָשִׂיח נָשִׂיח תָשִׂיח. | דרך גׄ בשירה מבׄ אותׄ עקׄ והא בראש הצווי. הִכּוֹן צווי. והעבר נָכוֹן. והעוֹשֶׂה נָכוֹן כמׄ העבר. והעושים נכונים. והעוֹשָׂה נְכוֹנָה. והעושות נְכוֹנוֹת. ועשוי אין לך ממנו למען כי הוא בנפש. והצווי לזכרים הִכּוֹנוּ. והעבר להם נָכוֹנוּ. והצווי לנקבה הִכּוֹנִי. והעבר לה נָכוֹנָה. והעתיד אֶכּוֹן יִכּוֹן נִכּוֹן [ת]כּוֹן. וכמׄ הִמּוֹג. מן נמוגו כל יושבי כנען[9]. הִפּוֹשׁ מן נָפוֹשׁוּ עמך[10]. ודמׄ. | דרך דׄ בשירה בבׄ אותיות עקׄ. ובראש הצווי האׄ. הִנּוֹעַ צווי. והעבר נָנוֹעַ. והעושה גם הוא נָנוֹעַ כמׄ העבר. והעתיד אִנּוֹעַ יִנּוֹעַ נִנּוֹעַ תִנּוֹעַ. וכמׄ הִטּוֹחַ מן ואחרי הִטּוֹחַ[11] ודמׄ הרבה מאד. דרך הׄ בשִׁירָה מבׄ אותׄ עקׄ ובראש הצווי אות הא. הִמָּק צווי לזכר. והעבר נָמַק. והעושה נָמָק. כמ העבר. והעושים נְמַקִּים והעושה נְמַקָּה. והעושות נְמַקּוֹת ועשוי אין לו. | למען כי המעשה הוא מעשה בנפש. והצווי לזכרים הִמָּקוּ. והעבר להם נָמָקוּ. הצווי לנקבה הִמָּקִי. והעבר לה נָמָקָה. והעתיד אִמָּק יִמָּק נִמָּק תִמָּק וכמׄ הִשָּׁם מן נשמו מסלות[12]. הִדָּם מן ונדמו נאות השלום[13]. וכיוצא בזה הרבה מאׄ[14]

דרך ששי בשִׁירָה. מבׄ אותׄ עקרים ובראש הצווי אות הֵא. [ה]בּוּךְ צווי לזכר. נָבוֹךְ עבר לזכר. והעושה נָבוֹךְ. כמׄ העבר. והעושים | [נ]בוכים. והעושה נְבוּכָה. והעושות נְבוֹכוֹת. והצווי לזכרים הִבּוֹכוּ. והעבר להם נָבוֹכוּ והצווי לנקבה הִבּוֹכִי. והעבר לה נָבוֹכָה. והעתיד אִבּוֹךְ יִבּוֹךְ נִבּוֹךְ תִבּוֹךְ. וכמׄ הִפּוּג מן נְפוּגוֹתִי ונדכיתי עד מאד[15] ודמׄ. הִתּוּס מן תתוס חלאתה[16] ודמׄ. עד הנה שלם השער אשׁ הצווי לו בנקדה[17] מתחת. והעבר שלו בקמץ. וידבוק בו השער אשׁ הצווי בבׄ נקודות. והעבר בקמץ והוא סימן | שֵׁלָה. והוא אשׁ הצווי בבׄ נקודות. והעבר בקמץ. דע כי זה השער יתפוש בׄ דרכים.

---

[1] וכמוהו.

[2] Hi 35,14.

[3] Ex 15,21.

[4] Pr 30,33.

[5] Ps 94,8.

[6] Hos 2,4.

[7] Dt 1,41.

[8] Jd 5,10; KK הלכי.
[9] Ex 15,15.
[10] Na 3,18.
[11] Lv 14,43.
[12] Js 33,8.
[13] Ir 25,37.
[14] מאד.
[15] Ps 38,9.
[16] Hs 24,11.
[17] После этого слова в рукописи стоит точка, она лишняя, ибо נקדה מתחת — не только словосочетание, но и термин.

[ГЛ. 24]

דרך ראשון בשֵׁלה

מבֿ אותיות עקרים ובראש הצווי הא. הֵבוש צווי לזכר. מן יבושו רודפי[1]. והעבר להם נָבוש. והעושה נָבוש. כמֿ העבר. והעושים נְבוֹשִים והעושָׂה נְבוֹשָה והעושות נְבוֹשות. והצווי לזכרים הֵבושו והעבר להם. נָבושו. והעתיד אֵבוש יֵבוש נֵבוש תֵבוש | וכמֿ הֵרוץ מן ונרוץ הגלגל[2] ודומֿ הֵהום מן ותהום הקריה[3].

דרך בֿ בשֵׁלה מבֿ אותיות עקֿ ובראש הצווי אות הֵא. הֵרוע. צווי לזכר. והעבר שלהם נָרוע והעושה כמֿ העבר נָרוע. והצווי לזכרים הֵרועו. והעבר להם נָרועו והצווי לנקבה הֵרועִי. והעבר לה נָרוּעָה. והעתיד

л. 11б

אָרִיע יָרִיע נָרִיע תָרִיע. ואין כמוהו לפועל. עד הנה שלם שער שֵׁלה אשר הצווי בבֿ נקודות[4] מתחת והעבר בקמצה. וידבק בו השער אשר הצווי בנקדה מתחת והעבר[5] אשר לו בנקדה ממעל. והסימן שלו שִׁירוֹ.

---

[1] Ir 17,18; KK יבשו רדפי.
[2] Ko 12,6.
[3] 1R 1,45.
[4] Первоначально было написано слово בנקד или בנקדה, которое красными чернилами другим почерком исправлено на בבֿ נקודות. Исправленное слово включено в текст, ибо оно находится в соответствии с вводным предложением этой главы (см. л. 11а, стк. 24).
[5] В рукописи ошибочно: וייעבור.

[ГЛ. 25]

שער סימן שִׁירוֹ.

הוא אשר הצווי בנקֻדה מתחת והעבר שלו בנקדה ממעל. דע כי זה השער יתפוש | גֿ דרכים. דרך ראשון בסימן שִׁירוֹ. מבֿ אותיות עקֿ והֵא בראשו. הִוָּקֵשׁ צווי לזכר והעבר לה[1] נוֹקַשׁ. והעושה נוֹקָשׁ. והעושה נוֹקָשָׁה. והעושות נוֹקָשׁוֹת. ועשוי אין לו. בעבור כי בראש העבר נון איננו עקר. וזה שמור אותו בלבך. כל עבר שהיה בראשו אות נון ולא הוא עקר לא יהיה לו לעולם עשוי. למען כי הוא מעשה בנפש. והבן אותם וְשָׁמרהו. והצווי לזכרים הִוָּקְשׁוּ. והעבר להם נוקשו. והצווי לנקב[ה] | הִוָּקְשִׁי. והעבר לה נוֹקְשָׁה. והעתיד אִוָּקֵשׁ יִוָּקֵשׁ נִוָּקֵשׁ תִּוָּקֵשׁ. וכמוהו הִוָּאֵל מן נואלו שרי צוען[2]. הִוָּאֵשׁ מן ונואש ממנו שאול[3]. הִוָּתֵר מן והנותר בבשר ובלחם[4] וכיוצא בזה הרבה. דרך שני בשִׁירוֹ. מן בֿ אותֿ עקֿ ובראש הצווי אות הא. הִוָּדַע צווי לזכר. והעבר נוֹדַע. והעושה נוֹדָע והעושים נודעים והעושָׂה נוֹדָעָה. והעושות נודעות. ועשוי אין לו בעבור כי בראש העבר נון איננו עקר | והצווי לזכרים הִוָּדְעוּ. והעבר להם נוֹדְעוּ. והצווי לנקבה הִוָּדְעִי. והעבר ל[ה] נוֹדְעָה. והעתיד אִוָּדַע יִוָּדַע נִוָּדַע תִּוָּדַע. דרך גֿ בשירו מבֿ אותיו[ת] עקרים. והא בראשו. הִוָּשַׁע צווי והעבר נושע והעושה נוֹשָׁע. והעושים הזכרים נוֹשָׁעִים. והעושה הנקבה נוֹשָׁעָה. והעושות הנקבות נוֹשָׁעוֹת והצווי לזכרים הִוָּשְׁעוּ. והעבר להם נוֹשְׁעוּ. והצווי לנקבה הִוָּשְׁעִי. והעבר לה נוֹשְׁעָה

[ו]העתיד אֶוָשֵׁע יִוָשֵׁע נִוָשֵׁע תִוָשֵׁע[5]. וכמוהו הִוָדֵע מן בקרב כסילים תודע[6]. | עד הנה שלם שער שִׁירוֹ בנקֻדה מתחת והעבר בנקדה ממעל. וידבק בו השער אשׁ הצווי שלו בפתח. והעבר שלו[7] בשלוש נקדות והס[8] שלו מַכֵּה

[1] Красными чернилами исправлено на להם, должно быть לו (?).
[2] Js 19,13; KK צְעַן.
[3] 1S 27,1.
[4] Lv 8,32.
[5] Это слово приписано на полях другим почерком красными чернилами, оно включено в текст, ибо является составной частью парадигмы.
[6] Pr 14,33.
[7] В рукописи ошибочно написано: שלוש.
[8] והסימן; буква са̄мек не имеет знака сокращения.

[ГЛ. 26]

שער סימן מכה

והוא הצווי אשר הוא בפתח והעבר בשלוש נקוד. דע כי זה השער יתפוש וֹ דרכים. דרך ראשון במַכֵּה מן בֹּ אות עקֹ והא בראש הצווי | הַעֲלֵה צווי לזכר והעבר לזכר הֶעֱלָה. והעושה מעֲלֶה והעושים מעלִים. והעושה מעלָה. והעושות מעלות. והעשוי מוּעֲלֶה. והעשויים מוּעֳלִים. והעשויה מוּעֳלָה. והעשויות מוּעֳלוֹת. והעבר להם הֶעֱלוּ. והצווי לנקבה הַעֲלִי. והצווי לזכרים הַעֲלוּ. והעבר לה הֶעֱלתה. והעתיד אַעֲלֶה יַעֲלֶה נַעֲלֶה תַעֲלֶה. וכמו הַחֲשֵׁה צווי. והעבר הֶחֱשָׁה. והעושה מַחְשֶׁה והעושים מחשים והעושה | מַחְשָׁה והעושות מַחְשׁוֹת. והצווי לזכרים הַחֲשׁוּ. והעבר להם הֶחֱשׁוּ והצווי לנקבה הַחֲשִׁי. והעבר לה הֶחֱשְׁתָה. והעתיד אֶחֱשֶׁה יֶחֱשֶׁה נֶחֱשֶׁה תֶחֱשֶׁה וכמו הַחֲיֵה אותם. דרך בֹּ במכה מגֹ אותיות. הַעֲמֵד[1] ביוד צווי

л. 12а

לזכר הֶעמיד עבר לזכר. מעמיד עושה. מַעֲמִידִים עושים. מַעֲמִידָה עושָׂה. מעמידות עושות. והעשוי מוּעֳמַד. והעושים מוּעֳמָדִים. והעשויה מוּעֳמָדָה. והעשויות מועמדות. והצווי לזכרים העמידו. והעבר להם העמידו. והצווי לנקבה הַעֲמִידִי. והעבר לה הֶעמידה. והעתיד אַעֲמִיד | יַעֲמִיד נעמיד תַעֲמִיד. וכמֹ הַאֲמֵן מן ויאמן בשוא נתעה[1a]. וכמוהו הַחֲזֵק מן מחזיק באזני[2]. הַעֲלֵם מן ומעלים עיניו[3] ודמֹ. דרך גֹ במכה מגֹ אותיות עקרים. הַעֲמֵד צווי בזולת יוד. והעבר הֶעֱמֵד והעושה מַעֲמֵד והעתיד אֶעֱמֵד יַעֲמֵד נַעֲמֵד תַעֲמֵד וכמֹ החזק מן מחזק באזני כלב[4]. האמן[5] מן [ו]יאמינו ביי[6]. הַעֲלֵם מן ומעלים עיניו[7] ודמ. דרך דֹ במכה מגֹ אותיות | והֹ בסוף הצווי טפל. תַחֲרֵה צווי לזכר. מן ואיך תתחרה את הסוסים[8]. והעבר לזכר תֶחֱרָה. והעושה מתחֵרה. והעושים מְתַחֲרִים. והעושה מְתַחֲרִים. והעושָׂה מתחרה. והעושות מתחרות. והצווי לזכרים תַחֲרוּ והעבר להם תֶחֱרוּ. והצוו[י][9] לנקבה תַחֲרִי והעבר לה תֶחְרְתָה. והעתיד אֶתַחֲרֶה תְתַחֲרֶה את. נְתַחֲרֶה יְתַחֲרֶה. וכמֹ יַחֲמֶה מן ובחטא יחמת[ני] | אמי[10]. אַחֲרֵי מן מדוע אחרו פעמי מרכבותיו[11]. ודמֹ. דרך הֹ במכֵה מגֹ אותיות והא בראש והא בסוף. הַעְזְרֵה צווי לזכר. והעבר הֶעֱזְרָה והעושה מַעְזְרָה. והעשויים מעזרים והצווי לזכרים הַעְזְרוּ והעבר להם העְזְרו והצווי לנקבה הַעְזְרִי והעבר לה הֶעֱזְרָתָה. והעתיד אַעְזְרֵה יעְזְרֵה נעזרה. תַעְזְרֵה. וכמֹ הַחְבֵאה מן כי הֶחְבאתה ודומֹ. דרך וֹ במכֵה | אַגְאֵל צווי לזכר. והעבר אַגְאַל. והעושה מְאַגְאֵל. והעושים מַאַגְאֵלִים והעושה מְאַגְאֵלָה והעושות מְאַגְאַלוֹת. והצווי לנקבה אַגְאֲלִי. והעבר לה אֶגְאֲלָה. והצווי לזכרים אַגְאָלוּ והעתיד אֲאַגְאֵל. יְאַגְאֵל נְאַגְאֵל תְאַגְאֵל וזה הדרך מן וכל מלבושי אֶגְאָלְתִי[12]. עד הנה שלם שער אש הצווי שלו ב[13]... נקודות והעבר שלו בגֹ נקודות והוא סימן אֵבֶה.

[1] В рукописи данное слово не имеет буквы йо̂д.
[1a] Hi 15,31; KK בשו.
[2] Pr 26,17; после слова באזני следует ошибочно написанное слово из предшествующей строки: הַאֲמֵן. Оно в текст не включено.
[3] Pr 28,27.

[4] Pr 26,17; KK מחזיק.
[5] Приписано сверху другими чернилами; последующий пример подтверждает, что приписка верная.
[6] Ex 14,31.
[7] Pr 28,27.
[8] Ir 12,5.
[9] Буква хē приписана сверху теми же чернилами и почерком.
[10] Ps 51,7.
[11] Jd 5,28.
[12] Js 63,3; KK אֶגְאָלְתִּי.
[13] Здесь в рукописи пропущена одна строка примерно следующего содержания: פתח והעבר בשלש נקדות וידבוק בו השער אשר הצווי שלו בב... На полях другими чернилами и почерком сделана попытка восстановить эту лакуну. Приписана следующая строка: ... פתח והעבר שלו בג̇ נקודות והוא אשר תשיג אחריו שער [...]

[ГЛ. 27]

שער סימן אֵבֶה

| והוא אשׁ הצווי שלו בב̇ נקודות והעבר שלו ג̇ נקודות. דע כי זה השער יתפוש ג̇ דרכים. דרך ראשון באֵבֶה בג̇ אותיות עק̇ והא בראשו. הֶחָמֵד צווי לזכר. והעבר נֶחמד. והעושה נֶחְמָד. והעושים נֶחמדים. והעושה נֶחְמָדָה. והעושות נֶחְמָדוֹת. והעשוי אין לו. למען כי הוא בנפש. וגם בראש העבר נון טפל. והצווי לזכרים הֵחָמדו. והעבר להם נֶחְמְדוּ. | והצווי לנקבה הֵחָמְדִי. והעבר לה נֶחְמְדָה. והעתיד אֵחמד יֵחמד נֵחמד תֵּחמד. וכמ̇ הֵעצב מן נעצב המלך[1]. הֵאכל מן ואם האכל יאכל[2]. ודמ הרבה מאד. דרך ב̇ באֵבֶה מג̇ אות ובראש הצווי אות הֵא[3]

л. 126

הֵאָנֵשׁ צווי לזכר והעבר נֶאֱנַשׁ. והעושה נֶאֱנָשׁ. והעושים נֶאֱנָשִׁים והעושה נֶאֱנָשָׁה והעושות נֶאֱנָשׁוֹת ועשוי אין לו כי הוא בנפש ולמען כי בראש העבר אוֹת נוּן. והעתיד אֵאָנֵשׁ יֵאָנֵשׁ נֵאָנֵשׁ. תֵּאָנֵשׁ. וכמ̇ הֵעָצֵר מן ונעצר המגפה[4]. ודמ̇. דרך ג̇ באֵבֶה מג̇ אותיות ובראש הצווי אות הא הֵאָסֵף | צווי והעבר נֶאֱסַף. והעושה נאסָף והעושים נֶאֱסָפִים. והעתיד אֵאָסֵף יֵאָסֵף נֵאָסֵף תֵּאָסֵף. עד הנה שלם שער אשר הצווי בב̇ נקודות והעבר בשלוש נקדות. וישיג אחריו השער אשׁ הצווי בב̇ נקודות. והעבר בנקודה מתחת. והוא סימן עֱלִי.

---

[1] 2S 19,3.
[2] Lv 7,18.
[3] Слово написано на полях теми же чернилами и почерком.
[4] Cr 21,22.

[ГЛ. 28]

שער סימן עֱלִי.

והוא אשׁ הצווי בשתי נקדות. והעבר לה בנקדה מתחת דע כי זה השער יתפוש ג̇ דרכים | דרך ראשון בסימן עֱלִי מב̇ אות עק̇ והא בראש הצווי והא בסוף. הֵרָאֵה צווי לזכר והעבר נִרְאָה[1] והעושות נִרְאוֹת. ועשוי אין לזה הדרך. בעבור כי אות בון עבר. והצווי לזכרים הֵרָאוּ. והעבר להם נִרְאוּ והצווי לנקב[ה] הֵרָאִי והעבר לה נראתה. והעתיד אֵראה יֵרָאֶה תֵּראה. וכמ̇ הֶהָיֵה מן לא נִהְיְתָה[2] הראה מן נִרְאֲתָה ודמ. דרך שני בעֱלִי מג̇ אותיות עק̇ ואות הא | בראש הצווי. הֵרָדֵם צווי לזכר מן וישכב וירדם[3]. והעושה נִרְדַם והעבר לזכרים[4] נִרְדָם. והעושים נִרְדָמִים. והעושה נִרְדָמָה. והעושות נרדמות. ועשוי אין לו. למען כי בראש העבר אות נון טפל. כי הנון ההוא לא יהיה אלא במעשה הנפש. והצווי לזכרים הֵרַדְמוּ. והעבר להם נִרְדְמוּ. והצווי לנקבה הרַדְמִי. והעבר לה נרדמה. והעתיד אֵרָדֵם יֵרָדֵם נֵרָדֵם תֵּרָדֵם ודמ̇. | דרך ג̇ בעֱלִי

מג אות עק ואות הא בראש הצווי. הֵרָפֵא צווי לזכר. והעבר נִרְפָּא והעושה נרפא. והעושים נרפאים. והעושָׂה נוֹפְאָה. והעושות נרפָאוֹת ועשוי אין לו למען כי בראש העבר נון טפל. והצווי לזכרים הֵרָפְאוּ. והעבר להם נִרְפְּאוּ. והצווי לנקבה הֵרָפְאִי. והעבר לה נִרְפְּאָה. והעתיד אֵרָפֵא יֵרָפֵא נֵרָפֵא תֵּרָפֵא. עד הנה שלם השער אשר אשר הצווי | שלו בבֹ נקודות וידבק בו השער אשר הצווי בבֹ נקוד והעבר בפתח והוא סימן בֵּרַךְ.

[1] К этому слову примыкает приписка на полях, выполненная другим почерком и чернилами: והעושה[...]והעושים נראים והעושָׂה נראָה.

[2] Da 12,1.

[3] Jon 1,5.

[4] По-видимому, должно быть: לזכר т.е. ед. ч. в соответствии с примером — נרדָם.

[ГЛ. 29]

שער סימן בֵּרַךְ.

אשר הצווי שלו בבֹ נקוד והעבר שלו בפתח. דע כי זה השער יש בו דרך אחד בלבד. שער סימן בֵּרַךְ. יש בזה השער דרך אחד. והוא הֵעָלֵה צווי לזכר והעבר להם נַעֲלָה. והעושה נַעֲלֶה. והעושים נַעֲלִים. והעושָׂה נַעֲלָה. | והעתיד אֵעָלֶה יֵעלה נֵעָלֶה תֵּעָלֶה. וכמוהו הֵעָשֶׂה מן וכל נעשה במרחשת[1] ודמֹ. עד הנה שלמו השערים היבֹ אשר הסימנֹ שלהם הָבֵא גַּנִי פְּרָת שוּעָל כּוֹנָן שֵׁילָה שִׁירָה שִׁירוֹ מַכֵּה אֵבֶה

л. 13а

עֲלִי בֵּרַךְ. ויגע בהם השערים אשר ראש העבר וראש הצווי בנקוד שוה בשוה ובסוף הצווי העבר בנקוד מתחלפים והסימנֹ על שער הזה הם דֹ. ואלו הדֹ כל אֹ[2] יש בו שני מלכים. המלך הראשון אשר בסימן יהיה בסוף[3] הצווי והמלך האחרון יהיה בסוף העבר כמֹ הִתְהַלֵּךְ הִתְהַלַּךְ.

[1] Lv 7,9.

[2] אחד.

[3] После этого слова в рукописи ошибочно поставлена точка. Слова בסוף הצווי являются словосочетанием, и точка между ними исключается.

[ГЛ. 30]

שער הצוויים אשר ראשם נקוד עם ראש עבר שלהם שוה בשוה[1], וסוף הצווי וסוף העבר מתחלפים בנקוד. זה השער יתפוש הֹ סימנֹ והמה מֵסַב עֵדָה עֵדִי בֶּקַע פְּרִי. שער סימן מֵסַב. יתפוש יטֹ דרכֹ ורמזים. דרך ראשון בְּמֵסַב מגֹ אותיות עקרים. ואות הֵא בראש הצווי. הִמָּלֵט צווי והעבר לזכר נִמְלַט. והעושֶׂה נמלָט. והעושים נמלטים. והעושָׂה נמלָטָה. | והעושות נִמְלָטוֹת. ועשוי אין לו. בעבור כי בראש העבר אות נוּן טפל. והצווי לזכרים הִמָּלְטוּ. והעבר להם נִמְלָטוּ. והצווי לנקבה הִמָּלְטִי. והעבר לה נִמְלְטָה. והעתיד אִמָּלֵט יִמָּלֵט נִמָּלֵט תִּמָּלֵט. וכמוהו הִקָּבֵר מן ותקבר מתחת[2] הִכָּרֵת מן הכרת יכרת[3]. הִשָּׁמֵד מן נשמדו באין דאר[4]. הִשָּׁחֵת מן ותשחת הארץ[5] ודמֹ. דרך בֹ בְּמֵסַב מן גֹ אותֹ עקֹ | ואות הא בראשו. הִכָּנַע צווי והעבר נכנע. והעושים נכנעים. והעושה נכנָעָה. והעושות נִכְנָעוֹת. ועשוי אין לו. למען כי בראש העבר נוּן. והצווי לזכרים הִכָּנְעוּ. והעבר להם נִכְנְעוּ. והצווי לנקבה הִכָּנְעִי. והעבר לה נִכְנְעָה. והעתיד אִכָּנֵע יִכָּנֵע נִכָּנֵע תִּכָּנֵע. וכמֹ הִשָּׁבֵע מן וישבעו להם[6]. הִבָּקַע מן כאובות חדשים יבקע[7]. הִפָּתַח מן הנה בטני כיין לא יפתח[8] ודמֹ. | דרך גֹ בְּמֵסַב מגֹ אותֹ עקֹ ואות הֵא בראש הצווי. הִטָּהֵר צווי עבר הִטַּהַר. והעושה מִטָּהֵר. והעושים מִטַּהֲרִים. והעושה מִטַּהֲרָה. והעושות מִטַּהֲרוֹת. והצווי לזכרים הִטַּהֲרוּ[9]. והעבר להם הִטַּהֲרוּ. כמֹ הצווי שלהם. והבן זה ושמרהו בלבך. והצווי לנקבה הִטַּהֲרִי. והעבר לה הִטַּהֲרָה והעתיד אִטַּהֵר יִטָּהֵר נִטָּהֵר תִּטָּהֵר וכמֹ הִנָּחֵם מן והניחותי חמתי[10] | ודמֹ. דרך דֹ בְּמֵסַב מגֹ אותיות עקרות והֵא בראש הצווי. הִכָּפֵר צווי והעבר נִכַּפֵּר. והעושה נכפר. והצווי לזכרים הִכַּפְּרוּ. והעבר שלהם נִכְפְּרוּ. והעתיד אִכָּפֵר יִכָּפֵר

נִכָּפֵר תִּכָּפֵר וכמוהו הִוָּסֵר מן ונוסרו כל הנשים[11]. דרך ה׳ במֵסַב. הִכּוֹנֵן צווי לזכר. והעבר לא נודע מה הוא. אבל העתיד אֶכּוֹנֵן יִכּוֹנֵן נִכּוֹנֵן תִּכּוֹנֵן. וכמו הִשּׁוֹמֵם מן ולמה תִשּׁוֹמֵם[12]. | דרך ו׳ במֵסַב. כּוֹנֵן צווי לזכר. והעבר כּוֹנָן. והעושה מכוֹנֵן. והעושים מכוננים. והעושה מכוֹנְנָה. והעושות מכוננות והעשוי

л. 13б

מְכוּנָן והעשויים מכוֹנָנִים. והעשויה מְכוֹנָנָה. והעשויות מכוננות. והצווי לזכרים כּוֹנְנוּ והעבר להם כּוֹנְנוּ. כמ׳ הצווי שלהם הבן אותו. והצווי לנקבה כּוֹנְנִי והעבר לה כּוֹנְנָה. והעתיד אֲכוֹנֵן יְכוֹנֵן נְכוֹנֵן תְּכוֹנֵן. וכמוהו רוֹמֵם מן רוממו יי אלהינו[13]. קוֹנֵן מן וקראו למקוננות[14]. אוֹבֵד מן כי גוי אובד עצות[15]. טוֹרֵף מן | טרוף טורף יוסף[16]. שׁוֹרֵף מן והנה שורף[17]. קוֹרֵס מן כרע בל קורס נבו[18]. קוֹמֵם מן קוממיות[19] ודמ הרבה. פרק בצווי לזכר. רוֹמֵם צווי לזכר. רוֹמְמֵנִי עֲשֵׂה אותי. רוֹמְמֵנוּ עשה אותנו. רוממהו. עשה אותו. רוֹמְמֵם עשה אותם. רוֹמְמָהּ עשה אותה. רוֹמְמָן עשה אוֹתָן. פרק הצווי לזכרים. רוֹמְמוּ. רוֹמְמוּנִי עשו אותי. רוֹמְמוּנוּ עשו אותנו. רוֹמְמוּהוּ עשו אותו. רוֹמְמוּן עשו | אותן. רוֹמְמוּהָ עשו אותה. רוֹמְמוּם עשו אותם. פרק הצווי לנקבה רוֹמְמִי. רוֹמְמִינִי עשי אותי. רמְמִינוּ עשי אותנו רוֹמְמִיהוּ עשי אותו. רוֹמְמִים עשי אותם. רוֹמְמִיהָ עשי אותה. רוֹמְמִין עשי אותן. פרק העבר אשר לזכר רוֹמם. אם תגיד עליו כי הוא עושה אותך תאמר רוֹמְמָנִי ואם תגיד עליו כי הוא עושה אותנו תאמ׳ רוֹמְמָנוּ. [20]ואם | תגיד עליו כי הוא עושה אותנו תאמ׳ רוֹמְמָנִי[20]. ואם תגיד עליו כי הוא עושה למי הוא לפניך. רוֹמְמַךָ. ואם תגיד עליו כי הוא עושה לנקבה תאמ׳ רוֹמְמֵךְ. ואם תגיד עליו כי הוא עושה לנקבות תאמ׳ רוֹמַמְכֶן. ואם תגיד עליו כי הוא עושה למי הם חוץ תאמ׳ רוֹמְמָם. ואם תגיד עליו כי הוא עושה למי חוץ תאמ׳ רוֹמְמָהּ. ואם תגיד עליו כי הוא עשה למי הן חוץ תאמ׳ | רוֹמְמָן. פרק העבר אשר לזכר אשר הוא לפניך תדבר אליו פנים בפנים בעבור אותם[21] אשר תחתיו קמָצה תאמ׳ רוֹמַמְתָּ אחרים. אם **תאמר** עשית אותי תאמ׳ לו רוֹמַמְתַּנִי ואם הוא עֲשֵׂה אותנו רוֹמַמְתָּנוּ. ואם... [22] ואם הוא עושה למי הם חוץ תאמ׳ רוֹמַמְתָּם. ואם הוא עושה למי היא חוץ תאמ׳ רוֹמַמְתָּהּ ואם הוא עושה למי הן חוץ תאמ׳ רוֹמַמְתָּן. פרק העבר אשר | לנקבה אשר תדבר אליה פנים בפנים ויהיה שמה אותנו. בשְׁוָא[22a] רוֹמַמְתְּ ואם היא עשתה לך תאמ׳ רוֹמַמְתִּינִי. ואם היא עשתה לנו תאמ׳ רוֹמַמְתִּינוּ ואם היא עשתה למי הוא ...[23] תאמ׳ לה רוֹמַמְתִּיהוּ. ואם תגיד היא עשתה למי הן חוץ תאמ׳ לה רוֹמַמְתִּים. ואם היא עשתה למי היא חוץ תאמ׳ לה רוֹמַמְתִּיהָ. ואם היא עשתה למי הן חוץ תאמ לה רוֹמַמְתִּין. פרק העושה הזכר | מרוֹמֵם. ואם יהיה עושה לך תאמ לה מרוֹמְמֵנוּ. ואם הוא עושה למי הוא לפניך תאמ׳ מְרוֹמְמֶךָ. ואם הוּא עושה למי הם לפניך תאמ׳ מְרוֹמַמְכֶם. ואם הוא עושה למי הוא לפניך תאמ׳ מְרוֹמְמֵךְ. ואם הוא עושה למי הן

л. 14а

לפניך תאמ׳ מְרוֹמִמְכֶן. ואם הוא עושה למי הוא חוץ תאמ׳ מְרוֹמְמוֹ. ואם הוא עושה למי הם לפניך תאמ׳ מְרוֹמְמַם. ואם הוא עושה למי הוא חוץ תאמ׳ מרוממה. ואם הוא עושה **למי** הן חוץ תא׳ מְרוֹמְמָן. פרק העושים זכרים מְרוֹמְמִים. דע כי כשתאמר מְרוֹמְמִים. הוא דבור מכרת. ואם | תאמ׳ מְרוֹמְמֵי. הוא הדבור סמוך. והסימן על זה אות יוד. ושתי נקֻדות. וכן תאמ׳ עבדים מְכרת. עבדי סמוך. שבטים מכרת. שִׁבְטֵי סמוך. בנים מכרת בְּנֵי סמוך. שָׂרִים מכרת. שָׂרֵי סמוך. צרים צָרֵי. נְעָרִים נערֵי[24]. רעִים רעֵי גֵרִים גרֵי. אבנִים אבנֵי שמִים שמֵי ודמ׳. מְרוֹמְמִים. אם יהיו עוֹשִׂים לך תאמ׳ מְרוֹמְמִי[25]. ואם יהיו עושים לנו תאמ׳ מְרוֹמְמֵינוּ. ואם | יהיו עושים למי הוא לפניך תאמ׳ מְרוֹמְמֶךָ. ואם יהיו עושים למי היא לפניך[26] תאמ׳ מרוֹמְמַיִךְ. ואם יהיו עושים למי הן לפניך תאמ׳ מְרוֹמְמֵיכֶן. ואם יהיו עושים למי הן חוץ תאמ׳ מְרוֹמְמיכם[27] ואם יהיו עושים למי הם חוץ תא׳ מְרוֹמְמֵיהֶם. ואם יהיו עושים למי היא חוץ תאמ מְרוֹמְמֶיהָ. ואם יהיו עושים למי הן חוץ תאמ׳ מְרוֹמְמֵיהֶן. פרק העוֹשָׂה מְרוֹמְמָה. ואם תהיה | עוֹשָׂה לך תאמ׳ מְרוֹמַמְתֵּנוּ. ואם תהיה עוֹשָׂה למי היא לפניך תאמ׳ מְרוֹמַמְתֵּךְ ואם תהיה עושה למי הם לפניך תא׳ מְרוֹמַמְתְּכֶם. ואם תהיה

עושה למי היא לפניך תאׄ מְרוֹמַמְתֵּךְ. ואם תהיה עושה למי הן לפניך תאמׄ מרוֹמַמְתֵּכֶן. ואם תהיה עושה למי הם חוץ תאמ מְרוֹמְמַתָּם[28] ואם תהיה עושה למי הן חוץ תאמׄ מְרוֹמְמַתַן. פרק העושות מְרוֹמְמוֹת. ואם תעשנה אוֹתַךְ[29] | תאׄ מְרוֹמְמוֹתַי. ואם תעשנה אותנו תאמׄ מְרוֹמְמוֹתֵינוּ. ואם תעשינה למי הוא לפניך תאמׄ מְרוֹמְמוֹתֶךָ. ואם תעשינה למי הם לפניך תאמׄ מְרוֹמְמוֹתֵיכֶם. ואם תעשֶׁנה למי הן לפניך תאמׄ מְרוֹמְמוֹתַיִךְ. ואם תעשֶׁינה למי הן חוץ[30] תאמׄ מְרוֹמְמוֹתֵיכֶן. ואם תעשינה למי הוא חוץ תאמׄ מְרוֹמְמוֹתָיו. ואם תעשינה למי הם חוץ תאמׄ מְרוֹמְמוֹתֵיהֶם. ואם תעשינה למי היא חוץ תאׄ | מְרוֹמְמוֹתֶיהָ. ואם תעשינה למי הן חוץ תאמׄ מרוממוֹתֵיהֶן. פרק עשוי מְרוֹמָם. אם אתה תעשה אותי תאמר מְרוֹמָמִי. ואם אתם תעשו אותו תאמר מְרוֹמָמֵינוּ. ואם עשה אותו מי הוא לפניך תאמׄ מְרוֹמַמְךָ. ואם יעשה אותו מי הם לפניך תאמׄ מרוֹמַמְכֶם. ואם תעשה אותו לנקבה אש היא לפניך תאמׄ מְרוֹמַמְכֶן. ואם יעשה אותו מי הוא חוץ תאׄ | מרוֹמָמוֹ. ואם יעשה אותו מי הם חוץ תאמׄ מְרוֹמָמָם. ואם יעשה אותו מי היא חוץ תאמׄ מְרוֹמָמָהּ. ואם יעשה אותו אש הן חוץ תאמׄ מְרוֹמָמָן. פרק העשויים מְרוֹמָמִים. אם תהיה עושה להם תאׄ מְרוֹמָמַי. ואם תהיו עושים להם תאמׄ מְרוֹמָמֵינוּ. ואם יעשה אותו מי הוא לפניך

л. 14б

תאמׄ מְרוֹמָמֶיךָ. ואם יעשה אותם מי הם לפניך תאמׄ מְרוֹמָמֵיכֶם. ואם יעשה אותם מי היא לפניך תאמר מְרוֹמָמַיִךְ. ואם יעשה אותם מי הן לפניך תאׄ מְרוֹמָמֵיכֶן. ואם יעשה אותם מי אשׄ הוא חוץ תאמׄ מְרוֹמָמָיו. ואם יעשה אותם מי אשר הם חוץ תאמׄ מְרוֹמְמֵיהֶם. ואם יעשה אותם מי אשׄ היא חוץ תאמׄ מְרוֹמָמֶיהָ. ואם | יעשה אותם מי אשׄ הן חוץ תאמׄ מְרוֹמָמֵיהֶן. פרק העשויה מְרוֹמָמָה. אם תהיה אותה עשויה לך תאמׄ מְרוֹמָמָתִי. ואם תהיה עשויה לנו תאמ מְרוֹמְמָתֵינוּ. ואם תהיה עשויה למי הוא לפניך תאמׄ מרוֹמְמָתֵךְ. ואם תהיה עשויה למי הם לפניך תאמׄ מְרוֹמָמְתְּכֶם. ואם היא עשויה למי היא לפניך תאמׄ מְרוֹמַמְתֵּךְ. ואם היא עשויה למי הם[31] לפניך תאמׄ מְרוֹמַמְתְּכֶן[32] ואם היא[32a] עשויה למי | אשר הם חוץ תאמׄ מְרוֹמַמְתָּם. ואם היא עשויה למי אשׄ היא חוץ תאמר מְרוֹמְמָתָהּ. ואם היא עשויה למי אשׄ הן חוץ תאמׄ מְרוֹמְמָתָן. פרק העשויות מְרוֹמָמוֹת. ואם . הן עשויות לך תאׄמר מְרוֹמָמוֹתַי. ואם הן עשויות לנו תאמׄ מְרוֹמָמוֹתֵינוּ. ואם הן עשויות למי אשר הוא לפניך תאמר מְרוֹמָמוֹתֶיךָ. ואם הן עשויות למי הם לפניך תאמׄ מְרוֹמָמוֹתֵיכֶם. ואם הן | עשויות למי היא לפניך מְרוֹמַמוֹתַיִךְ. ואם הן עשויות למי הן לפניך תאמר מְרוֹמָמוֹתֵיכֶן. ואם הן עשויות למי הם חוץ תאׄ מְרוֹמַמוֹתֵיהֶם. ואם הן עשויות למי היא חוץ תאמׄ מְרוֹמָמוֹתֶיהָ. ואם הן עשויות למי הן חוץ תאׄ מְרוֹמָמוֹתֵיהֶן. ודע כי כאשׄ עשיתי לך בזה הדרך כן תעשה בכל הדרכים ממני תראה וכן תעשה. דרך זׄ בְּמֵסָב. שׁוֹחֵח. צווי לזכר. והעבר שׁוֹחַח והעושה | [מ]שׁוֹחֵח. והעושים מְשׁוֹחֲחִים. והעושה משׁוֹחָחָה והעשוי משׁוֹחָח. והעשויים [מ]שׁוֹחָחִים. והעשויה מְשׁוֹחָחָה. והעושות מְשׁוֹחֲחוֹת[33]. והצווי לנקבה שׁוֹחֲחִי[33] והעבר לה שׁוֹחֲחָה. והצווי לזכרים שׁוֹחֲחוּ. והעבר [ל]הם שׁוֹחֲחוּ. והעתיד אֲשׁוֹחֵח. ישׁוֹחֵח. נשׁוֹחֵח תְּשׁוֹחֵח. ודע כי צווי [הר]בים והעבר אשׁ להם הוא אחד. למען כי נקוד ראש הצווי וראש העבר לא | יתחלף. ושם הרבים בסוף הצווי אות וׄ וכן שם הרבים בסוף העבר וׄ על כן לא בא צווי הרבים אלא כמ העבר אשׁ להם שמור אותו כי אתה תמצא זה הרבה בדרכים אשׁ ראש הצווי והעבר לא יתחלף בנקוד. דרך חׄ בְּמֵסָב ויש בו אות תיו לא מעקר הלשון. אלא הוא יתן המעשה בנפש. הִתְהַלֵּךְ צווי. והעבר הִתְהַלַּךְ. והעושה מתהלֵךְ. והעושים מִתְהַלְּכִים. והעושה מִתְהַלְּכָה. | והעושות מִתְהַלְּכוֹת. ועשוי אין לו. למען אות תיו אשׁ בו. שמור זה. והצווי לנקבה הִתְהַלְּכִי. והעבר לה התהַלְּכָה. והצווי לזכרים התהַלְּכוּ. והעבר להם כמׄ הצווי אשׁ להם הִתְהַלְּכוּ. והמֻכרת מהם הִתְהַלָּכוּ והעתיד אֶתְהַלֵּךְ יתהַלֵּךְ נתהַלֵּךְ תִּתְהַלֵּךְ. וכמוהו התכבד. מן מתכבד וחסר לחם[33a] התמכֵּר מן

л. 15а

ויתמכרו לעשות הרע[34]. כמ[35] הִתְקַבֵּץ מן ויתקבצו אליו[36]. ודמׄ הרבה וכיוצא בהם. דרך טׄ בְּמֵסָב. ויש בו אות תיו איננו עקר. אלא הוא יתן המעשה בנפש. אבל אין בו דָּגֵשׁ. הִתְיַהֵד צווי לזכר. והעבר

לה[37] הִתְיַהֵד והעושֶׂה מִתְיַהֵד. והעושים מִתְיַהֲדִים. והעושה מִתְיַהֲדָה. והעושות | מִתְיַהֲדוֹת. ועשוי אין לו למען התיו אשׁ בו. והצווי לזכרים הִתְיַהֲדוּ. והעבר להם הִתְיַהֲדָה. והעתיד אֶתְיַהֵד יִתְיָהֵד נִתְיָהֵד תִּתְיָהֵד. וכמֹ הִתְאַחֵד מן הִתְאַחֲדִי הימיני השימי השמאלי[38]. וכמֹ רבים. דרך י בְּמֵסָב. ויש בו התיו אשׁ יעשה אותו בנפש. אבל יבוא התיו מן האותיות העקרות. הִסְתַּבֵּל צווי לזכר. והעבר לו הִסְתַּבָּל[39]. והעושֶׂה מִסְתַּבֵּל. והעושים מִסְתַּבְּלִים. | והעושָׂה מִסְתַּבְּלָה. והעושות מִסְתַּבְּלוֹת. ועשוי אין לו. בעבור התיו אשר בדרך. והצווי לזכרים הִסְתַּבְּלוּ. והעבר להם הסתַבלו. והצווי לנקבה הִסְתַּבְּלִי והעבר לה הִסְתַּבְּלָה[39a] והעתיד אֶסְתַּבֵּל יִסְתַּבֵּל נִסְתַּבֵּל תִּסְתַּבֵּל. וכמוהו הִשְׁתַּמֵּר מן וישתמר חקות עמרי[40]. הִשְׁתַּכֵּר מן והמשת[כר] משתכר אל צרור נקוב[41]. דרך יֹאֹ בְּמֵסָב. בתיו ישים המעשה | בנפש. הִסְתַּפֵּח צווי לזכר. והעבר לה[42] הִסְתַּפַּח. והעושה מִסְתַּפֵּח והעוש[ים] מִסְתַּפְּחִים והעוֹשָׂה מִסְתַּפְּחָה. והעושות מִסְתַּפְּחוֹת. ועשוי אין לו. בעבור כי היא בנפש. והצווי לנקבה הִסְתַּפְּחִי. והעבר לה הִסְתַּפְּחָה. והצווי לזכרים הִסְתַּפְּחוּ. והעבר הִסְתַּפְּחוּ. והעתיד אֶסְתַּפֵּח יסתפח נִסְתַּפֵּח תִּסְתַּפֵּח. דרך יֹבֹ בְּמֵסָב בתיו ישים המעשה בנפש. הִתְבָּרֵךְ | צווי לזכר. והעבר לזכר הִתְבָּרֵךְ והעושה מִתְבָּרֵךְ. והעושים מִתְבָּרְכִים. והעושָׂה מִתְבָּרְכָה. והעושות מתבָּרְכוֹת. ועשוי אין לו. למען התיו אשר בו. והצווי לזכרים התבָּרְכוּ. והצווי לנקבה הִתְבָּרְכִי. והעבר לה הִתְבָּרְכָה. והעתיד אֶתְבָּרֵךְ יִתְבָּרֵךְ נִתְבָּרֵךְ. תִּתְבָּרֵךְ. וכמֹ התפאר מן יתפאר עָלַי[43]. התגרד מן להתגרד בו[44] ודמֹ. דרך יֹגֹ בְּמֵסָב בתיו ישים המעשה | בנפש. הִשְׁתָּרֵר צווי לזכר. השתָּרָר עבר לזכר. והעושה משתָּרָר והעושים משתָּרְרִים. והעושָׂה משתָּרְרָה. והעושות משתָּרְרוֹת. ועשוי אין לו למען התיו אשׁ בו. והצווי לזכרים השתָּרְרוּ והעבר השתָּרְרוּ כמוהו. והצווי לנקבה הִשְׁתָּרְרִי. והעבר לה הִשְׁתָּרְרָה. והעתיד אֶשְׁתָּרֵר יִשְׁתָּרֵר נִשְׁתָּרֵר תִּשְׁתָּרֵר וכמֹ הִשְׁתָּרֵג מן הִשְׁתָּרְגוּ עלו על צווארי[45]. ודמֹ. דרך יֹדֹ בְּמֵסָב בתיו | ישים המעשה בנפש. הִשְׁתָּרֵע צווי לזכר. והעבר הִשְׁתָּרֵע. והעושה מִשְׁתָּרֵע. והעושים מִשְׁתָּרְעִים. ועשוי אין לו. והצווי לזכרים הִשְׁתָּרְעוּ. והעבר[46] להם הִשְׁתָּרְעוּ. והצווי לנקבה הִשְׁתָּרְעִי והעבר לה הִשְׁתָּרְעָה והעתיד

л. 15б

אֶשְׁתָּרֵע יִשְׁתָּרֵע נִשְׁתָּרֵע תִּשְׁתָּרֵע ודמֹ הרבה. דרך יֹהֹ בְּמֵסָב גם הוא בתיו ישים המעשה בנפש. הִתְקוֹשֵׁשׁ צווי לזכר. והעבר הִתְקוֹשָׁשׁ והעושה מִתְקוֹשֵׁשׁ. והעושים מִתְקוֹשְׁשִׁים. והעושה מִתְקוֹשְׁשָׁה והעושות מִתְקוֹשְׁשׁוֹת. ועשוי אין לו. בעבור תיו אשר בדרך. והצווי לזכרים הִתְקוֹשְׁשׁוּ. והעבר | הִתְקוֹשְׁשׁוּ. והצווי לנקבה הִתְקוֹשְׁשִׁי. והעבר לה הִתְקוֹשְׁשָׁה. והעתיד אֶתְקוֹשֵׁשׁ יִתְקוֹשֵׁשׁ נִתְקוֹשֵׁשׁ תִּתְקוֹשֵׁשׁ. וכמֹ הִתְרוֹשֵׁשׁ מן מתרושש והון רב[47]. הִתְבּוֹנֵן מן הִתְבּוֹנְנוּ וקראו למקוננות[48] ודמ. דרך יֹוֹ בְּמֵסָב בתיו אשׁ יעשה המעשה בנפש ותיו בתוך העקרים. הִשְׁתּוֹלֵל צווי לזכר. והעבר הִשְׁתּוֹלָל. והעושה מִשְׁתּוֹלֵל. והעושים מִשְׁתּוֹלְלִים. והעושה מִשְׁתּוֹלְלָה והעושות מִשְׁתּוֹלְלוֹת. ועשוי | אין לו למען אות תיו. והצווי לזכרים השתוללו. והעבר להם הִשְׁתּוֹלְלָה. והצווני לנקבה הִשְׁתּוֹלְלִי. והעבר לה הִשְׁתּוֹלְלָה. והעתיד אֶשְׁתּוֹלֵל יִשְׁתּוֹלֵל נִשְׁתּוֹלֵל תִּשְׁתּוֹלֵל וכמֹ [מ]סְתּוֹלֵל עודך מִסְתּוֹלֵל בעמי[49]. דרך יֹזֹ בְּמֵסָב. בתיו אשר יעשה המעשה [ב]נפש. הִתְרוֹעֵע צווי לזכר. הִתְרוֹעַע עבר לזכר. והעושה מִתְרוֹעֵע והעושים [מ]תרוֹעֲעִים. והעושָׂה מתרועָעָה והעושות מִתְרוֹעֲעוֹת. ועשוי אין לו בעבור | התיו. והצווי לזכרים הִתְרוֹעֲעוּ. והצווי לנקבה הִתְרוֹעֲעִי. והעבר לה הִתְרוֹעֲעָה והעתיד אֶתְרוֹעֵע נִתְרוֹעֵע תִּתְרוֹעֵע. דרך יֹחֹ בְּמֵסָב גם הוא בתיו הִתְעַרְעֵר צווי לזכר. והעבר לזכר הִתְעַרְעַר והעושה מִתְעַרְעֵר. והעושים מִתְעַרְעֲרִים והעושָׂה מִתְעַרְעֲרָה והעושות מִתְעַרְעֲרוֹת. ועשוי אין לו בעבור אות תיו. והצווי לזכרים הִתְעַרְעֲרוּ. והעבר לזכרים כמֹ הצווי שלהם | [ה]תְעַרְעֲרוּ והעתיד אֶתְעַרְעֵר יִתְעַרְעֵר. נִתְעַרְעֵר תִּתְעַרְעֵר. דרך יֹטֹ בְּמֵסָב בתיו אשר יעשה המעשה בנפש. הִתְלַהְלֵהַּ צווי לזכר. הִתְלַהְלַהּ עבר לזכר. והעושה מִתְלַהְלֵהַּ. והעושים מתלהלהים והעושה [מִ]תְלַהְלְהָה. והעושות מִתְלַהְלְהוֹת. ועשוי אין בו בעבור אות תיו. והצווי לזכרים הִתְלַהְלְהוּ. והעתיד אֶתְלַהְלֵהַּ יִתְלַהְלֵהַּ נִתְלַהְלֵהַּ תִּתְלַהְלֵהַּ. וכמוהו הִתְמַהְמֵהַּ מן ראו | אנכי מִתְמַהְמֵהַּ[50]. עד הנה שלם שער אשׁ בסוף הצווי בֹבֹ נקודות ובסוף העבר אשׁ לו פתח וידבק בו השער אשׁ בסוף הצווי בֹ נקדֹ. ובסוף העבר קמצה. והסימן שלו עדה.

[1] В рукописи ошибочно: ב ש ו א.
[2] Gn 35,8.
[3] Nu 15,31; KK תִּכָּרֵת.
[4] Ps 83,11.
[5] Gn 6,11.
[6] Jos 9,15.
[7] Hi 32,19; KK כְאֹבוֹת.
[8] Там же.
[9] Первая гласная неопределенная.
[10] Hs 16,42; KK וַהֲנִחֹתִי.
[11] Hs 23,48.
[12] Ko 7,16.
[13] Ps 99,5.9.
[14] Ir 9,16.
[15] Dt 32,28; KK אבד.
[16] Gn 37,33.
[17] Lv 10,16.
[18] Js 46,1.
[19] Lv 26,13.

[20-20] Эта фраза перечеркнута теми же чернилами. Переписчик повторил предшествующую строку.

[21] Возможно, что здесь должно было быть слово אות, а не אותם.

[22] Здесь, по-видимому, в тексте пропущена одна строка. На левой стороне листа красными чернилами и другим почерком сделана попытка восстановить лакуну; читаются следующие буквы: ... הוא עש; остальные слова не прочитаны.

[22a] Возможно, что должно быть: אות בשוא.
[23] Здесь два слова написаны друг над другом и прочесть их не удалось.
[24] Над буквой rêš красными чернилами написана буква lāmed.
[25] Над первой буквой mêm была написана красными чернилами буква lāmed.
[26] В рукописи это слово написано дважды.
[27] Первоначально было написано מְרוֹממיך и красными чернилами исправлено на מְרוֹממיכם.

[28] К этому слову относится приписка, выполненная на правой стороне листа красными чернилами другим почерком: ואם תהיה עושה למי היא חוץ תאמ̇ מרום...תה.

[29] Теми же чернилами и почерком слово написано сбоку.
[30] Красными чернилами к этому слову приписана буква lāmed.
[31] Возможно, что здесь должно быть: הן в соответствии с формой מְרוֹמַמְתכֶן.

[32] За этим словом следует приписка красными чернилами другим почерком на левой стороне листа: ואם עשויה למי אשׁ הוא חוץ....

[32a] Слово приписано над строкой.

[33-33] Переписчик эти три слова повторил ошибочно; в рукописи повторенные слова перечеркнуты посередине.

[33a] Pr 12,9.
[34] 2R 17,17.
[35] В рукописи написано לי, исправлено по аналогии с предшествующей фразой.
[36] 1S 22,2.
[37] Должно быть לו, так как речь идет о формах муж. рода.
[38] Hs 21,21.
[39] Последние два слова написаны вместе, а буква wāw написана над строкой.
[39a] Далее следуют слова והעתיד לה הִסְתַּבְּלה, по-видимому лишние.
[40] Mi 6,16.
[41] Hg 1,6.
[42] Должно быть לו.
[43] Jd 7,2; KK פן יתפאר עָלַי ישראל.
[44] Hi 2,8.
[45] Th 1,14.
[46] Это слово по ошибке написано дважды: в конце предшествующей и в начале новой строки.
[47] Pr 13,7.
[48] Ir 9,16.
[49] Ex 9,17.
[50] 2S 15,28.

[ГЛ. 31]

שער סימן עֱדָה.

הוא אשר סוף הצווי בֿ נקודֿ ובסוף העבר אשר לו קמצה. דע כי זה השער יתפוש יֿבֿ דרכים. דרך ראשון בעדה מן שתי אותיות עקֿ והֱא בראש והא בסוף. והתיו | אשֿ יעשה המעשה בנפש בו. כמו אומר הִתְעַנֵה צווי לזכר. הִתְעַנָה עבר לזכר העושה מתענֶה. והעושות מִתְעַנוֹת. והעושים מִתְעַנִים והעושָה מִתְעַנָה. והעושות מִתְעַנוֹת. ועשוי אין לו בעבור אות תיו. והצווי לזכרים התענו והעבר להם הִתְעַנּוּ כמֿ הצווי. והצווי לנקבה הִתְעַנִי. והעבר לה הִתְעַנְתָה. והעתיד[1]

---

[1] Здесь текст обрывается. До нас не дошли, по-видимому, несколько листов рукописи.

л. 2а

[ГЛ. 32]

...[1]ה שם מעשה וכל הדומ. לאלו המלות הם בנויים [מ]שם (?) המעשה.

---

[1] Верхняя часть этого листа оторвана и до нас не дошла. Из 32—34 строк, которые обычно имеются на каждом листе, на этой странице сохранились 17 и остатки одного слова. Первая строка является завершением какой-то главы, которая до нас не дошла.

[ГЛ. 33]

שער הצוויים אשר נקודם ונקוד העבר שלהם שוה בשוה.

דע כי אותיות העתיד הם יבואו על הצוויים. וכאשֿ תשליך אות העתיד תקח הצווי אשר תוסיף עליו הֱא. והצווי אשר לא תוסיף עליו הא. וכאשר | תמצא על אויביו יִתְגַבַר[1]. וכן ועם ישראל יִתְוַכַח[2]. עם נבר תִתְבָרָר[3] ודומֿ. תדע כי הצווי מן יִתְגַבַר הִתְגַבַר וכן מן יִתְוַכַח הִתְוַכַח מן תִתְבָרָר הִתְבָרָר. למען כי אתה תסיר אותֱ העתיד ותתן במקומו הא. אם תחפוץ תעשה אותו צווי. ואם היה הצווי הִתְגַבַר גם העבר כן הוא הִתְגַבַר וברוך היודע ועד .[4]על כן נאמר כי יש[4] בלשון צוויים יקרב היותם כמו | הֱעָבַר אשר להם ותפריד הצווי מן העבר בדברים אשר אצל כל אחד ואֿ[5].

---

[1] Js 42,13; KK יִתְגַּבָּר.
[2] Mi 6,2; KK יִתְוַכָּח.
[3] 2S 22,27; תִּתָּבָר.
[4-4] Слова: על כן נאמר כי יַשׁ красными чернилами исправлены на: ... גם כן. Буква йо̂д в слове יש была исправлена на א и получилось: אש, т.е. אשר. Это исправление в текст не включено.
[5] ואחד.

[ГЛ. 34]

שער הצוויים אשר אין להם עבר.

דע כי יש בלשון צוויים לא מצאנו להם עבר כמֿ קח תן גש. קְחָה רְדָה שְׁבָה ודומֿ. דע כי זה השער יקרב כי בעלי הלשון לא נתנו לו עבר על כן תראה אותם אם יחפצו ויעשו לאלו הלשונות עָבַר ועושֶה ועשוי. יוסיפו על כל לשון אות. והוא אשֿ נקרא | שמו נֶעֱבָד. וטעם זה כי יעברו בו כל הַשֵירות. הלא תראה איך העבידו על קח אות למד ואמרו לְקַח לוֹקֵח לָקוּח. וכן העבידו עם תן אות נון. ואמרו נְתוֹן נָתַן נוֹתֵן נָתוּן וכן העבידו עם רד אות יוד ואמרו יָרַד[1]

---

[1] Здесь текст обрывается.

л. 2б

[ГЛ. 35]

[1]קָמצה וכ [ב]סוף ין מהצוו[יי]ם קמצה הפרידו בינו ובין א[...] למען כי הקמצה לא נדע כי היא תהפך אל בׄ נקודות בְּעָבַר כאשׁ תהָפכו [ ] בקד

[1] На этой странице сохранилось 18 строк. Первые две строки являются завершением какой-то главы, которая до нас не дошла.

[ГЛ. 36]

שער הצוויים אשׁ יקרב כי הם בלשׁ[1] עבר אבל אנחנו לא נדע מה היא.

דע כי ואשר יִזֶה מדמה[2] הצווי מן יִזֶה הִזֶה. למען כי אתה תשליך אות העתיד | וינתן במקומו הֵא. וכן ויַטו אחרי הבצע[3]. הצווי שלו הַטֵה וכן ותֵתַצב אחותו[4] הצווי הֵתַצב. וכן על ברכים תְּשַׁעֲשָׁ[ע]ו[5] צוויו שַׁעֲשַׁע. וכן ותֵעָלו על שפת לשון[6]. צוויו הֵעָלֵה והדומׄ להם הרבה מאשר נחפש למצוא הצווי. וכאשׁ נמצא הצווי לא נדע העבר.

[1] בלשון.
[2] Lv 6,20.
[3] 1S 8,3; KK וַיִּטוּ.
[4] Ex 2,4.
[5] Js 66,12.
[6] Hs 36,3.

[ГЛ. 37]

שער הקשרונים

אשר תקשור בהם הרבות הספקות אשׁ בהם. דע כי זה השער הוא גדול ועמוק. אם תחפש אותו | ותשמור אותו תקל דעת הלשון בעיניך. ואני אפריד לך הקשרונ פרקים. למען יבואו אל לבך במהרה. קשר אות הֵא אם יהיה בסוף הצווי אות הֵא איננו עקר. יחיב להיות בסוף העבר הֵא וגם בסוף העושה הֵא. וגם בסוף העשוי הֵא. וגם בסוף העתיד הא. כמׄ גַלֵה כאשׁ היה בסוף הצווי הֵא. כן היה בסוף העבר גם הא גלָה. ובסוף העושה הֵא מְגַלֵה. ובסוף העשוי | הֵא מגֻלה. ובסוף העתיד הא אֲגַלֵה ודמׄ. קשר אם יהיה אות הֵא בסוף העשוי אם יהיה על מה יהיה ראיה. העשוי אם יהיה בסופו הֵא יודיעך כי בסוף הצווי ובסוף העבר ובסוף העושה ובסוף העושָה ובסוף העתיד הֵא. ואות הֵא אשׁ בסוף העושה תהיה ראיה על כל אלו. אלא על הֵא[1]

л. 1а

| [ ] אח[2] [ ] ראיה מהנקוד ומה[ ] [ ]ה אות הֵא בסוף הצווי יחיב גׄ חלקים [ ] [ש]תי נקודות בסוף הצווי בא[ות אשר ה]וא מטרם אות הֵא כמׄ הַכֵה גלֵה ודמׄ ויחיב בסוף העבר שלו קמצה כמו | [הִ]כָה גִלָה. ויחיב בעבר הנקבה אות תיו כמו הִבְתָה גִלְתָה ודמׄ. ודע כי [כ]ל אׄ[2a] מאלו גׄ הדברים הוא יענה על חברו. הלא תראה כי אם תמצא הִרְבְתָה [עבר] לנקבה יש בו תיו תדע מזה כי בסוף העבר א[שׁ] לזכר קמצה והוא [הִ]רְבָה. וגם תֵדַע כי בסוף הצווי בׄ נקודות והוא הַרְבֵה. וכן אם תראה עני ואביון [ה]ונָה[3] אשׁ הוא עבר לזכר בסופו קָמְצָה. תדע כי הצווי הונֵה בסופו הֵא ושתי | נקו[ד]ות מטרם אות הֵא. ותדע כי הנקבה בתיו. והיא הונְתָה. ודע אות הֵא אשר יהיה בסוף הצווי גם יחייב בסוף העתיד שלוש נקודׄ. כמׄ גַלֵה צווי בסופו הֵא. והעתיד אֲגַלֵה יְגַלֵה נְגַלֵה וכן עשה תעשה. ויש במקומות יבוא העתיד בבׄ נקודות בעבור כי הוא מכרת. וכן יבוא העושה גׄ נקדות [אם] יהיה בסוף הצווי הֵא עשֵה עוֹשֶה בְנֵה בוֹנֶה. קשר באות | העתיד אם

יהיה רוכב מי יהיה נקודו. כל צווי משתי אותיות עקרות בלבד ירכב עליו אות העתיד על ג̇ חלק[4]. הא̇ בקמצה וזה החלק יהיה לו [ע]בר כמ̇ סוב אָסוב שים אָשִׂים ודמ̇. והב̇ בב̇ נקודות. וזה החלק אין לו עבר. כמ̇ צֵא אֵצֵא רֵד אֵרֵד ודמ̇. והג̇ בנקֻדה מתחת וגם זה החלק אין לו[5] עבר כמ קח יקח גש יגש ודמ̇. וכל צווי אש̇ יהיה בראשו שְׁוָא יהיה | נקוד אות העתיד נקֻדה מתחת. אלא אות אלף מכלל אותיות העתיד. כי הוא יבוא בג̇ נקודות. כמ שְׁמוֹר צווי בראשו שְׁוָא יבוא אות העתיד שלו בג̇ נקד̇. אם יהיה אלף כמ אֶשמור ודמ. וכל צווי בג̇ אותיות עקרות ויותר אם יהיה עם האות הראשון בצווי א משבעה המלכים אשר הם א̇ אָ אַ אֵ אֶ אִ אֻ. ולא יהיה שְׁוָא היה נקוד אות הע[ת]יד לעולם ש[וָ]א כמו דַבֵר | בראש הצווי א̇ מהשבעה המלכים על כן ב[ראש] העתיד שְׁוָא אֲדַבֵר. וכן כרְבֵל אֲכַרְבֵל ודמ. קשר באות מֵם [רוכב][5a] אשר יהיה [ע]ל העושה ו[ז]ה הקשר תקח אותו מן הנקוד העתיד למען כי בע[ש]ה מֵם רוכב וגם **תדע**[6]

л. 16

[7][...]ר מ[ְָ...

[...]ש העבר אות עקר[...

צווי ובראש העבר ראיה[...]מֵם העושה למען כי תאמ שוב הצווי ו[העבר] שָׁב. והעושה גם הוא שָׁב [אין] בו מֵם ודמ̇. קשר באות מֵם העושה | [ב]מה יעמוד הראיה עליו [ת]קח אותה מהאות הראשון אשר בצווי ונקוד [ה]אות הראשון אשר בצווי ונקוד וסוף[8] הצווי. כל צווי היה תחלתו אות עק[ר ו]נקוד האות ההוא מלך ולא שְׁוָא. ויהיה נקוד סוף הצווי ב̇ נקדות חוב היות העושה במֵם רוכב. כמ̇ צַוֵה צווי תחלתו אות עקר ונקוד האות העקר מלך והוא פתחה. ונקוד סוף הצווי שתי נקודות. קשר באות מֵם העוש[ה] | תקח אותו ממֵם העשוי ונקודו. דע כי כל עשוי היה בראשו מֵם טפ[ל] לא יהיה האות ההוא אלא בנוי בעשוי. ואתה תשוב תראה נקוד אות **מֵם** רוכב כמ̇ מְבוֹרַך הוא עשוי בראשו מֵם בנוי ונקודו שְׁוָא. על כן בא בראש העושה מֵם רוכב והוא מְבָרֵך ודמ̇. קשר באות מֵם העושה ואותיות העתי[ד] הרוכבים על מה יהיו רוכבים. דע כי מֵם העושה לא ירכב אלא על | הצוויים. אותיות העתיד גם הם לא ירכבו אלא על הצוויים אבל הם̇ במקצת המקומות יבוא על העבר. אם יהיה העבר ההוא נקודו בראשו זוג כמ̇ כֻפ[ר] יכֻפר סֻפר יסֻפר ודמ̇. ובהרבות הלשון לא תראה אותיות העתיד יבואו אלא על הצוויים. וכאש̇ יהיה מֵם העושה ואותיות העתיד סגלה לצוויים היה לך מזה קשר. והוא כאש̇ יקשה עליך צווי לא תדע אותו בוא אל העושה אם יהיה | במֵם. השלך אות מֵם מראשו וקח הצווי. כמ̇ מְגַלֵה מְבָרֵך מדבר. כאש̇ תשליך אות מֵם מראשם ישאר הצווי אשר הוא גַלֵה בָרֵך דַבֵר ודמ. וכן אם יקשה עליך הצווי לא תדע אותו בוא אל אותיות העתיד הַשְׁלֵך אותם וקח הצווי כמ̇ אֲדַבֵר אֲבָרֵך אגלֵה אם תשליך אות העתיד ישאר הצווי אשר הוא דַבֵר בָרֵך גַלֵה. וכן אם תראה מְעוֹנֵן אשר הם עושים | בראשם מֵם כאשר [תשליך מֵם י]שאר הצווי אשר הוא עוֹנֵן נַקֵש וכן מְכַשֵף צוויו כַשֵף מְקַטֵר קַטֵ[ר] מְסַפֵר סַפֵר ודמ̇. ועל זה היה לך קשר זו במֵם[9]...

л. 16a

[10]העושה ואות יוד העתיד אש̇ הם ראיות לך על הצווי וגם יהיו ראיות לך כי אין בראש הצווי הֵא טפל. קשר על מניעת מֵם העושה הרוכב תדע אותו מנקוד ראש הצווי. כל צווי יהיה תחלת נקודו שְׁוָא יענה לך כי אין בראש העושה מֵם ויענה לך כי האות ההוא אש̇ בתחלת הצווי אשר נקודו | שְׁוָא כי הוא עקר או נֶעֱבד. והראיה על זה כי פתח צווי. תחלת נקודו שוא. העושה שלו פוֹתֵח אין בו מֵם והאות אש̇ נקודו שְׁוָא הוא אות עקר. וכיוצא בו וגם יְרַד הוא הצווי תחלת נקודו שְׁוָא העושה לו[11] והוא יוֹרד בלא מֵם. והאות אשר נקודו שְׁוָא הוא נֶעֱבד וכיוצא בו יְדַע יוֹדֵע ודמ̇. קשר העשוי אש̇ העושה לו במֵם רוכבו מורכב. דע כי אתה כי | יש בעשוי מֵם. ומה יהיה נקודו אות מֵם מן מֵם העושה ומן נקודו. דע כי כל עושה יהיה בראשו מֵם רוכב היות בעשוי שלו מֵם אם יהיה לו עשוי כמ מְדַבֵר הוא עושה ואות מם רוכב עליו. על כן בא העשוי שלו מְדֻבר במֵם. וכן מְבָרֵך מְבוֹרָך מְגַלֵה מְגֻלֶה ודמ. וכאש̇ יהיה נקוד מֵם העושה שְׁוָא כן לא יהיה נקוד מֵם העשוי אלא שְׁוָא על כן אם תמצא לחם מְגוֹאַל | אשר הוא עשוי בראשו מֵם איננו

עקר ונקוד שְׁוָא מגוֹאֵל. על כן היה לך מזה קשר בלשון. והנא כל עושה היה בראשו מֵם אם רוכב ואם בנוי ויהיה לו עשוי חוב היות בראש העשוי שלו מֵם בנוי. ודע כי מֵם יכשר היותו פעם רוכב ופעם בנוי. כמ מְשִׁיב. עוֹשֶׂה אות מֵם עליו בנוי. ומדבר עושה אות מֵם עליו רוכב. וכל עושה אם אין בראשו מֵם על כן בא העשוי שָׁמוּר ואין בראשו | מֵם. ודע כי כל צווי יהיה מספר אותיותיו שתי אותיות ואין שמה תוספה לא בראש ולא בסוף ולא תמצא לו עשוי. ואם היה בזולת הנפש כמ [...] ומנל ודמ. וזה למען כי כל עשוי אשר ראינו בלשון לא יהיה בו פחות מבֿ נקוד. על כן היה מן הקשר כל צווי מבֿ אותיות לא יהיה לו עשוי. ודע כי כל צווי מבֿ אותיות ויהיה הֿא עקר והֿא איננו עקר הוא יהיה לו עשוי. כמו הַךְ | בָּא[11a] הט אזנך[11б]. העשוי מֻכֶּה מֻטֶּה ודמֿ. וכאשֿ יהיה הצווי משתי אותיות ובסוף הצווי הֵא יהיה לו עשוי. כמֿ בְּנֵה בָנוּי. וכאשֿ יהיה הצווי מגֿ אותיות יהיה לו עשוי. אם יהיה בנפש כמֿ קְבוֹר קָבוּר ודמֿ. קשר במניעת התוספה מראש הצווי ומראש העבר ומניעת העושה ותקח הראיה על זה הענין מנקוד העשוי. כל עשוי אשר יהיה בו תחלת | נקודו קמצה תדע כי אין בראש הצווי תוספה. ואין בראש העבר ואין בראש העושה תוספה כמ אָכוּל שָׁמוּר קָנוּי אלה הם עושים[12] בראשם קמצין על כן בא הצווי אָכוֹל אין בראשו תוספה. והעושה אוֹכל אין בראשו תוספה. ודע כי אני צריך לדבר על שם המעשה אשר יצא ממנו

л. 16б

הצווי הנה. על כן אני אדבר עליו. ואשוב אשלים הדבור על הקשרונֿ[13] האלה שהזכרתי.

---

[1] Здесь текст обрывается. По-видимому, не хватает лишь оторванной части листа 1.

[2] Верхняя часть этого листа оторвана. На этой странице сохранилось 27 стк. В первой стк. сохранилось лишь одно слово, во второй — неполные три слова. По-видимому, на этой странице после пропуска 5—6 строк продолжается прерванная на л. 2б глава о взаимосвязях.

[2a] אחד.

[3] Hs 18,12.

[4] חלקים.

[5] В рукописи ошибочно написано לו.

[5a] Восстановлено по контексту и по аналогии со стк. 27.

[6] Здесь текст обрывается.

[7] На этой странице осталось 26 строк. После пропуска объемом в 6—7 стк. продолжается предшествующая глава о взаимосвязях.

[8] По-видимому, здесь ошибка, ибо в подобной конструкции на сл. стк. слово סוף приставки bāb не имеет.

[9] Здесь текст обрывается. По-видимому, не хватает одного листа рукописи.

[10] После пропуска объемом примерно в один лист рукописи продолжается предшествующая глава о взаимосвязях.

[11] После этого слова следует точка, но она здесь лишняя, ибо предложение не закончено.

[11a] 2R 6,18.

[11б] Ps 17,6; Pr 22,17.

[12] По-видимому, должно быть: עשויים — страд. прич. ввиду того, что речь идет о формах קָנוּי и שָׁמוּר, אָכוּל.

[13] הקשרונים.

[ГЛ. 38]

שער שם המעשה אשר ילקח ממנו הצווי ושם המעשה אשר[1] ילקח ממנו צווי ומעש.

דע כי שמות המעשים אשֿ ילקח מהם הצוויים הם כמ אָכוֹל שָׁמוֹר שָׁתֹה ודמֿ. ושמות המעשים אשֿ לא ילקח מהם הצוויים. כמֿ אכילה שְׁמִירָה | ושתיה ודמֿ. ודע כי אכול ואכילה ושמירה ושָׁמוֹר הם מעשים. ולעושה על דרך אחר. אבל הצווי יבוא מן אָכוֹל לא מן אכילה. למען כי כל המעשים מזה הלשון לא יצאו אלא מֵאָכוֹל ולא יצאו מן אכילה. וזה למען כי הצווי אֱכוֹל בא מן שֵׁם המעשה אשֿ הוא אָכוֹל בלא תוספה ולא חסרון. וכן אָכַל וכן אוֹכֵל אותיותיהם לא יוסיפו על שם המעשה ולא יחסירו. ודע כי שֶׁבֶר אם היה שם המעשה | לֿא ילקח ממנו צווי אלא מן שָׁבוֹר למען כי נקוד שם המעשה יעמוד קצותו בצווי על כן תאמֿ עֲשֵׂה מן עֲשׂוֹת

ודַבֵר מן דָבוֹר יָסֵר מן יַסוֹר יסרני יה[1a]. ודמׄ. מאש[2] לא יסור מהצווי קצות נקוד שם המעשה. וגם יש צוויים הרבה נקודם. נקוד שם המעשה בלא תוספה ולא חסרון. כמ דבר אל בני יש[3] צווי דַבֵּר ידברו בראשונה[4] שֵם מעשה. והנקוד אשׁ בשֵם המעשה ואשׁ בצווי אחד. ודע כי | כל שֵם מעשה אשר ילקח ממנו הצווי יהיה משפטו משפט הצווי והעבר. ועל זה תאמׄ כל שם מעשה לא יהיה בו תוספה לא בראש ולא בסוף לא יהיה לא בצווי ולא בעבר. תוספה לא בראש ולא בסוף. כמׄ שָמוֹר. שם מעשה אין בו אות נוסף. וכן בא הצווי והעבר אין בם אות נוסף. והם שמור שָמַר וכן יָסוֹר שם מעשה הצווי ממנו יַסֵר אין בו אות נוסף והעבר יָסַר | אין בו אות נוסף. וכל שֵם מעשׂה היה בראשו אות נוסף כמׄ נכסוף שם מעשה. אות נון בראשו נוסף בא הצווי הִכָּסֵף. והעבר נִכְסַף בראשם אות נוסף. וכל שֵם מעשה היה בסופו אות נוסף מזולת היות בראשו אות נוסף היה בסוף הצווי ובסוף העבר אות נוסף מזולת ראשם כמׄ קְנוֹת שם מעשה בסופו אות תיו נוסף ואין בראשו אות נוסף. כן בא הצווי קְנֵה בסופו אות נוסף | וכן נוסף וכן העבר קָנָה בסופו אות נוסף ודמׄ. וכל שֵם מעשה בראשו ובסופו תוספה. כן יהיה הצווי והעבר בראשם ובסופם תוספה כמׄ הַרְבוֹת הוא שֵם מעשה בראשו אות הֵא תוספה ובסוף אות תיו תוספה. כן הצווי הַרְבֵה והעבר הִרְבָה בראשם ובסופם תוספה. וכן הַכּוֹת הַגְלוֹת הַלְאוֹת הצווי הַכֵּה. והעבר הִכָּה. והצווי הַלְאֵה הַגְלֵה. והעבר הִלְאָה הִגְלָה ודמׄ. ועל | זה אמרתי כי שם המעשה הוא האחד שמות המעשים. כמ שָבוֹר ושֶבר וְשְבִירָה ושִבְרוֹן. אמרנו כי שם המעשה אשׁ ילקח ממנו צווי ועבר מזה הלשון הוא אם שָבוֹר ואם שבר למען כי אין בהם תוספה על אותיות זה הלשון ושבירה ושִבְרוֹן יש בהם אותיות תוספה על אותיות עקר זו הלשון.

л. 3а

וכאשר היה הצווי אין בו תוספה. וכן העבר. ואמרנו כי אין הם מן שְבִירָה ושברון. כי הצווי והעבר מן שָבוֹר ולא הוא מן שֶבֶר למען כי הצווי יהיה בו קצות נקוד שם המעשה פעם ופעם יהיה נקוד הצווי הוא נקוד שֵם המעשה אשר לצווי. ולעבר אשוב להשלים ענינו;

---

[1] Пропущено слово לא (?). Ср. стк. 4 и 5.
[1a] Ps 118,18; KK יַסוֹר.
[2] מאשר.
[3] Ex 14,2; 25,2.
[4] 2S 20,18.

[ГЛ. 39]

| הדבוֹר על שער הקשרונים

קשר האות הנוסף בראש הצווי זה הוא. דע כי כל שם המעשה יהיה בראשו אות נוסף כן יהיה בראש הצווי והעבר אות נוסף כאשׁ בארתי בשער שם המעשה הצווי[1]. ודע כי בעלי הלשון בָנוּ אות הֵא בראש הצווי על גׄ חלק[2]. האׄ בנו אותו במעשה אשר הוא בנפש כאשׁ חפצו יעשו אותו בזולת הנפש אמרו הַשְכֵב וכן עֲמוֹד | והַעֲמֵד וכן קום והָקֵם ודמׄ. וכאשׁ בנו זה האות בראש הצווי כן בנו בראש העבר אות הֵא ואמרו הִשְכִיב הֶעֱמִיד הֵקִים ודמׄ. וכאשר בנו בראש הצווי ובראש העבר הֵא כן בנו בראש העושה מֵם ואמרו מַשְכִיב מַעֲמִיד מֵקִים ודמׄ. וסימן אלו השלש האותיות הנוספות על ראש הצווי וראש העבר וראש העוֹשֶה ההם הא לראש הצווי והא לראש העבר ומֵם לראש העושה. | ועל כן היה לך מזה קשר תקשור בו המעשים אשׁ בזולת הנפש מאשר יהיה בראש הצווי הא. ותאמׄ. סימן ההם למעשה אשר בזולת הנפש. והחלק הבׄ כי הם בנו אלו הגׄ האותיות והם אותיות ההם במעשים אשׁ הם בנפש אבל הוסיפו עמם אות תיו והבדילו בו בין מעשה אשׁ בנפש מהמעשה אשר בזולת הנפש וזה כמׄ הִתְהַלֵךְ הִתְהַלַךְ מִתְהַלֵךְ. וסימן זה החלק הֶהָמֵת. | הֵא לראש הצווי והֵא לראש העבר. ומֵם לראש העושה ותיו יתן המעשה בנפש. והחלק השלישי בנו אות הֵא בראש הצווי למען שיתן המעשה בנפש מאחר היות המעשה בזולת הנפש. וכאשׁ בנו בראש הצווי הא[3] ואמרו הָמְלֵט הָשְבֵר היה המעשה בנפש. וכאשׁ עשו בראש הצווי הא הבדילו בין שני חלקים הראשונים בדבר והוא אשׁ נתנו בראש העבר נוּן

ובראש העושה נוּן ואמרו | בְעבר נִמְלַט נִשְׁבַר. כן אמרו בעושה נִמְלַט נִשְׁבַר זה בפתח וזה בקמץ. וסימן אלו האותיות הנוּן והֵא לראש הצווי. ונון לראש העבר ונון לראש העושה. על כן היה מזה הקשר בג̇ סימנ̇. הא̇ סימן הָהֵם למעשה אשר הוא בזולת הנפש. והב̇ הֶהָמֵת והג הנון והם למעשים אש̇ הם בנפש. קשר להיות בראש הצווי הא. ובראש העבר הֵא ובראש העושה מם ותקח | הראיה על זה מנקוד אות יוד העתיד. כל אות עתיד יהיה בנוי במעשה. אם יהיה המעשה מאות אחד עקר כמ הַכֵה או מב̇ אותיות עק̇ כמ̇ הַצֵל או מג̇ אותיות עק̇ כמ̇ הַשְׁחֵת או מן ד̇ אותיות עק̇ כמ̇ הַשְׁמְאֵל. ויהיה המעשה בזולת הנפש. דע כי לא יצא נקוד אותיות העתיד מד̇

л. 3б

מלכים. והם פתח או נקדה ממעל או שתי נקדות. או קמצה. וזה כמ̇ אָצִיל תח[ת] אות העתיד נקדה ממעל ודמ̇ וכמ̇ אֵיטִיב אֱלִיל תחת אות העתיד קמצה וסימן אלו המלכים הד̇ נקוד השוֹמֵמָה. ודע כי כל אות העתיד בנוי במעשה אשר בזולת הנפש ונקודו אחד מאלו הד̇ הנקודים יענה לך. כי בראש הצווי | הא ובראש העבר הֵא ובראש העושה מֵם כמ̇ אם תמצא אוסיף מעשה בזולת הנפש. ונקוד אות העתיד נֶקֻדה ממעל תדע כי הצווי בראשו הא במקום אות העקר והוא אות אלף והנקדה ממעל עם אות הא כאש̇ היתה עם אות אלף. והוא הוֹסֵף. וגם כי העבר בהא והוא הוֹסִיף ותדע כי העושה בְמֵם והוא מוסִיף. והיה לך מזה קשר כי תאמר כל אות אֵיתָן אש̇ הוא בנוי במעשה בזולת הנפש | ונקודו אחד מנקוד הַשׁוֹמֵמָה יחיב שלשה דברים. הא̇ הֵא בראש הצווי. והב̇ הא בראש העבר והג̇ מֵם בראש הצווי ובראש העבר. ומֵם העושה לָקוח ממֵם העשוי ומן נקודו. דע כי כל עשוי היה בראשו מֵם איננו עקר ונקודו זוג יהיה בראש הצווי הֵא ובראש העבר הֵא ובראש העושה מֵם כמ מְשלך. הוא עשוי. ובראשו מֵם איננו עקר. ונקודו זוּג. על כן בא הצווי הַשְׁלֵך בראשו | הֵא ובא העבר השליך וגם בראשו הֵא ובא העושה משליך בראשו מֵם קשר על חיוב אות מם בנוי בעושה ותקח הראיה עליו מתחלת ראש הצווי והעבר. כל צווי ועבר היה בראשם הא איננו עקר יהיה חוב אות מֵם היות בנוי בראש העושה. כמ̇ הַשְׁמֵד הִשְׁמִיד מַשְׁמִיד. הַאֲכֵל הֶאֱכִיל מַאֲכִיל ודמ̇ הרבה. קשר על חיוב אות הֵא בראש הצווי ובראש העבר ומֵם בראש | העושה ותקח הראיה עליהם מן התיו אש̇ ישים המעשה בנפש. דע כי כל דרך אשר תשרת בו באי זה לשון ויהיה בו זה התיו יחיב היות המעשה בנפש לעולם ושים עיניך על זה. על כן אם תמצא דרך באי זה לשון יעמוד בו זה התיו אש̇ איננו עקר בלשון ההוא תדע כי המעשה בנפש. ותדע כי בראש הצווי הֵא ובראש העבר הֵא ובראש העושה מֵם כמ̇ הִתְבָרֵך הִתְבָרֵך מִתְבָרֵך הִתְאַמֵץ | הִתְאַמֵץ מִתְאַמֵץ ודמ̇ הרבה. קשר על דעת נקוד אותיות העתיד. תקח אותו מנקוד הֵא הצווי כל צווי היה בראשו הֵא טפל על מה שיהיה עם אות הֵא מהנקוד חוב היותו עם אותיות העתיד כמ̇ הָשֵׁב צווי תחת הֵא הצווי קמֵץ. ותחת אות העתיד קמֵץ כמ̇ אָשִׁיב וכמ̇ הַצֵל צווי תחת הֵא הצווי פתח והעתיד אציל תחת אות העתיד פתח ודמ̇ הרבה במקרא. קשר על נקוד | שם העושה הבנוי ותקח הראיה עליו מנקוד ראש העבר. דע כי כל עבר היה בראשו הֵא איננו עקר ויהיה תחת אות הֵא שתי נקדות יהיה נקוד מֵם העושה כמ̇ נקוד העֵבר בנקדות. כמ̇ הקים הוא עבר. ונקוד אות הֵא שתי נקדות כן בא נקוד מֵם העושה שתי נקדות. מֵקִים וכן הֵכִין עבר אות הא

л. 4а

ב̇ נקודות. נקודו בא העושה מֵכִין נקוד אות מֵם שתי נקדות. ודמותם. קשר על דעת נקוד מֵם העושה הבנוי ותקח עמו הראיה מן נקוד ראש הצווי עליו כשאבאר. כל צווי היה בראשו הֵא טפל ונקוד אות הֵא פתח היה נקוד אות מֵם העושה פתח. כמ̇ הַכֵה צווי תחת אות הֵא פתח על כן בא | העושה מַכֵה תחת אות מֵם פתח. וכמ̇ הַאֲמֵן תחת הֵא פתח בא העושה מאמין תחת אות מם פתח ודמ̇. קשר על דעת נקוד מם העושה ותקח אותו מנקוד ראש הצווי והעבר. כל צווי ועבר היה בראשם אות הֵא טפל ויהיה נקוד ראש העבר וראש הצווי אחד יהיה נקוד מם העושה בהם כמ̇ הוֹרֵד צווי בראשו הֵא טפל ונקודו נֶקֻדה ממעל. והעבר הוֹרִיד בראשו | הֵא טפל. ונקודו כמ̇ נקוד הֵא הצווי והעושה מוֹרִיד בא מנקוד מֵם העושה בנקוד הֵא הצווי והא

העבר. וכן הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנָן מִתְבּוֹנֵן. קשר על הפיכת בֿ נְקֻדות אשׂ בסוף הצווי אם יהיה בראשו הא בנוי אל נקדה בדרך ההוא. כל צווי היה בתוכו יוד טפל יהפכו שתי הנקודות אשר בסוף הצווי אל נקדה מתחת בסוף העבר כמו השב[4] את כל אשר לה[5]. | יש בו יוד טפל איננו עקר. ראה איך נהפכו שתי נקודות מסוף הצווי אל נקודה מתחת בסוף העבר ובסוף העושה כי תאמֿ הֵשִׁיב מֵשִׁיב וזה אשר תראה אות וכן הוא למען אות יוד אשר בצווי. שלם הדבור בקשרונים אשׂ בסימן הָהֵם והֵהָמֵת. וישיג אותם הדבור בסימן הנון.

---

[1] Возможно, что в авторском тексте было: והצווי, ибо речь идет об имени действия и о повелительном наклонении, т.е. о двух разных грамматических категориях.

[2] חלקים.

[3] В рукописи над буквой ʼāлеф имеется лишняя точка.

[4] В авторском тексте, по-видимому, была форма השיב, ибо в следующей строке текста автор особо оговаривает наличие буквы йо̂д в данной форме. В тексте КК данная форма также имеет букву йо̂д.

[5] 2R 8,6.

[ГЛ. 40]

שער הקשרונים בסימן הנון.

דע כי זה הסימן וכל המעשים אשר בו | המה בנפש. ואל תאמ כי בו מעשה בזולת הנפש. קשר על היות אות הֵא בתחלת הצווי ותדע אותו מתחלת ראש העבר וראש העושה. כל עבר ושֵם עושֶה יהיה בראשם אות נוּן טפל היה חוב בראש הצווי אות הֵא כמ נמלַט עבר ונמלָט עושה. וכאשׂ תראה בראש העבר ובראש העושה אות נון טפל תדע כי בראש הצווי אות הֵא טפל. וכמו הִכּוֹן נָכוֹן ודמֿ. ודע כי כאשׂ אות | נון בראש העבר ובראש העושה. ראיה על אות הֵא בראש הצווי לא יהיה אות הֵא בראש העבר. וראש העושה למען כי סימן הָהֵם והֵהָמֵת בראשי הצוויים אות הא. ואין בראש העבר ובראש העושה אות הא. קשר על היות אות הֵא בראש הצווי. ואות נון בראש העבר והעושה. ותקח הראיה על זה מנקוד אותיות העתיד. כל אות העתיד בנוי | במעשה אשׂ ידבק בנפש. ויהיה נקודו בֿ נקודות או נְקֻדה אחת מתחת יהיה בראש הצווי הֿ טפל ובראש העבר נון טפל כמו אם תראה יִשָּׁבֵר יִמָּרֵט. תחת אות העתיד נקֻדה. והמעשה הוא דוֹבֵק בנפש. תדע כי הצווי הִשָּׁבֵר בהא והעבר נִשְׁבַּר בנון והעושה נשבר בנון וסימן שני

л. 46

המלכים מַלְכֵי בְנֵי. עד הנה שלם הדבור בקשרונים על דרך קצור.

[ГЛ. 41]

שער דעת אוֹת נוּן העבר והעושה מזולתו.

דע אם יהיה אות נוּן בראש מלה תדע מה הוא כאשׂ תחלק אותו למען כי אות נוּן יהיה בראש המלה לא יצא מדֿ חלקים. האֿ עקר. כמֿ נְצוֹר נְפוֹל נְטוֹשׁ ודמֿ. והבֿ נעבד. כמו | נָסַע נָגַע ודמֿ. והגֿ עתיד כמו נִשְׁמֹר נְדַבֵּר והדֿ נון עבר או נוּן עושה כמֿ נמלַט נמלָט ודמֿ. ודע כי החלק הזה הרביעי הרבה יסתפק בזולתו וכאשׂ תחלק אות נון זה החלוק יודע לך כי הוא נון עבר ונון שם עושה. אבל לא תדע איך יהיה צוויו אם תשוב ותחקור נקוד אות נוּן על הדרך אשר אני אבאר. ואחר כן תדע איך הצווי. דע כי הנוּן העבר והעושה יחלק נקוּד על זה הדרך על | חמשה חלקים. האֿ קמצה. והבֿ נקדה מתחת. והגֿ פתח. והדֿ שלוש נקדות והה נְקֻדה ממעל החלק הראשון קמצה. כל אות נון היה בראש[ן] עבר ועושה ויהיה נקוד אות נון קמצה לא יצא נקוד האות אשר אחר אות נון מגֿ נְקודים אם פתח ואם נקדה ממעל ואם זוּג. ודע כי כל נוּן יהיה תחתיו קמצה חוב שיעמוד הנקוד אשׂ הוא אחת מאלו הגֿ בכל הדרך תחת האות **אשר אחר** | אות נוּן. והאות ההוא יכשר יהיה דגש הוא שלא יהיה אֿ[1] מהאותיות אֿחֿהֿעֿ ואם היה האות מהאותיות אֿחֿהֿרֿעֿ זיהיה תחת אות נוּן

קמצה יהיה נקוד הא הצווי שתי נקדות. כמ̇ נָאוֹר. יבוא הדבור צוויו הֵאוֹר. וכן הֵהוֹם ודמ̇. ואם היה האות אחר הנון מזולת אחהע יהיה תחת ה̇ אש̇ בצווי נקדה מתחת. כמ̇ נָכוֹן הִכּוֹן נָמַק הִמָּק ודמ̇. החלק השני מן הה̇ החלקים | והוא הנקדה מתחת כן נון בראש עבר ובראש עושה. יהיה נקוד אות נון נקדה מתחת ויהיה לעולם נקוד האות אשר אחר נון שְׁוָא. ואם היה כן יהיה נקוד הֵא הצווי נקדה מתחת אם יהיה האות השני לא הוא מאותיות אחהע יהיה נקוד אות הא הצווי שתי נקדות. ויהיה האות השני אשר הוא אחר הֵא הצווי נקודו לעולם קָמצה אם היה מאחהע ואם מזולתם. | פרק החלק הג̇ והוא הפתח. כל נון בראש עבר ועושה. ויהיה נקוד[ו] פתח היה נקוד הא הצווי בב̇ נקודות כמ̇ נעשה. והצווי הֵעָשֵׂה ודמות הרבה במקרא יורו עליהם. פרק החלק הד̇ והוא מג̇ נקודות. כל נון בראש עבר ועושה תחתיו שלש נקדות. יהיה הא הצווי בשתי נקדות כמ̇ הֶחָמֵד נֶחְמָד וכיוצא בו. פרק החלק הה̇ והיא הנקדה ממעל. | כל נון בראש עבר ועושה ויהיה נקודו נקודה ממעל יהיה תחת הא הצווי נקדה. ויהיה האות אש̇ אחר הוא אות ו̇ו̇ איננו עקר ונקודו קמץ ויהיה דגש כמו נוֹקַש עבר עם אות נון נקדה ממעל בא הצווי ממנו הוקש. וכן נוֹעַץ הִוָּעֵץ ודמ̇.

[1] אחד.

[ГЛ. 42]

שער אות התיו אש̇ יתן המעשה בנפש.

דע כי זה התיו בתוך אותיות עקרות אלא אם יתקדם לו שין או סמך כמ̇

л. 5a

הִשְׁתַּמֵּר הִסְתַּבֵּל ודמ̇. ואם לא יתקדם לו לא אות שין ולא אות סמך לא יהיה לעולם אלא הוא מתקדם על האותיות העקרות כמ הִתְכַּבֵּד הִתְמַכֵּר ודמ̇. ודע כי לא יהיה נקודו לעו[1] אלא שְׁוָא. ולא יבוא בו דגש. אם יתקדם על כל האותיות העקרות. ואם יהיה אחר שין וסמך לא יהיה נקודו שוא ויבוא בו | דגש. כמ̇ והמשתכר משתכר אל צרור נקוב[2]. וישתמר חקות עמרי[3]. ויסתבל החגב[4] ודמ.

[1] לעולם.
[2] Hg 1,6.
[3] Mi 6,16.
[4] Ko 12,5.

[ГЛ. 43]

שער הצווי הראשון והשני.

אמרו כי הצווי אשר בזולת הנפש הוא הראשון והשני הוא צווי אש̇ בנפש. וגם אמרו הצווי הראשון הוא סוב והב̇ סְבוֹב וכן גול גְּלוֹל ודמ̇. ודע כי אני כתבתי זה השער למען כי אתה תמצא אותו בספרי בעלי דעת הדקדוק ואני לא ידעתי מה חפצם | בזה הדבור ומה טעם דבורם צווי ראשון וצווי שני. אבל אני זכרתי אותו לך למען תשאל ותדע אם יהיה טעם נודע אתה תדע אותו.

[ГЛ. 44]

שער בנין המעשה לעושה ועשוי.

דע כי כל בעלי הלשון דברו דבור חפצם בו שיגידו על העושה ודברו דבור אחר חפצם [ש]יגידו על [ה]עשוי על כן אם אמרו קָבַר לא יכשר. יבוא אחריו אלא שם עוֹשֶׂה והוא אברהם | עה̇[1] כאש̇ תאמר קָבַר אברהם[2] יהיה אברהם עושה. ואם תאמר קֻבַּר אברהם[3] יהיה אברהם עשוי כאש̇ אמ̇ שמה קֻבַּר אברהם[3] וכן סֻכַּל נבות[4]. ושפך דמם[5]. ודמ̇ מאש̇[6] אם תביא בראש המעשה זוג[7] יהיה ל[ע]שוי[7] אלא מקומות מעשות. ודע כי

10 252

המעשה אשׂ הוא בנוי לעשוי אין לו צווי. ואם...[8]מי אמׂ כי הצווי סְקֹל סַקֵל שְׁפֹךְ שְׁפַךְ והאמת כי אין צווי שְׁמוֹר אותו [וקשרהו] בלבך.

---

[1] עליו השלום.
[2] Gn 23,19.
[3] Gn 25,10.
[4] 1R 21,14.15.
[5] Ze 1,17.
[6] מאשר.
[7] Восстановлено по оставшимся там элементам букв.
[8] Лакуна может быть заполнена словом יאמר или ימצא(?).

[ГЛ. 45]

| שער חלוק השמות.

דע כי בראש הכתב אמרתי כי גבול השֵם הוא אשׂ יועיל ולא יתפוש זמן ובארתי לו שם שני סימנים. ודע כי הסימנׂ אשר אמרנו לשמות אם יבואו על דבר נשפוט להם כי הם שֵמות. ואם לא יועילו למען כי ביאת הסימן עליהם על כן אמרו כי השמות יחלקו בבׂ חלקים. האׂ מועיל והבׂ לא יועיל. והמועיל כמו ארץ ושמים ודמׂ. ואשׂ לא יועיל כמו | אשר ומה ומי ודמׂ. ואשׂ הוליכם אל מאמר אשׂ הם שֵם למען כי יבואו עליו אותיות בהכׂלׂם ותאמׂ לַאֲשֶׁר בַּאֲשֶׁר כַּאֲשֶׁר. ועל זה אמרו הוא שם חסר לא יועיל השֵם המועיל יחלק לבׂ חלקים. האׂ מיודע והבׂ מֻנְכר. ודע כי המֻנְכר הוא השם אשר יפול על שניים ויותר על כן לא יתוַדע. אלא אם תאמׂ פלוני החכם או הכסיל או העני או העשיר ודמׂ זה. והמנכר יחלק לבׂ חלקׂ האחד | קואף. והבׂ איננו קואף. והקוֹאֵף הוא כמו האבן אשר לא ילקח ממנו דבר. כןזה השם לא ילקח לך ממנו לא צווי ולא עבר ולא עושה ולא עתיד כמׂ בית וארץ ודמׂ. על כן קראו לו קואף. ואשׂ איננו קוֹאֵף הם גׂ. שם מעשה הצווי ועושה ועשוי כמׂ שָמור שם מעשה הצווי ועושה. ועשוי כמ שָמור שם מעשה זה

л. 56

יצא ממנו צווי ועבר ודמׂ. והשֵם המיודע יחלק בהׂ חלקׂ האׂ הוא השם א[שׂ] לא יפול אלא אחד כמׂ משה ואהרן ודמׂ. והבׂ אשר יתודע באות הֵא כמו איש וכהן אלו שמות מנכרות. וכאשׂ תאמׂ האיש והכהן יהיה השם מיודע למען אות הֵא והגׂ הוא השם אשׂ תסמיך אותו אל זולתו כמ בֵית המלך. יד אהרן. והדׂ הוא אשר | תחבר עם השם אותיות כמו בֵיתִי יָדִי בִּגְדִי. והה̇ הוא השֵם לא יועיל אלא עם תשים עליו עֵינְךָ או יָדְךָ והם שמונה זֶה וזוּ וזוֹ וזאת הלֵז הלָז והלֵזוּ והלָזֶה ואלה הם.

[ГЛ. 46]

שער ההסמכה ואמתת בלשון

אמרו כי ההסמכה החפץ בעלי הלשון שיודיעו כי הדבר המסמך הוא לפלוני כאשר אמרתי בֵית המלך[1] יד אהרן[2]. יועילו בזאת ההסמכה. כי הבָית למלך וכי היד הוא לאהרן וזה הוא על דרך אמת | ואמרו חול הַיָם[3]. יַד הירדן[4]. וזה לא הוא על דרך אמת. אלא על דרך עובר. למען כי החול איננו לים. ולא לזולתו. וכן הירדן אין לו יד ודמׂ כאלו. ודע כי ההסמכה ואם היתה תתן הדבר המסמך לפלוני אם על דרך אמת ואם על דרך מעבר יש שמה חפץ אחד. והוא[5] הידיעה אשׂ תהיה על השם אשר תסמיך אותו בזולת הלא תראה איך לא תסמיך אלא שֵם מֻנְכר. והשם אשר תסמיך אליו לא יהיה | אלז̇ מיודע כמ עֵץ הארץ. השֵם הראשון מֻנְכר והשני מיודע. וזה הוא משפט ההסמכה. השֵם הסמוך לעולם מֻנְכר. והשני הנסמך אליו לעולם מיודע. ואם תדב[ר] בסמוך על סמוך לא יכשר אלא יהיו הכל נסמכין אל מיודע כמׂ מזבחי שלמי בני ישראל[6] הגׂ [השמות] המנכרות נסמכות אל ישראל אשר הוא מיודע. ודע כי כל דבור[7] ישמע אותו השומע ולא יצטרך אל דבור אחר | ישלים חפצו הוא אשׂ יקראו אותו מכרת. ופתרון הראשון אשר ל[א] ישלים חפץ השומע כמׂ אם ישמע שִׁבְטֵי עַבְדֵי בְּנֵי יְדֵי ודמׂ מאשׂ יקראו אותו סמוך ופתרון השני אשר ישלים חפץ השומע בו כמׂ עֲבָדִים

שבטים בנים ודמ̇ מאשר יקראו אותו מכרת. ואש̇ יפריד ביניהם הוא הנקוד. והשם אש̇ הוא לנקבה אשר יהיה בסופו הֵא אם תסמיך אותו לא תתחלף סמיכתו לעולם. והוא | אם תחפוץ תסמיך אותו תסיר את הֵא ותשים במקומו תיו. ותסיר הקמצה ותשים במקומה פתח כמ̇ צָרָה שם לנקבה מכרת אם תסמיך אותו תאמר צָרַת וכן רָעָה שם רָעַת שפחה. שִׁפחת. זִמָּה זִמַּת. בתולה בתולת ודמותם ויש שמות נקודם והם סמוכים ומְכרתים אחד כמ̇ נגב יהודה[8] סמוך... כאפיקים בנגב[9] מכרת. וכן מַתַּן אדם[10] סמוך. הרבו עלי מאד מהר ומתן[11] | מכרת. ודע כי הסמוך לא י[סמך] אל נפשו אלא על זולתו כמו בֶּן יצהר בֶּן קהת בן לוי ודמ̇ מאש̇ יסמך אל גוף ותאמ̇ וישאו את נחשתם[12]. זה נסמך אל צורה ותבנית היו בנחשת ויסמך הסמוך אל מדה כמ̇ אַבְנֵי עשר אמות ואבני שמונה אמות[13]. ויסמוך הסמוך אל ענין טוב או רע יהיו בו כמ̇ בֶּן עולה[14] בֶּן בליעל[15]. אנשי חיל[16]. ודמ̇ ויסמוך הסמוך אל קצות אֵבריו כמו כְּבַד פה וּכְבַד לשון[17] עֶרל לב

л. 6а

וְעֶרֶל בשר[18] ויסמך הסמוך אל שֵׁם מתחבר עמו במלה כמו אָבִי ואִמִּי ודמ̇ [19]ויסמֵיך הסמוך אל מדה[19] קצות הגוף אל כלל הגוף כמ ומלֵאת יד אהרן ויד בניו[20] רֶגֶל השור[21]. ויסמך קצות הקצֶה אל הקצֶה כמ̇ ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו[22] ויסָמך העושה אל המעשה אשר לו כמ̇ עוֹשֵׂה המלאכה[23] וחושבי מחשבות[24] ויסמך | המעשה אל עושהו כמ̇ פוֹעַל אדם[25]. מעשה רוֹקֵם[26] מלאכת יי[27] ודמ̇. ויסמך העשוי אל עושהו כמ̇ רצוי אחיו[28]. מֻכה אלהים ומְעֻנה[29]. ויסָמך העושה אל העשוי אשר לו כמ̇ זוֹבֵח זבח[30]. בּוֹצֵע בצע[31] ודמ̇ הרבה במקרא.

---

1 2S 11,2.
2 Ex 29,9.
3 Ir 33,22.
4 Nu 13,29.
5 Возможно, что это слово написано ошибочно. Должно быть: והא הידיעה, т.е. вторая буква vāv в первом слове лишняя.
6 Lv 10,14.
7 После этого слова следует: א̄ת̄[...]ח̄פ̄צ̄ו̄. Эти слова подчеркнуты сверху, что, по-видимому, означает — написано ошибочно, они в текст не включены.
8 1S 27,10.
9 Ps 126,4.
10 Pr 18,16.
11 Gn 34,12.
12 2R 25,13.
13 1R 7,10.
14 Ps 89,23.
15 1S 25,17.
16 Gn 47,6 и др.
17 Ex 4,10.
18 Hs 44,9.
19–19 Слова перечеркнуты сверху.
20 Ex 29,9.
21 Js 32,20.
22 2S 21,20.
23 Ne 2,16.
24 Ex 35,35; KK וחשבי מחשבת.
25 Hi 34,11; KK פעל.
26 Ex 28,39; KK רקם.
27 Ir 48,10.
28 Dt 33,24.
29 Js 53,4.
30 1S 2,13.
31 Ir 6,13.

[ГЛ. 47]

שער המלות אשר יתחברו השֵׁם עם השֵׁם יתחבר ויועיל.

כמֹ יוסף חי[1]. שמואל מת[2]. עמלק יושב[3] ודמֹ. וזה משער אשר תתחיל ותגיד כי אתה תקדים המיודע ותגיד במֻנכר. והמעשה | עם השם יתחבר ויועיל כמ ויעש בצלאל[4]. ויקם משה[5] ודמותם. והמשרת עם השם יתחבר ויועיל בהכרזה בלבד. כמֹ הוי אשור[6]הוא כל צמא[7] ודמ. והמעשה עם המעשה אם יתחבר לא יועיל אלא אם תסמיך אותם אל שם ותאמֹ בָבֶל[8] וכל היוצא בהם הרבה במקרא.

---

[1] Gn 45,26.
[2] 1S 28,3.
[3] Nu 13,29.
[4] Ex 37,1.
[5] Ex 40,18.
[6] Js 10,5.
[7] Js 55,1; KK הוי כל צמא.
[8] Речь, видимо, идет о словосочетании נפלה נפלה בבל (Js 21,9).

[ГЛ. 48]

שער חזוק הדבור.

דע כי בעלי הלשון ישנְּנו המלות. למען אשר יחזקו הענין כמו מֹשֶה משה[1]. איש | איש[2] וחפצם בזה שישים השומע לבו אל הדבור. ויש שיוסיפו מלה אחרת זולת המלה הראשונה. ואם היה ענין שתי המלות א[3] כמו איש אחד אשה אחת. ועל זה לא יחזיקו[4] הזכר אלא בזכר. והנקבה אלא בנקבה. והיחיד ביחיד. והרבים ברבים. כמ איש אחד[5]. זכר בזכר. אשה אחת[6]. נקבה בנקבה. הגוי כלו[7] יחיד ביחיד. שמעו עמים כלם[8]. רבים ברבים ודמֹ.

---

[1] Ex 3,4.
[2] Lv 15,2.
[3] אחד?
[4] Вторая буква йо̂д приписана сверху.
[5] Gn 42,11 и др.
[6] Sa 5,7.
[7] Ma 3,9.
[8] 1R 22,28 и др.

[ГЛ. 49]

שער האותיות | א[ש]ר בואו השֵׁם השני במעשה הראשון.

[ו]זה השער הרבותו על אות וו כי [א]תה תאמֹ ויקם משה ויהושע. וילד משה ואהרן[1]. לו אמ ויקם משה יְהושע. וילך משה אהרן. יהיה הדבור לא יועיל. וכאשׁ הבאת אות וו על [יהו]שע ועל אהרן ידעת כי יהושע קָם כמֹ משה עָה[2]. וגם ידעת כי אהרן הלך כמ [מ]שה עליהם השׁ.[3] ודמֹ הרבה במקרא.

---

[1] Ex 4,29.
[2] עליו השלום.
[3] השלום.

[ГЛ. 50]

שער האשור.

דע כי לא | יאש[רו] בעלי הל[שו]ן המנכר אלא במֻנכר ולא יאשרו המיודע אלא במיודע. כמו אם יאמרו איש טוב[1] איש יפה[2]. זה איש מֻנכר במֻנכר. וגם יאמרו הָאיש הַטוב. האיש היפה. זה אִשור מיודע במיודע.

ודע כי הם יאשרו המגכר דברים בדברים בתואר כמו איש יָפֶה[2] ובמעשה הלב. כמו נָכוֹן וביחושו אל משפחה כמׄ איש לֵוִי[3]. ואל מדינה כמׄ איש מצרי[4]. ואל מלאכה. כמׄ איש סבל[5] ויאשרו המיודע | באשר הוא מיודע בהֵא כמו ירמיהו הנביא[6] אהרן הכהן[7] ויאשרו אותו בהסמכה אלא שם נודע. כמׄ משה עבדי[8]. ויאשרו אותו בשם אשר לא יועיל כמו זה הבית[9] זה האיש[10] ודמ.

---

[1] 2S 18,27.
[2] 2S 14,25.
[3] Jd 19,1.
[4] Ex 2,11.
[5] 2 Cr 2,1.
[6] Ir 25,2.
[7] Lv 13,2.
[8] Jos 1,2.

[ГЛ. 51]

שער חלוק המעשה אל שני חלקים.

החלק האחד הוא אמת. והחלק השני הוא על דרך מעבר. והאמת הוא ותקם ותלך[1] למען כי היא עמדה והיא הלכה. והמעבר הוא והָיָה ותָמָת למען כי המות היא לא עשתה

л. 66

אותו אלא ליי יתׄשמ[2]. הוא עשה המות וכן היה. לא הוא מעשה על דרך אמת. יִוָדַע מהעושה. ודע כי יש מעשה יהיה בנפש כמו ויקם וישב ודמׄ. ויש מעשה בזולת הנפש. כמׄ ויקֶם וישֶב ודמׄ. ודע כי מעשה החמשה ההרגשות כלם בזולת הנפש. למען כי לא תראה אלא ראוי ולא תאכל אלא אָכוּל. ולא תריח אלא מוּרָח. ולא | תשמע אלא שָמוּע ולא תמשש אלא מְמֻשָש. וכן כל המעשים אשׄ בלב כלם בזולת הנפש. למען כי לא תאהב אלא אהוב. ולא תשנא אלא שנוא. ולא תזכור אלא זָכוּר ולא תדרוש אלא דָרוּש ולא נשאר אחר מעשה הלב ומעשה ההרגשות לא[3] מעשה הגוף כלו. והוא יחלק על בׄ חלקׄ[4]. האׄ בנפש. והוא כמׄ שוּב וקוּם והבׄ בזולת הנפש כמ נְגוּף. ואם תבקש שתתן המעשה אשׄ בזולת הנפש תלך בוׄ[5] דרכים. האחד | משרת כמׄ וגם ישב שלמה על כסה המלוכה[6]. והבׄ בדגש כמ שמח זבולון[7] הוא בנפש בלא דגש. ואם תאמׄ שַמֵח נפש עבדך[8] יהיה בזולת הנפש בעד הדגש. והגׄ בחלוף בנינו כמ. שב בנפש אם תחלף בנינו ותאמׄ הוֹשֵב יהיה בזולת הנפש. והדׄ בפתח. כמ[9] ויסע מלאך האלהים[10]. הוא בנפש ואם תאמׄ ויסע כצאן עמו[11]. הוא בזולת הנפש. וכן כי ירבה אלוה מאנוש[12] בנפש. ולא יַרבה | לו סוסים[13] בזולת הנפש.

---

[1] Gn 38,19.
[2] יתעלה שמו.
[3] По-видимому, здесь должно быть: אלא(?).
[4] חלקים.
[5] В рукописи над буквой vāv точки нет.
[6] 1R 1,46.
[7] Dt 33,18.
[8] Ps 86,4.
[9] В рукописи написано: ככ.
[10] Ex 14,19.
[11] Ps 78,52.
[12] Hi 33,12.
[13] Dt 17,16.

[ГЛ. 52]

שער בקצה מה יועילו האותיות הזכרים.

האותיות אשׄ יבואו על השמות הם הׄ והם סימן בהכלם אות בׄ יועיל בביאתו על השם היותו כמׄ הכלי אשׄ

יהיה בתוכו דבר כמ̇ בבית ובשדה ודמ̇ ויוליך המעשה אל העשוי. כמ̇ אשר התעללתי במצ̇[1]. ובאהרן התאנ[ף][2] ודמ̇[3]. ויהיה כמ̇ אש̇ תעשה בו מלאכה. כמ̇ ויכהו בָּחֶרֶב[4] באבן או באג[ר]וף[5] | ודמ̇. אות הא יועיל בביאתו על השם הידיעה כמ האיש[6] הבית[7] ודמ̇ ויוע[י]ל אות הֵא לשאלה כמ̇ השלום אביכם הזקן[8]. ודע כי הדבר אשר יפריד בין [הא] הידיעה. ובין הא השאלה. הוא כל אות אש̇ יהיה אחריו א̇[9] מז̇' אותיות ואלו הם בְּגְדוֹ סַפַּל מַקְשַׁת יַטַּז כַּנַע. ויהיה האות ההוא דגש ונקודו מלך ל[א] שְׁוָא יהיה הֵא הידיעה כמ̇ הַבָּיִת הגדול[10] וכיוצא בהם מהז̇' האותיות. ואם | יהיה האות ההוא אשר משבעה עשר אותיות רָפֵי ונקודו מלך לא שְׁוָא יהיה הא השאלה כמ̇ הֲכָזֶה יהיה צום אבחרהו[11] הַתְשַׁלַּח ברקים[12] ודמ̇. מהשבעה עשר. ואם יהיה תחת אחד מהז̇' שְׁוָא והוא דגש. יכשר היותו הא הידיעה. ויכשר היותו הא השאלה כמ̇ הַגְּדוֹלִים[13] הַצְּפוֹנִי[14]. ואלה הם לידיעה. וכמ̇ הַבְּדֶרֶךְ אבותיכם[15]. הַכְמוֹת נבל[16] הַשְּׁמֵנָה היא[17] ואלה הם לשאלה. וכן אם היה אחד מהז̇' | שְׁוָא ורָפֵא יכשר היותו הֵא הידיעה והשאלה כמ̇ הַלְוִים[18] הַשְּׁלַבִּים[19] לידיעה והירוצון בסלע סוסים[20] הוא לשאלה. והראיה[21] תפריד בין זה לזה. ודע כי שאר האותיות והם אותיות אחהר̇ע אם יהיה תחת הֵא קמצה או ג̇ נקדות יהיה לידיעה. כמ̇ הרוֹאֶה העוֹנֶה הארץ הֶחָכָם ודמ̇. ואם יהיה תחת אות פתח יכשר היותו לידיעה ולשאלה. כמ הָעוֹרְקִים ציה[22]. לידיעה. האלהים אָני[23] לשאלה ודע כי השאלה תהיה **במקום** שאלה על דרך אמת. בעבור כי השואל לא ידע[24]

---

[1] במצרים; Ex 10,2.
[2] Dt 9,20.
[3] ודמותם.
[4] Ir 26,23.
[5] Ex 21,18.
[6] Gn 24,31.
[7] Gn 39,11.
[8] Gn 43,27.
[9] אחד.
[10] 2C 3,5.
[11] Js 58,5.
[12] Hi 38,35.
[13] 1C 17,8.
[14] Jl 2,20.
[15] Hs 20,30.
[16] 2S 3,33.
[17] Nu 13,20; KK הוא.
[18] Ex 6,25.
[19] 1R 7,29.
[20] Am 6,12.
[21] Возможно, что здесь пропущено слово הלא.
[22] Hi 30,3.
[23] 2R 5,7.
[24] Здесь текст прерывается. По-видимому, до нас не дошли 1–2 листа рукописи.

л. 23а

[ГЛ. 53]

הדבר[1] ויהיה האמת במקום העובר. והעובר במקום האמת. וזה כמאמרם עמדתם על חרבכם[2] [א]שר לא יבוא אל האמת אשר יתנו החרב תחת הרגל ויעמדו עליה. אלא העובר אש̇ הוא לקיחת החרב למלחמה והמשפט האחד יודע העובר באש̇[3] יודע האמת על דרך אחד[4] על כן יהיה | זה כמ̇ זה להבין השומע. ולא יחפוץ אח[ד] מהם ראיה כמ̇ גלוי ערוה. אשר האמת כו שיגלה הערוה. והוא על דר[ך עו]בר על השכיבה. וכמ̇ מלאכה אשר תפול על האורג אמת. ועל שוער ד[...] על דרך עובר. והחלק השני מן העובר לא ישיב על האמת במדרגתו. ו[ש]אר האמת מועיל. ויצטרך העובר אל ראיה. וזה כמ̇ באנו באש ובמים[5]. אש̇ נודע בראיה. כי הוא מעבר והשלך | ...אש אמת. ודע כי בעלי הלשון קראו לענין אחד בשמות הרבה כמו [...]ה ואסיפה ואגירה וכניסה [וב]הלה וחבור ועדה מ[...]ו ועדו כל המלכים[6] ...]ה מן ולא תקפוץ את יד[ך[7] ...ו]נקוו

אליך כל הגויים[8] וכאשר עשו זה...ע...ענין אחד הדברים ה[ר]בה כמ֗ בוֹר מן כבור ידי[9] בוּר ולבוּר את [כל ז]ה[10] ב[ר]ה מן בְּרוּ לכם איש[11]. בָּרֵר מן ולברֵר וללבֵּן[12]. בָּרוּר מן ברור[13]. הָבָר | מן הָבֵר[ו] החצים[14]. הָבָר מן לא לזרות ולא להָבָר[15]. הִבָּר מן הברו נושאי כלי יי[16] הַבּוּר מן הוברי שמים[17]. הִתָּבָר מן עם נבר תתברר[18]. תִּתְבָּרַ[ר]. מן יתבררו ויתלבנו[19]. ראה אין בזה הלשון מן הדרכים יא֗. ויש שם העולה נדע אותה על דרך כל[ל]. ואם לא נדע אותן על דרך פרט. למען כי בעלי הדעת לא יטריחו על נפש[ם] שיתקנו אלה הדרכים בלא הועלה אם הם יגעו אל חפצם בא֗[20] מהם | ו[ע]ל זה ח[ו]ב כשתהיה שמה הועלה לכל אחד וא֗[21] על דרך פרט ואם לא נדע אי[ ] על דרך כלל.

---

[1] Начало главы до нас не дошло.
[2] Hs 33,26.
[3] כאשר(?).
[4] אחד?
[5] Ps 66,12.
[6] Jos 11,5.
[7] Dt 15,7; KK תקפץ.
[8] Ir 3,17; KK אליה.
[9] 2S 22,21.
[10] Ko 9,1.
[11] 1S 17,8.
[12] Da 11,35.
[13] Js 49,2.
[14] Ir 51,11; KK הָבֵרו.
[15] Ir 4,11.
[16] Js 52,11; KK נשאי.
[17] Js 47,13.
[18] 2S 22,27.
[19] Da 12,10.
[20] באחד.
[21] ואחד.

[ГЛ. 54]

שער המשרתים והמלות אש֗ ידמו אותם.

[ ] אֶל ואַל ואת ועל ולולי וכי או ואם ומן ועד ועם וגם ואף ואך ורק [ ]ה ודמ֗ תשוב תחקור אותם בגבול השֵם והסימנ֗ שלו והם יבדילו [מ]הם שֵם ומה מהם משרת. וכן המלות אש֗ ידמו המשרתים כמ֗ אֲשֶר | [ ] כמה ומתי ואַיִן ואָן ואנה ואֵי ואַיֵה ואיפה ופה֗ וכה֗. ואָמנם [ ] וכל ואֵיפָה והֵיך ואֵיכָכָה ואֵיך ואולי ומדוע ואז ואזי והן והנה [ ] יביען. כל אלו המלות ודמ֗ אם יבוא עליהם מסימני השם תשפוט להם [ ] ואם לא יבוא עליהם סימני השֵם תדע כי הם משרתים.

[ГЛ. 55]

שער משקל השמות אש֗ הם מג֗ אותיות.

דע כי אם תראה מנהג | [...]ר ותשים לבך[...]ו[1] לא יקשה בעיניך המלות הקשות בלשון על כן כתבתי לך מעט. למען תתנהג בלשון על זה המנהג. אֶרֶץ. את השמים ואת הארץ[2]. אֶסֶם. את הברכה באסמיך[3]. בוֹסֶר. יחמוס כגפן בסרו[4]. בֶּצֶל. את הבצלים ואת השומים[5]. גֶּבֶר גבר רש[6]. גֶּרֶם. גרמיו כמטיל ברזל[7] דֶּשֶן. החדלתי את [ד]שני[8]. הֶבֶל. הבל הבלים[9]. הֶרֶר. להררי עוז[10]. זֶרֶת זרת ארכו[11] זָקֵן זקני העם[12].

л. 236

חֶסֶד. חסד הוא[13]. חקק. הוי החוקקים חקקי און[14]. טֶרֶף. כל טרפי צמחה[15] טֶרֶם טרם ישכבו[16]. יֶתֶר. ויהי המלקוח [יתר] הבז[17]. יֶבֶל. כערבים על יבלי מים[18] כֶּתֶר. כתר מלכות[19]. כֶּמֶר. את שם הכמרים[20]. לֶחֶם.

כי הלחם אזל מכלינו[21] [לֶשם] לשם שמו ואחלמה[22]. מֶלֶך. תשים עליו מלך[23]. מֶגֶד. ומגד גרש ירחים[24]. נֶדֶן... | נתתְ את נדניך[25]. נֶטֶף. נטפי מים[26]. סֶכֶל. נתן הסכל[27]. סֶדֶר. צלמות ולא סד[רי]ם[28]. עֶבֶד. כי תקנה עבד עברי[29]. עֶרֶב. [ער]בות[30]. פֶטֶר. ופטר חמור[31]. פֶּרֶס. ופרסיהן יפרק[32]. צדק משפט וצדק[33]. צֶלֶל. צאלים צללו[34]. קֶנֶץ עד אנה תשימון קנצי למלין[35]. קֶרֶס. קרסי נחשת[36]. רֶגֶל תחת רגל[37]. שֵפֶט עשה יי שפטים[38]. רֶכֶס. הרכסים לבקעה[39]. שֶכֶן. לשכני תדרשו[40]. תֶלֶם. תלמיה רוה[41]. תֶבֶן תבן אין נתן לע[ב]די[ך][42] | בֶּגֶד. קח בגדו[43]. בגד יחיד. בגדי בגדים. בגדיכם בגדַך בגדיך בגד[ ] בגדֵךְ בגדהּ בִגְדָן. בִגְדָם בְגָדֵינו. בגדים רבים מכרת. בְגָדַי מכר[...] לרבים. בְגדֶיך בְגדיכם בְגדייך בְג[... בג]דיהם בְגָדֶיה בְגד[ ] תנהג כל השמות הכתובות לך הֵנה וכיוצא בהן. על זה המנהג. דרך משקל אחר. אוֹפֶל ומאופל ומחשך[44]. בוקֶר בקר ויוד[ע יי][45] | גולֶם גלמי ראו עיניך[46]. דומֶן לדומֶן על פני האדמה. הולֶם[47]. את הולֶם פעם[48] זוקֶן. כבדו מזוקֶן[49]. חושֶן חושן המשפט[50]. יושֶר יושר לבי אמרי[51]. כופֶ[ר א]שכול הכופֶר[52]. מֶתֶק. החדלתי את מתקי[53]. נופֶך. נפך ספיר ויהלום[54]. סלֶת [ס]לֶת | יהיה קרבנך[55]. עֹרֶם לוכד חכמים בערמם[56]. צורֶך מן הלבנון כל צר[כ]ך[57] קֹדֶש קדש קדשים[58]. רוגֶז ויבוא רוגֶז[59] שורֶש. פן יש בכם שורֶש[60] תופֶת התופ[ת] | גיא בן הנום[61]. ואם תסמיך כופֶר אל השמות תאמ כופֶר כָפְרִי כַפְרָך [...] כָפְרֵך כָפְרְכֶן כָפְרוֹ כָפְרָם כָפְרָהְ כָפְרָן. משקל שלישי. אֶלֶף. באין אלפים אבוס בר[62]. בָשָם אריתי מורי עם בשמי[63]. גָמָל[מעל] הַגָמָל[64]. גָלָל. ולחמם כַגְלָלִים[65]. זה הדבר[66] דָבָר. הָרָר. הררי בשדה[67]. [ ] הזקן. זָקָן. חָלָץ. ידיו על חלציו[68]. טָרָף. כי הוא טרף וירפאנו[69]. יָבָם [מאין] | יבמי[70]. יָרָק. כמ[71] הירק[72]. כָרָע. שתי כרעים[73]. לָבָן. נגע לבן אדמדם[74] מָ[שָל] להבין משל ומליצה[75]. הנמלים[76]. נָמָל נָהָר נהר פלגיו[77]. סָרָן ובעיני ה[ס]ר[נים][78] עָמָם. ממלכות ועממים[79]. פָרָש פרש מעלה[80]. צבא. הלא צבא לְא[נוש][81] נחשת קלל[82]. קָלָל. שָכָר שכר פרי הבטן[83]. רָחָב. רחבה מצותך מ[אד][84] תמר. תמר אחותו[85]. דבר יחיד דברי. דְבָרֵנוּ דְבַרְכֶן. | דְבַרְכֶם ד[...]ר דְבַרְכֶן. דְבָרָהּ. דְבָרָן. דְבָרִים רבים. מכרת. דבריו רבים דְבָרַי סמוך רבים. דְבָרֵינוּ דְבָרֶיהָ. דִבְרֵיכֶם. דְבָרַיִך דִבְרֵיכֶן. דְבָרָיו דִבְרֵיהֶם דְבָרֶיה דִבְרֵיהֶן. וכיוצא בזה המין. דרך משקל רביעי.

л. 24a

[א]בל אבל שאולה[86]. בָצֵק. ויאפו את הבצק[87]. גָזֵל או בגזל[88]. דָיֵק ולבנות [דָיֵ]ק[89]. זָקֵן ואברהם זקן[90]. חָמֵץ. כי כל אוכל חָמֵץ[91]. וטמא טמא יקרא[92]. טָמֵא יָוֵן. מטיט היון[93]. כָרֵס מִלָא כרסו[94]. לָבֵן לבנים נפלו[95]. מָגֵן אם יראה ורומח[96]. נָמֵר. מהררי נמרים[97]. עָרֵם. סלוה כמ ערמים[98]. צָמֵא הוי כל צמא[99]. קָדֵש | וגם קָדֵש[100]. קָמֵל. קנה וסוף קמלו[101]. רָחֵק. כי הנה רחקיך[102]. שָקֵד גיגמול שקדים[103]. תָפֵל ובטחים אותו תפל[104]. רָחֵק. יחיד רְחֵקִי רְחֵקֵינוּ רְחֵקֵיך. רְחֵיקַיִך. רְחֵיקְהֶם. רְחֵיקְכֶן. רְחֵיקוֹ. רְחֵיקָם. רְחֵיקָך. רְחֵיקָן. רְחֵיקֵיהָ [ר]בים רְחֵיקַי רְחֵיקֵינו. רְחֵיקֵך רְחֵיקֵיכֶם. רְחֵיקַיִך. רְחֵיקֵיכֶן. רְחֵיקָיו [ר]חיקֵיהֶם. רְחֵיקֶיה. רְחֵיקֵיהֶן. ררך משקל חמישי. | אדון. האדון אשׁ אתם מבקשים[105]. גָחוֹן כל הולך על גחון[106]. טָהוֹר. דור טהור [בעיני]ו[107]. כָבוֹד. כבוד לאיש שבת מריב[108]. יָגוֹן ונסו יגון ואנחה[109]. לָשׁוֹן ולשון [חכ]מים מרפא[110]. מָרוֹר על מצות ומרורים[111]. עָוֹן חף אני ולא עון[112]. ובפתותי [לח]ם[113]. פָתוֹת. צָיוֹן כחורב בצָיוֹן[114]. קדוש אין קדוש כיי[115]. רָטוֹב רטוב הוא לפני שמש[116]. שָלוֹם לך אל תירא[117]. תָבוֹר כי כְתָבוֹר בהרים[118]. ודע כי מי אמר | אָדוֹם קבוץ מן[119] אֲדָמִים נאמ[120] לו לא כן. כי כאשר יבוא מן שלום שְלוֹמִים מן שָלוֹם שלומים ולא מן קָדוֹש קדושים. כי אם היה זה לא היה יתכן בלשון אלא יבוא מן אֲדוֹן אֲדוֹנִים ומן שָלוֹם שלומִים כן יבוא מן אֱדוֹם אֱדוֹמִים קדוש קְדוֹשִים קְדוֹשֵינוּ ודמ[121]. קְדוֹשִים קְדוֹשַי קְדוֹשֵינוּ. ואתה תסמוך היחיד על העשרה. וכן הרבים תסמיך אותם אל העשרה כאשר ראית אותיכן | ת[עשה] כמוני לא תאריך עליהם. דרך משקל שישי. אָבִיב אביב קלוי[122]. בָחִיר לראות בטובת בחיריך[123]. בְעִיר ושלח את [בע]ירו[124] גדיל גדילים תעשה לך[125]. הָלִיך ברחוץ הליכי בחימה[126]. חָרִיט בשני חריטים[127]. חָלִיל מחללים בחלילים[128]. מָרִיר. כמרירי יום[129]. נָשִיא נשיאים ורוח[130]. עָטִין עטיניו מלאו חלב[131]. שָלִיש ושלישים על כלו[132]. תָמִים | תמים תהיה[133]. בָחִיר בחירי. בְחִירָך. בְחִירֵינוּ.

בְּחִירְכֶם בְּחִירֵךְ בְּחִירְכֶן בחירו [ב]חירם בחירה בְּחִירָהּ בְּחִירָן. בְּחִירִים בְּחִירֵנוּ וכן תעשה ברבים תסמיך אותם אל שאר העשרה. דרך משקל שביעי. אדיר והיה אדירו[134]. יַקִּיר הבן יַקִּיר לי אפ[135]. עתיק עתיקי משדים[136]. צַדִּיק. ישמח צדיק[137]. תַּנִּין יהי לתנין[138]. אַדִּיר אַדִּירַי. אַדִּירִים אַדִּירַי אַדִּירֵי. וכן תעשה ליחיד | ולרבים. דרך משקל שמיני. קַנּוֹא. אל קנוא ונוקם[139]. חַלּוֹן. כי בחלון ביתי[140] כַּמּוֹוכַמּוֹן בשבט[141]. רתוק. עשה הרתוק[142]. ורתוקות כסף צורף[143]. חלון חלונו חַלּוֹנךָ חלונכם. חַלּוֹנֵךְ חַלּוֹנְכֶן חַלּוֹנוֹ. חַלּוֹנָם חַלּוֹנָהּ חַלּוֹן חַלּוֹנָן.

л. 24б

דרך משקל תשיעי אִלֵּם או מי ישום אלם[144]. גִּבֵּן או גבן או דק[145] ד[בר] והדבר אין בהם[146] עִנֵּב ענבימו ענבי ראש[147]. עִקֵּשׁ עקש לב לא ימצא ט[וב][148] קִטֵּר הלא את הקטר[149]. עִנֵּב עִנְּבֵימוֹ עִנְּבַךְ. עִנַּבְכֶם עִנְּבֵךְ עִנְּבְכֶן עִנְּב[...] עִנְּבָם. עִנְּבָם. עִנְּבָהּ. עִנְּבָן. דרך משקל עשירי. אַיָּל איל וצבי | ויחמור[150]. אַשָּׁף והאשפים[151]. אַגָּן וישם באגנות[152]. גַּלָּב תער הגלבים[153]. דַּיָּן ודין אלמנות[154]. דַּוָּי. ולבי דוי[155]. דַּיָּג. הנני שולח לדיגים רבים[156]. דַּוָּג ועמדו עליו דַוָּגִים[157]. קַשָּׁת. רובה קשת[158]. שַׁבָּת. שבת ליי[159]. חַטָּא ובדרך חטאים[160]. חַמָּן והכרתי את חמניכם[161]. חַטָּא. חַטָּאֵי חַטָּאֵינוּ חַטָּאֵךְ. חטאיכם חַטָּאֵךְ חַטָּאֵיכֶן. חַטָּאוֹ חַטָּאָם חַטָּאָהּ. חַטָּאָן. חַטָּאם. חַטָּאַי. חַטָּאֵינוּ. חַטָּא[...] | חַטָּאֵיכֶם חַטָּאַיִךְ חַטָּאֵיכֶן חַטָּאָיו. חַטָּאֵיהֶם חַטָּאֶיהָ חַטָּאֵיהֶן. דרך משקל אחד עשר. אֱסוּר. וימסו אסוריו[162]. בָּאוּשׁ. וי[עש] באושים[163]. גבול בכל גבוליך[164]. בלול כמ שבלול[165]. גְּדוּד גד גדוד[166]. זְבוּל מז[בול] קדשך[167] זבוב. זבובי מות[168]. חָנוּט ימי החנוטים[169]. חָרוּז צוארך בחרוזי[ם][170] יְבוּל. יגל יבול ביתו[171]. יְקוּם את כל היקום[172]. יְלוּד. אדם ילוד אשה[173]. כְּלוּב. כלוב | כלוב קייץ[174]. כְּרוּב. את הכרובים[175]. גְּמוּל. גְּמוּלֵי מחלב[176] גמול גְּמוּלֵי גְּמוּלֵינוּ. ושאר העשרה תעשה בהם כן. ודע כי זה השער יסתפק בעשוי אשר הוא משקל שָׁמוּר. אבל אתה תדע כי אלה השמות בראשם. דרך משקל שנים עשר אַלּוּף אַלּוּפֵי ומיודעי[177]. בכור כתאיני הבכורות[178] חַנּוּן ורחום[179] חַנּוּן. חַמּוּק. חמוקי ירכיך[180]. חלוק חלוקי אבנים[181] | תנור. תנור וכירים[182]. אלוף אלופי אלופינו אַלּוּפָה ושאר הפעילות. דרך משקל שלשה עשר. אֱוִיל. גם אויל מחריש[183]. אליל הוי רו[עי] האליל[184]. בְּרִית כרתי ברית לבחירי[184a] בְּדִיל את הבדיל ואת הע[185]. גְּלִיל. גלי[לי] זהב[186]. הֲגִיג. בינה הגיגי[187]. דביר אל דביר קדשך[188]. חֲזִיר ואת החזיר[189]. כ[סיל] ובן כסיל תוגת אמו[190]. מְטִיל כמטיל ברזל[191]. עָמִית ואל אשת עמיתך[192]. שְׁבִי[ל] | ושבילך במים רבים[193]. רְדִיד. נשאו את רדידי[194]. רְדִיד רְדִידִי רְדִידֵינוּ. רְדִידָךְ. רְדִידְכֶם. וכל הפעילות תעשה אותם על זה הדרך. דרך משקל ארבע עשר. אֱנוּשׁ. אנוש כחציר ימיו[195]. אָדוֹם. ועוד אדומים[196]. אֱגוֹז אל גנת אגוז[197]. בְּאוֹשׁ באוש מחניכם[198]. גְּלוֹם. בגלומי תכלת[199] דְּרוֹר. וקראתם דרור[200]. חֲמוֹר חמור יתומים[201]. חֲגוֹר. וחגור נתנה לכנעני[202]. | טְחוֹר ובטחורים[203]. יְסוֹד על יסוד המזבח[204]. יְסוֹד יְסוֹדֵי יְסוֹדֵינוּ יְסוֹדָם יְסוֹדָן. ושאירתם כן תעשה בהן בכל פעילתם. דרך משקל הי. שְׁאָר. שְׁאָר ישוב[205]. יְקָר. וכל יקר ראתה ע[206]. כְּתָב. כי כתב אשר נכתב[207]. סְפָר. אחרי הספר[208]. דְּוָי על ערש דוי[209]. ובדודים. דְּוַד

л. 25а

שרד. בגדי השרד[211]. אֲנָךְ. על חומת אנך[212]. עֲנָק. באחד ענק[213]. עָבָד. ועבדיהם ביד האלהים[214]. כְּתָב. כְּתָבַי. כְּתָבֵינוּ. כְּתָבָךְ כְּתַבְכֶם. וכל פעילותיהם תנהגם על זה המנהג [ו]כיוצא בהם על זה המנהג כלו. דרך משקל יו. [א]וֹצָר אוצר נחמד[215]. גורל גורלך תפיל[216]. גוז[ל] | ותור וגוזל[217]. דוֹנַג הרים כדו[נ]ג[218]. חו[ת]ם כחותם על לבך[219]. כו[כב] את הי[רח] וכוכבים[220]. כּוֹשָׁר מוציא אס[ירים בכו] שרות[221]. מוֹאָב הוי[...]למ[...] מעולם ועד עולם[222]. עוֹלָם. עוֹלָל עוללים [ש]אלו ל[חם][223] [...] תולל ותוללינו שמחה[224]. שוֹפָר תקעו שופר[225]. שו[שן] [פ]רח שוש[ן] [226] דע[...]ת [א]וצרות שופרות היחיד אוֹצָרָה [ש]וֹפָרָה. וקבוץ בו א [...]|[...] לַמַּיִם. כּוֹכָב כּוֹכָבִים אוצר אוצר[ים] אוֹצָרֵינוּ. אוֹצַרְכֶם ושאר [הפ]עילות תסמכם בם. אוצרה אוֹצָרוֹת. אוֹצְרוֹתַי אוצר [...] [...] כמותם. דרך משקל

לז[227] אוּלָם. ואולם בע[ב]ור [זאת] [ה]עמדתיך[228]. אוּלָם. אולם הכסא[229]. עָגִיל טבעת עגיל[230]. כוס...וכוס... [אובל] לפני האוּבָל[231]. דוּמָם. שכי דומם[232]. דוּמִי דוּמוּ דוּמְמֵיהֶם דוּמְמִיכֶן ד[...] | [...]דומ ושאריתם. דרך משקל יח מַזְלֵג המזלג שלש השניים[233] מִכְתֵּש אם תכתוש את האויל [ב]מכתש[234] מַלְבֵּן. החזיקי מלבן[235]. מַמְזֵר לא יבוא ממזר[236]. מַרְבֵּק. כע[גלי] מַרְבֵּק[237]. מַקְהֵל במקהלים אברך [יי][238] אַקְהִיל יַקְהִיל נַקְהִיל תַּקְהִיל קְ[הִ]לָּה קְהִלוֹתַי קְהִלָּתוֹ קְהִלַּתְכֶם קְהִלַּתְהֶן | ק[ה]ל [...] לתינו ושאריתם דרך משקל יט [מ]פלת מפלת [האריה][239] מַצֶּ[ב]ת. זרע קדש מצבתה[240] מַסֶּכֶת עם המסכת[241] מקבת [ואל מקב]ת [בור] נקרתם[242] מַצֶּבֶת מַצַּבְתִּי מַצַּבְתַּי מצבתי מצבתם מַצַּבְתֶּיךָ [ ] תכֶם. מַצַּבְתֵּךְ. מַצַּבְתְּכֶן. מַצַּבְתּוֹ. מַצַּבְתָּם. מַצַּבְתָּהּ. מַצַּבְתָּן. דרך אחר משקל כ. תפארת תפלצת תרבות תזנות [ ] רור. תמרוק תחרות. תעלול תְּפִלּוּת ודוּמ. דרך משקל כא | [ו]הוא מסבות[243]. ממנו מסבה. מִשְׁסָּה מי נתן למשסה יעקב[244]. מזמה [תש]מור עליך[245]. מְגִלָּה מְגִלָּה עָפָה[246]. ומחתה לפועלי און[247]. ממנו מְחִתָּה [מס]לה מְסִילוֹת בלבבם[248] מְכִתָּה. במכתתו חרש[249]. מְגִנָּה מגנת לב[250]. [מְ]חִלָּה. ובמחלות עפר[251]. מְצִלָּה מצלות הסוס[252]. מזמה מזמתי. מְזִמ[ת] מְזִמָּתֵךְ מזמתכם. מזמתו. מְזִמָּתָם מְזִמָּתָהּ. מְזִמָּתָן. | מְזִמָּ[ ] מזמות מְזִמּוֹתַי מְזִמּוֹתֵינוּ מְזִמּוֹתֶיךָ ושאר עשר הפעילות [ ] דרך משקל כב. תִּקְוָה ותקותי יתן אלוה[253] תַּאֲוָה תאוה

л. 25б

תִּכְלָה תַּאֲלָה [תאלת]ך להם[254]. מתגרת ידך[255] תִּגְרָה תַּאֲנָה תאנתה מי יש[256] ולא נתן תפלה[257] [ ]לָ[ ] תרזה. ויקח תרזה ואלון[258]. דרך משקל כג. חָזוּת. קרן חָזוּת תחתיה[259]. הָגוּת. והגות לבי תכונות[260]. אלון בכוּת[261] בכות ברות ויתנו בברותי ראש[262]. גָּלוּת גלות שלמה[263]. חָסוּת והחסות בצל מצ[264] | [ ] דרך משקל כד מלכות מלכותך מלכות כל עול[265]. גַּבְהוּת עיני גב[ה]ות אדם[266]. גַּבְלוּת ש[רשר]ת גבלות[267]. נַבְלוּת. את נבלותה[268]. מ[רדו]ת בן נעות ה[מרדו]ת[268a]. קדר[ות. א]לביש שמים קדרות[269]. מלכות מלכותי. [מל]כותינו. ולשאר ה[ ]לה כמ[ ]. דרך משקל כה קול רעמך[270] [ ] וקוץ ודרדר[271]. חַשְׁמַל כעין החשמל[272]. תַּלְתַּל. קווצותיו | [תלתלים][273] סלס[ל כ]בוצר על סלסלות[274]. [גר]גַּר וענקים לגרגרותיך[275]. קַשְׂקַשׂ. ושר[יון] ק[שקשי]ם[276]. ארגז. תשימו [ב]ארגז[277]. דרך משקל כ[ו] אִי [...] קינים והגה והִי[278]. אִי אי לך ארץ[279]. צי וצי אדיר[280] ע[י] ועי[...]צִיֵּי צִיֵּינוּ. צִיֵּיךְ. צִיֵּיכֶם צִיֵּיךְ. צִיֵּיכֶן. צִיּוֹ. צִיָּם צִיָּהּ צִיָּר(?) [...]צִיֵּי צִיֵּיהּ צִיֵּיכֶן צִיֵּיךָ צִיֵּיכֶן צִיָּן צִיֵּיהֶן צִיֵּיהם[281] צִיֶּיהָ. | דרך משקל כז אֵם אם על בנים[282]. אֵל לָאֵל גומר עלי[283]. בֵּל. על בֵּל בבבל[284]. גֵּו. מן גו יְגוֹרָשׁוּ[285]. דֵּע אשא דֵעי ל[מר]חק[286]. הֵא הא לכם[287] זרע. עד יפלח חץ כבדו[288]. חֵץ. זֵד זדים הליצוני[289]. יֵשׁ. פן יש בכם[290]. כֵּן. כנים אנחנו[291]. כֵּף חורי עפר וכפים[292]. לֵן מדוע לֵנים[293]. מֵת הנוגע במת[294]. קמו נד אחד[295]. נֵד. עז ואם עז קרבנו[296]. עט בעֵט ברזל ועופרת[297]. צֵל. את צֵל ההרים[298] ככ[ל]ב | שב על קֵיא[?][299] רֵק. והבור רק[300]. שֵׁם וברוך שם כבודו[301] ושח[...]שט[ ] תֵּל וישימה תל עולם[302]. דרך משקל כח. אָף וי[חר א]ף יי[303] אַף להם ולא יריחון[304]. אַף. אף אני אעשה זאת לכם[305]. אַל אל תאמר ל[רעיך][306] בַּת. אלפים בת יכיל[307]. בַּת. ואת בַּת היענה[308]. ואת בת בתה[309]. גַּב ע[ל גב]י חרשו חורשים[310]. גַּד כזרע גד הוא[311]. דַּל ואם דל הוא[312]. דַּד דדיה ירווך ב[כל] | עת[313]. זַךְ. זך אני בלי פשע[314]. חַף. חף אנכי[315]. טַל. כי טל אורות טלך[316] כַּר שלחו כר מושל ארץ[317]. לַח לח ולוז וערמון[318]. מַק יהיה[319]. סם. קטרת סמ [ים[320]. ע]ז. אפס כי עז העם[321]. פת. טוב פת חרבה[322]. צַב ובצבים ובפרד[ים[323] ק]ל קַל הוא על פני מים[324]. רך. יען רך לבבך[325] שַׁד. נהפך לשדי[326]. וכיוצ[א] [ה]רבה. דרך משקל כט. אָב אב המון גוים[327]. אח. אחי | [...]את האח לפניו[328]. אָח. אח. ואמר אח[329]. בַּר בר ולחם ומזון[330] [גד ג]דוד יגודנו[331]. זָג מחרצנים ועד זג[332]. חָח חח ונזם[333]. ים יכסו על ים[334]

л. 26а

כָּר כרים ואלים[335]. מָן ירד המן עליו[336]. נָא אל תאכלו ממנו נא[337]. סָם יאכלם סס[338]. עָשׁ. עָשׁ

יאכלם[339]. פַּז כתם פָּז[340]. קָו חרש עצים נטה קו[341]. רָש ואיש תככים[342]. שָׁב. גח שב גם ישיש[343]. והתוית תָו[344]. תא אל תא הרצים[345]. דרך משקל לֹ. אָלָה את האלה הזאת[346]. אָמָה וגט את בן האמה[347]. דָאָה את הדאה | ואת האיה[348]. שנה עשרים שנה. ודוֹם כאלה במקרא. דרך משקל לֹא אֵלָה. תחת אֵלַה[349]. גֵרָה. מעלה גֵרָה[350]. גֵאָה וגאון[351]. דֵעָה. דֵעה את יי[352]. זֵעָה בזעת אפך[353]. כֵּרָה. ויכרה להם כרה גדולה[354]. תֵּבָה. תעשה את התבה[355]. וכיוצא בהם הרבה כאלה דרך משקל לֹבֹ. בִּינָה בינה הגיגי[356]. בִּירָה כי לא לאדם הבירה[357]. זִקָה. מאזרי זיקות[358]. עִיבָּה בעזוז עי[נו]ת תהום[359]. | צִ[י]צה. ציצת נבל[360]. רִיפָה. ותשטח עליו הריפות[361]. שִׁירָה שִׁירַת דודי[362] [שי]בָה. בשיבתו במחנים[363].

דרך משקל לֹגֹ. אשה ערות [אשה] [ובת]ה[364]. בִּצָה. היגאה גמא בלא בצה[365]. גִזָה. את הגזה לבדה[366] [...] עוז. כִּפָה. כפה ואגמון[367]. מִסָה מִסַת נדבת ידך[368]. צִנָה. צנה וסוחרה אמת[ו][369] שִׁטָה. ארז שטה[370]. משקל לֹדֹ. צִינוֹק ואל הצִינוק[371]. כִּישׁוֹר. שלחה | בכישור[372]. פִּישׁוֹן. שם האחד פישון[373]. נִיצוֹץ. ופעלו לניצוץ[374]. תִּימוֹר. ותִימורים אל אליו[375]. קִיטוֹר. כקיטור הכבשן[376].

דרך משקל לה קֶצֶר ובקצרכם[377]. גֶדֶל. כרוב גֶדְלו[378]. רוכס מרוכסי איש[379]. קֶמֶץ בקמצו מסולת המ[380]. גֶשֶׁם. לא גושמה ביום זעם[381]. וכיוצא בם. קֶצֶר קֶצְרִי קֶצְרֵנוּ. קֶצְרְךָ. קֶצְרְכֶם. קֶצְרֵךְ. קֶצְרְכֶן. קֶצְרוֹ. קֶצְרָם. קֶצְרָהּ. קֶצְ[...] | [ ]ם קֶצָרַי. קֶצָרֵינוּ. קֶצָרֶיהָ קֶצְרְכֶם. קֶצָרַי. קֶצְרֵיהֶם קֶצָרֶיה קֶצָרֶיהֶן. | זה אשר כתבתי לך מהמעשים והשמות הוא יאיר עיניך בדעת דרך על כן קראתי שם הכתב הזה מְאוֹר עַיִן[382]. ויי האלהים הוא ישכיל[נו] [...]לך בחכמתו ובחפצו אמן סלה: ברוך יי לעולם[383] ונכתב על ידי אני יהוזה בן יעקב בן יהודה פה בעיר | גגרא ונשלם ביום א לשבוע בז לחדש אלול שנת דתתקסח ליצירה. זמן ישע ואורה. גאלה ועזרה ישלח לנו אל גדול ונורא:

---

1 אליו?
2 Gn 1,1.
3 Dt 28,8.
4 Hi 15,33; KK יחמס.
5 Nu 11,5.
6 Pr 28,3.
7 Hi 40,18.
8 Jd 9,9.
9 Ko 1,2.
10 Ps 30,8; KK על.
11 Ex 23,16 и קִּח.
12 Nu 11,15.
13 Lv 20,17.
14 Js 10,1; KK החקקים
15 Hs 17,9.
16 Gn 19,4.
17 Nu 31,32.
18 Js 44,4.
19 Est 2,17.
20 Ze 1,4.
21 1S 9,7.
22 Ex 28,19.
23 Dt 17,15.
24 Dt 33,14.
25 Hs 16,33.
26 Hi 36,27.
27 Ko 10,6.
28 Hi 10,22.
29 Ex 21,2.
30 Ir 5,6.
31 Ex 34,20.
32 Sa 11,16.
33 Ko 5,7.
34 Hi 40,22.
35 Hi 18,2.

36 Ex 26,11.
37 Ex 21,24.
38 Nu 33,4.
39 Js 40,4.
40 Dt 12,5.
41 Ps 65,11.
42 Ex 5,16.
43 Pr 27,13.
44 Js 29,18; KK מאפל.
45 Nu 16,5; KK וְיֹדַע.
46 Ps 139,16.
47 Ir 8,2; KK לדֹמֶן
48 Js 41,7.
49 Gn 48,10; KK מזקן
50 Ex 28,30; KK חשן.
51 Hi 33,3; KK ישר.
52 Ct 1,14; KK אשכל הכפר.
53 Jd 9,11.
54 Ex 28,18; KK ויהלם и др.
55 Lv 2,1; KK קרבנו.
56 Hi 5,13; KK לכד.
57 2C 2,15; KK ככל.
58 Ex 29,37 и др.
59 Hi 3,26.
60 Dt 29,17; KK שרש.
61 Ir 7,32; 19,6; KK הנם... וְגֵיא הַתֹּפֶת.
62 Pr 14,4.
63 Ct 5,1.
64 Gn 24,64 и др.
65 Ze 1,17.
66 Ex 16,16; 16,32; 35,4.
67 Ir 17,3.
68 Ir 30,6.
69 Ho 6,1.
70 Dt 25,7.
71 כמו.
72 Dt 11,10.
73 Am 3,12.
74 Lv 13,42.
75 Pr 1,6.
76 Pr 30,25.
77 Ps 46,5.
78 1S 29,6.
79 Ne 9,22.
80 Na 3,3.
81 Hi 7,1.
82 Da 10,6.
83 Ps 127,3.
84 Ps 119,96.
85 2S 13,2.
86 Gn 37,35; KK שאלה.
87 Ex 12,39.
88 Lv 5,21.
89 Hs 21,27.
90 Gn 24,1.
91 Ex 12,15; KK אֹכֵל.
92 Lv 13,45.
93 Ps 40,3.
94 Ir 51,34; KK כְּרֵשׂוֹ.
95 Js 9,9.
96 Jd 5,8; KK ורֹמַח.
97 Ct 4,8.
98 Ir 50,26.

99 Js 55,1.
100 1R 14,24.
101 Js 19,6.
102 Ps 73,27.
103 Nu 17,23; KK ויגמל.
104 Hs 13,15; KK אתו.
105 Ma 3,1.
106 Lv 11,42.
107 Pr 30,12.
108 Pr 20,3.
109 Js 35,10.
110 Pr 12,18.
111 Nu 9,11; ומררים.
112 Hi 33,9; חַף אָנֹכִי.
113 Hs 13,19.
114 Js 25,5; KK כחרב.
115 1S 2,2.
116 Hi 8,16; רטב.
117 Jd 6,23.
118 Ir 46,18.
119 Здесь какая-то неточность в тексте; возможно, что слово מן лишнее.
120 נאמר.
121 ודמותם.
122 Lv 2,14.
123 Ps 106,5.
124 Ex 22,4.
125 Dt 22,12; KK גדלים.
126 Hi 29,6; KK בִרְחֹץ הֲלִיכַי בְחֵמָה.
127 2R 5,23; KK חרטים.
128 1R 1,40; KK בחללים.
129 Hi 3,5.
130 Pr 25,14.
131 Hi 21,24.
132 Ex 14,7; KK ושלשם.
133 Dt 18,13.
134 Ir 30,21.
135 אפרים; Ir 31,19.
136 Js 28,9.
137 Ps 58,11.
138 Ex 7,9.
139 Na 1,2; KK ונקם.
140 Pr 7,6.
141 Js 28,27; KK וכמן.
142 Hs 7,23.
143 Js 40,19; KK ורתקות.
144 Ex 4,11.
145 Lv 21,20.
146 Ir 5,13.
147 Dt 32,32; KK עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי רוֹש (вариант ראש).
148 Pr 17,20.
149 Ir 44,21; KK הלוא.
150 Dt 14,5.
151 Da 1,20.
152 Ex 24,6.
153 Hs 5,1.
154 Ps 68,6.
155 Th 1,22.
156 Ir 16,16.
157 Hs 47,10.
158 Ir 4,29; KK רֹמֵה קֶשֶׁת.
159 Ex 20,10.
160 Ps 1,1.
161 Lv 26,30.

162 Jd 15,14.
163 Js 5,2; KK באשים.
164 Ex 13,7; KK גבליך.
165 Ps 58,9.
166 Gn 49,19.
167 Js 63,15.
168 Ko 10,1.
169 Gn 50,3; KK החנטים.
170 Ct 1,10.
171 Hi 20,28.
172 Gn 7,4.
173 Hi 14,1.
174 Am 8,1; 8,2; KK קֵיִץ.
175 Gn 3,24; KK הכרֻבים.
176 Js 28,9.
177 Ps 55,14; KK ומידעי.
178 Ir 24,2; KK הַכִּכָּרוֹת.
179 Ps 111,4.
180 Ct 7,2; KK ירכיך.
181 1S 17, 40; KK חלקי.
182 Lv 11,35.
183 Pr 17,28.
184 Sa 11,17; KK רעי.
184a Ps 89,4.
185 הע[פר ת]; Nu 31,22.
186 Ct 5,14.
187 Ps 5,2.
188 Ps 28,2.
189 Lv 11,7 и др.
190 Pr 10,1.
191 Hi 40,18.
192 Lv 18,20.
193 Ps 77,20; KK ושביליך.
194 Ct 5,7.
195 Ps 103,15.
196 2C 28,17.
197 Ct 6,11.
198 Am 4,10; KK באש.
199 Hs 27,24.
200 Lv 25,10.
201 Hi 24,3.
202 Pr 31,24.
203 Dt 28,27; KK ובעפלים в вариантах ובטחרים.
204 Ex 29,12.
205 Js 10,21.
206 ע[ינו]; Hi 28,10.
207 Est 8,8.
208 2C 2,16.
209 Ps 41,4.
210 2C 35,13.
211 Ex 31,10.
212 Am 7,7.
213 Ct 4,9.
214 Ko 9,1.
215 Pr 21,20.
216 Pr 1,14.
217 Gn 15,9; KK ותר.
218 Ps 97,5.
219 Ct 8,6.
220 Ps 136,9.
221 Ps 68,7.
222 Ps 103,17.
223 Th 4,4.

224 Ps 137,3.
225 Jr 51,27.
226 1R 7,26.
227 Первоначально было написано יֹה; впоследствии исправлено на יֹז. Исправленный вариант нами принят, поскольку он соответствует контексту.
228 Ex 9,16.
229 1R 7,7.
230 Nu 31,50.
231 Da 8,3. 8,6; KK אֲבָל.
232 Js 47,5.
233 1S 2,13; KK השנים.
234 Pr 27,22.
235 Na 3,14.
236 Dt 23,3.
237 Ir 46,21.
238 Ps 26,12.
239 Jd 14,8.
240 Js 6,13.
241 Jd 16,13.
242 Js 51,1.
243 Hi 37,12.
244 Js 42,24; KK למשוסה, вариант: למשסה;
245 Pr 2,11; KK תשמר.
246 Sa 5,1.
247 Pr 10,29; KK לפעלי.
248 Ps 84,6; KK מסלות.
249 Js 30,14.
250 Th 3,65.
251 Js 2,19.
252 Sa 14,20.
253 Hi 6,8.
254 Th 3,65.
255 Ps 39,11.
256 ישיבנה; Ir 2,24.
257 Hi 1,22.
258 Js 44,14.
259 Da 8,5; KK קרן חזות בין עיניו (?).
260 Ps 49,4.
261 Gn 35,8.
262 Ps 69,22.
263 Am 1,6.
264 מצרים; Js 30,3.
265 Ps 145,13; KK עלמים.
266 Js 2,11.
267 Ex 39,15; KK גבלת.
268 Ho 2,12; KK נבלתה.
268a 1S 20,30.
269 Js 50,3.
270 Ps 77,19.
271 Ho 10,8.
272 Hs 1,27.
273 Ct 5,11; KK קוצותיו.
274 Ir 6,9.
275 Pr 1,9; KK לגרגרתיך.
276 1S 17,5.
277 1S 6,8.
278 Hs 2,10.
279 Ko 10,16.
280 Js 33,21.
281 Вторая буква йо̄д приписана сверху теми же чернилами и почерком.
282 Ho 10,14.
283 Ps 57,3; KK גֹמר.
284 Ir 51,44.

285 Hi 30,5; KK יגרשו.
286 Hi 36,3.
287 Gn 47,23.
288 Pr 7,23.
289 Ps 119,51.
290 Dt 29,17.
291 Gn 42,31.
292 Hi 30,6; KK חֹרי.
293 Ne 13,21; מדוע אתם לנים.
294 Nu 19,11; KK הנגע.
295 Jos 3,16.
296 Lv 3,12.
297 Hi 19,24; KK ועפרת.
298 Jd 9,36.
299 Pr 26,11; KK קֵאו.
300 Gn 37,24.
301 Ps 72,19.
302 Jos 8,28.
303 Ex 4,14.
304 Ps 115,6.
305 Lv 26,16.
306 Pr 3,28.
307 1R 7,26.
308 Lv 11,16.
309 Lv 18,17.
310 Ps 129,3.
311 Nu 11,7.
312 Lv 14,21.
313 Pr 5,19.
314 Hi 33,9.
315 Hi 33,9.
316 Js 26,19.
317 Js 16,1; KK משל.
318 Gn 30,37.
319 Js 3,24.
320 Ex 30,7.
321 Nu 13,28.
322 Pr 17,1.
323 Js 66,20.
324 Hi 24,18.
325 2C 34,27.
326 Ps 32,4.
327 Gn 17,4.
328 Ir 36,22.
329 Hs 6,11.
330 Gn 45,23.
331 Gn 49,19.
332 Nu 6,4.
333 Ex 35,22.
334 Ha 2,14.
335 Dt 32,14.
336 Nu 11,9.
337 Ex 12,9.
338 Js 51,8.
339 Js 50,9.
340 Ct 5,11.
341 Js 44,13.
342 Pr 29,13.
343 Hi 15,10.
344 Hs 9,4.
345 1R 14,28.
346 Dt 29,13.
347 Gn 21,13.
348 Lv 11,14.
349 Gn 35,4.
350 Lv 11,4; 11,5.
351 Pr 8,13.
352 Js 11,9.
353 Gn 3,19; KK אפיך.
354 2R 6,23.
355 Gn 6,14.
356 Ps 5,2.
357 1C 29,1.
358 Js 50,11.
359 Pr 8,28.
360 Js 28,4.
361 2S 17,19; KK הרפות.
362 Js 5,1; KK שירת.
363 2S 19,33.
364 Lv 18,17.
365 Hi 8,11.
366 Jd 6,40; KK אל הגזה.
367 Js 9,13.
368 Dt 16,10.
369 Ps 91,4; KK וסחרה.
370 Js 41,19.
371 Ir 29,26.
372 Pr 31,19.
373 Gn 2,11.
374 Js 1,31.
375 Hs 40,31; KK אֵילו, אֱלָוו, אֵילָו.
376 Gn 19,28.
377 Lv 19,9; 23,22.
378 Ps 150,2; KK כרב.
379 Ps 31,21; KK מרכסי.
380 המנחה. Lv 6,8 KK מסלת.
381 Hs 22,24; KK גשמה.
382 Первоначально это слово имело две буквы йо̂д, но одна буква была кем-то стерта; следы стертой буквы остались.
383 По-видимому, следующие ниже слова принадлежат переписчику рукописи, а не автору.

ФАКСИМИЛЕ

11 Зак. 252

הדבור על ממון והוא הענין נודע למען כי ממון שם · או אם תאמ׳ ברוך יי אשר נתן לי
בן או לחם או בית או בגד · ודמות אלו יהיה הדבור נודע לא יהיה הדבור צריך אל
מלות אחרות · ישלימו ענין הדבור וטעמו · ואם תאמ׳ ראיתי שמעון על · ותפרד רד״ל
הדבור בעל · או על כי לא הדבור שלם · הלא תראה אם תוסיף מלה ותאמ׳ ראיתי
שמעון על הגג · או על הפרדה לא יהיה הדבור מועל בעת הוספת המלה אשר הוא
שם והוא על הגג · ומזה תדע כי גבול השם הוא המועיל אשר לא יתפש זמן נודע · ויש
להם סימנים אחרים מזולת הגבול שלו · הסימן אלו הם · הא כל מלה אשר יכשר
וירכב עליה אות בית או אות הא הידיעה · או אות כף או אות למד או אות מם הוא
שם · וסימן אלו האותיות אשר יכשר שירכבו על השם סימנם בהכלם · ראיה
תאמ׳ בית ותאמר בבית הבית כבית לבית מבית · וכן תאמר קיר בקיר
הקיר לקיר מקיר כקיר · ולא יכשר שתאמ׳ עשה אכל בעשה באכל לאכל
לעשה ודומ׳ · ומזה תדע כי אלו החמשה אותיות אם תראה מלה יכשר
שירכבו עליה ותהיה המלה ההיא שם · והסימן השני · הוא כל מלה יכשר
היותה תקבץ והיא שם כמו בגד יכשר תאמ׳ בגדים · וכן קבר · יכשר שתאמ׳
קברים · וכן טוב יכשר שתא׳ טובים · וכן איש יכשר שתאמ׳ אישים · וכן אשה
יכשר שתאמ׳ אשות · וכן נדה יכשר שתא׳ נדות · וכן בתולה יכשר שתאמר
בתולות · וכן שפחה יכשר שתאמ׳ שפחות · ודמותם · ודע כי אתה תקבוץ
הזכרים ביוד · ומם לעולם · ותקבוץ הנקבות בוו ותיו כאשר ראיתה טוב זכר
קבצת אותו ביוד ומם ואמרת טובים · וטובה היא נקבה · וקבצת אותו בוו ותיו
ואמרת טובות · וזה הוא חוק הקבוץ בלשון · ושמור אותו בלבך · ומזה תדע
כי כל מלה אשר תקבוץ אותם בקבוץ זכרים ואם בקבוץ נקבות היא שם ·
הלא תראה כי קבוץ הנקבות הוא בוו ותיו · כי תאמ׳ נער נערים · ותאמ׳ נערה
נערות · ודע כי סימן השם אשר הוא שם נקבה היות בסופו הא · ומטרם אות הא
קמצה · כמו דע · לשון זכר · למען כי אין בסופו לא הא ולא קמצה מטרם אות הא ·
וכן צר · צרה · קם קמה · זר זרה · בר ברה · כר כרה · ודמותם הרבה בתו׳

פרק פתרון המעשה · המעשה הוא אשר יתפוש זמן אם עבר ואם
עומד ואם עתיד · למען כי הזמן לא יחלק אלא אל אלו ג׳ החלקים בלבד למען כי
לא יודע לא זמן עבר כמו תמול אמש · וזה חלק אחד · וזמן עומד · וזה חלק ב׳ ·
וזמן עתיד והוא הזמן אשר יבוא · וזה החלק ג׳ · ומזה תדע כי כל מלה אשר
תתפוש זמן אחד ותקח אותו מזולת שני הזמנים האחרים היא מעשה · כמו עשה
עמד אשר יתפשו שתי המלות יתפשו זמן עבר · ולא יכשר בהם לא זמן עתיד ולא
זמן עומד · וכן אם תאמ׳ יעשה יעמוד יהיו שתי המלות יתפשו זמן עתיד ולא יכשר
בהם זמן עבר · וזה מבדיל מן מאמר ארץ ואיש אשר לא יתפשו זמן אחד · וכן
כי ארץ ואיש לא יתפשו זמן על כל אודות ועל כל פנים · וכזה היה גבול המעשה
הוא אשר יתפוש זמן אחד אם עבר ואם עומד · אם יאמ׳ כי עשה ושכר יתפשו

זמן ... ויעשה וישמור תפשו זמן עתיד · מה הוא הדבור אשר יתום ויתפוש ·
זמן עומד · אמ׳ לו אין לו דבור סגלה · אבל אם יתמצע בעליה לשון ידבר · בעמד
ידברו לו לשון עתיד · אם יאמ׳ ואיך ידיע לשון עומד מלשון עתיד · יאמר לו
תעובר על השמד עתה · ונא · והנה · ובהם יודע לשון עמד · הלא תראה אם תאמ׳
פלוני עתה יאכל · או הנה הוא ישתה · יהיה זה הדבור לעומד · וכאשר תדבר יאכל
וישתה ודמותם ולא תחבר עמם לא עתה ולא נא ולא הנה יהיה הדבור לעתיד ·
פרק המשרת · המשרת הוא אשר לא יועיל ולא יתפוש זמן כי זה כמו אל
ועל וכי ומי ודמ׳ מן המשרתים אשר לא יועילו בנפשם ופתרון זה כי המשרת
לא תחברות עליו הדבור · למען כי אם תחברות עליו הדבור לא יועיל · על כן אמרנו
כי המשרת לא יועיל והוא אמש כי והיום ומחר · כי על כן הוא לא יתפוש זמן ·
כאשר פתרתי לך גבול השם והמעשה והמשרת אתה תוכל תחלק ותדריך
כל המקרא וכל הלשון שם ממעשה ומעשה ממשרת · ואני אחלק לך פרק
בראשית למען כי תעשה כאשר באורתי · אם יאמ׳ לך בראשית מה היא שם ·
אם מעשה ואם משרת · אמר לו שם בעבור כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן ואות
בית ירכב עליו · ברא · מעשה · למען כי הוא תפש זמן עבר · אלהים שם · למען
כי הוא מועיל ויבוא עליו אות מן החמשה · כי תאמ׳ באלהים כאלהים מאלהים ·
את · משרת · כי לא יועיל לבדו · השמים שם · למען כי הוא מועיל · ואות הא
רוכב עליו · ואת · משרת · למען כי לא יועיל לבדו · הארץ שם · למען כי הוא
מועיל · ואות הא רוכב עליו · היתה · מעשה · למען כי הוא תפש זמן עבר · תהו
שם למען כי הוא מועיל · ובוהו שם למען כי הוא מועיל · וחושך שם כי הוא יועיל
ולא יתפוש זמן · על משרת כי הוא לא יועיל ולא יתפוש זמן · פני שם כי הוא
מועיל ולא יתפוש זמן · תהום · שם · למען כי הוא יקבוץ תהום תהומים · כמו
בכור בכורים · ורוח שם · למען כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן אחד · ויבוא עליו
אות מחמשה כי תאמ׳ ברוח לרוח כרוח מרוח הרוח · אלהים שם כי הוא מועיל
ולא יתפוש זמן · על משרת · כי הוא לא יועיל · מרחפת שם · למען כי הוא מועיל ולא
יתפוש זמן · על משרת · למען כי הוא לא יועיל · פני שם · כי הוא מועיל · ולא יתפוש
זמן · תהום שם · למען כי הוא יקבוץ תהום תהומים · פני שם כי ירכב עליו
אותיות בהכלל · למען מפני הפנים בפנים · כפנים · המים שם · למען כי הוא מועיל
ולא יתפוש זמן · ויאמר מעשה כי הוא יתפוש זמן עבר · אלהים שם · למען כי
ירכב עליו אות בהכלל · יהי מעשה · למען כי יתפוש זמן עתיד · אור שם · למען
כי ירכב עליו אות בהכלל · ויהי · מעשה · כי תפש זמן עבר · וירא מעשה למען
כי תפש זמן עבר · אלהים שם · למען כי הוא מועיל ולא יתפוש זמן · את משרת ·
כי הוא לא יועיל · טוב שם · למען כי תקבוץ אותם טובים · ויבדל מעשה · כי הוא
תפש זמן עבר · אלהים שם כי הוא מועיל · בין שם כי ירכב עליו אותיות בהכלל

וצמחו בבין חציר · האור שם · למען כי ירכב עלין אות למד · לאור · וכן בה"ל
החושך שם · למען כי הוא מועיל ולא תפש זמן עבר · ויקרא · מעשה · כי זבם
בזמן עבר · אלהים שם כי הוא מועיל · לאור שם · כי ירכב עלין למד · וכן בה"ל
יום שם · כי הוא יקבוץ ימים · כמ' טוב טובים · אור אורים · ולחושך · שם · כי
הוא מועיל ולא יתפוש זמן · קרא מעשה כי הוא תפש זמן · ערב שם כי הוא
מועיל ולא יתפש זמן · ותקבוץ רבים ערבים קבר קברים · ודומ' · ויהי ·
מעשה · כי תפש זמן עבר · בקר שם · כי הוא מועיל ולא יתפש זמן · יום שם ·
ותקבוץ יום ימים · וימים · אחד שם · למען כי תאמ' האחד באחד כאחד
לאחד מאחד · אותיות בה"ל"ם · ועל זה המנהג והבאור שבארנו עד כל
המקרא ·

שער חלוק טעם הדבור וענינו ·

כמה היה ענין הדבור עשרה · והמה · הגדה ושאלה · ומצות עשה ·
ומצות לא תעשה · והבקשה · וההזכרה · והחפץ · והסגלה והתאוה · וההפלאה ·
ופתרון אלה העשרה · ההגדה היא כמ' תאמ' עשה יי' ברא יי' שמודיע ·
ומגיד כי עשה יי' ותשמ' · וכן כל עשה ודמ' · השאלה · כמ' אומ' השלום
אביכם הזקן · כי הוא שאל על שלום אביהם ודומ' · הצווי · מצות עשה כמו
כבד את אביך וג' ואומ' הכה בכפך ודומ' · מצות לא תעשה · כמו לא תנאף ·
לא תרצח ודמותם · הבקשה · הוא אשר ידבר בלש' צווי למי הוא אדוניך ·
כמ' תאמ' חנני יי' הושיעה אדוני המלך · ופתרון זה אם יאמ' לבנך עשה
תהיה מצוה אותו · ואם יאמ' לך בנך עשה לא יהיה כמצוה אותך אלא כמבקש
ושואל ממך · וזה הוא עקר יהיה בידך · והוא כל לשון צווי אם יהיה מעבד אל
אדון יהיה בקשה ושאלה · ואם יהיה מאדון אל עבד יהיה צווי · ההזכרה
כמ' אמ' הוי אשור שבט אפי · הוי כל צמא · הוי החוקקים · הוי גבורים לשתות יין
הוי חכמים בעיניהם וג' · החפץ כמ' אם יאמ' אדם לרעהו תחפוץ תעשה זה
או לא · הוא כאשר אמ' התלך אתי לרמות גלעד · כי הוא אומ' ליהושפט תחפוץ
תעשה הדבר הזה או לא ודמות' · הסגלה · הוא כאמרך זה · שתאמ' בנו
זה · כי אתה הסגלת דבריך בזה הבן מכל הבנים שלך באמרך זה · ולולי לא אמרת
זה היה בנו מגיד ומכליל לכל הבנים אם היו שנים ואם יותר · וכאשר אמרת
זה הסגלת זה הבן כי הוא סורר ומורה מכל הבנים · וכן בא מדרך · לך בכחך
זה · ודמ' · התאוה · היא כמ' תאמ' מי יתן ותבוא שאלתי · מי יתן לי אבר
כיונה · מי יתנני כירחי קדם · ודמ' · וכן לו מתנו בארץ מצ' · לו הואלנו ונשב ·
ודומ' · ההפלאה · כמ' אמ' איכה ישבה בדד · ודע כי יש מי אמר כי
אלו הי' הענינים לא הם כלם עקרים אלא העקרים הם ה' בלבד · והם ההגדה
והשאלה וההזכרה · והבקשה והצווי · בעבור כי כאמרים לו מתנו בארץ

20

מע' יבוא בשער ההגדה' כי הם הגידו על נפשם כי הם חכמים וזה' וכן מאמר
היתלך אתי אל רמות גלעד' יבוא בשער השאלה כי הוא שאל אותו ילך עמו אם לא
שער בנין הדבור איך יבנה' אם יחפצו בעלי הדעת יחדשו להם דבור
מי יחפוץ יחדש דבור חדש ראוי תחלה שידע האותיות ותקונם' ויחפוץ שנית
שידע בכמה אותיות ישלם חפצו בדבור' כאשר תקנו בעלי הלשון שנים
ועשרים אותיות והם מן אלף אל תיו' ויחפוץ שלישי לתקן אותיות הדבור
על חבור כאשר תקנו בעלי הלשון שמירה' שין בראשו ומם בשני וריש בג' וכן
דוש' ויחפוץ רביעי אל מלכים יהיו עם האותיות' והם הנקוד' יפריד ביניהם
בין עבר ועתיד ועושה ועשוי' כאשר עשו בעלי הלשון המלכים השבעה'
אֹ אָ אַ אֶ אֵ אִ' כי לולי אלה המלכים לא היה חפצם נשלם בדבור' למען כי
את תמצא שמר בלא נקוד ולא אלה דברים יודיעך מה חפץ הכותב בשמר'
אם יבוא אחד יאמר כי חפץ הכותב בה והוא היותה עבר והוא שמר' וכאשר
שיבוא אחד ויאמר חפצו בה שְמוֹר צווי' וכאשר שיבוא ויאמר חפצו בה
עושה שומר' וכאשר שיבוא אחר ויאמר חפצו בה שם מעשה מדר' והוא
שֶמֶר' וכל אלה החלופים לא ימנעו מן שמר' וכאשר יכתוב הכותב אותה
ויעשה בה נקוד יודע חפצו' על כן הנקוד ישלים חפץ המדבר' וגם יחפוץ
חמישי בדעת הטעמים כאשר תקנו בעלי הלשון בקצת המקומות טעמים
תועיל ענינים כמאמרם' קוּמי אוֹרי' צווי לנקבה' למען כי בא הטעם על
האות הראשון' ופי' אתה ידעת שבתי וקוּמִי' אינו זה צווי לנקבה כי אם
מדרך לזכר דבור ישוב על המדבר כמו בקומי למען כי בא הטעם על אות
מם ולא הוא על האות הראשון' וכן שבו על שעת אבותם' מלשון שובי
שובי השולמית' למען כי היה טעמה על אות שין' ואם תראה אות נון בסוף
המלה לא יהיה נגון הטעם אלא על האות הראשון והוא אות שין' שבו ויבואו' מן
לשון שובים לשוביהם' כאשר בא טעם המלה על האות השני ודמותם על
זה הדרך ילך' ויחפוץ שידע כי אות אחד לא יוכל מדבר ידבר בו אלא
אם יחבר שתי אותיות ולמעלה' כאשר חברו בעלי הלשון יגם אלף שתי אותיות למד
ופא' וחברו עם בית יוד ותיו' וחברו עם נון יוד מם ולמד' וחברו עם כל אות
אותיות אחרות למען כי לא יתכן ידובר באות אחד' שאלה' אם יאמר הלא
אותה אמרת כי יש לשונות עקרם אות אחד כמו הכה הטה' ואיך זה' יאמר לו ואם היה
עקרם אות אחד הוא האות ההוא צריך שיתחבר עמו אותיות אחרות למעלה'
כמו אמר הך יך' ובאחרון אם תחפוץ עשיו ואם לא' שער האותיות
הזכרים והנקבות' האותיות הזכרים הם י"א' אלף ובית והא וו ויוד וכף ולמד
ומם ונון ושין ותיו' והם אותיות שמלאכתו בינה' וזה הוא סימנם' ואם

[л. 21а]

תחפיץ תאמר אבהו יכל מנשות · ודע כל בעלי הלשון תקנו אלו האחד
עשר מכל האותות יוסיפו אותם על דבורם · ויגרעו אותם למען ישלימו חפצם
והם פעם יוסיפו אותם בראשון · כמו ארץ שם · אלה אותיות השלשה כלם עקרים ·
יוסיפו בראשון אותיות בה כלם עליה ויאמרו בארץ הארץ כארץ לארץ
מארץ · ויוסיפו בתוך ובארץ ויאמרו ארצות · הוסיפו אות וו בתוך המלה
והוסיפו אות תו בסוף המלה · וכל אלו הנוספות הם מן הזכרים אשר סימנם
שמלאכתו בינה · וזה דרכם ומנהגם יחפצו יוסיפו לא יוסיפו רק אחד מאלה
האחד עשר · ויש שגורעים מאלו הזכרים שתי אותיות טת ודלת · וקראו שמם
חג קץ ספר עז · והזכרים אדני שלו כתם טב · וזה הוא סימן אמת עליו
אין להוסיף וממנו אין לגרוע · ודע כי אותיות הזכרים פעם יהיו עקרים ופעם
יהיו נוספים · ותחקור העקרים מהם מאשר אינם עקרים בדבר · והוא אם
תשליך האות ישחת הלשון · כי האות ההוא עקר בלשון ההוא או בשם
ההוא כמו אם תשליך אות שין מן שור ישחת הלשון או אם תשליך אות אלף
מן אבן ישחת השם · ואם תשליך אות מכלה ולא ישחת הלשון ולא הטעם
תדע כי לא הוא עקר · כמו אם תשליך מן מעמד אות מם הראשון · לא ישחות
רק טעם המלה · והלשון לא נשחת · למען כי עקר לשון עמידה עין ומם ודלת ·
הלא תראה אם תשליך אות מם אשר בתוך מעמד אשר הוא עקר ישחת
הטעם והלשון · ומזה תדע כי האותיות הזכרים פעם יהיו עקרים ופעם
יהיו נוספות · פרק האותיות הנקבות · אה הם יא גימל
דלת חיין וחית וטית וסמך ועיין ופא וצדי וקוף וריש · וסימנהון חט ספר
יע צדק · דע כי אלה היא לא יהיו לשלם נוספות לא יהיו רק עקרים ועל זה
יהיה לך סימן בעת שתראה אחד מהם במלה תדע כי הוא עקר · ולא תהיה
צריך תחקור אותו הוא עקר או לא הוא עקר כאשר תחקור הזכרים · וזה
כמו אם תמצא מלת מרחפת · יש בה חמש אותיות שלשה מהם מהנקבות
והם ריש וחית ופא · אז השלשה תדע לך כי הם עקרים למען כי הם מן
הנקבות ושתי האותיות האחרות תחקור אותם · והם מם ותו ·
וכאשר תאמר על צדלו ידחה · תדע כי אין מם ותו עקרים בזה הלשון
למען כי לו היו עקרים לא היה יודע לשון ריחוף מאחר אשר סרו ממנו ולא
סרו ולא נשחת הלשון תדע כי אין הם עקרים · שער חלוק האותיות
על דרך אחר · האותיות יחלקו על ארבעה חלקים · הא עקר ומשפטו אם יצא
מהלשון ישחת הלשון ההוא · כמו שמר · אם יסור מהשלשה אחד ישחת לשון
שמירה ודמותו · והשני נעבד והוא אשר יעמוד בכל הדרך וישרת בו
כמו יעמוד העקר · אבל אם יסור לא ישחת הלשון לא ישחת הטעם בעבד · כמו

לוקח נוסע יודע · אם יסור אות לבד מן לוקח ונון מן נוסע ויוד מן יודע לא
ישחת הלשון ההוא אלא הטעם · ועל זה העבידוהו בלשון והשלישי בטור ומשפטו
אם יסור ישחת הטעם ולא ישחת הלשון · אבל לא ישרת בכל הדרך · כמו מגדי ל
משחית ודו' · והרביעי רוכב ומשפטו אם יסור לא ישחת לא הלשון ולא
הטעם כמ' בארץ אם יסור אות בית השם עדיין ונגלה כל אות אש תסיר אותו
וישאר ארץ דבור עדיין תדע כי הוא אות רוכב · וזה כמ' מדבר אם תסיר אות
מם ישאר דבר צווי · והדומה לו · שער שם המעשים ·

דע כי שם המעשה שם הנעשה כמ' אכול ואכילה ואוכל ושבר ושבור כמ'
ושבירה ודו' · וכל מי עשה נעשה ישלו בלשון שם יקרא לעושה שם משם כמ'
הנעשה · וכי נפל עליו זה הנעשה וקרא לו שם מן שם הנעשה והיה לו ענין כי שם
העושה ושם העשוי לקוחים משם המעשה אש' הוא נעשה · הלא תראה כי מי
עשה הנעשה אשר שמו אכילה קראו שמו אוכל · וכן העשוי נקרא שמו אכול ·
וכן מי עשה הנעשה אשר שבירה נקרא שובר · ומי נפל עליו המעשה נקרא
שמו שבור והיה לך מזה ראיה כי שם העושה והעשוי לוקחים משם הנעשים
אם היה המעשה נעשה · ואם היה המעשה שכינה כן תקרא שם מי עשה
שכינה המשכן · ותקרא שם מי נפלה עליו השכינה משוכן · ומזה תדע
כי שמה שם מעשה ועושה ועשוי · ומי נפל ממנו המעשה הוא העושה
ונקרא שמו מאותיות שם מעשה ומי נפל עליו המעשה הוא העשוי ונקרא
שמו מאותיות שם המעשה · שער חלוק המלות ·

במלות מלות לא יהיו אלא שמות בכל מקום שתמצא אותם כמ' איש ארץ
ושמים אבן ודומיהם · ובמלות מלות לא יהיו דולות מעשים בכל מקום כמ'
שתמצא אותם · כמ' עשה בנה אכל ודומיהם · ובמלות מלות לא יהיו אלא
משרתים בכל מקום שתמצא אותם כמ' מי את מן ודו' · ובמלות מלות יהיו
במקום משרתים · ובמקום אחר יהיו שמות · כמ' עד ממחרת השבת
משרת הוא בזה המקום · בבקר יאכל עד · הוא שם בזה · ודומיהם · ובמלות
מלות יהיו במקום שמות · ובמקום אחר יהיו מעשה עבר כמ' אשר שם
במקצת אותיותיו מעשה עבר · הנה אנכי שם את יוסף העלי הוא שם
ודמות · וזה החלק השני תחקור אותו ביוד ומם אשר בקבוץ הזכרים ·
וו אשר הוא שם הזכרים בסוף מעשה העבר אשר יבוא על המלה פעם יוד
ומם בסופה ופעם וו · ותדע כי זאת המלה יכשר היותה לשני הדברים למעשה
ולשם כמאמרך שוכרים שכרו · ואם תהיה המלה לא יכשר יבוא עליה אלא
יוד ומם בלבד לא תהיה אלא שם כמו שוברי אוכל ולא יכשר יבוא עליהם וו
אלא יוד ומם · על כן לא תאמר אלא שוברים אוכלים · ואם תהיה המלה יכשר יבוא
עליה אלא וו בלבד לא תהיה אלא מעשה כמ' שבר אכל יכשר יבוא עליהם

[л. 22а]

בסופם אות וו לא על כן תאמ׳ אֲמָרוּן אכלו ודמ׳ · שער הקבוץ
ודבור השנים · דע כי בעלי הלשון קבצו קבוץ שלם וקבוץ שבור ·
הקבוץ השלם הוא אשר לא ישונו המלים אשר בשם היחיד בעת תוסיף עליו
יוד ומם הקבוץ · כמ׳ איש אישים חרש חרשים · בְּכוֹר בכורים · גבור גבורים ·
ודמות מהקבוץ השלם · והקבוץ השבור · אמרו חכם בשוא קמץ והשם היחיד
אם יוסיף עליו יוד ומם יאמ׳ חכמים · תלכה הקמצה הראשונה בעת הקבוץ ·
וכן דָּבָר דברים ודמ׳ · מהקבוץ השבור · ואם יחפצו ידברו בשנים · יביאו
מלת שני זכרים ושתי לנקבות · ויביאו עם שני המלות שמות הרבים במאמרם
שני אנשים ושתי נשים · להשוות · שמות יהיה סימן השנים במלה אחת · כמ׳
אלפים רגלים פ׳ מים · והסימן אשר הם לשנים היא הפתוח אשר היא לשנים
הפתוח אשר היא תחת האות אשר לפני יוד ומם · ואם יחפצו אותם רבים
שיעשום · יסירו הפתוח מתחת [illegible] ויעשו במקומה נקודה ויאמרו
אלפים רגלים מעמים ודמ׳ · [illegible] אחריתם אם יחפצו ידברו השנים
בנקבות · כי הדרך הראשון יהיה הפתוח תחת אות עקר כמו אלפים [illegible]
ודומ׳ · וזה הדרך יהיה הפתוח בו תחת אות תיו · איננו עקר כמו חומותים
אחרים וזולתם · שער השמות אשר בסופם הא · ומפני מה [illegible]
בין השם הזכר ובין השם הנקבה · על שם אשר בסופו [illegible] הא איננו עקר ויהיה
תחת האות אשר לפניו שלש נקודות ויהיה השם שם זכר · כמ׳ קָשֶׁה יָפֶה עֹשֶׂה
בּוֹנֶה ודמ׳ · לא אם יהיה השם הוא סמוך לזולתו · והיה במקום השלש נקודות
שני נקודות · כמ׳ קְשֵׁה ערף · יְפֵה עינים ודמ׳ · וכל שם אשר [illegible] ויפן והא איננו
עקר ולפניו קמצה יהיה השם ההוא שם נקבה כמ׳ קָשָׁה יָפָה עֹשָׂה בּוֹנָה
ודמ׳ · ואם תסמיך את השמות הנקבות לזולתם תבוא במקום הקמצה
פתוחה · ותבוא במקום אות הא אות תיו · ותאמ׳ קְשַׁת · וכן רעה [illegible]
[illegible] ודמ׳ · שער המעשה אשר בנפש והמעשה אשר
בזולת הנפש · דע כי המעשה על צ׳ הפנים · הא׳ ידבק בגוף העושה אשר
למעשה כמ׳ כי יקום וילך וייטב וישב [illegible] המעשים נדבקים בגוף העשה · וזה הוא
[illegible] יהיה בנפש · והשני לא ידבק בגוף העשה לא יהיה נופל בזולת גוף העשה ·
כמ׳ יאכל וישתה ויקים ויעמיד [illegible] הוא בזולת הנפש המעשה · ודע
כי כל [illegible] כלם בזולת הנפש · למען כי לא יראה אלא ראוי
ולא ישמע אלא [illegible] לא יריח אלא [illegible] ולא יאכל אלא אכול · ולא ימשש אלא
ממשש · וכל מעשה [illegible] הוא בזולת הנפש · למען כי לא יאהב [illegible]
ולא [illegible] זכור · ומעשה הגוף [illegible]
בנפש [illegible]

שער המשקל · כי שקל מלה במלה חוב שיהיה הניקוד או בזאת
המלה במלה האחרת · והניקוד או בראש זאת המלה יהיה בראש זאת · ואשר בסוף
זאת יהיה בסוף זאת למען אשר יצא שמע שתי המלות על האזן שמע אחד
כמאמרך · קם שב שמור · קבור · חזיק מעמיד · ויהיו שתי המלות שוה
בשוה במספר האותיות העקריים כמ' זכר כרת ודמותם · ויהיו שתי המלות
בחבור האותיות העקריים חבור אחד · כמ' חרון חדון · קלון ודמ' · ראה איך נון
אשר הו. אינע עקר בסופן · ויהיו שתי המלות אם יהיה כן האחת אות חסר · כן
תהיה האחרת כמ' · יטוש · יקוש ודמ' · ירוטש · משמדם אותן · והדגש הוא ראיה
על האות החסר · ולולי הדגש היה ינטוש ינקוש · ויהיו שתי המלות שוות באותיות
אחה"ע · וכן בחבור אה חע · בשתי המלות יהיו שוה בשוה · ונתרון זה אם יהיה
בזאת המלה אות מן אחה"ע גם יהיה באחרת במקום האות אשר היא מן אחה"ע
אות מן אחה"ע כמ' · יעלה [illegible] · [illegible] זאת [illegible] גם האחרי
עבר · כמ' דבר ספר ודמ' · [illegible] [illegible] האחרת
מעשה [illegible] · ישכור ישמור ודמ' · [illegible] מדרך לשון אחד ישרות
כן יכן תהיה זאת מדרך לשון אחר · [illegible] להם
שרות לא ישקלו על אבן · למען כי לא [illegible] לשון ישרית בן צוו ועבר
ועשה ועשו · [illegible] דרוך
קבור · ולא תצוה מאבן · [illegible] תהיה האחרת [illegible]
[illegible] ערה ודמ' · ואם תהיה זאת סמוכה כמ' [illegible] ודמותם · [illegible]
[illegible] · ואם תהיה זאת [illegible] תהיה זאת
[illegible] · כמ' [illegible] ודמ' · ואם תהיה זאת רבים תהיה האחרת כמ' שר
[illegible] · ואם תהיה זאת [illegible] · ואם תהיה זאת דגש תהיה גם האחרת דגש
ואם תהיה זאת בקלות הנפש גם האחר בקלות הנפש · ואם תהיה טעם זאת בראש
כן יהיה טעם האחרת בראשו · כמ' קמו שבו · וזה יהיה בין שני המקומות · ואם
תהיה זאת [illegible] תהיה האחרת [illegible] · ואם תהיה זאת [illegible] · כן תהיה האחרת [illegible]
ואם תהיה זאת משפט הקדש כן תהיה האחרת משפט הקדש · ואם תהיה זאת
מלשון כשדים גם תהיה האחרת מלשון כשדים · ואם תהיה זאת מלשון [illegible]
גם תהיה האחרת מלשון [illegible] · ולא תשקול כל לשון אלא על לשונו למען כי [illegible]
תקון ולא הוא [illegible] לשון אחר · ועל כל אחדות ועל [illegible] לא [illegible] זאת [illegible]
או היא משקלה [illegible] כל הדברים אלא [illegible] העקרים למען כי יהיה
בזאת [illegible] ולא יהיה בזאת [illegible] ודמ' · וזה השער קשה · [illegible] צריך אליו
למע [illegible] תקח המלה או אינה גלויה [illegible] ונשקול אותה על
[illegible] אותה כמ' [illegible]
[illegible] שם
[illegible] ולא [illegible] אותה [illegible] חברתה

[illegible] עשה תדע איך צויה למען כי אתה תשקול אותה בזוכר
בינוני ותדע כי הצווי מן דובר דבור כמו הצווי מן אמר זכור ודמ׳
שער הצוויים ואיך הם בשפת הקדש׳ דע כי על שתי חלקים יהיה
הצווי׳ החלק הא׳ תמצא לו עבר׳ והחלק הב׳ לא תמצא לו עבר׳ והחלק אשר
אין לו עבר הוא קח גש תן לך ודמ׳ והחלק אשר יהיה לו עבר יחלק על ששה חלקי׳
הא׳ צווי לא תוסיף עליו לא בתחלה ולא תוסיף לא בראש העבר ולא בראש
העשה׳ כמו שמור שמר שומר׳ וכמו שוב שב ודמ׳ והשני צווי לא תוסיף
עליו לא בראש ולא בסוף ותוסיף בראש העשה ולמעלה כמו ברך ברך מברך
דבר דבר מדבר ודמ׳ והשלישי צווי תוסיף בסופו ולא תוסיף בראשו כמו
בנה ולא תוסיף בראש העשה׳ והרביעי צווי תוסיף בסופו ולא תוסיף בראשו
ותוסיף בראש העשה ולמעלה גלה גלה מגלה׳ והה׳ צווי תוסיף בראשו [illegible]
תוסיף בסופו כמו השב השיב ודמ׳ ודע כי לא תוסיף לשלש על הצוויים אם בראש
אם בסוף אלא אות הא מכל האותיות הזכרים׳ וכאשר תוסיף בראש הצווי אות
הא כן תוסיף על עבר הצווי ההוא ועל העשה ועל העשוי אם יהיה לו עשוי ועל
הנעתיד׳ ואם תוסיף על העבר לא תוסיף אלא אם הא ואם נון ואם תוסיף על
העבר לא תוסיף אלא אם מם ואם נון ואם תוסיף על העשוי לא תוסיף אלא מם׳
וכאשר היה אות הא בצווי בעי׳ כן כללו כל האותיות הנוספות גם הם יהיו
בעיים: שער נקוד הצווי והעבר׳ דע כי יש צוויים יהיה בראשם
נקוד ויהיה עד בראש העבר שלהם זולת נקוד הצווי כמו ברך צווי נקודתו
בראשו קמצה׳ והעבר שלו ברך נקודו בראשו שתי נקודות וכמו דבר דבר׳
ודמ׳ ויש צוויים נקוד ראשם ונקוד העבר שלהם שוה בשוה׳ אבל בסוף הצווי
ודמ׳ ובסוף העבר שלו נקוד אחר׳ כמו התהלך צווי תחת ראשו נקודה
פתח׳ ותחת סופו צירי תחת אות למד׳ והעבר שלו התהלך תחת ראש
העבר׳ כאשר ראש הצווי נקודה פתוחה ותחת סוף העבר פתחה תחת אות
למד׳ ויש צוויים נקוד ראשם וסופם כנקוד ראש העבר שלהם׳ וסופו כמו התגלע
ודמותם׳ וזה החלק האחרון אשר אין בין הצווי והעבר חלוף לא בראש ולא
בסוף לא יתכן היות להם סימן׳ למען כי הסימן לא יודע אלא במקום חלוף׳ אבל הצוויים
אשר ראשם מתחלף מראש העבר שלהם בנקוד יש לו סימנים׳ וכן החלק האחרון
אשר ראשם וראש העבר שוה בשוה בנקוד ובסוף הותחלפו בנקודים יש לו סימנים
במקום חלוף הנקוד: שער סימני הצוויים אשר נקוד ראש העבר
מתחלף מנקוד ראש הצווי׳ דע כי מצאתי זה השער יחלק בנקודו על
ג׳ חלקים׳ הא׳ מצאתי ראש הצווי קמצה׳ וראש העבר בצירי׳ כמו השב השיב
וכמו ברך ברך׳ ראה איך בראש הצווי הקמצה ובראש העבר בצירי באותו
אשר בראש הצווי ואות בראש העבר והוא אות הא אשר בראש השב׳ ואות

17

הא אשר בראש השיב · וכן אות בית אש בראש ברך · ונתנו לאלה ב׳ המלכים
בראש הצווי ואש בראש העבר מלה אחת יש בה שני המלכים אשר יקמצה ושני
נקודות · והוא סימן הבא · על כן היה הבא סימן המלך הראשון אשר בראש הברך ·
יהיה לעולם בראש הצווי · כמו ברך · והמלך האחרון אשר בסוף הבא יהיה לעולם
בראש העבר כמו ברך · והב׳ מצאתי ראש הצווי בפתחה · וראש העבר אשר לו
הנקודה מידות · כמו הכה צוה ותחת אות הא אשר בראשו פתחה · והעבר שלו
רפה ותחת אות הא אשר בראשו נקודה מתחת ונתנו לשני המלכים האלה אשר
בראש הצווי ואשר בראש העבר סימן יתבוש שני המלכים והוא סימן גני התורה ·
לראש הצווי · הנקודה לראש העבר · כמו דבר דבר הצל הציל ודומ׳ · והג׳ מצאתי
ראש הצווי בשוא כמו שמור וראש העבר בקמצה · כמו שמר · ונתנו סימן אלו שני
הנקודים פרת · והולך מזה סימן · כל צווי אשר תמצא תחת ראשו שוא תדע
כי ראש העבר שלו בקמץ פרת · וכן כל צווי יהיה בראשו פרת יהיה תחת
ראש העבר שלו נקודה מתחת · והסימן גני · והד׳ צווי תמצא ותחת ראשו צרי
כי תחת ראש העבר שלו בצרי בהבא · והדומה מצאתי ראש הצווי באו
כמו שוב קום שב קם · וראש העבר בקמצא והסימן לשני המלכים האלה שועלי ·
והה׳ מצאתי צווי בראשון נקודה מלמעל כמו טוב והעבר שלו בפתחה · סב
סבב · ונתנו סימן לשני המלכים האלה כונן · והו׳ מצאתי צווי בראשו מתחת
נקודה כמו שים · והעבר שלו קמצה כמו שם ונתנו לשני המלכים האלה שירה ·
והז׳ מצאתי צווי תחת ראשו נקודה מתחת · כמו הקש · והעבר שלו בנקודה
מלמעל כמו נקש · ונתנו לשני המלכים האלה סימן שירון · והח׳ מצאתי צווי
ראשו שתי נקודות כמו הבוש כן יבושו רודפי · ותחת ראש העבר קמץ
כמו נבוש · ונתנו לב׳ המלכים האלה סימן שלהי · והט׳ מצאתי צווי בראש
פתחה כמו החזק · ובראש העבר שלו בסגול כמו החזיק · ונתנו לב׳ המלכים
האלה סימן מכה · והי׳ מצאתי צווי ותחת ראשו בצרי כמו החמד · ותחת
ראש העבר בסגול כמו נחמד · ונתנו לב׳ המלכים סימן אבה · והי״א מצאתי
צווי ותחת ראשו בצרי לפתחת כמו הראה ותחת ראש העבר נקודה מלמעלות
כמו נראה ונתנו לשני המלכים האלה סימן עלי · והי״ב מצאתי צווי ותחת
ראשו בצרי כמו העשה · והעבר תחת ראשו פתחה כמו נעשה ונתנו לב׳ המ׳
האלה סימן ברך · על כן היה מזה כי זה השער אשר התחלף נקוד ראש הצווי וראש
העבר לו שנים עשר סימנים · והם הבא גני פרת שועלי כונן שירה שירון
שלהי מכה אבה עלי ברך ·

שער סימני הצוויים אשר
לא יחלפו בראש הצווי ובראש העבר בניקוד והתחלפו בסוף הצווי והעבר בנקוד

דע כי מצאתי זה השער יתחלף בנקוד בסוף הצווי ובסוף העבר אל

[л.18а]

בשה חלקים׳ והא׳ מצאתי סוף הצווי בצרי כמ׳ התהלך התברך׳ וסוף העבר
מצאתי בפתח התהלך התברך׳ ונתנו לשני המלכים אשר תחת אות למדי
בהתהלך והתהלך׳ ואותריש בהתברך והתברך סימן מסב׳ וזה הסימן
יהיה בכל דרך אשר המלה ההיא משלוש אותיות ויותר׳ והב׳ מצאתי
בסוף הצווי שתי נקודות׳ כמ׳ הבנה׳ ותחת סוף העבר קמצה נבנה׳ ונתנו לשני
המלכים האלה אשר בראש הצווי ובסוף העבר סימן עדה וזה הסימן כלו בסוף
הצווי הוא׳ והג׳ מצאתי תחת סוף המלה בצרי כמ׳ הושב׳ ותחת סוף העבר
נקודה כמ׳ הושיב׳ ונתנו לב׳ המלכים האלה אש׳ בסוף הצווי ובסוף העבר
סימן עדי׳ והד׳ מצאתי צווי בסופו בסגול׳ כמ׳ השמר׳ והעבר שלו בסוף
פתחה כמ׳ נשמר׳ ונתתי לב׳ המלכים האלה אשר בסוף הצווי ואשר בסוף העבר
סימן בקע׳ והה׳ מצאתי צווי בסוף בסגל כמו הורד כן ויורד כנהרות מים: 20
תחת סוף העבר נקדה כמ׳ הוריד׳ ונתתי לב׳ המלכים האלה סימן פרי׳ ועל כן
זה השער יכליל ה׳ סימנים׳ והם מסב׳ עדה עדי בקע פרי׳ וכאשר זכרתי
אני השערים על דרך כלל אזכור עתה אותם על דרך באור׳ ופתרון השער
הראשון אש׳ התחלף נקודו מנקוד׳ עבר בראשם יש לו ג׳ סימנים כאשר
פירשתי למעלה בהבא גע פרת ושאר הסימנים׳

שער סימן הראשון מיב׳ סימנים והוא סימן הבא סימן הצווי והעבר׳
דע כי זה הסימן אשר יהיה ראש הצווי בקמץ וראש העבר בצרי׳ ומצאתי
אותו על ששה דרכים׳ דרך ראשון בסימן הבא מן שתי אותיות נקודות
ורא׳ בראש הצווי׳ השב צווי ביחיד׳ והצווי לנקבה׳ והצווי לזכרים השיבו
גם כל הצוויים איך הם בראשם קמץ מזה הסימן׳ והעבר לזכר השיב׳ והעבר
לנקבה השיבה׳ והעבר לרבים השיבו׳ ראה כל העבר אשר לזה הסימן
איך הם בשתי נקודות בראשם׳ והששה משיב׳ והעושים משיבים׳ והעושה
משיבה׳ והעשות משיבות׳ והעשוי לזכר מושב׳ והעשויים הזכרים
מושבים׳ והעשויה הנקבה מושבה׳ והעשויות הנקבות מושבות׳ והעתיד
באותיות איתן׳ אשיב ישיב נשיב תשיב׳ וד׳ כמ׳ השב הכן והפיל
את אשר יביאו׳ הקם מן והקימותי את בריתי׳ הפר מן הפיר עצת גוים׳
הסר מן והסירה את שמלת שביה מעליה׳ וכיוצא בו׳

שער בפתרון ד׳ איתן׳ דע כי אלה הד׳ אותיות אשר הם
אלף ויוד ותיו ונון לא יבואו אלא על הצוויים כמ׳ שמור צווי ירכב עליו הד׳
האותיות ותאמר אשמור ישמור נשמור תשמור׳ וכאשר תרכב על הצווי
אלו הד׳ יצא מהיותו ויהיה תגיד בו׳ ודע כי הצווי פעם יהיה בלא תוספת
בראשו כמ׳ שמור זכור שבור׳ ופעם יהיה בראשון תוספה כמו השמר

תִּזְכֹּר ואותיות העתיד הרכב אלא הצווי אלא אין עליו תוספה כי אשר הוא אזכור
ודמות ובאות תשליך אותו · העתיד תקח הצווי אלא הוא שְׁמוֹר זְכוֹר · והרכב על
הצוויים אלא עליהם תוספה · אבל בעלי הלשון כבד זה עליהם התוספה · אבל בעלי
הלשון כשיאמרו אֶהֱשָׁמֵר אֶהֱזָכֵר · וכאשר נכבד זה עליהם נתנו אותיות העתיד
במקום אות הא אל הצווי ונתנו נקוד אות הא ותחת אות העתיד למען ש...
הדבור עליהם קל על כן אמרו אֶשָּׁמֵר יִשָּׁמֵר תִּשָּׁמֵר נִשָּׁמֵר · אֶזָּכֵר יִזָּכֵר נִזָּכֵר
תִּזָּכֵר ודומיו · והיה זה בעבור למען כי אתה אם תשליך אות העתיד לא ישאר
בלי טעם ועל זה היה לך התנאי הוא תשוב אלף · והוא כל מלה אשר עליה אות העתיד
השלך ונקח הצווי אם היה הצווי יעמד בנפשו לא תוסיף עליו הא · ואם היה לא
עמוד בנפשו הוסיף הא במקום העתיד ושים נקוד אות העתיד נקוד אות הא
הצווי · ודע כי אלו הד׳ אותיות גם יבוא בקצת המקומות על העבר ישיבו
עתיד אבל לא יהיה לעבר ההוא צווי · כמו סֻפַּר יְסֻפַּר לה׳ לדור · כֻּפַּר כֵּן ולא
לא יְכֻפַּר · ואלו הד׳ אות אלף למדבר אשר יגיד על נפשו ויאמר אני אעשה
אדבר אָקוּם ודומיו · ואות יוד לכי תגיד עליו והוא לא חוץ כי תאמר הוא יעשה
ידבר יקום ודומיו · ואות נון תדבר על נפשך ועל זולתך ותאמר אנחנו נעשה נְדַבֵּר
נָקוּם ודומיו · ואות תיו לכי תגיד עליו והוא לפניך · והדבר אין פנים בפנים · כי
תאמר אתה תַּעֲשֶׂה תְּדַבֵּר תקום ודומיו · וגם תגיד על הנקבה אשר היא
חוץ בתיו ותאמר היא תעשה תדבר תקום ודומיו ·

שער השמות הגלויות ואשר אינם גלויות ההעשים והעשויים ·

שמות העשים הגלויים
עשרה · והם אֲנִי ואנחנו וְאַתָּה ואתם וְאַתְּ וְאַתֵּן · והוא והם והיא והֵן ·
אלו הי׳ לא יזכר בהם אלא מעשה נפל מהם למען כי תאמר אני אשלח אני
שלחתי · והשמות אשר אין הם גלויים אלא נסתרים הם אותיות כמו
עשיתי · שמות אות תיו ויוד · ותאמר עשינו שמע כלם נון וו · ות׳ עשית
עשיתם עשית עשיתן · עָשָׂה עָשְׂתָה · עָשְׂתָה · עשו · אלו ט׳ שמות · עשיתי
ידבר בה על נפשו הזכר והנקבה · עשינו ידבר בה על נפשותנו הזכרים
והנקבות · ועשית ידבר בה לזכר אשר ישמע דבריך · ועשיתם ידבר בה
אל הזכר אשר הם לפניך · ועשה ידבר בה אל הזכר אשר הוא חוץ על דרך
הנסתר · ועשיתן ידבר בה אל הנקבות אשר הן לפניך · ועשתה יגיד בה על
הנקבה אשר היא חוץ · ועשו תגיד בה על הזכרים והנקבות אשר הם חוץ וזה
אשר ידבר בעבור השמות הנסתרות לא יבואו אלא ט׳ · והשמות הגלויות
אשר הם אֲנִי ואנחנו עשירה · ועל זה היו השמות אשר המה ששות הגלויות
והנסתרות ט׳ · והשמות העשויות המה ל׳ וזה פתרונם אותי ואותנו · ואותך
ואתכם · ואותך ואתכן · ואותו ואותם ואותם ואותה ואותן · אלא הי׳ לא ידבר
בהם מעשה נפל בהם · כי תאמר אותי שלח ה׳ למשחך · והמה שמורות

[illegible]ות תעבור כל [illegible] ולא תצטרך אליהם
[illegible] על כל אחת מן [illegible] השמות. אם הנה עקר [illegible]
[illegible] שלא יחשו בנפשם. לקחת כי לא הנה מלות אלא [illegible] אותיות [illegible]
[illegible] לחבר אותם עם [illegible] והנה לקחני לקחנו לקחה לקחכם
לקחכן לקחו לקחם לקחה לקחן ועל זה הדין כל השמות הנגלים ו[illegible]
והנסתרים. עשרים והעשרים ושלשה ושלשים. ועל כן הקדמתי לך זכרון מי
השמות. למען כי אני אחפוץ שתשמור כל מלה מן עשה ועשו אל העשרה ואני
אבאר לך הטוב. ראה כי תאמר ארץ וזה הוא שם אין בו שם נסתר ואם תחפוץ
[illegible]ריך אותו אליך תאמר ארצי היה אות יוד הוא שם המדבר. וזה הוא מן
השם [illegible] והנסתרות למען כי השם הוא אות אלא יעמוד בנפשו והוא יורה על
כאשר [illegible] אני. ואם יחפצו המדברים יתנו הארץ להם יאמרו ארצנו והיה
שמם נון וו. וגם שני האותיות לא יועילו בנפשם. על כן קראו אותו שם הנסתר.
ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לזכר אשר הוא לפניו וידבר עמו פנים
בפנים יאמר ארצך. ויהיה שם הזכר אשר הארץ לו אות כאף. ואם יחפוץ
המדבר יתן הארץ לזכרים הרבים אשר ידבר אליהם פנים בפנים יאמ' ארצכם.
הוסיף על ארצך אות מם. והוא שם הזכרים. אבל כאשר [illegible]
מם אשר לזכרים הרבים עם אות כף היו כלם לפניך למען אות כף. ואם יחפוץ
המדבר יתן הארץ לנקבה אם היא לפניו וידבר אליה פנים בפנים יאמר ארצך.
וסימן הנקבה היא שתי הנקודות אשר הם כתרים אות כף. ואם יחפוץ המדבר
יתן הארץ לנקבות אם ידבר אליהן פנים בפנים יאמ' ארצכן בעבור כי שם
[illegible]בור הוא נון. ושם הזכרים מם. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לזכר
[illegible] זכר יאמר ארצו. ויהיה שם הזכר אם הוא חוץ יאמר ארצו.
ויהיה שמם אות וו בלבד. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לזכרים הרבים
אם הם חוץ יאמר ארצם. ויהיה שמם אות מם בלבד. ואם יחפוץ המדבר
יתן הארץ לנקבה אם היא חוץ יאמר ארצה. ויהיה שמה אות הא בלבד.
אם יהיה בתוכו נקדה בסוף המלה. ואם יחפוץ המדבר יתן הארץ לנקבות
אם הן חוץ יאמ' ארצן. והיה מזה שמן אות נון בלבד. וזה כלם בקבוץ [illegible]
ארצי ארצנו ארצך ארצכם ארצך ארצכן ארצו ארצם ארצה ארצן
וכאשר הודעתיך את השמות אשוב [illegible] הבא. אעריך כל מלה אל השמות
[illegible] שתדע כי [illegible] דבור שפת קדש זה למען כי אם תגדל בידך כלה [illegible]
בה שמות [illegible] איך תקונה. פרק בעשה והוא משיב.
אם תדבק העשה אשר עשה אותך אליך ותהיה [illegible] ויהיה שמך
אות יוד. והוא שם עשני כי לא יתחבר עם שם העשה אלא עשני. וכן לא יתחבר

[illegible] א׳ עושה׳ [illegible] במעשה או [illegible]
השואל [illegible] ויהיה לך עשה תאמ׳ [illegible] ואם יהיה עושה [illegible]
ואם יה[illegible] עשה ל[illegible] אשר הוא לפניך תאמ׳ [illegible] ואם יהיה עשה
אשר הם לפניך תא׳ משיבכם׳ ואם יהיה עשה לנקבה אשר היא לפניך
משיבך׳ ואם יהיה עשה לנקבות אשר הן לפניך תאמ׳ משיבכן׳ וא[illegible]
עשה לזכר אשר הוא חוץ תאמר משיבו׳ ואם יהיה עושה לנקבה אשר היא
חוץ תאמ׳ משיבה׳ ואם יהיה עשה לנקבות א׳ הן חוץ תאמר משיבן

פרק העשים אשר הם משיבים: אם יהיו עשים תאמ׳ משיבי׳
ואם יהיו עשים לנו ולך תאמ׳ משיבינו׳ ואם יהיו עשים למי הוא לפניך תאמ׳
משיבך׳ ואם יהיו עשים למי הם לפניך תאמ׳ משיבכם׳ ואם יהיו ע[illegible]
למי היא לפניך תאמר משיבך׳ ואם יהיו עשים למי הן לפניך תאמ׳ משיבכן
ואם יהיו עשים לזכר אשר הוא לפניך תאמר משיביו׳ ואם יהיו עושים
לנקבה א׳ היא חוץ תאמ׳ משיביה׳ ואם יהיו עשים לנקבות אשר הן חוץ
תאמ׳ משיביהן

פרק העשה א׳ היא משיבה׳
אם תהיה עשה לך׳ תאמ׳ משיבתי׳ ואם תהיה עשה לנו תאמ׳ משיבתינו׳
ואם תהיה עשה למי היא לפניך תאמ׳ משיבתך׳ ואם תהיה עשה למי הן
לפניך תאמ׳ משיבתכן׳ ואם תהיה עשה למי הוא חוץ תאמ׳ משיבתו׳ ואם
תהיה עשה למי הן חוץ תאמ׳ משיבתם׳ ואם תהיה עשה למי היא חוץ תא׳
משיבתה׳ ואם תהיה עשה למי הן חוץ תאמר משיבתן׳

פרק העשות משיבות׳ אם תהיינה העשות עשות לך תאמ׳
משיבותי׳ ואם תהיינה עושות לנו תאמ׳ משיבתנו׳ ואם תהיינה עשות ל[illegible]
תאמר לו תאמר משיבותיהו׳ ואם תהיינה עשות לזכר אשר [illegible]
בפניו תאמ׳ משיבותיך׳ ואם תהיינה עשות למי הם לפניך תאמר משיבותיכם׳
ואם תהיינה עשות למי היא לפניך משיבותיך׳ ואם תהיינה עשות למי הן
לפניך תאמר משיבותיכן׳ ואם תהיינה עשות למי הוא חוץ תאמ׳ משיבותיו׳
ואם תהיינה עשות למי הן חוץ תאמר משיבותיהן׳

פרק העשור והוא מושב׳ אם תשיב אתה המושב תאמ׳ מושבי׳ ואם נשיבהו
אנחנו נאמ׳ מושבינו׳ ואם ישיבהו הזכר אשר הוא לפניך תא׳ מושבך׳
ואם ישיבוהו הרבים תאמ׳ להם מושבכם׳ ואם תשיבהו הנקבה תאמר לך
ואם ישיבהו א׳ הוא חוץ תאמ׳
מושבך׳ ואם תשיבוהו הנקבות תאמ׳ להן מושבכן׳ ואם ישיבוהו אשר הם
תאמר מושבם׳ ואם תשיבהו אשר היא חוץ תאמר מושבה׳ ואם ישיבהו
אשר הן חוץ תאמ׳ מושבן׳

פרק העשויים א׳ הם מושבים׳
אם אשיב אני [illegible] אומר מושבי׳ ואם נשיבם אנחנו נאמר מושבינו׳
ואם ישיבם אשר הוא לפני אומר לפניך אומר לו מושביך׳ ואם ישיבם

אשר הם לפני אומר לו מושבם · ואם ישיבם אשר היא לפני אומר
... ואם ... הן לפני אומר ... מושבכן · ואם ישיבם אש
... מושבין · ואם ישיבם אשר היא חוץ תאמר מושבה · ואם
יש בם אשר הן חוץ תגיד מושביהן ·

פרק העשויה אשר היא מושבה ·

מושבתי אני עשיתיה · מושבתנו עשינו אותה · מושבתך עשיתה אותה ·
מושבתכם עשיתם אותה · מושבתך · עשית אותה · מושבתכן עשיתן אותה ·
מושבתו עשה אותו · מושבתם · עשה אותם · מושבתה עשתה אותה ·
מושבתן · עשו אותן ·

פרק העשויות אשר הן מושבות ·

מושבותי · עשויותי · מושבותינו · עשויותינו · מושבותיך עשויותיך
מושבותיכן עשויותיכן · מושבותיו עשויותיו · מושבותיהן עשויותיהן
מושבותיהם עשויותיהם · מושבותיה עשויותיה · וכל משקל השב על זה
הדרך · ובא כמ' הקים צווי · הקים עבר · מקים עושה · מקימים עושים ·
מקימה עושה · מקימות עושות · מוקם עשוי · מוקמים עשויים · מוקמה
עשויה · מוקמות עשויות · הקימי צווי לה · הקימה עבר לנקבה · הקימו
צווי לרבים · הקימו עבר לרבים · והעתיד באותות איתן אקים יקים
תקים נקים ·

דרך שני בהבא מן ב' אותות עקרים והא בתחלה ·

השב צווי בלא יוד · והעבר השב · והעושה משב · והעתיד אשב
ישב נשב תשב · וכמוהו הפר צווי והעבר הפר · והעושה מפר · והעתיד
אפר יפר נפר תפר ודמות ·

דרך שלישי בהבא · מן ב' אותיות

עקרים והא בתחלה · השב צווי והעבר השב והעושה משב · והעתיד
ישב נשב תשב · וכמוהו הפר מן את בריתי הפר · הסבן
קלע · וכו' ·

דרך רביעי בהבא מן ב' אותיות עקרים

...ה בתחלה · הניח צווי ביחד · והעבר הניח · והעושה מניח והעשוי
...ים והעשוי מונח · והעשויים מונחים · והעשויה מונחה · והעשויות
...חות · והצווי לנקבה הניחי · והעבר להם הניחו · והעתיד אניח יניח תניח
...יח · וכמוהו הפיח מן כל צורריו יפיח בהם ·

דרך חמישי בהבא

מן שני אותות עקרים ואות הא באחרונה · זרה צווי והעבר זרה ·
והעושה מזרה · והעושים מזרים והעושות מזרות · והעשוי מזורה · ...
והעשויים מזורים · והעשויה מזורה · והעשויות מזורות · והצווי לזכרים
זרו · והעבר להם זרו · והצווי לנקבה זרי · והעבר לה זרתה · והעתיד
אזרה יזרה נזרה תזרה · וכמ' הבא צווי והעבר הבה · והעושה
מהבה · והעושים מהבים · והעושה מהבה · והעושות מהבות · והעשוי

והעשוים מהוכים והעשויה מהוכה והעשויות מהכות והצווי
הכו לכם עתה והעבר להם הכו והצווי לנקבה הכי והעבר להם
הכתה והעתיד אהבה יהבה תהבה נהבה וכמוהו קרה מן הכין
בכיס קרה מן קרה הברזל ודל׳ דרך ששי בהבא מג׳ אותיות
עקרים ברך צווי והעבר ברך והעשה מברך והעשים מברכים
והעשה מברכה והעשות מברכות והעשוי מבורך והעשוים מבורכים
והעשויה מבורכה והעשויות מבורכות והצווי לזכרים ברכו והעבר
להם ברכו והצווי לנקבה ברכי והעבר לה ברכה והעתיד אברך יברך
נברך תברך וכמוהו פרש מן פרשה ציון בידיה גאל מן בזה גאלתיך
ארש מן אשה תארש כאן מן מאן ידיו לעשות ודל׳ עד הנה שלם
שער הבא ואני נשען בו ודובק עליו שער ג׳ אשר הצווי בפתחה והעבר
בנקדה מתחת שער ג׳ והוא אשר צוויו בפתחה והעבר
בנקדה מתחת דע כי מצאתי הצווים אשר בראשם פתחה ובראש
שעבר שלהם נקדה מתחת על עשרים דרכים וזה דרך ראשון בגני
מן אות אחד עקר והא בראש הצווי והא בסוף הצווי כמ׳ הכה לזכר
צווי הכה עבר לזכר מכה עשה והוא זכר מכים עשים והם זכרים
מכה עשה והיא נקבה והעשות מכות והן נקבות והעשוי מוכה
והוא זכר והעשוים מוכים והם זכרים ועשרה מוכה והיא נקבה
והעשויות מכות והן נקבות והצווי לזכרים הכו והצווי לנקבה הכי
והעבר לנקבה הכתה והעתיד אכה יכה נכה תכה וכמו הטה
הטה מן אזנך הצה מן הצו השה מן כי תשה ברעך משאת מא
ודל׳
דרך שני בגני מן שני אותיות עקרים ואות הא בראש
הצווי והעבר כמ׳ הציל ביוד צווי לזכר הציל עבר לזכר והעשה
מציל והעשים מצילים והעשוי מוצל והעשויה מוצלה והעשויות
מוצלות והצילו לזכרים הצילו והעבר להם הצילו והצווי לנקבה הצי
והעבר לה הצילה והעתיד אציל יציל נציל תציל וכמוהו הגד מן אין
אין מגיד התר מן יה מתיר אסורים הבט מן הביטו אליו ונהרו ודל׳
דרך ג׳ בגני מן שתי אותיות עקרים ואות הא בראש הצווי הצל
בזולת יוד צווי והעבר הצל והעשה מצל והעתיד אצל יצל נצל תצל
וכו׳ ואל תצל מפי דבר אמת כי לא אל תצל וכמ׳ המר מן אל תמר בו
דרך ד׳ בגני מן ב׳ אותיות עקרים והא בראש התבה שהיא צווי
הגש צווי מן ויגשו אליו נו׳ תחת הא ויגש והעבר הגיש והעשה מגיש

[л.9а]

להזבי׳ ... והעבר לה זבחה · והעתיד אזבח יזבח נזבח תזבח וכן
...ח יכה וצפוע׳ ספח מן ספח חמתך · בלע מן וכל חכמתם
דרך יא בגנ׳ מן ג׳ אותיות עקרים ולא יבוא בו דגש׳ ת׳ צווי
...בר נחם · והעשה מנחם · והעושים מנחמים · והעשה מנחמה׳
...ות מנחמות׳ והעשוי מנחם · והעשויים מנחמים · והעשויה מנחמה׳
עשויות מנחמות · צווי לנקבה נחמי · עבר לנקבה נחמה · צווי לזכרים
... עבר לזכרים נחמו · והעתיד אנחם ינחם ננחם תנחם · וכמ׳ טהר מן
...ר יקדמוני · וכמו טהרו מן למען טהר את הארץ ודמ׳ דרך יב בגנ׳
...מן ג׳ אותיות עקרים · ובראש הצווי הא׳ השליך ביוד צווי והעבר השליך ועשה
...ליך · והעשים משליכים · והעשה משליכה · והעשות משליכות · והעשוי משלך
העשויים משלכים · משלכה עשויה · משלכות עשויות · והצווי לזכרים
...שליכו · והעבר להם השליכו · והצווי לנקבה השליכי · והעבר לה השליכה׳
והעתיד אשליך ישליך נשליך תשליך · וכמ׳ השמד מן ויאמר השמד השמן
מן השמן לב העם הזה · הכבד מן ויכבד לבו · הדבר מן ידבר עמים תחתנו
השכם מן השכם בבקר · השקף מן וישקף אין ודמ׳
דרך יג בגנ׳
...אותיות עקרות ובראש הצווי אות הא׳ כמ׳ השלך בלא יוד׳ צווי והעבר
שלך · והעשה משלך · והעתיד אשלך ישלך נשלך תשלך · וכמו השמט מן תשמט
...ר ודמ׳ דרך יד בגנ׳ מן ג׳ אותיות עין ובראש הצווי הא׳ הפצר
(או) ותרפים הפצר · והעבר הפצר · והעשה מפצר · והעתיד אפצר
נפצר תפצר · וכמוהו הישר מן הישר לפני דרכך · הרחק מן כפך
הרחק ודמ׳ דרך טו בגנ׳ מן ג׳ אותיות עקרים ובראש הצווי אות
השבע צווי · והעבר השביע · והעשה משביע · והעושים משביעים
...ות משביעות · והצווי לזכרים השביעו · והעבר להם השביעו · והצווי
...השביעי · והעבר לה השביעה · והעתיד אשביע ישביע נשביע ...
...ע · וכמ׳ הכנע מן ונכנע בעמל לבם ודמ׳ דרך טז בגנ׳
ג׳ אותיות עין ובסוף הצווי הא׳ כמ׳ בקשה צווי לזכר · בקשה עבר
מבקשה עשה · מבקשים עושים · מבקשה עשה מבקשות
...ת׳ והעשוי מבוקשה · והעשויים מבוקשים · והעשויה מבוקשה
...ויות מבוקשות · והצווי לזכרים בקשו והעבר להם בקשו · והצווי
...ה בקשי והעבר לה בקשה · והעתיד אבקשה יבקשה נבקשה
תבקשה · וכמוהו שלחה מן שלחו באש מקדשך · שאה מן משאו
ספרה מן ברוחו שמים שפרה ודמ׳
דרך יז בגנ׳

מן ג׳ אותיות עק׳ והא בראשם והא בסופם הדרכה צוי לזכר׳ [illegible]
לשונם׳ והעבר לזכר הדרכה׳ והעשה הזכר מדרכה׳ והעשי׳
מדרכים׳ והעשה הנקבה מדרכה׳ והעשות הנקבות כד׳
הזכר מודרכה׳ והעשויים הזכרים מודרכים׳ והעשויה מה׳
הנקבות מדרכות׳ והעתיד אדרכה ידרכה נדרכה תדרכה׳ וכמ׳
מן ודבקו גם המה׳ דרך יח׳ בבני מן ד׳ אותיות שקרים כרב׳
צוי לזכר׳ מן והוד מכרבל במעיל בוץ׳ והעבר לזכר כרבל׳ והעשה לזכ׳
מכרבל׳ והעשים הזכרים מכרבלים׳ והעשה הנקבה מכרבלה׳ והעש׳
הנקבות מכרבלות׳ והעשוי הזכר מכורבל׳ והעשויים הזכרים מכורבלים׳
והעשויה הנקבה מכורבלה׳ והעשויות הנקבות מכורבלות׳ והצוי לזכרים
כרבלו׳ והעבר להם כרבלו והצוי לנקבה כרבלי׳ והעבר לה כרבלה׳ וה׳
אכרבל יכרבל נכרבל תכרבל וכמוהו כלכל מן ולכלכלתי אותך וד׳׳
דרך יט׳ בבני מן ג׳ אותיות עק׳ פענח׳ צוי לזכר מן צפנת פענח
והעבר לזכר מפענחים׳ והעשוי מפוענח׳ והעשויים מפוענחים׳ והעשוי׳
מפוענחה׳ והעשויות מפוענחות׳ והצוי לזכרים פענחו והעבר להם פענחו׳ והצ׳
לנקבה פענחי׳ והעבר לה פענחה׳ והעתיד אפענח יפענח נפענח תפענ׳
וכמ׳ זעזע מן ויקיצו מזעזעיך׳ דרך כ׳ בבני מן ד׳ אות עק׳ והא בר׳
הצוי׳ השמאל צוי והעבר השמאיל׳ והעשה משמאיל׳ והעושים מ׳
והעשה הנקבה משמאילה׳ והעשות הנקבות משמאילות׳ והעתיד א׳
ישמאיל׳ נשמאיל תשמאיל׳ עד הנה שלם השער אשר הוא הצוי בפת׳
והעבר בנקדה מתחת וידבוק בו השער אל הצוי שלו בשוא׳ והעבר ו׳
שער הצויים אל בראשם שוא ובראש העבר שלהם קמץ׳ והוא הדב׳
בסימן פרת׳ זה השער יש בו ד׳ דרכים׳ דרך ראשון בפרת׳
אותיות עקר והא בסוף הצוי׳ בנה צוי לזכר׳ בנה עבר לזכר׳ בטר
המעשה׳ והוא הנעשה׳ והעושה הזכר בונה׳ והעשים הזכרים בונים׳
הנקבה בונה׳ והעושות הנקבות בונות׳ והעשויה הנקבה בנויה׳ והעשוי׳
הנקבות בנויות׳ והצוי לזכרים בנו׳ והעבר להם בנו׳ והצוי לנקבה׳
והעבר לה בנתה׳ ואם יאמ׳ אומ׳ ולמה בא אות תיו בעבור אשר לנק׳
לו בעבור כי בא הזכר בקמץ בנה׳ למען כי סימן הנקבה בהרבה מ׳
הוא אות הא בסוף המלה׳ והקמץ מטרם אות הא׳ כמ׳ בתולה שפחה׳
הביאו אות הא והקמץ בסוף עבר לזכר הם הפרידו בין עבר הזכר ובין
הנקבה בתיו שמו אותו בעבור הנקבה׳ והעתיד אבנה יבנה נבנה תבנ׳
וכמ׳ קנה מן קניתי איש׳ פנה מן פנה אלי׳ שבה מן ושבה שביך בן אבינע׳

[л. 10а]

שבים לו ובידו׳ דרך שני בפרת׳ מן ג׳ אותיות עק׳ שמור
צווי לזכר׳ שמר עבר לזכר שמור הוא המעשה׳ שומר העושה הזכר׳ והעושים
שומרים׳ והעושה הנקבה שומרה׳ והעושות הנקבות שומרות׳ והעשוי הזכר
שמור׳ והעשויים הזכרים שמורים׳ והעשויה הנקבה שמורה׳ והעשויות שמורות׳
והצווי הזכרים שמרו׳ ודע כי לא בא שמורו בנקודה בשוא׳ לא בא בנקודה
רק שמרו׳ והעבר לזכרים ולנקבות שמרו׳ והצווי לנקבה שמרי׳ ולא אמ׳
שמורי בשוא׳ כאשר אמרו בצווי הזכר שמור בשוא׳ והעבר לנקבה שמרה
ועתיד אשמור׳ ישמור נשמור תשמור׳ וכמ׳ קבור מן שמה קברו אר...
...רים׳ זכור מן זכרני וג׳ שבות מן ושבות ביום השביעי׳ נטע מן נטעו
...בלתי׳ ודומ׳ הרבה׳ דרך ג׳ בפרת׳ מן ג׳ אותיות עקרים׳ שמע
לזכר׳ והעבר לזכר שמע׳ ושם המעשה שמוע׳ והעושה הזכר שומע והעושים
זכרים שומעים והעושה הנקבה שומעה׳ והעושות הנקבות שומעות׳ והעשוי
הזכר שמוע׳ והעשויים הזכרים שמועים׳ והעשויה הנקבה שמועה והעשויות
שמועות׳ והצווי לזכרים שמעו׳ והעבר להם שמעו׳ כמ׳ העבר לזכרים׳ והעתיד
אשמע ישמע נשמע תשמע כמו פרח מן פרחתי אני׳ שכב מן שכבו לארץ
...ב מן אחבשה לי החמור וארכב׳ בלע מן ויבלע מטה אהרן ודומ׳
דרך ד׳ בפרת מן ג׳ אותיות עק׳ קרא צווי לזכר׳ וכאשר בא בסוף
האותיות אות א׳ היה סוף הצווי קמץ׳ והעבר לזכר קרא׳ ושם המעשה קרוא׳
והעושה הזכר קורא׳ והעושים הזכרים קוראים׳ והעושה הנקבה קוראה׳
והעושות הנקבות קוראות׳ והעשוי הזכר קרוא׳ והעשויים הזכרים קרואים׳
והעשויה הנקבה קרואה׳ והעשויות הנקבות קרואות׳ והצווי לזכרים קראו
והעבר להם קראו והצווי לנקבה קראי׳ והעבר לה קראה׳ והצווי לנקבות
קראנה׳ והעבר להן קראו׳ והעתיד אקרא יקרא נקרא תקרא׳ וכמ׳ ברא מן
ויברא אלהים׳ מצא מן מצאו השומרים׳ יצא מן יצאו וג׳
שער הנה שער אשר ראש הצווי שלו בשוא וראש העבר קמץ ודבק בו השער
אשר הצווי בזוג והעבר בקמץ והוא סימן שוגל. שער סימן שוגל והוא
הצווי אשר בראשו זוג והעבר שלו יבוא בקמץ׳ דע כי זה השער יש בו שני
דרכים׳ הדרך הראשון בשוגל מן ב׳ אותיות עקרים׳ שוב צווי לזכר׳ והעבר
לזכר שב׳ והעושה הזכר שב כי העבר שלו׳ והבן זה׳ והעושים הזכרים
שבים׳ והעושה הנקבה שבה ויהיה טעמה על אות בית ולא יהיה על אות
שין הבן זה׳ והעושות הנקבות שבות׳ ועשוי אין לזה הדרך למען כי המעשה
דבק בנפש העושה׳ והצווי לזכרים שובו׳ והעבר להם שבו׳ והצווי ...
לנקבה שובי׳ אם יהיה טעמה על ראש המלה׳ ואם יהיה טעם על אות

בית שובי לא יהיה צווי לנקבה · והבנין גם זה · והעתיד אשוב ישוב נשוב תשוב ·
קום מן קליס קומי לשד · רוץ מן רץ לקראת רץ · גול מן לא מלו אותם בדרך · שו׳
מן שוה כבדו ודם · הדרך הב׳ בשועל מן ב׳ אותיות ע״ג ·
נוע צווי לזכר · נע עבר לזכר · והעשה גם הוא נע · כמ׳ הנעבר לזכר · שו׳ נע
ושו׳ · והעושים נעים והעשה נעה · והעשות נעות · והצווי לזכר נועו · והעבר
נעו · והצווי לנקבה נועי והעבר לה נעה · והעתיד אנוע ינוע ננוע תנוע · ו
טח מן למען ינוח · עד הנה שלם שועל אשר הצווי בזוג והעבר בקמץ · ו
בו השער או׳ הצווי בנקדה ממעל · והעבר בפתח · והוא סימן כונן ·
שער סימן כונן · והוא אשר יהיה בנקדה מלמעלה · והעבר אשר יהיה
בפתח · דע כי זה השער יש בו שני דרכים בלבד ולא יותר · הד
הראשון בכונן מן ב׳ אותיות ע״ג · סוב צווי לזכר · סב עבר לזכר · והעש
הזכר סב כמו העבר · והעושים סבים והעשה סבה והעשות סבות · ועש
אינו לה למען כי הוא בנפש ולמען כי מב׳ אותיות הצווי שלו לבדם לא יהיה
עשוי · וגם זה הבן אותו · שאם תאמר · אם יהיה המעשה בזולת הנפש איך
יהיה לו עשוי · אשיבך כן הוא יש מעשה בזולת הנפש ואין לו עשוי · ואם
תאמר עד ולמה היה זה · אשיבך כי העשוי יחטן יהיה בו ב׳ מלכים כמו
הנקוד · ואם יהיה הצווי מב׳ אותיות בלא תוספת לא יהיה בו אלא מלך אחד
ועל זה היה כל הצווי מב׳ אותיות בלבד לא יהיה לו עשוי · וגם זה שמור א
והצווי לזכרים סובו · והעבר להם סבו · והצווי לנקבה סובי · והעבר לה
סבה · והעתיד אסוב יסוב נסוב תסוב · וכמו חון מן וחנותי את אשר אחון
רוץ מן והילדים רצים · וכמ׳ גול מן גלותי את חרפת מצ׳ · חוס מן יחוס ע׳
דל ואביון וכיוצא בזה · דרך הב׳ בכונן מן ב׳ אותיות · טע׳ צווי
והעבר נע · והעשה גם הוא נע · והעתיד אנוע ינוע ננוע תנוע · וכמוהו רוע
מן אין זה כי אם רוע לב · עד הנה שלם השער או׳ הצווי בנקדה ממעל
והעבר בפתח · ונדבק בו השער או׳ סימנו שירה והוא היות הצווי שלו
בנקדה מתחת והעבר שלו בקמץ · דע כי זה השער יתפוש ששה דרכים ·
שער סימן שירה דרך הראשון בשירה מב׳ אותיות ע״ג ·
שים צווי לזכר · והעבר שם · והעשה שם · והעשים שמים · והעשה שמה
והעשות שמות · והצווי לזכרים שימו · והעבר להם שמו · והצווי לנקבה שימי
והעבר לה שמה · והעתיד אשים ישים נשים תשים · וכמ׳ דין מן דין
ותהולל לו · שיר מן שירו לו · ריץ מן כי מיץ חלב · בין מן בינו בוערים בעם ·
ריב מן ריבו באמת · היו מן ותהיו · וכיוצא באלו הצוויים ·

דרך ב׳ בשירה מב׳ אותיות עין · שיח · צווי לזכר · מן הולכי על
דרך שיחו · והעבר לו שח · והעשה שח · כמו העבר · והעשים שחים · והעושה
שחה · והעשות שחות · והצווי לזכרים שיחו · והעבר להם שחו · והצווי
לנקבה שיחי · והעבר לה שחה · והעתיד אשיח ישיח נשיח תשיח ·

דרך ג׳ בשירה מב׳ אותיות עין והא בראש הצווי · הלון צווי · והעבר נלון
והעושה נלון כמ׳ העבר · והעשים נלונים והעושה נלונה · והעשות נלונות ·
ו עשוי אין לו מפני למען כי הוא בנפש · והצווי לזכרים הלונו · והעבר
להם נלונו · והצווי לנקבה הלוני · והעבר לה נלונה · והעתיד אלון ילון נלון
תלון · וכמ׳ המוג מן נמוגו כל יושבי כנען · הנפש מן נפושו · עמק · ודומ׳ ·

דרך ד׳ בשירה בב׳ אותיות עין · ובראש הצווי הא · הנוע צווי · והעבר
נוע · והעשה גם הוא נוע כמ׳ העבר · והעתיד אנוע ינוע נוע תנוע וכמ׳
הצות קן ואחרי הצוה ודמ׳ הרבה כמוהו · דרך ה׳ בשירה מב׳ אות
עין ובראש הצווי אות הא · הקמן צווי לזכר · והעבר נקמן · והעשה נקמן
כמ׳ העבר · והעשים נקמים והעושה נקמה · והעשות נקמות · ועשוי אין לו
למען כי המעשה הוא מעשה בנפש · והצווי לזכרים הקמנו · והעבר להם נקמנו ·
הצווי לנקבה הקמני · והעבר לה נקמנה · והעתיד אקמן יקמן נקמן תקמן וכמ׳
השם מן שימו מסלות · הרם מן ותרמן נשואות שלום · ונמצא כזה הרבה [illegible]

דרך ששי בשירה · מב׳ אות עקרים ובראש הצווי אות הא ·
הבוך: צווי לזכר · נבוך עבר לזכר · והעשה נבוך · כמ׳ העבר · והעשים
נבוכים · והעושה נבוכה · והעשות נבוכות · והצווי לזכרים הבוכו · והעבר
להם נבוכו · והצווי לנקבה הבוכי · והעבר לה נבוכה · והעתיד אבוך יבוך
נבוך תבוך · וכמ׳ התוג מן נתוגה [illegible] עד מאוד ודמ׳ · הרום מן רומו
[illegible] ודמ׳ · עד הנה שלש השער אשר הצווי לבעל [illegible] · והעבר
שלו בקמץ · ודבוק בזה השער אשר הצווי בב׳ נקודות · והעבר בקמץ והוא סימן
שלו · והוא אשר הצווי בב׳ נקודות · והעבר בקמץ · דע כי זה השער יתפוש
ב׳ דרכים · דרך ראשון בשלה מב׳ אותיות עקרים ובראש הצווי הא
הבוש צווי לזכר · מן יבושו ויחפרו · והעבר להם נבוש והעושה נבוש
כמ׳ העבר · והעשים נבושים · והעשה נבושה והעשות נבושות · והצווי
לזכרים הבושו · והעבר להם נבושו · והעתיד אבוש יבוש נבוש תבוש
וכמ׳ הרון מן ורון הגלגל ודומ׳ · הרום מן ורהום הקרי ה׳ ·

דרך ב׳ בשלה מב׳ אותיות עין ובראש הצווי אות הא · הרוע צווי
לזכר · והעבר שלהם נרוע והעושה כמ׳ העבר נרוע · והצווי לזכרים הרועו ·
והעבר להם נרועו · והצווי לנקבה הרועי · והעבר לה נרועה · והעתיד

11

[л. 11б]

אריע ירִיע נריע תריע · ואין כמוהו לפועל · עד הנה שלם שער · שלה אשר הצווי
בנקודות מרחות והעבר בקמצה · וידבק בו השער אשר הצווי בנקודה מרחת
והעבור אשר לו בנקודה ממעל · והסימן שלו שירו · שער סימן שירו והוא
אשר הצוו בנקודה מרחת והעבר שלו בנקודה ממעל · דע כי זה השער יתפרש
ג׳ דרכים · דרך ראשון בסימן שירו מב׳ אותות ען והא בראשו · הוקש
צווי לזכר והעבר להתוקש · והעשה נוקשה · והעשות נוקשות · ועשוי אין לו ·
בעבור כי בראש העבר נון אינו עקר · וזה שמור אותו בלבך · כל עבר שהיה
בראשו אות נון ולא הוא עקר לא יהיה לו לעולם עשוי · למען כי הוא מעשה בנפש ·
והבן אותו ושמרהו · והצווי לזכרים הוקשו · והעבר להם נקשו · והצווי לנקבה
הוקשי · והעבר לה נקשה · והעתיד אוקש יוקש נוקש תוקש · וכמוהו הנואל
מן נואלו שרי צוען · הנואש מן ונואש ממנו שאול · הנותר מן והנותר בבשר ובלחם
וכיוצא כזה הרבה · דרך שני בשירו מן ב׳ אות ען ובראש הצווי אות הא ·
הודע צווי לזכר · והעבר נודע · והעשה נודע והעשים נודעים והעושה
נודעה · והעשות נודעות · ועשוי אין לו בעבור כי בראש העבר נון אינו עקר
והצווי לזכרים הודעו · והעבר להם נודעו · והצווי לנקבה הודעי · והעבר לו
נודעה · והעתיד אודע יודע נודע תודע · דרך ג׳ בשירו מב׳ אותיות
עקרים והא בראשון · הושע צווי והעבר נושע והעשה נושע · והעשים
הזכרים נושעים · והעשה הנקבה נושעה · והעשות הנקבות נושעות והצווי
לזכרים הושעו · והעבר להם נושעו · והצווי לנקבה הושעי · והעבר לה נושעה
העתיד אושע יושע נושע · וכמוהו הודע מן בקרב כסילים תודע · עד
הנה שלם שער שירו בנקודה מרחת והעבר בנקודה ממעל · וידבק בו השער
אשר הצווי שלו בפתח · והעבר שלוש בשלש נקודות והסי׳ שלו מכה · שער סימן
מכה והוא הצווי אשר הוא בפתח והעבר בשלש נקוד׳ · דע כי זה השער
יתפרש ו׳ דרכים · דרך ראשון במכה מן ב׳ אות ען והא בראש הצווי ·
העלה צווי לזכר והעבר לזכר העלה · והעשה מעלה · והעשים מעלים ·
והעושה מעלה · והעשות מעלות · והעשוי מועלה · והעשויים מועלים · והעשוי׳
מועלה · והעשויות מועלות · והעבר להם העלו · והצוו לנקבה העלי · והצוו
לזכרים העלו · והעבר לה העלתה · והעתיד אעלה יעלה נעלה תעלה · וכמו
החשה צווי · והעבר החשה · והעשה מחשה והעשים מחשים והעשה
מחשה והעשות מחשות · והצווי לזכרים החשו · והעבר להם החשו · והצוי
לנקבה החשי · והעבר לה החשתה · והעתיד אחשה יחשה נחשה תחשה
וכמו החיה אותם · דרך ב׳ במכה מג׳ אותיות · העמד ביוד צווי

[л. 12а]

לזכר העמיד עבר לזכר · מעמיד עושה · מעמידים עושים · מעמידה
עושה · מעמידות עשות · והעשוי מועמד · והעשוים מועמדים · והעשויה
מועמדה · והעשויות מועמדות · והצווי לזכרים העמידו · והעבר להם
העמידו · והצווי לנקבה העמידי · והעבר לה העמידה · והעתיד אעמיד ·
יעמיד נעמיד תעמיד · וכמ׳ האמן מן ויאמן בשוא נתשה · וכמוהו החזין
מן מחזין באזני · האמן העלם מן ומעלים עינו ודומ׳ · דרך ג׳ בבכה
מג׳ אותיות עקרים · העמד צווי בזולת יוד · והעבר העמד · והעשה מעמד
והעתיד אעמד יעמד · נעמד תעמד וכמ׳ החזן מן מחזן באזני כלב; מן האמן
·אמינו במ׳ · העלם מן ומ׳ עלים עינו · ודומ׳ · דרך ד׳ במכה מג׳ אותיות
וה׳ בסוף הצווי טפל · התחרה צווי לזכר · מן ואיך תתחרה את הסוסים ·
והעבר לזכר התחרה · והעשה מתחרה · והעשים מתחרים · והעשה
מתחרים · והעשה מתחרה · והעשות מתחרות · והצווי לזכרים התחרו
והעבר להם התחרו · וצוו לנקבה התחרי והעבר לה התחרתה · והעתיד
אתחרה יתחרה את׳ נתחרה יתחרה · וכמ׳ יתחמה מן ובחטא יחמתני
אמי · אחרה מן מדוע אחרו פעמי מרכבותיו · ודמ׳ · דרך ה׳ במכה
מג׳ אותיות והא בראש והא בסוף · העזרה צווי לזכר · והעבר העזרה
והעשה מעזרה · והעשוים מעזרים והצווי לזכרים העזרו · והעבר להם
העזרו · והצווי לנקבה העזרי והעבר לה העזרתה · והעתיד אעזרה יעזרה
נעזרה · תעזרה · וכמ׳ החבאה מן כי החבאתה ודומ׳ · דרך ו׳ במכה
אגאל צווי לזכר · והעבר אגאל · והעשה מאגאל · והעושים מאגאלים ·
והעושה מאגאלה והעשות מאגאלות · והצווי לנקבה אגאלי · והעבר לה
אגאלה · והצווי לזכרים אגאלו · והעתיד אאגאל · יאגאל · נאגאל תאגאל
וזה הדרך מן וכל מלבושי אגאלתי · עד הנה שלם שער א׳ה הצווי שלו ב׳
נקודות והעבר שלו ב׳ג נקודות והוא סימן אבה · שער סימן אבה
והוא א׳ה הצווי שלו בב׳ נקודות והעבר שלו ג׳ נקודות · דע כי השער יתפוש
ג׳ דרכים · דרך ראשון באבה בג׳ אותיות עין והא בראשו · החמד
צווי לזכר · והעבר נחמד · והעשה נחמד · והעושים נחמדים · והעשה
נחמדה · והעשות נחמדות · והעשוי אין לו לפי כי הוא בנפש · וגם
בראש העבר נון טפל · והצווי לזכרים החמדו · והעבר להם נחמדו ·
והצווי לנקבה החמדי והעבר לה נחמדה · והעתיד אחמד יחמד
נחמד תחמד · וכמ׳ העצב מן נעצב המלך · האכל מן ואם האכל יאכל
ודמ׳ הרבה מאד · דרך ב׳ באבה מג׳ אות׳ ובראש הצווי את

12

האנש צוי לזכר והעבר נאנש והעושה נאנש והעושים נאנשים והעושה
נאנשה והעשות נאנשות ועשוי אין לו כי הוא בנפש ולמען כי בראש העבר
אות נון והעתיד אאנש תאנש יאנש נאנש תאנש וכמ׳ העצר מן ותעצר המ׳
המגפה וד׳ דרך ג׳ באבה מג׳ אותיות ובראש הצוי אות הא׳ האסף
צוי והעבר נאסף והעשה נאסף והעושים נאספים והעתיד אאסף
יאסף נאסף תאסף עד הנה שלש שער אשר הצוי בב׳ נקודות והעבר
בשלש נקודות וישנג׳ אחרין השער א׳ הצוי בב׳ נקודות והעבר בנקודה
מתחת והוא סימן עלי שער סימן עלי והוא א׳ הצוי בשתי
נקודות והעבר לה בנקודה אחת מתחת דע כי זה השער יתפש ג׳ דרכים
דרך ראשון בסימן עלי מב׳ אות עין והא בראש הצוי והא בסוף
הראה צוי לזכר והעבר נראה והעשות נראות ועשוי אין לזה הדרך בעבור
כי אות נון עבר והצוי לזכרים הראו והעבר להם נראו והצוי לנקבה
הראי והעבר לה נראית והעתיד אראה יראה תראה וכמ׳ והיה וג׳ לא
נהיתה הראה כן נראתה וד׳ דרך שני בעלי מג׳ אותיות עין ואות הא
בראש הצוי הרדם צוי לזכר מן וישכב וירדם והעשה נרדם והעבר
לזכרים נרדם והעשים נרדמים והעשה נרדמה והעשות נרדמות
ועשוי אין לו למען כי בראש העבר אות נון טפל כי הנון ההוא לא יהיה אלא
במעשה הנפש והצוי לזכרים הרדמו והעבר להם נרדמו והצוי לנקבה
הרדמי והעבר לה נרדמה והעתיד ארדם ירדם נרדם תרדם וד׳
דרך ג׳ בעלי מג׳ אות עין ואות הא בראש הצוי הרפא צוי לזכר
והעבר נרפא והעושה נרפא והעשים נרפאים והעשה נרפאה והעשות
נרפאות ועשוי אין לו למען כי בראש העבר נון טפל והצוי לזכרים
הרפאו והעבר להם נרפאו והצוי לנקבה הרפאי והעבר לה נרפאה
והעתיד ארפא ירפא נרפא תרפא עד הנה שלש השער אשר הצוי
שלו בב׳ נקודות וידבק בו השער אשר הצוי בב׳ ניקוד והעבר בפתח
והוא סימן בבך שער סימן בבך אשר הצוי שלו בב׳ ניקוד
והעבר שלו בפתח דע כי זה השער יש בו דרך אחד בלבד
שער סימן בבך יש בזה השער דרך אחד והוא העלה צוי
לזכר והעבר להם נעלה והעשה נעלה והעשים נעלים והעשה
נעלה והעתיד אעלה יעלה נעלה תעלה וכמוהו העשה מן וכל
נעשה בתחתיות וד׳ עד הנה שלמו השערים הי״ב אשר הסימן
שלהם הבא גני פרת שואל הונן שירה שירה שירו מכה אבה

[л. 13а]

עלי ברך ׳ ויגע בהם השערים אשר ראשה עבר וראש הצווי בנקוד
שוה בשוה ׳ ובסוף הצווי העבר בנקוד מתחלפים והסימן על שער הזה
הם ד׳ ואלו הד׳ כל א׳ ישבו שני מלכים ׳ המלך הראשון אשר בסימן
יהיה בסוף הצווי והמלך האחרון יהיה בסוף העבר כמו התהלך התהלך׃
שער הצוויים אשר ראשם נקוד עם ראש עבר שלהם שוה בשוא ׳ וסוף
הצווי וסוף העבר מתחלפים בנקוד ׳ זה השער יתפש ה׳ סימן ׳ והמה
כסב עדה עדי בקעפרי ׳ שער סימן כסב ׳ יתפש ג׳ ט דרכ׳

74

ורמזים ׳ דרך ראשון בכסב מן אותיות עקרים ׳ ואות הא בראש הצווי
המלט צווי והעבר לזכר נמלט ׳ והעשה נמלט ׳ והעושים נמלטים ׳
והעשה נמלטה ׳ והעשות נמלטות ׳ ועשוי אין לו ׳ בעבור כי בראש העבר
אות נון טפלי ׳ והצווי לזכרים המלטו והעבר להם נמלטו ׳ והצווי לנקבה
המלטי ׳ והעבר לה נמלטה ׳ והעתיד אמלט ימלט נמלט תמלט ׳ וכמוהו
הקבר מן ותקבר מתחת ׳ הכרת מן הכרת יכרת ׳ השמד מן נשמדו
בעין דאר׳ השחת מן ותשחת הארץ ודו׳ ׳ דרך ב׳ במסב מן אות עין
ואות הא בראשו ׳ הכנע צווי ׳ והעבר נכנע ׳ והעושים נכנעים ׳ והעשה
נכנעה ׳ והעשות נכנעות ׳ ועשוי אין לו למען כי בראש העבר נון והצווי
לזכרים הכנעו ׳ והעבר להם נכנעו ׳ והצווי לנקבה הכנעי ׳ והעבר לה
נכנעה ׳ והעתיד אכנע יכנע נכנע תכנע ׳ וכמו השבע מן וישבעו לה
הבקע מן כאובות חדשים יבקע ׳ הפתח מן הנה בטני כיין לא יפתח ודו׳
דרך ג׳ במסב מן אות עין ואות הא בראש הצווי ׳ הטהר צווי עבר
הטהר ׳ והעשה מטהר ׳ והעשים מטהרים ׳ והעשה מטהרה ׳ והעושות
מטהרות ׳ והצווי לזכרים הטהרו ׳ והעבר להם הטהרו ׳ כמו הצווי שלהם
והבן זה ושמרהו בלבך ׳ והצווי לנקבה הטהרי ׳ והעבר לה הטהרה ׳
והעתיד אטהר יטהר נטהר תטהר ׳ וכמו הנחם מן והעתותי חמתי
ודו׳ ׳ דרך ד׳ בכסב מן אותיות עקרות והא בראש הצווי ׳ הכפר
צווי והעבר נכפר ׳ והעשה נכפר ׳ והצווי לזכרים הכפרו ׳ והעבר שלהם
נכפרו ׳ והעתיד אכפר יכפר נכפר תכפר וכמוהו הוסר מן ונוסרו כל
הנשים ׳ דרך ה׳ במסב ׳ הכון צווי לזכר ׳ והעבר לא נודע מה
הוא ׳ אבל העתיד אכון יכון נכון תכון ׳ וכמו השומם מן ולמה
תשומם ׳ דרך ו׳ במסב ׳ כונן צווי לזכר ׳ והעבר כונן ׳ והעשה
מכונן ׳ והעושים מכוננים ׳ והעשה מכוננה ׳ והעשות מכוננות והעשוי

13

[л.13б]

מכונן והעשויים מכוננים והעשויה מכוננה והעשויות מכוננות. והצווי לזכר
כונן והעבר להם כוננו. כמו הצווי שלהם הבן אותו. והצווי לנקבה כונני
והעבר לה כוננה. והעתיד אכונן יכונן נכונן תכונן. וכמוהו רומם מן רוממו
אלהים. קונן מן וקראו למקוננות. אובד מן כי גוי אובד עצות. טורף מן
טרוף טורף יוסף. שורש מן והיה שורש. קורס מן כרע בל קורס נבו. קומם
מן קוממיות ודמי הדבה. פרק בצווי לזכר. רומם צווי לזכר. רוממני
עשה אותי. רוממנו עשה אותנו. רוממהו עשה אותו. רוממם עשה אותם.
רוממה עשה אותה. רוממן עשה אותן. פרק הצווי לזכרים. רוממו
רוממוני עשו אותי. רוממונו עשו אותנו. רוממוהו עשו אותו. רוממון עשו
אותן. רוממוה עשו אותה. רוממום עשו אותם. פרק הצווי לנקבה
רוממי. רוממיני עשי אותי. רוממינו עשי אותנו. רוממיהו עשי אותו.
רוממים עשי אותם. רוממיה עשי אותה. רוממין עשי אותן.
פרק העבר אשר לזכר רומם. אם תגיד עליו כי הוא עשה אותך
תאמר רוממך. ואם תגיד עליו כי הוא עשה אותנו תאמ' רוממנו. ואם
תגיד עליו כי הוא עשה אותו תאמ' רוממו. ואם תגיד עליו כי הוא עושה
למי הוא לפניך תאמ' רוממך. ואם תגיד עליו כי הוא עושה לנקבה תאמ'
רוממך. ואם תגיד עליו כי הוא עושה לנקבות תאמ' רוממכן. ואם תגיד
עליו כי הוא עושה למי הם חוץ תאמ' רוממם. ואם תגיד עליו כי הוא עשה
למי היא חוץ תאמ' רוממה. ואם תגיד עליו כי הוא עשה למי הן חוץ תאמ'
רוממן. פרק העבר אשר לזכר אשר הוא לפניך תדבר אליו
פנים בפנים בעבור אותם אשר יתחרו קמצה תאמ' רוממת אחרים. אם
תאמר עשית אותי תאמ' לו רוממתני. ואם הוא עשה אותנו רוממתנו.
ואם הוא עשה למי הם חוץ תאמ' רוממתם. ואם הוא עושה למי היא חוץ תא'
רוממתה. ואם הוא עשה למי הן חוץ תאמ' רוממתן. פרק העבר אשר
לנקבה אשר תדבר אליה פנים בפנים ויהיה שמה אותנו. בשוא רוממת.
ואם היא עשתה לך תאמ' רוממתיך. ואם היא עשתה לנו תאמ' רוממתינו
ואם היא עשתה למי הוא חוץ תאמ' לה רוממתיהו. ואם תגיד היא עשתה למי
הן חוץ תאמ' לה רוממתים. ואם היא עשתה למי היא חוץ תאמ' לה רוממתיה.
ואם היא עשתה למי הן חוץ תאמ' לה רוממתין. פרק העשה הזכר
מרומם. ואם יהיה עשה לך תאמ' לה מרוממך. ואם הוא עשה למי הוא
לפניך תאמ' מרוממך. ואם הוא עשה למי הם לפניך תאמ' מרוממכם.
ואם הוא עשה למי הוא לפניך תאמ' מרוממך. ואם הוא עשה למי הן

לפניך תאמ׳ מרוממכן ׳ ואם הוא עושה למי הוא חוץ תאמ׳ מרוממו ׳ ואם
הוא עושה למי הם לפניך תאמ׳ מרוממכם ׳ ואם הוא עושה למי הוא חוץ ׳
תאמ׳ מרוממה ׳ ואם הוא עושה למי הן חוץ תא׳ מרוממן ׳ פרק העושים
זכרים מרוממים ׳ דע כי כשתאמר מרוממים הוא דבור מכרת׳ ואם
תאמ׳ מרוממי ׳ הוא הדבור סמוך ׳ והסימן על זה אות יוד ושתי נקודות׳
וכן תאמ׳ עבדים מכרת׳ עבדי סמוך׳ שבטים מכרת׳ שבטי סמוך׳
בנים מכרת׳ בני סמוך׳ שרים מכרת׳ שרי סמוך׳ צרים צרי׳ נערים
נערי׳ רעים רעי׳ גרים גרי׳ אבנים אבני שמים שמי ודמ׳ מרוממים׳
אם יהיו עושים לך תאמ׳ מרוממך׳ ואם יהיו עושים לנו תאמ׳ מרוממינו׳ ואם
יהיו עושים למי הוא לפניך תאמ׳ מרוממיך׳ ואם יהיו עושים למי היא לפניך
לפניך תאמ׳ מרוממיך׳ ואם יהיו עושים למי הן לפניך תאמ׳ מרוממיכן׳ ואם
יהיו עושים למי הן חוץ תאמ׳ מרוממיהם ואם יהיו עושים למי הם חוץ תא׳
מרוממיהם׳ ואם יהיו עושים למי היא חוץ תאמ׳ מרוממיה׳ ואם יהיו עושים
למי הן חוץ תאמ׳ מרוממיהן׳ פרק העושה מרוממה׳ ואם תהיה
עושה לך תאמ׳ מרוממתך׳ ואם תהיה עושה למי היא לפניך תא׳ מרוממתך
ואם תהיה עושה למי הם לפניך תא׳ מרוממתכם׳ ואם תהיה עושה למי היא
לפניך תאמ׳ מרוממתך׳ ואם תהיה עושה למי הן לפניך תאמ׳ מרוממתכן
ואם תהיה עושה למי הם חוץ תאמ׳ מרוממתם׳ ואם תהיה עושה למי הן
חוץ תאמ׳ מרוממתן׳ פרק העושות מרוממות׳ ואם תעשנה
תאמ׳ מרוממותי׳ ואם תעשנה אותנו תאמ׳ מרוממותינו׳ ואם תעשינה
למי הוא לפניך תאמ׳ מרוממותיך׳ ואם תעשינה למי הם לפניך תאמ׳ מרוממותיכם
ואם תעשנה למי הן לפניך תאמ׳ מרוממותיך׳ ואם תעשינה למי הן לפניך
תאמ׳ מרוממותיכן׳ ואם תעשינה למי הוא חוץ תאמ׳ מרוממותיו׳ ואם
תעשינה למי הם חוץ תאמ׳ מרוממותיהם׳ ואם תעשינה למי היא חוץ תא׳
מרוממותיה׳ ואם תעשינה למי הן חוץ תאמ׳ מרוממותיהן׳
פרק עשוי מרומם׳ אם אותי תעשה אותי תאמר מרוממי׳
ואם אותם תעשו אותנו תאמר מרוממינו׳ ואם עשה אותו מי הוא לפניך
תאמ׳ מרוממך׳ ואם יעשה אותו מי הם לפניך תאמ׳ מרוממכם׳ ואם תעשה
אותו לנקבה אם היא לפניך תאמ׳ מרוממכן׳ ואם יעשה אותו מי הוא חוץ תא׳
מרוממו׳ ואם יעשה אותו מי הם חוץ תאמ׳ מרוממם׳ ואם יעשה אותו מי
היא חוץ תאמ׳ מרוממה׳ ואם יעשה אותו אם הן חוץ תאמ׳ מרוממן׳
פרק העשויים מרוממים׳ אם תהיה עושה להם תא׳ מרוממי׳
ואם תהיו עושים להם תאמ׳ מרוממינו׳ ואם יעשה אותו מי הוא לפניך

14

תאמ׳ מרוממך · ואם יעשה אותם כי הם לפניך תאמ׳ מרוממיכם · ואם יעשה
אותם כי היא לפניך תאמר מרוממיך · ואם יעשה אותם כי הן לפניך תא׳ מרוממיכן
ואם יעשה אותם כי אע׳ הוא חוץ תאמ׳ מרוממיו · ואם יעשה אותם כי אשר הם
חוץ תאמ׳ מרוממיהם · ואם יעשה אותם כי אע׳ היא חוץ תאמ׳ מרוממיה · ואם
יעשה אותם כי אע׳ הן חוץ תאמ׳ מרוממיהן · פרק העשויה מרוממה ·
אם תהיה אותה עשויה לך תאמ׳ מרוממתי · ואם תהיה עשויה לנו תאמ׳
מרוממתינו · ואם תהיה עשויה לכי הוא לפניך תאמ׳ מרוממתך · ואם תהיה
עשויה למי הם לפניך תאמ׳ מרוממתכם · ואם היא עשויה לכי היא לפניך תאמ׳
מרוממתך · ואם היא עשויה למי הם לפניך תאמ׳ מרוממתכן · ואם עשויה למי
אשר הם חוץ תאמ׳ מרוממתם · ואם היא עשויה לכי אע׳ היא חוץ תאמר
מרוממתה · ואם היא עשויה למי אע׳ הן חוץ תאמ׳ מרוממתן
פרק העשויות מרוממות · ואם הן עשויות לך תא׳ מרוממותי · ואם הן
עשויות לנו תאמ׳ מרוממותינו · ואם הן עשויות למי אשר הוא לפניך תאמר
מרוממותיך · ואם הן עשויות למי הם לפניך תאמ׳ מרוממותיכם · ואם הן
עשויות למי היא לפניך מרוממותיך · ואם הן עשויות למי הן לפניך תאמר
מרוממותיכן · ואם הן עשויות למי הם חוץ תא׳ מרוממותיהם · ואם הן עשויות
למי היא חוץ תאמ׳ מרוממותיה · ואם הן עשויות למי הן חוץ תא׳ מרוממותיהן
ודע כי כאש׳ עשיתי לך בזה הדרך כן תעשה בכל הדרכים כמו תראה וכן
תעשה · דרך ז׳ בכתב · שוחח · צווי לזכר · והעבר שוחח · והעשה
שוחח · והעשים משוחחים · והעשה משוחחה והעשוי משוחח · והעשויים
שוחחים · והעשויה משוחחה · והעשות משוחחות · והצווי לנקבה שוחחי
הצווי לנקבה שוחחי והעבר לה שוחחה · הצווי לזכרים שוחחו · והעבר
לם שוחחו · והעתיד אשוחח · ישוחח · נשוחח תשוחח · ודע כי צווי ה׳
רבים והעבר אע׳ להם הוא אחד למען כי נקוד ראש הצווי וראש העבר לא
יתחלף · ושם הרבים בסוף הצווי אות וו · וכן שם הרבים בסוף העבר וו · על
כן לא בא צווי הרבים אלא כמו העבר אע׳ להם שמור אותו כי אתה תמצא זה
הרבה בדרכים אע׳ ראש הצווי והעבר לא יתחלף בנקוד ·
דרך ח׳ בכתב
ויש בו אות תו לא מעקר הלשון · אלא הוא יתן המעשה בנפש · התהלך צווי ·
והעבר התהלך · והעשה מתהלך · והעשים מתהלכים · והעשה מתהלכה ·
והעשות מתהלכות · ועשוי אין לו למען אות תו אע׳ בו · שמור זה · והצווי לנקבה
התהלכי · והעבר לה התהלכה · והצווי לזכרים התהלכו · והעבר להם כמו
הצווי אע׳ להם התהלכו · והנזכרת להם התהלכו · והעתיד אתהלך יתהלך
נתהלך תתהלך · וכמוהו התכבד · מן מתכבד וחסר להם התכבר מן

ויתמכרו לעשות הרע׳ כי התקבץ מן ויתקבצו אלו׳ ודמ׳ הרבה וכיוצא
בהם׳ דרך ט׳ במכתב׳ ויש בו אות תיו איננו עקרי אלא הוא יתרן
המעשה בנפש׳ אבל אין בו דגש׳ התיהד צווי לזכר׳ והעבר לה התיהד׳
והעשה מתיהד׳ והעשים מתיהדים׳ והעשה מתיהדה׳ והעשות
מתיהדות׳ ועשוי אינלו למען התיו אש׳ בו׳ והצווי לזכרים התיהדו׳ והעבר
להם התיהדו׳ והעתיד אתיהד יתיהד נתיהד תתיהד׳ וכמ׳ התאחד
מן התאחדי הימיני השימי השמאלי׳ וכמ׳ רבים׳ דרך י׳ במכתב
ויש בו התיו אש׳ יעשה אותו בנפש׳ אבל יבוא התיו מן האותיות העקרות׳
הסתבל צווי לזכר׳ והעבר להסתבל׳ והעושה מסתבל׳ והעושים מסתבלים׳
והעשה מסתבלה׳ והעשות מסתבלות׳ ועשוי אין לו׳ בעבור התיו אשר
בדרך׳ והצווי לזכרים הסתבלו׳ והעבר להם הסתבלו׳ והצווי לנקבה הסתבלי׳
והעבר לה הסתבלה׳ והעתיד לה הסתבלה׳ והעתיד אסתבל יסתבל נסתבל
תסתבל׳ וכמוהו השתמר מן וישתמר חקות עמרי׳ השתכר מן המשת
משתכר אל צרור נקוב׳ דרך יא׳ במכתב בתיו וישים המעשה
בנפש׳ הסתפח צווי לזכר׳ והעבר לה הסתפח׳ והעשה מסתפח והעש
מסתפחים והעשה מסתפחה׳ והעשות מסתפחות׳ ועשוי אינלו׳ בעבור
די היא בנפש׳ והצווי לנקבה הסתפחי׳ והעבר לה הסתפחה׳ והצווי ל
לזכרים הסתפחו׳ והעבר הסתפחו׳ והעתיד אסתפח יסתפח נסתפח
תסתפח׳ דרך יב׳ במכתב בתיו וישים המעשה בנפש׳ התברך
צווי לזכר׳ והעבר לזכר התברך והעשה מתברך׳ והעשים מתברכים׳
והעשה מתברכה׳ והעשות מתברכות׳ ועשוי אינלו׳ למען התיו אשר בו׳
והצווי לזכרים התברכו׳ והצווי לנקבה התברכי׳ והעבר לה התברכה׳
והעתיד אתברך יתברך נתברך תתברך׳ וכמ׳ התפאר מן יתפאר עלי׳
היתגרד מן להתגרד בו׳ ודמ׳ דרך יג׳ במכתב בתיו וישים המעשה
בנפש׳ השתרר צווי לזכר׳ השתרר עבר לזכר׳ והעושה משתרר והעשים
משתררים׳ והעשה משתררה׳ והעושות משתררות׳ ועשוי אין לו למען
התיו אש׳ בו׳ והצווי לזכרים השתררו והעבר השתררו כמוהו׳ והצווי לנקבה
השתררי׳ והעבר לה השתררה׳ והעתיד אשתרר ישתרר נשתרר תשתרר
וכמ׳ השתרג מן השתרגו עלו על צוארי׳ ודמ׳ דרך יד׳ במכתב בתיו
וישים המעשה בנפש׳ השתרע צווי לזכר׳ והעבר השתרע׳ והעשה
משתרע׳ והעשים משתרעים ועשוי אינלו׳ והצווי לזכרים השתרעו׳ והעבר
והעבר להם השתרעו׳ והצווי לנקבה השתרעי׳ והעבר לה השתרעה׳ והעתיד

15

[л. 15 б]

אשתרע ישתרע נשתרע תשתרע ודמ' הרבה· דרך י"ה במשקל גם הוא
בתוו ישים המעשה בנפש· התקושש צווי לזכר· והעבר התקושש· והעשה
מתקושש· והעשים מתקוששים· והעשה מתקוששה והעשות מתקוששות·
ועשוי אין לו בעבור תוו אשר בדרך· והצווי לזכרים התקוששו· והעבר
התקוששו· והצווי לנקבה התקוששי· והעבר לה התקוששה· והעתיד אתקושש
יתקושש נתקושש תתקושש· וכמ' התרושש מן מתרושש והון רב· התבוננו מן
התבוננו· וקראו למקוננות ודמ'· דרך י"ו במשקל בתוו או יעשה המעשה
בנפש ותוו בתוך העקרים· השתולל צווי לזכר· והעבר השתולל· והעשה
משתולל· והעשים משתוללים· והעשה משתוללה והעשות משתוללות· ועשוי
אין לו לכתוב אות תוו· והצווי לזכרים השתוללו· והעבר להם השתוללו· והצווי לנקבה
השתוללי· והעבר לה השתוללה· והעתיד אשתולל ישתולל נשתולל תשתולל וכמ'
ישתולל עודך הסתולל בעמי· דרך י"ז במשקל בתוו אשר יעשה המעשה
נפש· התרועע צווי לזכר· התרועע עבר לזכר· והעשה מתרועע והעשים
מתרועעים· והעשה מתרועעה והעושות מתרועעות· ועשוי אין לו בעבור
תוו· והצווי לזכרים התרועעו· והצווי לנקבה התרועעי· והעבר לה התרועעה
והעתיד אתרועע יתרועע נתרועע תתרועע· דרך י"ח במשקל גם הוא בתוו·
התערער צווי לזכר· והעבר לזכר התערער והעושה מתערער· והעשים
מתערערים· והעושה מתערערה· והעושות מתערערות ועשוי אין לו בעבור
זות תוו· והצווי לזכרים התערערו· והעבר לזכרים כמ' הצווי שלהם
התערערו· והעתיד אתערער יתערער נתערער תתערער·
דרך י"ט במשקל בתוו אשר יעשה המעשה בנפש· התלהלה צווי
לזכר· התלהלה עבר לזכר· והעשה מתלהלה· והעשים מתלהלהים והעשה
מתלהלהה· והעשות מתלהלהות· ועשוי אין בו בעבור אות תוו· והצווי לזכרים
התלהלהו· והעתיד אתלהלה יתלהלה נתלהלה תתלהלה· וכמוהו התמהמה מן ראו
אנכי מתמהמה· עד הנה שלם שער או בסוף הצווי ב"ב נקודות ובסוף
העבר או לו פתח וידבק בו השער או בסוף הצווי ב' נקד' ובסוף העבר קמצ'
והסימן שלו עדה· שער סימן עדה· הוא אשר סוף הצווי ב' נקוד'
ובסוף העבר אשר לו קמצה· דע כי זה השער יתפוש י"ב דרכים·
דרך ראשון בעדה מן שתי אותיות עם הא בראש והא בסוף· והתי'
או יעשה המעשה בנפשו· כמו אומר התענה צווי לזכר· התענה עבר לזכר
העשה מתענה· והעשות מתענות· והעשים מתענים והעשה מתענה· והעשות
מתענות· ועשוי אין לו בעבור אות תוו· והצווי לזכרים התענו והעבר להם
התענו· כמ' הצווי· והצווי לנקבה התעני· והעבר לה התענתה· והעתיד

[л.2а]

ה שם מעשה וכל הדומ׳ לאלו המלות הם בעיים … שם המעשה׳

שער הצוויים אשר נקודים ונקוד העבר שלהם שוה בשוה׳

דע כי אותיות העתיד הם יבואו על ה׳ צוויים׳ וכאשר תשליך אות העתיד
ויקח הצווי אשר תוסיף עליו הא׳ והצווי אשר לא תוסיף עליו הא׳ וכאשר
תמצא על אויביו יִתְגַבַּר׳ וכן ועם יש״ יִתְוַכַּח׳ עם עבר הִתְגַבֵּר ודומ׳
תדע כי הצווי מן יִתְגַבַּר הִתְגַבַּר וכן מן יִתְוַכַּח הִתְוַכַּח מן תִתְבַּדֵּר
הִתְבַּדֵּר׳ למען כי אתה תסיר אות העתיד ותתן במקומו הא׳ אם תחפוץ
ותעשה אותו צווי׳ ואם היה הצווי הִתְגַבַּר גם העבר כן הוא הִתְגַבֵּר יש׳
וברוך היודע ועד יצל כן גבאמן כואש בלשון צוויים יקרב היותם כמו
העבר אשר להם ותפריד הצווי מן העבר בדברים אשר אצל כל אחד וא׳

שער הצוויים אשר אין להם עברי׳

דע כי יש בלשון צוויים לא
ימצאו להם עבר כמ׳ קח תן גש׳ קְחָה רְדָה שְׁבָה ודומ׳ דע כי זה השער
יוקרב כי בעלי הלשון לא נתנו לו עבר על כן תראה אותם אם יחפצו ויעשו
לאלו הלשונות עָבַר ועשה ועשו׳ יוסיפו על כל לשון אות׳ והוא אשר נקרא
שמו נֶעֱבָד׳ וטעם זה כי יעברו בו כל השירות׳ הלא תראה איך העבידו
על קח אות למד ואמרו לָקַח לוֹקֵחַ לָקוּחַ׳ וכן העבידו עם תן אות נון׳
ואמרו נָתוֹן נָתַן נוֹתֵן נָתוּן׳ וכן העבידו עם רד אות יוד ואמרו יָרַד

2

ויצרי ו... סף זהה, וכן מה שנוס קמצו הפריזו בינו ובינא

למען כי החולמה לא נדע כי היא תעמד אך נקודות בעבר כאשר יתהפכו צ נקד

שער הצוויים אם יקרב בהם קלוע עבר אבל אותם לא נדע מה היא

דע כי ואומר זה מדרגה הצווי מן זה הנה למען כי אתה תשליך אות השעיד

ויתכן בפקודתו הא וכן ושנו אחרי הבינו הצווי של הקה וכן והתעצב אותו

הצווי התעצב וכן ועל בי כיס השעשעו צווי שעשעו וכן והתעלו על שפת

לשון צווי העלה והדומה להם הרבה כאשר נחפש למצא הצווי וכאשר נמצא

הצווי לא נדע העבר · שער הקשרונים אשר הקשור בהם הרבות

הספקות אם בהם · דע כי זה השער הוא גדול ועמוק · אם תחפש אותו

ותשמור אותו תקל דעת הלשון בעיניך · ואני אפריד לך הקשרון פרקים

פרקים · למען יבואו אל לבך במהרה · קשר אות הא אם יהיה בסוף

הצווי אות הא אינו עקר · יחיב להיות בסוף העבר הא · גם בסוף העשה

הא · וגם בסוף העשוי הא · וגם בסוף העתיד הא כמו גלה כאשר היה בסוף הצווי

הא · כן היה בסוף העבר גם הוא גלה · ובסוף העשה הא מגלה · ובסוף העשוי

הא מגלה · ובסוף העתיד הא אגלה ודומ · קשר אם יהיה אות הא

בסוף העשוי אם יורה על כמה יהיה ראוי · העשוי אם יהיה בשומו הא ·

ודע כי בסוף העתיד ובסוף העשה ובסוף העבר ובסוף העשה ובסוף

העתיד הא · ואות הא אם בסוף העשה תורה לראיה על כל אחד מלא של הא

[л.1а]

אחר׃

ראיה כמו נקוד׳ ולהם...

ה׳ אות הא בסוף הצווי יחיב ג׳ חלקים [illegible] נקודות בסוף הצווי בא׳
[illegible] וא מטרם אות הא כל הכה גלה ודמ׳ ויחיב בסוף העבר שלו קמצה כמו
הכה גלה ויחיב בעבר הנקבה אותיו כמו הכתה גלתה ודמ׳ ודע כי
לא [illegible] שלו ג׳ הדברים הוא יעה על חברו הלא תראה כי אם תמצא הכתה
[illegible] לנקבה יש בו תנו׳ תדע מזה כי בסוף העבר א׳ לזכר קמצה והוא
דבה וגם תדע כי בסוף הצווי צ׳ נקודות והוא הדבה וכן אם תראה עינו אבין
[illegible] אם הוא עבר לזכר בסופו קמצה תדע כי הצווי [illegible] בסופו הא ושתי
נקודות מטרם אות הא ותדע כי הנקודה [illegible] והיא הונחה ודע אות הא
אשר יהיה בסוף הצווי גם יחיב בסוף העתיד שלוש נקוד׳ כמ׳ גלה צווי [illegible]
בסופו הא והעתיד אגלה יגלה נגלה וכן עשת תעשה ויש במקום [illegible]
[illegible] העתיד בב׳ נקודות בעבור כי הוא [illegible] וכן יבוא העשה ג׳ נקודות
יהיה בסוף הצווי הא עשה בנה בונה׃ קשר באורת
העתיד אם יהיה רוכב מי יהיה נקודיו׃ כל צווי משתי אותיות עקרות
בלבד ירכב עליו אות העתיד על ג׳ חלקי הא בקמצה וזה החלק יהיה לו
עבר כמ׳ סוב אסוב שים אשים ודמ׳ והב׳ בב׳ נקודות וזה החלק אין לו
עבר כמ׳ צא אצא רד ארד ודמ׳ והג׳ בנקודה מתחת וגם זה החלק אין
לו עבר כמ׳ קח יקח גש יגש ודמ׳ וכל צווי אם יהיה בראשו שוא יהיה
נקוד אות העתיד נקודה מלמטה לא אות אחת מכלל אותיות העתיד כי הוא
יבוא בג׳ נקודות כמ׳ שמור [illegible] בראשו שוא יבוא אות העתיד שלו בג׳
נקו׳ אם יהיה [illegible] כמ׳ אשמור ודמ׳ וכל צווי בג׳ אותיות עקרות ויותר
אם יהיה עם האות הראשון בצווי א׳ משבעה המלכים אשר הם א א א א
א א א ולא יהיה שוא יהיה נקוד אות העתיד לעולם שוא כמו דבר
בראש הצווי א׳ מה שבעה המלכים על כן [illegible] העתיד שוא אדבר וכן
כתבל [illegible] ודמ׳ קשר באות [illegible] אשר יהיה [illegible] העשה
[illegible] הקשר יקח אותו מן הנקוד העתיד [illegible] ודע

[л. 1б]

העשה ואותיות העתיד אע״פ הם ראיות לך על הצווי וגם יהיו ראיות לך כי
אין בראש הצווי הא טפל׳ קשר על מניעת קמץ העשה הרוכב ודע
אותו מנקוד ראש הצווי׳ כל צווי יהיה תחלת נקודו שוא יען לך כי אין
בראש העשה קמץ ויען לך כי האות ההוא אע״פ בתחלת הצווי אשר נקודו
שוא כי הוא עיקר או נעבד׳ והראיה על זה כי פתח צווי׳ תחלת נקודו
שוא׳ העשה שלו פותח אין בו קמץ והאות אע״פ נקודו שוא הוא אות עקר׳
ויוצא בו וגם ירד הוא הצווי תחלת נקודו שוא העשה לו׳ והוא יורד בלא
קמץ׳ והאות אשר נקודו שוא הוא נעבד וכיוצא בו ידע יודע ודמ׳

קשר העשוי אע״פ העשה לו בקמץ רוכבו מורכב׳ דע פיארתה כי
יש בעשוי קמץ׳ ומה יהיה נקודו אות קמץ מן קמץ העשה ומן נקודו׳ דע כי
כל עשה יהיה בראשו קמץ רוכב היות בעשוי שלו קמץ אם יהיה לו עשוי
כמ׳ מדבר הוא עשה ואות קמץ רוכב עליו׳ על כן בא העשוי שלו מדבר
בקמץ׳ וכן מברך מבורך׳ מגלה מגלה ודמ׳ וכאשר יהיה נקוד קמץ העשה
שוא כן לא יהיה נקוד קמץ העשוי אא שוא על כן אם תמצא להם כגון אל
אשר הוא עשוי בראשו קמץ איננו עקר׳ ונקוד שוא מגואל׳ על כן היה לך
לזה קשר בלשון׳ והוא כל עשה היה בראשו קמץ אם רוכב ואם בעי׳ ויהיה לו
עשוי חוב היות בראש העשוי שלו קמץ בעי׳ ודע כי קמץ יכשר היותו פעם רוכב
ופעם בעי׳ כמ׳ משיב׳ עושה את קמץ עליו בעי׳ ומדבר עשה אות קמץ
עליו רוכב׳ וכל עושה אע״פ אין בראשו קמץ על כן בא העשוי שמור ואין בראשו
קמץ׳ ודע כי כל צווי יהיה מספר אותיותיו שתי אותיות ואין שמה תוספת
לא בראש ולא בסוף לא תמצא לו עשוי׳ ואם היה בזולת הנפש כמו [illegible] ומול
ודמ׳ וזה למען כי כל עשוי אשר ראינו בלשון לא יהיה בו פחות מב׳ נקוד
על כן היה מן הקשר כל צווי מב׳ אותיות לא יהיה לו עשוי׳ ודע כי כל צווי
מב׳ אותיות ויהיה הא׳ עקר והא׳ איננו עקר הוא יהיה לו עשוי׳ כמו הך׳
נא הט אזנך׳ העשוי מכה מטה ודמ׳ וכאשר יהיה הצווי משתי אותיות
ובסוף הצווי הא יהיה לו עשוי׳ כמ׳ בנה בנוי׳ וכאשר יהיה הצווי מג׳ אותיות
יהיה לו עשוי אם יהיה בנפש כמ׳ קבור קבור ודמ׳

קשר במניעת התוספת מראש הצווי ומראש העבר ומניעת העשה ותקח
הראיה על זה הענין מנקוד העשוי׳ כל עשוי אשר יהיה בו תחלת
נקודו קמצה תדע כי אין בראש הצווי תוספת׳ ואין בראש העבר ואין מ׳
בראש העשה תוספת כמ׳ אכול שמור קיום לא הם עשים בראש
קמצין על כן בא הצווי אכול אין בראשו תוספת׳ והעשה אוכל אין מ׳
בראשו תוספת׳ ודע כי אני צריך לדבר על שם המעשה אשר יצא ממנו

16

הצווי והעבר על כן אני אדבר עליו ואשוב אשלים הדבור על הקשרון הזה שהזכרתי
שער שם המעשה אשר ילקח ממנו הצווי ושם המעשה אשר ילקח ממנו צווי
ומעשי . ודע כי שמות המעשים אשר ילקח מהם הצווים הם כמו אכול שמור
שמוע ודו' ושמות המעשים אשר לא ילקח מהם הצווים כמו אכילה ואמירה
ושמירה ודו' . ודע כי אכול ואכילה ושמירה ושמור הם מעשים . ולמעשה על
דרך אחד . אבל הצווי יבוא מן אכול לא מן אכילה . לכן כי כל המעשים מזה
הלשון לא יצאו לא מאכול ולא יצאו מן אכילה . וזה לפי כי הצווי אכול בא מן
שם המעשה אשר הוא אכול בלא תוספה ולא חסרון . וכן אכל וכן אוכל אותיותיו
לא יוסיפו על שם המעשה ולא יחסירו . ודע כי עבר אם היה שם המעשה
לא ילקח ממנו צווי אלא מן שבור למען כי עקר שם המעשה המשקל קטנו בצווי
על כן תאמר עשה מן עשות חבר מן דבור זכר מן זכור וכמו זה ודו'
ראשו לא יחסר מהצווי קצת עקר שם המעשה . וגם יש צווים הרבה נקודים
עקר שם המעשה בלא תוספה ולא חסרון כמו דבר אל בני יש' צווי דבר ידברו
בראשונה שם מעשה והנקוד אשר בשם המעשה ואשר בצווי אחד . ודע כי
כל שם מעשה אשר ילקח ממנו הצווי יהיה משפטו משפט הצווי והעבר .
ועל זה תאמר כל שם מעשה לא יהיה בו תוספה לא בראש ולא בסוף לא יהיה
לא בצווי ולא בעבר תוספה לא בראש ולא בסוף . כמו שמור . שם מעשה
אין בו אות נוסף . וכן בא הצווי והעבר אין בם אות נוסף . והם שמור שמר
וכן זכור שם מעשה הצווי ממנו זכר אין בו אות נוסף והעבר זכר
אין בו אות נוסף . וכל שם מעשה היה בראשו אות נוסף כמו נכסוף שם
מעשה . אות נון בראשו נוסף בא הצווי הכסף והעבר נכסף בראשו אות
נוסף וכל שם מעשה היה בסופו אות נוסף לגלות היות בראשו אות נוסף
היה בסוף הצווי ובסוף העבר אות נוסף לגלות ראשם כמו קנות שם מעשה
בסופו אות תיו נוסף ואין בראשו אות נוסף . כן בא הצווי קנה בסופו אות
נוסף וכן העבר קנה בסופו אות נוסף ודו' . וכל שם מעשה כי יש בראשו ובסופו
תוספה . כן יהיה הצווי והעבר בראשם ובסופם תוספה כמו הגלות הוא
שם מעשה בראשו אות הא תוספה ובסוף אות תיו תוספה . כן הצווי הכבה
והעבר הרבה בראשם ובסופם תוספה . וכן הסות הגלות הלאות שני
הכה . והעבר הכה . והצווי הלאה הגלה . והעבר הלאה הגלה ודו' . ועל
זה אמרתי כי שם המעשה הוא האחד משמות המעשים . כמו שבור ושבר
ושבירה ושברון . אמרנו כי שם המעשה אשר ילקח ממנו צווי ועבר מזה
הלשון הוא אם שבור ואם שבר למען כי אין בהם תוספה על אותיות זה
הלשון ושבירה ושברון יש בהם אותיות תוספה על אותיות עקר זה הלשון .

וכאשר היה הצווי אין בו תוספה וכן העבר ואמרנו כי אין הם מן שבירה
ושברון כי הצווי והעבר מן שבור ולא הוא מן שֶׁבֶר למען כי הצווי יהיה
בו יתערת נקוד שם המעשה פעם ופעם יהיה נקוד הצווי הוא נקוד שם
המעשה אשר לצווי ולעבר אשוב להשלים ענינו :

הדבור על שער הקשורים קשר האות הנוסף בראש הצווי זה הוא
דע כי כל שם המעשה יהיה בראשו אות נוסף כן יהיה בראש הצווי והעבר
אות נוסף כאשר באררתי בשער שם המעשה הצווי ודע כי בעלי הלשון
בנו אות הא בראש הצווי על ג חלקי הא בנו אותו במעשה אשר הוא
בנפש כאשר הפיצו ועשו אותו בזולת הנפש אמרו הָשֵׁב וכן עֲמוֹד
הַעֲמֵד וכן קום והָקֵם וד״ל וכאשר בנו זה האות בראש הצווי כן בנו בראש
העבר אות הא ואמרו הֵשִׁיב הֶעֱמִיד הֵקִים וד״ל וכאשר בנו בראש
הצווי ובראש העבר הא כן בנו בראש העושה מם ואמרו מֵשִׁיב מַעֲמִיד
מקים וד״ל וסימן אלו השלש האותיות הנוספות על ראש הצווי וראש העבר
וראש העושה ההם הא לראש הצווי והא לראש העבר ומם לראש העושה
ועל כן היה לך מזה קשר הקשור בו המעשים אשר בזולת הנפש מאשר יהיה
בראש הצווי הא ותאמר סימן ההם למעשה אשר בזולת הנפש והחלק
השני כי הם בנו אותו ג האותיות והם אותיות ההם במעשים אשר הם בנפש אבל
הוסיפו עמם אות תו והבדילו בו בין מעשה אשר בנפש מהמעשה אשר
בזולת הנפש והוא כמו הִתְהַלֵּךְ הִתְהַלֵּךְ מִתְהַלֵּךְ וסימן זה החלק הֵה״ת
הא לראש הצווי והא לראש העבר ומם לראש העושה ותו ירמז המעשה בנפש
והחלק השלישי בנו אות הא בראש הצווי למען שיהיה המעשה בנפש מאחר
היות המעשה בזולת הנפש וכאשר בנו בראש הצווי הא ואמרו הִמָּלֵט הִשָּׁבֵר
היה המעשה בנפש וכאשר עשו בראש הצווי הא הבדילו בין שני החלקים
הראשונים בדבר והוא אשר נתנו בראש העבר נון ובראש העושה נון ואמרו
בעבר נִמְלַט נִשְׁבַּר כן אמרו בעושה נִמְלָט נִשְׁבָּר זה בפתח וזה בקמץ
וסימן אלו האותיות הנון והא לראש הצווי ונון לראש העבר ונון לראש
העושה על כן היה מזה הקשר בג שמות הא סימן ההם למעשה אשר
הוא בזולת הנפש והב ההמת והג הנון והם למעשים אשר הם בנפש
קשר להיות בראש הצווי הא ובראש העבר הא ובראש העושה מם ותוכיח
הראיה על זה המנקוד אות יוד העתיד
כל אות עתיד יהיה בו
במעשה אם יהיה המעשה מאות אחד עקר כמו הַכֵּה או מב אותיות עקר
כמו הָנֵל או מג אותיות עקר כמו הַשְׁחִית או מן ד אותיות עקר כמו הַשְׂמְאִל
ויהיה המעשה בזולת הנפש דע כי לא יצא נקוד אותיות העתיד מדא

מלכים · והם פתח או נקודה ממעל או שתי נקדות · או קמצה · וזה כמ׳ אצילתה
אות העתיד נקדה ממעל ודל׳ · וכמ׳ איטיב איליל תחת אות העתיד קמצה
וסימן אלוהם לכים הד׳ נקוד השוקמה · ודע כי כל אות העתיד בנוי במעשה
אשר בזולת הנפש ונקודו אחד מאלו הד׳ הנקודים יענה לך · כי בראש הצווי
הא ובראש העבר הא ובראש העושה מם כמ׳ אם תמצא אוסיף מעשה ד
בזולת הנפש · ונקוד אות העתיד נקדה ממעל ותדע כי הצווי בראשו הא במקום
אות העקר והוא אות אלף והנקדה ממעל עם אות הא כאש היתה עם אות אלף
והוא הוסף · וגם כי העבר בהא והוא הוסיף · ותדע כי העשה במם והוא מוסיף ·
והיה לך מזה קשר כי תאמר כל אות איתן אש הוא בנוי במעשה בזולת הנפש
ונקודו אחד מנקוד השוקמה יחיב שלשה דברים · הא הא בראש הצווי ·
והב׳ הא בראש העבר · והג׳ מם בראש הצווי ובראש העבר · ומם העשה ליקוח
מכל העשוי ומן נקודו · דע כי כל עשוי היה בראשו מם אינו עקר ונקודו
זוג יהיה בראש הצווי הא ובראש העבר הא · ובראש העשה מם כמ׳ משליך
הוא עשוי · ובראשו מם אינו עקר · ונקודו זוג · על כן בא הצווי השלך בראשו
הא ובא העבר השליך וגם בראשו הא ובא העשה משליך בראשו מם ·
קשר על חיוב אות מם בנוי בעשה ותקח הראיה עליו מתחלת ראש הצווי
והעבר · כל צווי ועבר היה בראשם הא אינו עקר יהיה חוב אות מם היות
בנוי בראש העשה · כמ׳ השמד השמיד משמיד · האכל האכיל מאכיל ודמ׳
הרבה · קשר על חיוב אות הא בראש הצווי ובראש העבר ומם בראש
העושה ותקח הראיה עליהם מן התנו אש ישים המעשה בנפש · דע כי כל
דרך אשר תשורית בו באי זה לשון ויהיה בו זה התנו יחיב היות המעשה בנפש
לעולם וישים ענין עליו · על כן אם תמצא דרך באי זה לשון יעמוד בו זה התנו
אש אינו עקר בלשון ההוא ותדע כי המעשה בנפש · ותדע כי בראש הצווי הא
ובראש העבר הא ובראש העשה מם כמ׳ התברך התברך מתברך התאמ׳
התאמן מתאמן ודמ׳ הרבה · קשר על דעת נקוד אותיות העתיד
ותקח אותו מנקוד הא הצווי · כל צווי היה בראשו הא טפל על מה שיהיה עם
אות הא כהנקוד חוב היותו עם אותיות העתיד כמ׳ השב · צווי תחת הא הצווי
קמץ · ותחת אות העתיד קמץ כמ׳ אשיב וכמ׳ הצל צווי תחת הא הצווי פתח
והעתיד אציל תחת אות העתיד פתח ודמ׳ הרבה במקרא · קשר על נקוד
שם העשה הבנוי ותקח הראיה עליו מנקוד ראש העבר · דע כי כל עבר
היה בראשו הא אינו עקר ויהיה תחת אות הא שתי נקדות יהיה נקוד מם
העשה כמ׳ נקוד העבר בנקדות · כמ׳ הקים הוא עבר · ונקוד אות הא שתי
נקדות · כן בא נקוד מם העשה שתי נקדות · מקים · וכן הכין עבר אות הא

ב׳ נקודות נקודו בא העשה מכין נקוד אות מם שתי נקודות ודמותם
קשר על דעת נקוד מם העשה הבני׳ ותקח עמו הראיה מן נקוד ראש
הצווי עלין כשנבאר׳ כל צווי היה בראשו הא טפל ונקוד אות הא פתח
היה נקוד אות מם העשה פתח׳ כמ׳ הכה צוי תחת אות הא פתח׳ על כן בא
העשה מכה תחת אות מם פתח׳ וכמ׳ האמן תחת הא פתח בא העשה
מאמין תחת אות מם פתח ודמ׳ קשר על דעת נקוד מם העשה
ותקח אותו מנקוד ראש הצווי והעבר׳ כל צווי ועבר היה בראשם אות
הא טפל ויהיה נקוד ראש העבר וראש הצווי אחד יהיה נקוד מם העשה
בהם כמ׳ הוריד צוי בראשו הא טפל ונקודו נקודה מלמעלה והעבר הוריד בראשו
הא טפל ונקודו כמ׳ נקוד הא הצווי והעשה מוריד בא מנקוד מם העשה
בנקוד הא הצווי והא העבר׳ וכן התבונן התבונן מתבונן׳
קשר על הפיכת ב׳ נקודות א׳ בסוף הצווי אם יהיה בראשו הא בעי
נקודה בדרך ההוא׳ כל צוי היה בתוכו יוד טפל יהפכו שתי הנקודות
אשר בסוף הצווי לנקודה מתחת בסוף העבר כמו השב את כל אשר לה׳
יש בו יוד טפל אינו עקר׳ הוא איך יהפכו שתי נקודות מסוף הצווי לנקודה
מתחת בסוף העבר׳ ובסוף העשה כי תאמ׳ השיב משיב וזה אשר תראה
אות. וכן הוא למען אות יוד אשר בצווי׳ שלם הדבור בקשרונים א׳
בסימן ההם וההמת׳ ויש׳ אותם הדבור בסימן הנון׳
שער הקשרונים בסימן הנון׳ דע כי זה הסימן וכל המעשים אשר בו
המה בנפש׳ ואל תאמ׳ כי בו מעשה בזולת הנפש׳ קשר על היות אות הא
בתחלת הצווי ותדע אותו מתחלת ראש העבר׳ וראש העשה׳ כל עבר ויש
עשה יהיה בראשם אות נון טפל היה חוב בראש הצווי אות הא כמ׳ נמלט
עבר ונמלט עושה׳ וכאש׳ תראה בראש העבר ובראש העשה אות נון טפל
תדע כי בראש הצווי אות הא טפל׳ וכמו הכון נכון ודמ׳ ודע כי כאש׳ אות
נון בראש העבר ובראש העשה׳ ראיה על אות הא בראש הצווי לא יהיה
אות הא בראש העבר׳ וראש העשה למען כי סימן ההם וההמת בראשי
הצוויים אות הא׳ ואין בראש העבר ובראש העשה אות הא׳
קשר על היות אות הא בראש הצווי׳ ואות נון בראש העבר והעשה׳
ותקח הראיה על זה מנקוד אותיות העתיד׳ כל אות העתיד בע׳ [illegible]
בכל עשה א׳ ידבק בנפש׳ ויהיה נקודו ב׳ נקודות או נקודה אחת מתחת
יהיה בראש הצווי ה׳ טפל ובראש העבר נון טפל כמו אם תראה ישבר
יקרט׳ תחת אות העתיד נקודה׳ והמעשה הוא דובק בנפש׳ תדע כי
הצווי השבר בהא והעבר נשבר בנון והעשה נשבר בנון וסימן שנ

המלכים מַלְכֵי בְנֵי׳ עד הנה שלם הדבור בקיצורים על דרך קצור׳
שער דעת אות עין העבר והעשה מהלתו׳ דע אם יהיה אות עין
בראש מלה ותדע מה הוא כאשר תחלק אותו למען כי אות עין יהיה בראש המלה
לא יצא מה׳ חלקים׳ הא׳ עקר׳ כמו נָצוֹר נְפוֹל נְטוֹשׁ ודמ׳ והב׳ מעבר׳ כמו
נָסַע נָגַע ודמ׳ והג׳ עין עתיד כמו נִשְׁמֹר עֲבֵרֵי׳ והד׳ עין עבר או עין עושה
כמו נִמְלַט נִמְלָט ודמ׳ וה׳ דע כי החלק הזה הרביעי הרבה יסתפק בזולתו וכאשר
תחלק אות עין זה החלוק יודע לך כי הוא עין עבר ועין שם עושה׳ אבל לא תדע
איך יהיה צווין אם תשוב ותחקור נקוד אות עין על הדרך אשר אני אבארי ואחר
כן תדע איך הצווי׳ דע כי העין העבר והעשה יחלק נקוד על זה הדרך על
חמשה חלקים׳ הא׳ קמצה׳ והב׳ נקודה מתחת׳ והג׳ פתח׳ והד׳ שלש נקודות
וה׳ נקודה ממעל׳ החלק הראשון קמצה׳ כל אות עין היה בראש
עבר ועשה ויהיה נקוד אות עין קמצה לא יצא נקוד האות אשר אחר אות עין
מג׳ נקודים אם פתח ואם נקודה ממעל ואם זוג׳ ודע כי כל עין יהיה תחתיו קמצה
חוב שיעמוד הנקוד אם הוא אחת כשוה׳ בכל הדרך תחת האות אשר אחרי
אות נון׳ והאות ההוא יכשר יהיה דגש הוא שלא יהיה א׳ מהאותיות אחה״ע׳
ואם היה האות מהאותיות אחה״ע ויהיה תחת אות עין קמצה יהיה נקוד
הא׳ הצווי שתי נקודות׳ כמו נֵאוֹר׳ יבוא הדבור צווין הֵאוֹר׳ וכן הֵהוֹם ודמ׳
ואם היה האות אחר העין מזולת אחה״ע יהיה תחת ה׳ אשר בצווי נקודה
מתחת׳ כמו נָכוֹן הִכּוֹן נָמֵק הָמֵק ודמ׳ החלק השני מן ה׳ החלקים׳
והוא הנקודה מתחת כל עין בראש עבר ובראש עשה׳ יהיה נקוד אות עין
נקודה מתחת ויהיה לשום נקוד האות אשר אחר עין שוא׳ ואם היה כן יהיה
נקוד הא׳ הצווי נקודה מתחת אם יהיה האות השני לא הוא מאותיות אחה״ע
יהיה נקוד אות הא׳ הצווי שתי נקודות׳ ויהיה האות השני אשר הוא אחר הא׳
הצווי נקודו לעולם קמצה אם היה מאחה״ע ואם מזולתם׳
פרק החלק הג׳ והוא הפתח׳ כל עין בראש עבר ועשה׳ ויהיה נקוד
פתח היה נקוד הא׳ הצווי בב׳ נקודות׳ כמו נֶעשר׳ והצווי הֵעָשֵׂה ודמות
הרבה במקרא יורו עליהם׳ פרק החלק הד׳ והוא מג׳ נקודות׳
כל עין בראש עבר ועשה תחתיו שלש נקודות׳ יהיה הא׳ הצווי בשתי נקודות
כמו החָמֵד׳ נֶחְמַד וכיוצא בו׳ פרק החלק הה׳ והיא הנקודה ממעל
כל עין בראש עבר ועשה ויהיה נקודו נקודה ממעל יהיה תחת הא׳ הצווי
נקודה׳ ויהיה האות אשר אחר הוא אות וו׳ ואינו עקר ונקודו קמץ ויהיה דגש
כמו נוקש עבר עם אות עין נקודה ממעל בא הצווי ממנו הוקש׳ וכן נועץ
הוָעֵץ ודמ׳ שער אותיות אשר יתן המעשה בנפש׳
דע כי זה היתי בתוך אותיות עקרות לא אם יתקדם לו שין או סמך׳ כמו

השתמר הסתבל ודמ׳ ואם לא יתקדם לו לא אות שין ולא אות סמך לא יהיה
לעולם אלא הוא מתקדם על האותיות העקרות כמ׳ הִתְכַּבֵּד הִתְנַכֵּר ודמ׳
ודע כי לא יהיה נקודו לעו׳ אלא שוא ולא יבוא בו דגש אם יתקדם על כל
האותיות העקרות ואם יהיה אחר שין וסמך לא יהיה נקודו שוא ויבוא בו
דגש כמ׳ והמשתבר משתכר׳ אל צרור נקוב ישתמר חקות עמרי ויסתבל
החגב ודמ׳ שער הצווי הראשון והשני אמרו כי הצווי אשר בזולת
הנפש הוא הראשון והשני הוא צווי אש׳ בנפש וגם אמרו הצווי הראשון הוא
סוב והב׳ סבוב וכן גל גלל ודמ׳ ודע כי אני כתבתי זה השער למען כי
אתה תמצא אותו בספרי בעלי דעת הדקדוק ואני לא ידעתי מה חפצם
בזה הדבור ומה טעם דבורם צווי ראשון וצווי שני אבל אני זכרתי אותו
לך למען תשא ותדע אם יהיה טעם תדע אתה תדע אותו
שער בנין המעשה לעשה ולעשוי דע כי כל בעלי הלשון דברו
דבור חפצם בו שיגידו על העשה ודברו דבור אחר חפצם שיגידו על
עשוי על כן אם אמרו קבר לא יכשר יבואו אחריו אלא שם עושה והוא אברהם
עו׳ כאש׳ תאמר קָבַר אברהם יהיה אברהם עושה ואם תאמ׳ קֻבַּר
אברהם יהיה אברהם עשוי כאש׳ אמ׳ שמה קֻבַּר אברהם וכן סֻקַּל נבות
ושֻׁפַּךְ דמם ודמ׳ מאש׳ אם תביא בראש המעשה [illegible] יהיה [illegible] א מקומות
מעשות ודע כי המעשה אש׳ הוא בער לעשוי אילו צווי ואם [illegible] מי אמ׳ [illegible]
הצווי סַקֵּל סֻקַּל שְׁפֹךְ שֻׁפַּךְ והאמת כי אין צווי שמור אותו [illegible] ושרה [illegible] בלבך
שער [illegible] השמות דע כי בראש הדקדוק אמרתי [illegible] גבול השם הוא
אש׳ יועיל וכו׳ יתפוש זמן ובארתי לו שם שני סימנים ודע כי הסימן אשר
אמרנו לשמות אם יבואו על דבר נשפט להם כי הם שמות ואם לא יועילו
יען כי ביאת הסימן עליהם על כן אמרו כי השמות יחלקון בב׳ חלקים
הא׳ מועיל והב׳ לא יועיל והמועיל כמו ארץ ושמים ודמ׳ ואש׳ לא יועיל כמ׳
אשר ומה ומי ודמ׳ ואש׳ הוליכם [illegible] מאמר אש׳ הם שם למען כי יבואו
עלין אותיות בה כלם ותאמ׳ לאשר באשר כאשר ועל זה אמרו הוא שם
חסר לא יועיל השם המועיל יחלק לב׳ חלקים הא׳ מיוחד והב׳ מחובר ודע כי
המחובר הוא השם אשר יפול על שנים ויותר על כן לא יתיחד אלא אם תאמ׳ פלוני
החכם או הכסיל או העני או העשיר ודמ׳ זה והמחובר יחלק לב׳ חלקים האחד
קונה והב׳ אינו קונה והקונה הוא כמו האבן אשר לא יקח [illegible] דברי כן
זה השם לא ילקח לך ממנו לא צווי ולא עבר ולא עושה ולא עתיד כמ׳ בית וארץ
ודמ׳ על כן קראו לו קונה ואש׳ איננו קונה הם [illegible] שם מעשה הצווי ועשה
ועשוי כמ׳ שָׁמוֹר שם מעשה הצווי ועשה ועשוי כמו שָׁמֹר שם מעשה זה

5

יצא ממנו צווי ועבר ודמ׳ והשם המיודע יחלק בה׳ חלק׳ הא׳ הוא ה׳ שם א.
לא יוש׳ לאלא אחד כמ׳ משה ואהרן ודמ׳ והב׳ אשר ירודע באור. הא כמו איש
והן אלו שמות מנכרות ובאו תאמ׳ האיש והכהן יהיה השם מיודע למען אות הא
הג׳ הוא השם אם תסמיך אותו אל זולתו כמ׳ בית המלך יד אהרן והד׳ הוא אשר
תחבר עם השם אותיות כמו ביתי ידי בגדי והה׳ הוא השם לא יועיל לא אם
תשים עליו שינוי אנכי אחיך והם שמותה זה וזו וזאת הלז הלזו והלזה ואלה
הם שער ההסמכה ואמתתה בלשון אמרו כי ההסמכה החפץ בעלי הלשון
שיודיעו כי הדבר הנסמך הוא לפלוני כאשר אמרו בית המלך יד אהרן ועל
בואר ההסמכה כי הבית למלך וכי היד הוא לאהרן וזה הוא על דרך אמת
אמרו חול הים יד הירדן וזה לא הוא על דרך אמת אלא על דרך עובר למען כי
היה אינו ליס ולא לזולתו וכן הירדן אין לו יד ודמ׳ כאלו ודע כי ההסמכה
ואם היתה רעת הדבר הנסמך לפלוני אם על דרך אמת ואם על דרך מעבר יש
שמה חפץ אחד והוא הידיעה אם תהיה על השם אשר תסמיך אותו בזולת
הלא תראה איך לא תסמיך לא שם מנכרי והשם אשר תסמיך אליו לא יהיה
לא מיודע כי עץ הארץ השם הראשון מנכר והשני מיודע וזה הוא משפט ה׳
ההסמכה השם הסמוך לעולם מנכר והשני הנסמך אליו לעולם מיודע ואם תרב
הסמוך על סמוך לא יכשר לא יהיו הכל נסמכין אל מיודע כמ׳ מזבחי שלמי בני
ישראל הג׳ [illegible] המנכריות נסמכות אל ישראל אשר הוא מיודע ודע כי
כל הבוק אחד [illegible] החפץ ישמע אותו השומע ולא יצטרך אל דבור אחר
ישלים חפץ הוא אם יקראו אותו מכרתי ופתרון הראשון אשר לא ישלים חפץ
השומע כמ׳ [illegible] ישמע שבטי עבדי בני ישראל ודמ׳ מאשר יקראו אותו סמוך
ופתרון השני אשר ישלים חפץ השומע בו כמ׳ עבדים שבטים בנים ודמ׳
מאשר יקראו אותו מכרתי ואם יפריד ביניהם הוא הנקוד והשם אם הוא
לנקבה אשר יהיה בסופו הא אם תסמיך אותו לא תתחזק סמיכתו לעולם וגו׳ א׳
אם תמצא תסמיך אותו תסיר אות הא ותשים במקומו תו ותשיר הקמץ
ותשים במקומו פתח כמ׳ צרה שם לנקבה מכרית אם תסמיך אותו תאמר
צרת וכן רעה שם רעת שפחה שפחת זמה זמת בתולה בתולת ודמותם
ויש שמות נקודים. והם סמוכים ומכרתים אחד כמ׳ נגב יהודה [illegible]
לאפיקים בנגב מכרתי וכן מתן אדם סמוך הרבו עלי מאד מהר ומי כן
מכרתי ודע כי הסמוך לא [illegible] נפשו לא על זולתו כמו בן יצהר בן קהת
בן לוי ודמ׳ מאשר [illegible] גוף [illegible] רשאו את נחשתי זה נסמך אל צורה
ותבער היו בנחשת הסמוך הסמוך אל מדה אבני עשר אמות ואבני שמונה
אמות ויסמוך הסמוך אל עניין טוב אורע יהיו בו כמ׳ בן שלה בן בליעל אנשי
חיל ודמ׳ ויסמוך הסמוך אל קיצות איברין כמו כבד פה וכבד לשון ערל לב

עָדַי בִשְׂרִי· ויסמך הסמוך אל שם מתחבר עמו במלה כמו אָבִי ואִמִי ודמ׳
ויסמך הסמוך אל מדה קצות הגוף אל כל הגוף כמ׳ ומלאת ידי אהרן ויד בני
רגלי השורי· ויסמך קצות הקצה אל הקצה כמ׳ ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו· ויסמך
העשה אל המעשה אשר לו כמ׳ עושה המלאכה וחושבי מחשבות· ויסמך המעשה
אל עשהו כמ׳ פועל אדם· מעשה רוקם מלאכת יה ודמ׳· ויסמך העשוי אל עושהו
כמ׳ רעי אחיו· מכה אלהים ומענה· ויסמך העשה אל העשוי אשר לו כמ׳ זובח
זבח· בוצע בצע ודמ׳ הרבה במקרא·

שער המלות אשר יתחברו

השם עם השם יתחבר ויועיל· כמ׳ יוסף חי· שמואל מת· עמלק יושב ודמ׳ וזה
השער אשר תתחיל ותגיד כי אתה תסדיים המודע ותגיד במנכר· והמעשה
עם השם יתחבר ויועיל כמ׳ ויעש בצלאל· ויקם משה ודמ׳· והמשרת עם השם
יתחבר ויועיל בהכרזה בלבד· כמ׳ הנה אשור· הוא כל עצמו ודמ׳· והמעשה
עם המעשה אם יתחבר לא יועיל אלא אם תסמיך אותם אל שם ותאמ׳ [illegible]
וכל היוצא בהם הרבה במקרא·

שער זווג הדבור·

דע כי בעלי הלשון ישנו המלות למען אשר יחזקו הענין כמו משה משה· איש
איש· וחפצם בזה ששים השומע לבו אל הדבור· ויש שישנו מלה אחרת
זולת המלה הראשונה· ואם הוא ענין שתי המלות אחד כמו איש אחד אשה אחת·
ועל זה לא יתחלף הזכר אלא בזכר· והנקבה אלא בנקבה· והיחיד ביחיד· והרבים
ברבים· כמ׳ איש אחד· זכר בזכר· אשה אחת· נקבה בנקבה· הגוי כלו
יחד· ביחיד· שמע עמים כלם· רבים ברבים ודמ׳·

שער האותות

[illegible] ור בואו השם השני במעשה הראשון· זה השער הרבותו על אות
ו [illegible] ויקם משה ויהושע· וילך משה ואהרן לו. אמ׳ ויקם משה
ויהושע· וילך משה אהרן יהיה הדבור לא יועיל· ובאשר הבאת אות ו על
[illegible] ועל אהרן ידעת כי יהושע קם כמ׳ משה עמו· וגם ידעת כי אהרן הלך
כמ׳ [illegible] עליהם הש׳ ודמ׳ הרבה במקרא·

שער האשור·

דע כי לא יאשרו בעלי הלשון המנכר אלא במנכר ולא יאשרו המודע אלא במודע· כמו
אם יאמרו איש טוב איש יפה· זה איש מנכר במנכר· וגם יאמרו האיש הטוב
האיש היפה· זה אשור מודע במודע· ודע כי הם יאשרו המנכר דברים
בדבר [illegible] בתאר כמו איש יפה ובמעשה הלב· כמו נכון ובירושון אל משפחה
כמ׳ איש לוי· ואל מדינה כמ׳ איש מצרי· ואל מלאכה כמ׳ איש שכל ויאשרו המודע
באשר הוא מודע בהא כמו ירמיהו הנביא· אהרן הכהן· ויאשרו אותו בהסמכה·
אלא שם ידוע· כמ׳ משה עבדי· ויאשרו אותו בשם אשר לא יועיל כמו זה הבית·
זה האיש ודמ׳·

שער חלוק המעשה אל שני חלקים·

החלק האחד הוא אמת· והחלק השני הוא על דרך מעבר· והאמת הוא ותקם ותלך למען כי
היא עמדה והיא הלכה· והמעבר הוא והיה ותמת למען כי היות הוא לא עשתה

6

אותו אלא לה יתשמ׳ הוא עשה המות׳ וכן היה׳ לא הוא מעשה על דרך אמת ויודע
מהנעשה׳ ודע כי יש מעשה יהיה בנפש כמו ויקם וישב ודמ׳ ויש מעשה
בזולת הנפש כמ׳ ויקם וישב ודמ׳ ודע כי מעשה החמשה ההרגשות כלם בזולת
הנפש למען כי לא תראה אלא ראוי ולא תאכל אלא אכול ולא תריח אלא מריח ולא
תשמע אלא שמוע׳ ולא תמשש אלא ממשש׳ וכן כל המעשים אש׳ בלב כלם בזולת
הנפש למען כי לא תאהב אלא אהוב׳ ולא תשנא אלא שנוא׳ ולא תזכור אלא זכור
ולא תדרוש אלא דרוש ולא נשאר אחד ממעשה הלב ומעשה ההרגשות לא מעשה
הגוף כלו׳ והוא יחלק על ב׳ חלקי׳ הא׳ בנפש׳ והוא כל שוב וקום׳ והב׳ בזולת הנפש
כמ׳ נגוף׳ ואם תבקש שתתן המעשה אש׳ בזולת הנפש תלך בו דרכים׳ האחד
משרת כמ׳ וגם ישב שלמה על כסא המלוכה׳ והב׳ בדגש כמ׳ שמחו זבולון
הוא בנפש בלא דגש׳ ואם תאמ׳ שלח נפש עבדך יהיה בזולת הנפש בעד
הדגש׳ והג׳ בחלוף בנינ כמ׳ שב בנפש אם תחליף בנינו ותאמ׳ הושב יהיה
בזולת הנפש׳ והד׳ בפעלי׳ כמ׳ ויסע מלאך האלהים׳ הוא בנפש׳ ואם תאמ׳ ויסע
כצאן עמו׳ הוא בזולת הנפש׳ וכן כי ירבה אלוה מאנוש׳ בנפש׳ ולא ירבה
לו סוסים בזולת הנפש׳

שער בקיצה מה יועילו האותיות הזכרים׳

האותיות אש׳ יבואו על השמות הם ה׳ והם סימן בה כלם׳ אות ב׳ יועיל
בביאתו על השם היותו כמ׳ הכלי אש׳ יהיה בתוכו דבר כמ׳ בבית ובמדה
ודמ׳ ויוליך המעשה אל העשוי כמ׳ אשר התעוללתי במצרים ובאהרן התאנף
ודמ׳ ויהיה כמ׳ אש׳ תעשה בו מלאכה׳ כמ׳ ויכהו בחרב באבן או באגרף
ודמ׳ אות הא׳ יועיל בביאתו על השם הידיעה כמ׳ האיש הבית ודמ׳ ויועיל
אות הא׳ לשאלה כמ׳ השלום אבי׳ כם הזקן׳ ודע כי הדבר׳ אשר יפריד בין
הידיעה׳ ובין הא׳ השאלה׳ הוא כל אות אש׳ יהיה אחריו מכ״ב אותיות׳ ואם
הם בגדו ספל מקשות יבוז כנען׳ ויהיה האות ההוא דגש ונקוד מקף לא
שוא יהיה הא׳ הידיעה כמ׳ הבית הגדול וכיוצא בהם מכ״ב האותיות׳ ואם
יהיה האות ההוא אשר משבעה עשר אותיות רפה ונקודו מלך לא שוא יהיה
הא׳ השאלה כמ׳ הבזה יהיה צום אבחרהו׳ התשלח ברקים ודמ׳ מהשבעה
עשר׳ ואם יהיה תחת אחד מהם שוא והוא דגש׳ יכשר היותו הא׳ הידיעה׳
ויכשר היותו הא׳ השאלה כמ׳ הגדולים בקטנים׳ ואה״ס לידיעה׳ וכמ׳ הבזרך
אבותיכם החכמות נבל׳ השמנה היא׳ ואה״ס לשאלה׳ וכן אם היה אחד מהי״ז
שוא ורפה יכשר היותו הא׳ הידיעה והשאלה כמ׳ הלוים השלבים לידיעה
והירדן בסלע סוסים הוא לשאלה׳ והראיה תפריד בין זה לזה׳ ודע כי שאר
האותיות והם אותיות אחהר״ע אם יהיה תחת הא׳ קמצה או ג׳ נקודות יהיה
לידיעה׳ כמ׳ הרואה השנה הארץ החכם ודמ׳ ואם יהיה תחת אות פתח יז
יכשר היותו לידיעה ולשאלה׳ כמ׳ העברים יהיה לידיעה׳ האלהים אני לשאלה׳
ודע כי השאלה תהיה במקום שאלה על דרך אמת׳ בעבור כי השואל לא ידע

הידיעה

[л.23а]

הדבר ויהיה האמת במקום העבר׳ והעבר במקום האמת׳ וזה
כי אמרים עמדתם על חרבכם. [illegible] לא יביא את האמת אשר יתן החרב
[illegible] ת הרגל ויעמדו עליה׳ לא העבר אלא הוא לקיחת החרב למלחמה
והמשפט האחד ידוע העבר באמ׳ ודע האמת על דרך אחד על כן יהיה
זה כמ׳ זה להבין השומע׳ לא יחפוץ את׳ [illegible] הם ראיה כמ׳ גלוי ערוה׳ אשר
האמת בו הוא שיגלה הערוה׳ והוא על דר[illegible] על השכיבה׳ וכמ׳ מלאכה
אשר תפול על האורג אמת׳ ועל שוער [illegible] על דרך עובר׳ והחלק השני
מן השבר לא ישיב את האמת במדרגתו׳ [illegible] האמת מועל׳ ויצטרך העבר
אל ראיה׳ וזה כמ׳ באש באש ובמים׳ אלא תדע בראיה כי הוא מעבר והשלך
אש אמת׳ ודע כי בעלי הלשון קראו לענין אחד בשמות הרבה כמו
ה ואספה ואגדה וכנסה׳ [illegible] וחבור ועדה מן ויעדו [illegible] המלות
ה מן ולא תקפוץ את [illegible] ישנו [illegible] לך כל הענים׳ וכאשר עשו זה
[illegible] אחר [illegible] כי בור מן לבור ידי׳ בור ולבור את
[illegible] ה מן ברא לם איש׳ ברר מן ולברר וללבן ברור מן ברור׳ חבר
מן חבר החיים׳ חבר מן לא לזרות ולא להבר׳ הבר מן הברן [illegible]
הבור [illegible] והוברי שמים׳ התעבר מן עם עבר ותעברת׳ התעבר׳ מן ויתעברו
ויתלבני ראה אין בזה הלשון מן הדרכים [illegible]׳ ויש שם הועלה [illegible] אותה על
דרך כל׳ ואם לא [illegible] אותו על דרך פרט׳ למען כי בעלי הדעת לא יטריחו
על נכשו שיתקנו את הדרכים בלא הועלה אם הם יגעו את חפצם בא [illegible] הם
[illegible] לזה [illegible] בשתהיה שמה הועלה לכל אחד או על דרך פרטו ואם לא נדע
[illegible] על דרך כללי.

שער המשרתים והמלות אשר ידמו אותם׳

אל ואל ואת ועל ועלי וכי או ואם ומן ועד ועם וגם ואף ואך ורק
ה ודמ׳ תשוב תחקור אותם בגבול השם והסימן שלו והם יבדילו
הם שם ומה מהם משרת׳ וכן המלות אשר ידמו המשרתים כמו אשר
מה ומתי ואין ואן ואנה ואי ואיה ואיפה ופה וכה׳ ואמנם
וכל ואיכה והיך ואיככה ואיך ואולי ומדוע ואז ואזי והן והנה
יען׳ כל אלו המלות ודמ׳ אם יבואו עליהם [illegible] השם תשפט להם
ואם לא יבואו עליהם סימני השם תדע כי הם משרתים׳

שער משקל [illegible] אשר הם מן אותיות׳ דע כי אם תראה מנהג
[illegible] ר ותשים לבך [illegible] לא יקשה בעיניך המלות הקשות בלשון על כן כתבתי
לך מעט׳ למען תתנהג בלשון על זה המנהג׳ ארץ׳ את השמים ואת הארץ׳
אסם׳ את הברכה באסמיך׳ בוסר׳ יתמוק כנצן בסרו׳ בצל׳ את הבצלים
ואת השומים׳ גבר׳ גבר רש׳ גרם׳ גרמיו כמטיל ברזל׳ דשן׳ החדלתי את
שני׳ הבל הבלים׳ הדר להדרי עוז׳ זרת׳ זרת ארכו׳ זקן זקני העם

213

חסד · חסד הוא · חוקן · הוי החוקקים חקקי און · גורן כל טרפי צמחה ·
טרף · טרפים · שכבו · יתר · והי · המלקוח יתר הבז · יבל פערבים על יבלי · ים
פתר · כתר מלכות · פתר · את נס נכתריו · לחם כי הלחם אזל מכלינו ·
לעם שבו מאהלמה · מלך · ימשים עליך מלך · מכר וממכר · גרש ירחים · נגן ·
עתק את נריך · נגף · נגפירים · שכל · עכן השכל · פקד צלמות ולא סדרים ·
עבד · כי יתקנה עבד עברי · ערש · יבות · פטר · ופטר חמור · פרס · ופרסיון
יפרן · עדין משפט ועדין · צלל · צללים צללו · קנן · עד אנה תשימון קנצי למלין ·
קרס · קרסי נחשת · רגל · חזות רגלי · שפט עשה בם שפטים · רכס · הרכסים
לבקעה · שכן · לשכנו תדרשו · תלם · תלמיה רוה · תבן · תבן אין נתן לעבדיך
בגד · יקח בגדו · בגד יחיד · בגדי · בגדים · בגדיכם בגדך בגדיך · בגד
בגדן · בגדו · בגדן · בגדים · בגדיה · בגדים רבים מכרת · בגדי מכו
לרבים · בגדיך · בגדיכם · בגדיין · [illegible] · בגדיהם · בגדיה · בגד
תנהג כל השמות הכתובות לך הנה וכיוצא בהן · על זה המנהג
דרך משקל אחר · אופל ומאופל וחשך · בוקר בקר ויוד
גולים גולי ראו עינך · דומן לדומן על פני האדמה · חולש · את הולם פעם
זוקן · כבדו מזוקן · חושן חושן המשפט · יושר יושר לבי אמרי · כופי · ישל
הכופר · מוקן · החזרתי את מוקני · נופך · נפך ספיר ויהלום · סולת · [illegible]
ידיה קורבע · עורם לוכד חכמים בערמם · עורך מן הלבנון כל ערי · קודש
קודש קדשים · רוגז ויבוא רוגז · שורש · כי יש בכל שורש · תופת · [illegible]
גיא בן הנם · ואם תשמיך כופר · הישמות הואי כופר · כפרי כפרך
כפרך כפרכן כפרו כפרם כפרה כפרן · משקל שלישי ·
אפן · באין אלפים אבוס בר · בשם אריתי מורי עם בשמי · גמל
הגמל · גמלי · ולחמים כגמלים · זה הדבר דבר · הדר · הררי בשדה ·
הזקן ועון חרן · חלץ · ירון על חלציו · טרף · כי הוא טרף וירפאנו · יבם ·
יבמי · ירדן · כל הירדן · כרע · שתי כרעים · לבן נגע לבן אדמדם
להבין משל ומליצה · הנמלים · נמל · נהר נהר פלגיו · סרן ובעיני היו
ערבים · ממלכות ומערכים · פרש · פרש מעלה · צבא · הלא צבא לא ·
נחשתקלל · קלל · שכר שכר פרי הבטן · רחב · רחבה מינותך כי
תמר · תמר אותו · דבר · יחיד דבר · דברו · דברך · דברכם
דברכן · דברה · דברן · דברים רבים · מכרת · דברין רבים · דבריו · [illegible]
רבים · דבריו · דבריה · דבריכם · דבריך · דבריכן · דבריו · דבריהם
דבריה · דבריהן · וכיוצא בזה המין · דרך משקל רביעי ·

עבל · אבל שאולה · בצק · ויאפו את הבצק · גזל או בגזל · דיין · ולבטת
· זי · דיין ואבדהם זקן · חמץ · כי כל אוכל חמץ · וטמא טמא יקרא · טמא
· יון · כלשע הוין · כרס מלא כרסו · לבן לבנים נפלו · קנן · אם יראה ורומח ·
נמלו · הדרו · גבורים · ערים · סלוה כמו ערלים · צמא היו כל צמא · קדש
וגם קדש · קמל · קנה וסוף קמלו · רחק · כי הנה רחקיך · שקד · ויגמול
שקדים · תפל · ובטרים אוט תפל · רחק · יחידי רחק רחקו רחקיו · רחקיך ·
רחיקכם · רחיקן · רחיקנו · רחיקם · רחיקו · רחיקם · רחיקך רחיקן · רחיקך
יכים · רחיקו רחיקו · רחיקך רחיקכם · רחיקך רחיקך רחיקן רחיקו ·
יקיקים · רחיקה · רחיקן ·
דרך משקל חמישי ·
אדון · האדון אשר אתם מבקשים · גחון · כל הולך על גחון · טהור · דור טהור
· יו · כבודי · כבוד לאיש שבת מריב · יגון ונסו יגון ואנחה · לשון ולשון
· ימים מרפא · מדור · על מצות ומדורים · שן · יחף אני ולא עון · ובכתותי
ס · פתוחי · צוק מחורב בצק · קדוש אין קדוש כה · רטוב · רטוב הוא
לפני שמש · שלום לך אל תירא · תבור · כי כתבור בהרים · ודע כי כי אלר
אדום · קבוץ מן אדמים · אם לולא כן · כי כאשר יבוא מן שלום שלומים
כן שלום שלומים · ולא מן קדוש קדושים · כי אם היה זה לא היה יורכן
בלשון לא יבוא מן אדון אדונים · ומן שלום שלומים · כן יבוא מן אדום אדומים
יקדוש · קדושים קדושינו · ודמו · קדושים קדושי קדושינו · ואתה תסמוך
היחיד · אל העשרה · ומן הרבים תסמוך אותם אל העשרה כאשר ראית אותם כן
כמוני לא תאריך עליהם ·
דרך משקל ששי ·
אביב · אביב קלוי · בחיר · לראות בטובת בחיריך · בעיר · ושלח את
בעירו · גביל · גבילות תעשה לך · הליך · ברחוץ הליכי בחמה · חריט ·
בשני חריטים · חליל · מחללים בחלילים · כריר · כמרירי יום · נשיא · נשואים
ורוח · עטין · עטיניו מלאו חלב · שליש · ושלישים על כלו · תמיד · תמיד
תהיה · בחיר · בחירי · בחירך · בחירו · בחירכם · בחירך בחירכן בחירו
בחירים · בחירה · בחירן · בחירים · בחירו · וכן תעשה ברבים תסמוך אותם
אל שאר העשרה ·
דרך משקל שביעי ·
אדיר · והיה אדירו ·
יקיר · הבן יקיר לי אם · עתין · עתיקי משדים · צדין · ושמח צדין · תנין
יהיו לתנין · אדירי אדירי · אדירים · אדירי אדירי · וכן תעשה ליחיד ולרבים ·
דרך משקל שמיני ·
קנוא · אל קנוא ונוקם · חלון · כי בחלון בירתי · כלון
וכלון בשבטו · רתוק · עשה הרתוק · ורתוקות כסף צורף · חלון חלוני · חלונך
חלונים · חלונך · חלונכן · חלונו · חלונה חלונם חלונן ·

[л. 24 б]

דרך משקל תשי׳ ע׳ אלפי אורי ישוע ואלפי גבן · ארגבן ארזיק י׳
והדבר אין בהם · ענב שבימו ענבי ראש · עקש עקש לב לא ימצא טוב
קטר הלא את הקטר · ענב ענבימו ענבך · ענבכם ענבך ענבכן ענב
ענבם · ענבם ענבה ענבן · דרך משקל עשירי · אול · אול ועבי
ויחמור · אשף והאשפים · אגן וישם באגנות · גלב · תער הגלבים · דגן
ודין אמנות · דגן ולפי דוי · דגן · הנני שולח לדוגים רבים · דגן ועמדו עליו
דוגים · קשת · רובה קשת · שבת · שבת לים · חטא · ובדרך חטאים · חטא
והכריתי את חמניכם · חטא · חטאי חטאינו · חטאך · חטאיכם · חטאך
חטאיכן · חטאו חטאם חטאה · חטאה · חטאן · חטאם חטאי · חטאינו · חטאי
חטאיכם · חטאיך חטאיכן חטאי · חטאיהם חטאיה חטאיהן ·

דרך משקל אחד עשר · אסר · ויתמו אסוריו · באוש · ו׳
באושים · גבול בכל גבולך · בלול · כמשבלול · גדוד · גד גדוד יגודנו ·
קדשך · זבוב · זבובי מות · חנוט · ימי החנוטים · חרוץ · צואר דך ברוח
יבול · יגל יבול ביתו · יקום את כל היקום · ילוד · אדם ילוד אשה · כלוב
כלוב קיץ · כרוב · את הכרובים · גמול · גמולי מחלב · גמול גמולי
גמוליו · ושאר העשרה תעשה בהם כן · ודע כי זה השער יתחלק בעשו׳
אשר הוא משקל שמור · אבל אתה תדע כי זה השמות בראשם ·

דרך משקל שנים עשר · אלוף אלופי ומיודעי · בכור בכוריני
הבכורות · חנון ורחום חנון · חמוק חמוקי ירכיך · חלוק חלוקי אבנים ·
תנור · תנור וכירים · אלוף אלופי אלופינו אלופה ושאר הפעולות ·

דרך משקל שלשה עשר · אויל · גם אויל מחריש · אליל · הוי רועי
האליל · בריח · שריתי בריח לבחירי · בדיל · את הבדיל ואת הע׳ · גליל · גלילי
זהב · הגיג · בינה הגיגי · דביר · אל דביר קדשך · חזיר · ואת החזיר · ל׳
ובן כסיל תוגת אמו · מטיל · כמטיל ברזל · עמית · ואל אשת עמיתך · שבי׳
ושבילך במים רבים · רדיד · נשאו את רדידי · רדיד רדידינו · רדידי
רדידך · רדידיכם וכל הפעולות תעשה אותם על זה הדרך ·

דרך משקל ארבעה עשר · אנוש · אנוש כחיריתו · אדום · ושדי
אדומים · אגוד · אגודת אגוד · באוש · באוש מחניכם · גלום · בגלומי תכלת
דרור · וקראתם דרור · חמור · חמור יעמום · חגור · וחגור נתנה לכנעני
טחור · ובטחורים · יסוד · על יסוד המזבח · יסוד · יסודי יסודינו · יסודים
יסודן · ושאריתם כן תעשה בהן בכל פעולותם ·

דרך משקל הו׳
שאר · שאר ישוב · יקר · וכל יקר ראתה ע׳ · כתב · כי כתב אשר
נכתב · ספר · אחרי הספר · דוי · על ערש דוי · ובדודים · דוד ·

[л.25а]

שדי · בגדי השרד · אנך · ע' חומת אנך · ענן · באוחז ענן · עבד ·
ועבדיהם ביד האויב · כתבי · נבר · [illegible] · כתבך · כתבכם · וכל
פעלותיהם תנהגם על זה המנהג ודוגמא בהם על זה המנהג כלו ·
דרך משקל יז · אוהר · אוהר · נחמד · גורל גורל תפל [illegible]
ודור ונזל · דונג הדים [illegible] עלובך · כי [illegible]
וכוכבים · כושר · מוציא · [illegible] [illegible] [illegible]
ועד שלם · עולם · עגל · עגלים [illegible] [illegible]
ותלים שמחה · שופר [illegible] אופר · [illegible] [illegible]
ותרות שופרות היחיד אוצרה שופרה · ורקון בן [illegible]
[illegible] · כוכב כוכבים · [illegible] · אוצרט · אוצרכם
[illegible] · סמכם בם · אוצרה אוצרא · אוצרות · [illegible]
[illegible] · דרך משקל יח · אולם · ואולם [illegible]
[illegible] · אולם · אולם [illegible] · עגל · [illegible] עגלי [illegible]
לפני האובל · [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] · [illegible] · דרך משקל יט · [illegible] [illegible]
[illegible] · אם תבקש את האשר [illegible] · מלבו · [illegible]
[illegible] · [illegible] · [illegible] [illegible] · מקהל · במקהלים [illegible]
[illegible] · [illegible] · [illegible] · קהלתי · קהלתו · קהלתכם · קהלתן
[illegible] · [illegible] [illegible] · דרך משקל · כ · [illegible] [illegible]
[illegible] · זרע קודש מצבתה · [illegible] · עם המסכת · [illegible]
[illegible] · ונקרתם · מצבת · מצבתי · מצבתי · מצבתם · מצבתן
[illegible] · מצבתך · מצבתכן · מצבתו · מצבתם · מצבתה · מצבתן
דרך אחר משקל כ · תפארת תפלצת תרבות ושנות
[illegible] · תמרוק [illegible] · [illegible] · תבלות ודומה · דרך משקל כא ·
[illegible] מסבות · [illegible] המסבה · משסה · [illegible] למשסה יעקב · מזמה
[illegible] · [illegible] · מגלה עפר · ומחתה לפועלי און · ממנו מחתה
[illegible] · מסלות בלבבם · מכתה · במכתתו חרש · מקנה · מגנת לב
[illegible] · ובמחלות עפר · מקנה מנסת הסוס · מזמה מזמתי · מזמתו
מזמתך · מזמותכם · מזמתו · מזמתם · מזמתה · מזמתן · [illegible]
[illegible] · מזמותי · מזמותיו · מזמותיך ושאר עשר הפעלים
דרך משקל כב · תקוה · ותקותי [illegible] · תאוה · תאור · [illegible]

25

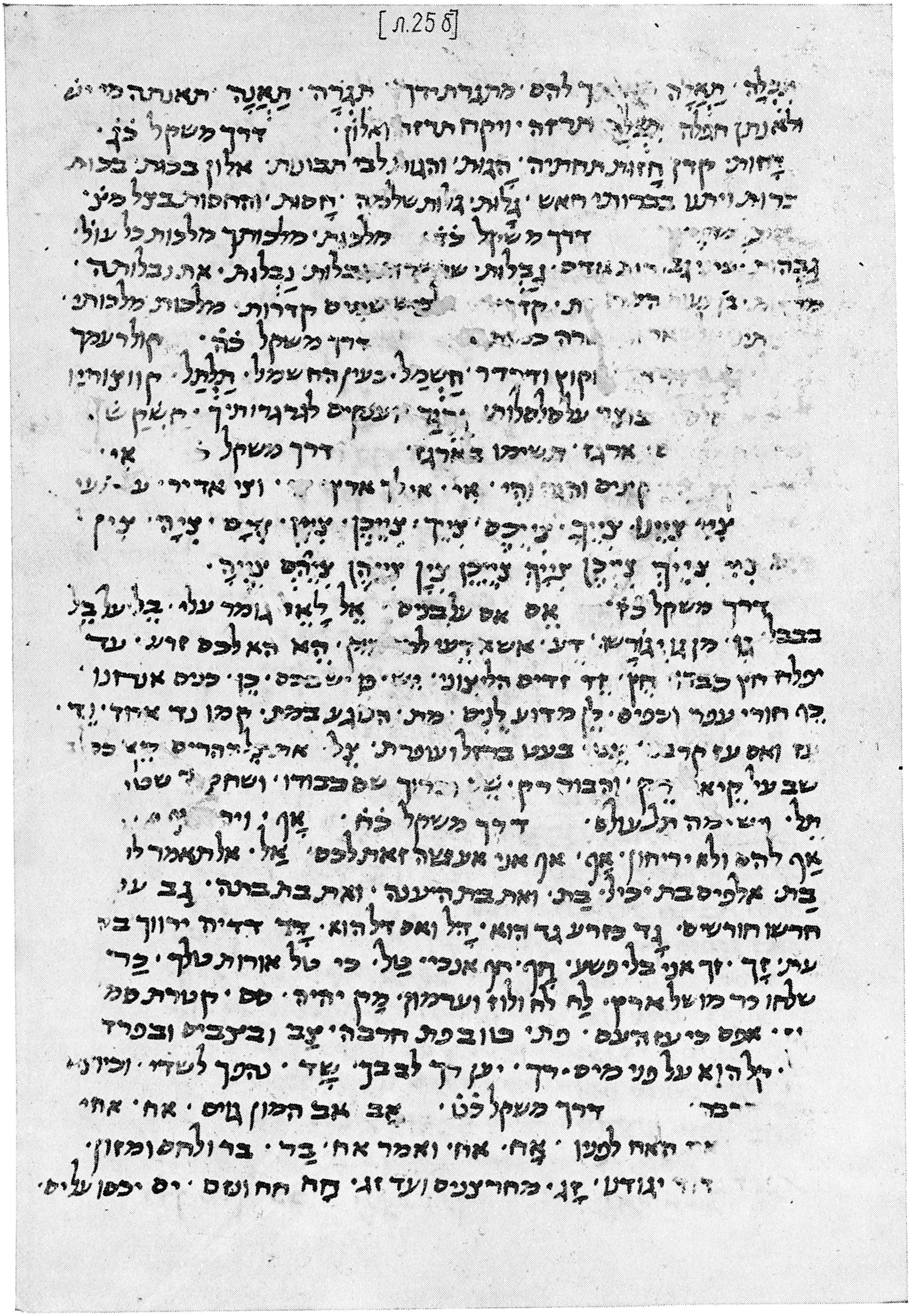
[л.25 б]

כ״ו כרים ואילים· כן ירד הכן עליו· נא אל תאכלו ממנו נא· פס· ואלפ

פים· עצ· עש ואכלם· פז כתם פז· קן חרש עצים נטה קו· רש ואיש תככים·

שב· גם שב גם ישישי· הרעיותו· רעא א׳ רעא הרעים· דרך משקל לז·

אלה· את האלה הזאת· אמה וגם את בן האמה· דאה את הדאה

ואת האיה· שנה עשרים שנה· ודו׳ כאלה במקרא· דרך משקל לא·

אלה· תחת האלה· גרה· מעלה גרה· נאה ואון· דעה· דעה את· זעה

בזעת אפך· כרה· ויכרה להם כרה גדולה· תבה· ותעשה את התבה· וכיוצא

בהם הרבה כאלה· דרך משקל לב· בינה· בינה הבינו· בריה

כי לא אדם הבריה· זקה· מאזרי זיקות· עינה· בעינו [illegible]

צ׳ נה· ציצת נבל· ריפה· ותשטח עליו הריפות· שדה· שדה [illegible]

צבה· ישיבתו במחנים· דרך משקל לג· אשה· [illegible]

ה בצה· היגאה גמא בלא בצה· גזה· את הגזה לבדה· [illegible]

כח· כפה· כפה ואגמון· מסה· מסת נדבת ידך· צנה· צנה וסוחרה אמתו

שטה· ארז שטה· משקל לד· צינוק ואל הצינוק· כישור· שלחה

בכישור· פישון· שם האחד פישון· ניצוץ· והיה פעלו לניצוץ· תימור· ותמר

אל אילון· קיטור· כקיטור הכבשן· דרך משקל לה·

קיצר ובקיצרכם· גדל· כרוב גדלו· רוכס· ברוכסי איש· קמץ בקמצו

מסולתה· גשם לא גושמה ביום זעם· וכיוצא בם· [illegible] קצר· קצרי [illegible]

קיצר ע׳· קצרך· קצרכם· קצרך· קצרכן· קצרו· קצרם· קצרה· קצר

ם קצרי· קצריו· קצרה· קצרכם· קצרי· קצריהם· קצריה· קצר[illegible]

זה אשר כתבתי לך מהמעשים והשמות הוא יאיר עיניך בדעת דרך

על כן קראתי שם הכתב הזה מאור עינים· והאלהים הוא ישכי

לך בחכמתו ובחפצו אמן סלה: ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן

ונכתב על ידי אני יהודה בן יעקב בן יהודה פה בעיר

גגרא ונשלם ביום א׳ לשבוע בי״ז לחדש אלול שנת דותקסח

ליצירה· זמן ישע ואורה· גאה ועשרה ישלח לנו א׳ גדול ונורא:

26

SUMMARY

The present edition of "Mě'ōr 'ayin" including Russian translation and commentaries was carried out by Meir Zislin.

The book "Mě'ōr 'ayin" is a brief Karaite grammar of Hebrew. It was composed at the end of the XI-th century and differs from all earlier Karaite grammar writings because it was written in Hebrew and not in Arabic. The book was meant for use by the scholars of the Old Testament in Christian countries. Alongside with already well-known grammatical notions, original conceptions of Karaite philologists are presented in this book, which differ substantially from the views of Spanish rabbanite grammarians.

As to the already established grammatical notions, a classification of letters (= phonemes) may be found in "Mě'ōr 'ayin" which allows for the functions of particular phonemes in a word form. The letters which may play both the part of root phonemes in a word form and of grammar marks belong to the "masculine" group. The letters which can only play the part of root phonemes and have no grammar functions are considered as "feminine". This classification was elaborated in the writings of Arabic philologists and in the book written by Sa'adia Ga'ōn, the first rabbanite grammarian of the early X-th century. As to the most important classifying categories which were known before "Mě'ōr 'ayin" but presented there, one should mention the division into three parts of speech. This classification goes back to the greek logic and was introduced into Hebrew grammar from Arabic linguistics. The peculiarities of particular word groups and words in "Mě'ōr 'ayin" are based on semantic and formal characteristics of words. The noun is defined as a word which expresses a notion. From the formal point of view it is a word to which functional letters *b*, *h* (article), *k*, *l* and *m* may be attached as well as a word which may have plural and (or) dual forms. The verb is characterized as a category expressing the concept of time. Particles neither express notions, nor embrace the concept of time.

For the first time in a grammatical composition written in Hebrew a special chapter on word models is included ("Ša'ar ha-miškal") where the conditions of word comparison are enumerated at great length. It is noted that the vowels at the beginning and at the end of words must be identical as well as the sequence of the root and "guttural" letters. The transitivity and intransitivity of verbs and other parameters are allowed for. We have demonstrated that this chapter goes back to the unpublished work by Abū-l-Faraj Harūn ibn al-Faraj "Kitāb al-Kāfī". The concept of three categories of time in "Mě'ōr 'ayin" also goes back to "al-Kāfī". The assimilation of weak consonants is taken into account neither in "al-Kāfī" nor in "Mě'ōr 'ayin". It is important to emphasize that Ibn Janāḥ, a Spanish grammarian, did not recognize the existence of three categories of time in the language because the category of the present does not have a formal expression.

The grammatical notions of "Mě'ōr 'ayin" represent the views of Karaite philologists of Jerusalem, who did not accept the law of triconsonantal roots as well as the lexical-grammatical category of verbal stems or stirpes. Original verbal paradigms are presented in "Mě'ōr 'ayin" according to a system of

"signs" which were elaborated by Karaite grammarians in the X-th – first half of the XI-th centuries. The idea of creating verbal paradigms according to the system of "signs" apparently goes back to the Talmudic thesis: "science may be acquired only with the help of signs". "The sign" as a standard structure for memorizing is fixing initial and final vowels in word forms of imperative and imperfect. There are 17 signs of this type in the book. It is noteworthy that not only fixed word forms of the Old Testament are included in paradigms but a great number of non-fixed word forms created by Karaite predecessors of the author as well.

Independent pronouns in direct and oblique cases are enumerated in the book, considerable attention is payed to fused direct and oblique pronouns. The list of 35 models of nouns and different word forms of these models are of special interest. Similar models of nouns may be found in the encyclopaedia of Karaite knowledge "'Eškōl ha-kōfer" which was compiled in Constantinople in 1148. It is possible that the authors of "Mĕ'ōr 'ayin" and "'Eškōl ha-Kōfer" shared a common source. The terms of verbal and pronominal categories are original. They constitute a system of their own and are formed on the basis of the roots '*śh* and *šm*.

The introduction to the present publication contains a paragraph on the language of "Mĕ'ōr 'ayin", where it is inferred that the Karaite author used the Mishnaitic norm of Hebrew.

The unique manuscript of "Mĕ'ōr 'ayin" has reached our time in an imperfect condition – one third of the sheets is lacking, the sheets are mixed up, some of them are torn.

While preparing the manuscript for publication, the original sequence of sheets as well as some lacunas were restored, citations from the Old Testament were disclosed.

The present publication contains the complete existing text, its Russian translation, commentary and supplements.

Научное издание

МЁ'ŌР 'АЙИН («СВЕТОЧ ГЛАЗА»)

Караимская грамматика
древнееврейского языка.
По рукописи 1208 г.

Утверждено к печати
Институтом востоковедения АН СССР

Редакторы *И. Ф. Нафтульев,*
Ю. М. Зислина
Младший редактор *Н. Л. Петрова*
Художественный редактор *Э. Л. Эрман*
Технические редакторы *З. С. Теплякова,*
Е. А. Пронина

ИБ № 16401

Сдано в набор 02.10.89. Подписано к печати 26.09.90. Формат 84×108$^{1}/_{16}$. Бумага офсетная № 1. Вкл. отпечатана на мелованной бум. Печать офсетная. Усл. п. л. 16,8+5,88 вкл. Усл. кр.-отт. 23,52. Уч.-изд. л. 24,31. Тираж 1850 экз. Изд. № 6655. Зак. № 252. Цена 4 р. 40 к.

Ордена Трудового Красного Знамени
издательство «Наука»
Главная редакция восточной литературы
103051, Москва К-51, Цветной бульвар, 21

3-я типография издательства «Наука»
107143, Москва Б-143, Открытое шоссе, 28